

**EUROPOS SĄJUNGOS
TARYBA**

**Briuselis, 2008 m. lapkričio 27 d. (04.12)
(OR. en)**

**14146/2/08
REV 2**

COHOM 105

PRANEŠIMAS

Dalykas: ES metinė žmogaus teisių ataskaita – 2008 m.

TURINYS

1.	Įvadas	7
2.	ES priemonės ir iniciatyvos trečiosiose šalyse	9
2.1.	Bendrieji veiksmai, bendrosios pozicijos ir krizių valdymo operacijos	9
2.2.	Generalinio sekretoriaus-vyriausiojo įgaliojimo asmeninės atstovės žmogaus teisių klausimais vaidmuo	21
2.3.	Veiksmų planai pagal EKP	23
2.4.	ES gairės dėl žmogaus teisių	26
2.5.	Demaršai ir deklaracijos	27
2.6.	Dialogai ir konsultacijos žmogaus teisių klausimais	28
2.6.1.	Dialogas žmogaus teisių klausimais su Kinija	30
2.6.2.	Dialogas žmogaus teisių klausimais su Iranu	31
2.6.3.	Dialogas žmogaus teisių klausimais su Vidurinės Azijos valstybėmis	32
2.6.4.	ES ir Afrikos Sąjungos dialogas žmogaus teisių klausimais	33
2.6.5.	Konsultacijos žmogaus teisių klausimais su Rusijos Federacija	34
2.6.6.	Trejetos konsultacijos žmogaus teisių klausimais su JAV, Kanada, Japonija, Naująja Zelandija ir šalimis kandidatėmis	35
2.7.	Bendradarbiavimo susitarimų su trečiosiomis šalimis nuostatos dėl žmogaus teisių.....	37
2.8.	Pagal Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonę (EIDHR) finansuojama veikla	38
3.	Europos Parlamento veikla, susijusi su žmogaus teisėmis	41
4.	Teminiai klausimai	51
4.1.	Mirties bausmė	51
4.2.	Kankinimas ir kitoks žiaurus, nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba baudimas	54
4.3.	Vaiko teisės	61
4.4.	Vaikai ir ginkluoti konfliktai	64
4.5.	Žmogaus teisių gynėjai	66
4.6.	Moterų teisės ir lyčių lygybė	68
4.7.	Prekyba žmonėmis	73
4.8.	TBT ir kova su nebaudžiamumu	76
4.9.	Žmogaus teisės ir terorizmas	80
4.10.	Žmogaus teisės ir verslas	82

4.11. Demokratija ir rinkimai.....	84
4.12. Ekonominės, socialinės ir kultūrinės teisės.....	93
4.13. Teisė į vystymąsi	98
4.14. Religijos ar tikėjimo laisvė.....	100
4.15. Kultūrų dialogas	103
4.16. Prieglobstis, migracija, pabėgėliai ir perkeltieji asmenys.....	107
4.17. Rasizmas, ksenofobija, nediskriminavimas ir pagarba įvairovei	111
4.18. Mažumoms priklausančių asmenų teisės	112
4.19. Neįgalieji	115
4.20. Čiabuvių klausimai	116
5. ES veikla tarptautiniuose forumuose	119
5.1. JT Generalinės Asamblėjos 62-oji sesija	119
5.2. Jungtinių Tautų Žmogaus teisių taryba.....	121
5.3. Europos Taryba.....	129
5.4. Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija.....	131
6. Su konkrečia šalimi susiję klausimai	133
6.1. ES šalys kandidatės ir potencialios šalys kandidatės.....	133
6.2. Europos kaimynystės politika (EKP).....	143
6.3. Rusija ir Vidurinė Azija	163
6.4. Afrika	169
6.5. Artimieji Rytai ir Arabijos pusiasalis	177
6.6. Azija.....	180
6.7. Lotynų Amerika ir Karibų jūros regionas	196
7. ES veiksmų ir priemonių veiksmingumo analizė	201
8. Išvados.....	208
I PRIEDAS	210
II PRIEDAS.....	214
III PRIEDAS.....	215
Santrumpų sąrašas.....	216

IVADAS

Kasmet Europos Sąjunga plėtoja ir stiprina veiksmus, skirtus žmogaus teisėms propaguoti ir užtikrinti pagarbą joms visame pasaulyje. 10-oji ES metinė žmogaus teisių ataskaita įrodo šį nuolat vykdomą įsipareigojimą. Žmogaus teisių propagavimas šiuo metu yra vienas iš geriausiai išplėtotų Europos Sąjungos išorės santykių aspektų.

Pagrindinis šios ataskaitos tikslas – apie ES veiksmus, skirtus žmogaus teisėms propaguoti pasaulyje, informuoti kuo platesnę auditoriją tiek Europoje, tiek už Sąjungos ribų.

Ši ataskaita apima laikotarpį nuo 2007 m. liepos mėn. iki 2008 m. birželio mėn. Per šiuos dvylika mėnesių padaryta reali pažanga žmogaus teisių srityje.

Baigus Žmogaus teisių tarybos reformą ir patvirtinus jos darbo tvarką turėtų būti sudarytos sąlygos šiam pagrindiniam JT organui visas pastangas skirti esminių klausimų sprendimui. Ši taryba yra vienintelis forumas, suburiantis valstybių atstovus, ekspertus ir pilietinės visuomenės narius. Europos Sąjunga yra visapusiškai įsipareigojusi siekti, kad šioje taryboje būtų išklausyta jos nuomonė ir kad ši taryba veiksmingai veiktų. Žmogaus teisių tarybos darbo pradžia buvo rezultatyvi, tačiau visi subjektai, visų pirma Tarybos valstybės narės, turėtų bendradarbiauti remdamosi gera valia, kad ši nauja institucija galėtų įgyvendinti savo įgaliojimus ir pateisinti žmonių lūkesčius. 2008 m. pirmąjį pusmetį įvyko pirmieji visuotinės reguliarios peržiūros (naujoviško Žmogaus teisių tarybos mechanizmo, skirto žmogaus teisių padėčiai kiekvienoje pasaulio šalyje peržiūrėti) posėdžiai, kuriuose visų valstybių narių prašoma priimti konkrečius įsipareigojimus gerinti žmogaus teisių padėtį.

Mirties bausmė nėra panaikinta. Ruanda ir Uzbekistanas panaikino mirties bausmę ir šiuo metu mirties bausmę yra panaikinusios 135 valstybės. Jungtinėse Valstijose Naujojo Džersio valstija buvo viena pirmųjų JAV valstijų, kurioje nuo 1965 m. mirties bausmė paskelbta nelegalia. Europos Sąjunga toliau vykdo įsipareigojimus šioje srityje. Ji palankiai vertina tai, kad Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 62-oje sesijoje 104 šalys priėmė rezoliuciją, kurioje raginama priimti mirties bausmės moratoriumą siekiant panaikinti mirties bausmę.

Padaryta pažanga vykdam tarptautinį teisingumą. Jean-Pierre Bemba bei Radovan Karadžić sulaikymas ir Tarptautinio baudžiamojo teismo paskelbti kaltinimai karo nusikaltimais ir nusikaltimais žmogiškumui Kongo Demokratinės Respublikos buvusiems kariuomenės vadams Thomas Lubanga, Germain Katanga ir Mathieu Ngudjolo yra svarbus žingsnis siekiant užkirsti kelią nebaudžiamumui už didelius žmogaus teisių pažeidimus. Europos Sąjunga remia Tarptautinio baudžiamojo teismo veiklą.

ES nuolat stiprina veiksmus žmogaus teisių srityje. Remdamasi gairėmis ES prireikus įsiterpia darydama diplomatinis demaršus ar skelbdama deklaracijas, kai asmeniui skiriama mirties bausmė, jis kankinamas, įkalinamas dėl nuomonės ar įsitikinimų, arba kai jam grasinama. ES daug dėmesio skiria vaiko teisių propagavimui ir netrukus išplės savo veiksmų sritį įtraukdama nuo prievartos nukentėjusių moterų padėties klausimus.

ES propaguoja žmogaus teises dalyvaudama krizių valdyme. Ji aktyviai atsižvelgia į šias teises planuodama, vykdydama ir vertindama ESGP operacijas. Į kai kurias iš šių misijų įtraukiami ekspertai, atsakingi už moterų teises arba už nuo ginkluotų konfliktų nukentėjusių vaikų padėtį.

Europos Sąjunga ketina pirmenybę skirti ne tik įsiterpimui siekiant prireikus skubos tvarka užkirsti kelią žmogaus teisių pažeidimams, bet ir dialogui bei bendradarbiavimui. Ji siekia tęsti glaudų bendradarbiavimą su pilietinės visuomenės organizacijomis. Šiuo metu ES veda daugiau nei trisdešimt dialogų ir konsultacijų žmogaus teisių klausimais su trečiosiomis šalimis penkiuose žemynuose ir jų skaičius sparčiai auga; tai įrodo, kad ES itin didelę reikšmę tarptautiniuose santykiuose skiria žmogaus teisėms. Valstybių narių vykdomas bendradarbiavimo programos Komisija sustiprino Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonę, kurios metinį biudžetą šiuo metu sudaro beveik 140 mln. EUR.

Kova už žmogaus teises yra ilgalaikė. Daugelyje pasaulio regionų padėtis tebekelia susirūpinimą: Kongo Demokratinėje Respublikoje masinė seksualinė prievarta naudojama kaip karo ginklas, Darfūre tarptautinė bendruomenė vis dar bando nutraukti brutalius veiksmus prieš pilietinę visuomenę, 2007 m. rugsėjo mėn. Mianmare buvo vykdomos brutalių represijų ir valdžios institucijoms nepavyko tinkamai reaguoti į ciklono Nargio sukeltą humanitarinę katastrofą. Šri Lankoje nuo valdžios institucijų ir separatistų judėjimų konfliktų dažniausia nukenčia pilietinė visuomenė. Šiaurės Korėjoje ir kitose šalyse valdžioje yra autoritarinis ir represinis režimai, kurie nepaiso žmogaus teisių.

Šiais Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos priėmimo 60-ųjų metinių, Vienos deklaracijos 15-ųjų metinių ir JT deklaracijos dėl žmogaus teisių gynėjų 10-ųjų metinių metais svarbu nepamiršti, kad žmogaus teisės yra visuotinės ir negali priklausyti nuo Europos ar kitų valstybių vidaus reikalų. Visos pilietinės, politinės, ekonominės, socialinės ir kultūrinės teisės yra nedalomos, tarpusavyje susijusios ir viena kitą sustiprinančios.

Siekdama didesnio veiksmingumo Europos Sąjunga turi toliau stiprinti veiksmų vieningumą. Tikimės, kad ši ataskaita bus ne tik informacijos šaltinis, bet ir padės apsvarstyti, kaip kartu galėtume labiau sustiprinti veiksmų darnumą ir tokiu būdu padidinti jų veiksmingumą.

Bernard Kouchner

Prancūzijos užsienio reikalų ministras

Europos Sąjungos Tarybos pirmininkas

Javier Solana

Vyriausiasis įgaliotinis bendrai užsienio ir saugumo politikai

Europos Sąjungos Tarybos generalinis sekretorius

Benita Ferrero-Waldner

Europos Komisijos narė, atsakinga už išorės santykius ir Europos kaimynystės politiką

1. ĮVADAS

Pagarba žmogaus teisėms kartu su pagrindinėmis laisvėmis, demokratija ir teisinės valstybės principu yra Europos Sąjungos pagrindas. Be žmogaus teisių negali būti nei ilgalaikės taikos ar saugumo, nei tvaraus vystymosi. ES yra įsitikinusi, kad tai yra susirūpinimą keliantis teisėtas objektas ir pagrindinė tarptautinės bendruomenės pareiga. Todėl ES ypač svarbi yra pagarba žmogaus teisėms ES ir už jos sienų.

Ši 10-oji ES žmogaus teisių metinė ataskaita apima **laikotarpį nuo 2007 m. liepos 1 d. iki 2008 m. birželio 30 d.** Jos tikslas – pateikti Europos Sąjungos politikos ir veiksmų žmogaus teisių srityje apžvalgą. Todėl šioje ataskaitoje užtikrinamas ES ir pilietinės visuomenės sąveikai būtinas skaidrumas ir matomumas. Ji taip pat turėtų sudaryti palankesnes sąlygas ES veiksmų veiksmingumo įvertinimui ¹.

Šioje ataskaitoje siekiama apžvelgti ES veiksmus žmogaus teisių srityje trečiųjų šalių atžvilgiu daugiašaliuose organuose ir tam tikrais specifiniais teminiais klausimais. Ataskaitoje neketinama apžvelgti visko, priešingai, joje apgalvotai daug dėmesio skiriama sritims, kuriose ES veiksmai buvo aktyviausi; dėl to ataskaita turėtų būti lengviau skaitoma.

ES turi daug priemonių, skirtų pagarbai žmogaus teisėms propaguoti pasaulyje. Iki šiol ji parengė šešis gairių rinkinius: dėl mirties bausmės, dėl kankinimo, dėl dialogo žmogaus teisių klausimais su trečiosiomis šalimis, dėl vaikų ir ginkluotų konfliktų, dėl žmogaus teisių gynėjų, o pernai parengė gairės dėl vaiko teisių. 2005 m. ES taip pat priėmė gaires dėl skatinimo laikytis tarptautinės humanitarinės teisės. ES įgyvendina šias įvairias gaires vykdydama konkrečius veiksmus (pavyzdžiui, pasaulinio masto demaršų prieš kankinimą kampaniją). Kai pažeidžiamos žmogaus teisės, ES daro diplomatinius demaršus. Ji dalyvauja politiniuose arba konkrečiai su žmogaus teisėmis susijusiuose dialoguose su daugeliu trečiųjų šalių (šiuo metu vedama daugiau nei trisdešimt dialogų žmogaus teisių klausimais). Ji finansuoja Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonę.

¹ Žr. 7 dalį „ES veiksmų ir priemonių veiksmingumo analizė“.

Daugiašaliu lygiu Europos Sąjunga aktyviai dalyvauja Žmogaus teisių tarybos ir Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos (JTGA) veikloje. Ataskaitoje apžvelgiamu laikotarpiu įvyko Žmogaus teisių tarybos 6-oji, 7-oji ir 8-oji reguliariosios sesijos ir trys specialios sesijos dėl žmogaus teisių pažeidimų Okupuotose Palestinos teritorijose, dėl žmogaus teisių padėties Mianmare (surengta ES prašymu) ir dėl teisės į aprūpinimą maistu. ES sėkmingai prisidėjo prie specialiųjų pranešėjų apie žmogaus teisių padėtį tam tikrose šalyse (Haityje, Sudane, Burundyje, Liberijoje, Šiaurės Korėjoje, Mianmare ir Somalyje) ar apie specialius teminius klausimus (pavyzdžiui, žmogaus teisių apsaugą kovojant su terorizmu, žmogaus teisių gynėjus, mažumas) įgaliojimų išplėtimo. Žmogaus teisių tarybos 8-oje sesijoje ES taip pat iniciavo rezoliucijos dėl žmogaus teisių padėties Mianmare, visų pirma praėjus ciklonui Nargiui, kurioje buvo pasmerkti žmogaus teisių pažeidimai Mianmare, o Mianmaro Vyriausybė paraginta visapusiškai bendradarbiauti su tarptautine bendruomene siekiant nutraukti šiuos pažeidimus, priėmimą.

ES taip pat pritarė tam, kad būtų pradėta visuotinė reguliari peržiūra (naujoviškas Žmogaus teisių tarybos mechanizmas, skirtas žmogaus teisių padėčiai kiekvienoje pasaulio šalyje peržiūrėti kas ketverius metus); kelios valstybės narės sutiko, kad jose būtų atlikta ši peržiūra. Todėl ES sieks užtikrinti, kad būtų tinkamai atsižvelgta į įvairių JT komitetų diskusijose pateiktas rekomendacijas, o nevyriausybinių organizacijų visapusiškai dalyvautų priimant peržiūros ataskaitas.

Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 62-oje sesijoje ES iniciavo deklaracijos, kurioje 95 šalys visuose žemynuose paragino laikytis moratoriumo siekiant panaikinti mirties bausmę, priėmimą. Remiantis šia iniciatyva ir daugiausia todėl, kad Europos Sąjunga ir kitos rezoliucijos bendraautorės vykdė aktyvią kampaniją, 104 šalys priėmė rezoliuciją dėl mirties bausmės. Ši rezoliucija yra istorinis laimėjimas siekiant visuotinio mirties bausmės panaikinimo. ES taip pat siekė užtikrinti, kad būtų priimtose kelios rezoliucijos dėl žmogaus teisių padėties tam tikrose šalyse (Mianmare, Šiaurės Korėjoje, Irane, Baltarusijoje) ir rezoliucija dėl vaiko teisių (bendradarbiaujant su Lotynų Amerikos ir Karibų jūros šalimis) nustatant specialiojo įgaliojimo dėl smurto prieš vaikus įgaliojimus.

Unikali Europos Sąjungos vieta pasaulyje sudaro jai sąlygas itin tvirtai įsipareigoti saugoti ir propaguoti žmogaus teises. Smurto aukos tikisi, kad ES padės panaikinti neteisybę, su kuria jie kasdien susiduria. Žmogaus teisių gynėjai tikisi, kad ES rems jų nuolatinės pastangas propaguojant žmogaus teises. Šioje ataskaitoje nurodoma, kad Europos Sąjunga siekia išpildyti šiuos lūkesčius imdamasi nuolat atnaujinamų veiksmų ir pasinaudodama įvairiomis turimomis priemonėmis.

2. ES PRIEMONĖS IR INICIATYVOS TREČIOSIOSE ŠALYSE

2.1. Bendrieji veiksmai, bendrosios pozicijos ir krizių valdymo operacijos

Šiame skirsnyje apžvelgiami bendrieji veiksmai bei bendrosios pozicijos ir krizių valdymo operacijos, galiojančios bei vykdomos apžvelgiamu laikotarpiu, ir atnaujinama informacija apie juos.

Bendrieji veiksmai susiję su konkrečiomis situacijomis, kai manoma, kad Sąjunga turi imtis veiksmų. Apžvelgiamu laikotarpiu ES priėmė keletą su žmogaus teisėmis susijusių bendrųjų veiksmų. Šie bendrieji veiksmai buvo visų pirma susiję su ES specialiųjų įgaliotinių skyrimu ir civilinio bei karinio krizių valdymo operacijomis.

Apžvelgiamu laikotarpiu vienuolika ES specialiųjų įgaliotinių ėjo pareigas šiuose regionuose:

- **Afganistane** (Francesc Vendrell, paskirtas 2002 m. birželio 25 d.)²,
- **Afrikos Didžiųjų ežerų regione** (Roeland van de Geer, paskirtas 2007 m. vasario 15 d.)³,
- **Afrikos Sąjungoje** (Koen Vervaeke, paskirtas 2007 m. gruodžio 6 d.)⁴,
- **Bosnijoje ir Hercegovinoje** (Miroslav Lajčák, paskirtas 2007 m. birželio 18 d.)⁵,
- **Vidurinėje Azijoje** (Pierre Morel, paskirtas 2006 m. spalio 5 d.)⁶,
- **Kosove** (Pieter Feith, paskirtas 2008 m. vasario 4 d.)⁷,
- **Buvusiojoje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje** (Erwan Fouéré, paskirtas 2005 m. spalio 17 d.)⁸,
- **Artimuosiuose Rytuose** (Marc Otte, paskirtas 2003 m. liepos 14 d.)⁹,
- **Moldovoje** (Kálmán Mizsei, paskirtas 2007 m. vasario 15 d.)¹⁰,
- **Pietų Kaukaze** (Peter Semneby, paskirtas 2006 m. vasario 20 d.)¹¹,
- **Sudane** (Torben Brylle, paskirtas 2007 m. balandžio 19 d.)¹².

Bendrosios pozicijos iš esmės yra susijusios su ribojamosioms priemonėmis, kurios nustatomos atsižvelgiant į Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos nustatytą įpareigojimą arba kurios patvirtinamos kaip ES autonominė priemonė. Sankcijos taikomos siekiant konkrečių BUSP tikslų, kaip nustatyta ES sutarties 11 straipsnyje, ir jos apima pagarbos žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, demokratijai, teisei valstybei ir geram valdymui propagavimą, tačiau tik juo neapsiriboja.

² 2002 m. birželio 25 d. Tarybos bendrieji veiksmai 2002/496/BUSP (OL L 167, 2002 6 26, p. 12).
³ 2007 m. vasario 15 d. Tarybos bendrieji veiksmai 2007/112/BUSP (OL L 46, 2007 2 16, p. 79–82).
⁴ 2007 m. gruodžio 6 d. Tarybos bendrieji veiksmai 2007/805/BUSP (OL L 323, 2007 12 8, p. 45–49).
⁵ 2007 m. birželio 18 d. Tarybos bendrieji veiksmai 2007/427/BUSP (OL L 159, 2007 6 20, p. 63–64).
⁶ 2006 m. spalio 5 d. Tarybos bendrieji veiksmai 2006/670/BUSP (OL L 275, 2006 10 6, p. 65–65).
⁷ 2008 m. vasario 4 d. Tarybos bendrieji veiksmai 2008/123/BUSP (OL L 42, 2008 2 16, p. 88–91).
⁸ 2005 m. spalio 17 d. Tarybos bendrieji veiksmai 2005/724/BUSP (OL L 272, 2005 10 18, p. 26–27).
⁹ 2003 m. liepos 21 d. Tarybos bendrieji veiksmai 2003/537/BUSP (OL L 184, 2003 7 23, p. 45–45).
¹⁰ 2007 m. vasario 15 d. Tarybos bendrieji veiksmai 2007/107/BUSP (OL L 46, 2007 2 16, p. 59–62).
¹¹ 2006 m. vasario 20 d. Tarybos bendrieji veiksmai 2006/121/BUSP (OL L 49, 2006 2 21, p. 14–16).
¹² 2007 m. balandžio 19 d. Tarybos bendrieji veiksmai 2007/238/BUSP (OL L 103, 2007 4 20, p. 52–53).

Europos Sąjunga toliau siekia tobulinti procedūras, kurių laikosi taikydama ES autonomines sankcijas ar JT sankcijų sąrašus papildančias ES priemones, visų pirma atsižvelgdama į įpareigojimus, susijusius su teise į teisingą teismo procesą, įpareigojimą išdėstyti motyvus ir teisę į veiksmingą teisminę apsaugą.

Krizių valdymo operacijos: žmogaus teisių klausimai ir konfliktų prevencija

Konfliktų prevencijos srityje ES toliau rengė ilgalaikės ir trumpalaikės prevencijos priemones. „Metinėje ataskaitoje dėl ES veiklos konfliktų prevencijos srityje, įskaitant ES smurtinių konfliktų prevencijos programos įgyvendinimą“, išdėstoma šioje srityje padaryta pažanga¹³.

Žmogaus teisių klausimai, įskaitant lyčių aspektą ir nuo ginkluotų konfliktų nukentėjusių vaikų klausimus, išliko vis svarbesni vykdant krizių valdymo operacijas bei misijas ir į juos buvo sistemingai atsižvelgiama planuojant ir vykdant visas ESGP operacijas / misijas; šie klausimai vėliau buvo įvertinti nagrinėjant įgytą patirtį. Šiais klausimais taip pat buvo intensyviai bendradarbiaujama su ES specialiaisiais įgaliotiniais, į kurių įgaliojimus yra įtraukta specialių nuostatų, skirtų žmogaus teisėms, lyčių aspektui ir nuo ginkluotų konfliktų nukentėjusių vaikų klausimams. Į keletą BUSP operacijų / misijų šiuo metu įtraukta lyčių aspekto specialistų. EUFOR TCHAD/RCA operacijoje į operacijos štabą paskirtas patarėjas lyčių aspekto klausimais, *inter alia*, vykdo mokymą lyčių aspekto klausimais ir pasiūlė stebėsenos bei ataskaitų teikimo išsamią struktūrą. EULEX KOSOVO misija turi Žmogaus teisių ir lyčių aspekto klausimų padalinį, kuris ne tik užtikrina, kad EULEX KOSOVO įgyvendinama politika bei sprendimai atitiktų žmogaus teisių ir lyčių standartus, bet ir priima visų trečiųjų šalių skundus dėl įtariamų elgesio kodekso pažeidimų. EUSEC RD CONGO ir EUPOL RD CONGO turi bendrus patarėjus lyčių aspekto klausimais ir žmogaus teisių / vaikų bei ginkluotų konfliktų klausimais, o EUPOL AFGHANISTAN patarėjas lyčių aspekto klausimais teikia konsultacijas Afganistano valdžios institucijoms lyčių politikos Afganistano nacionalinėje policijoje klausimais.

¹³ <http://register.consilium.europa.eu/pdf/lt/08/st10/st10601.lt08.pdf>

Atitinkamų dokumentų, susijusių su žmogaus teisių ir lyčių aspekto integravimu į ESGP rinkinys, kurį 2007 m. birželio mėn. PSK rekomendavo naudoti kaip informacinę priemonę ateityje planuojant ir vykdant ESGP misijas bei operacijas, taip pat mokymo tikslams, buvo paskelbtas (2008 m. birželio mėn.) išslaptinta redakcija¹⁴ (dėka trijų pirmininkavusių valstybių narių (Vokietijos, Portugalijos ir Slovėnijos) įdėtų pastangų).

Toliau buvo akcentuojama, kad **svarbu integruoti lyčių aspektą**, stiprinti pastangas įgyvendinant JTST rezoliuciją 1325 bei atitinkamus ES dokumentus, visų pirma tam, kad veiksmų vietoje būtų padaryta konkretnė pažanga šioje srityje. Todėl pirmininkaujant Slovėnijai buvo atliktas tyrimas dėl geresnio ES atsako sprendžiant moterų ir ginkluotų konfliktų problemą.

Pirmininkaujančios Slovėnijos pavestame atlikti tyrime „*ES veiksmų sprendžiant nuo ginkluotų konfliktų nukentėjusių vaikų klausimus sustiprinimas*“, kuriame nagrinėjami nuo ginkluotų konfliktų nukentėjusių vaikų klausimai ir tolesnis JTST rezoliucijos 1612 įgyvendinimas, klausimynu grindžiamoje peržiūroje ir kontrolinio sąrašo, skirto nuo ginkluotų konfliktų nukentėjusių vaikų apsaugos klausimo integravimui į ESGP operacijas, konkrečiuose pakeitimuose pabrėžtas tikslas toliau gerinti jų įgyvendinimą veiksmų vietoje¹⁵.

Krizių valdymas: operatyvinė veikla

Apžvelgiamu laikotarpiu buvo toliau plečiama operatyvinė veikla tiek civilinio, tiek karinio **krizių valdymo** srityje. ES vykdo įvairias civilines ir karines misijas trijuose žemynuose, pradedant taikos palaikymu bei taikos proceso įgyvendinimo stebėseną ir baigiant konsultacijomis bei pagalbos teikimu karinėje, policijos, sienų stebėsenos ir teisinės valstybės srityse. Aktyviai rengiamos kitos misijos.

¹⁴ http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/hr/news144.pdf

¹⁵ Žr. 4.4. dalį „Vaikai ir ginkluoti konfliktai“.

Artimieji Rytai. Vidurinė Azija

Demokratijos, žmogaus teisių ir teisinės valstybės propagavimas yra sritis, kuriai ES santykiuose su **Iraku** skiriama daug dėmesio. Vykdydama **Jungtinę teisinės valstybės misiją Irake (EUJUST LEX)**, nuo 2005 m. liepos mėn. ES surengė 72 mokymo kursus ir 12 komandiruočių darbo patirčiai įgyti ES valstybėse narėse, kuriuose dalyvavo daugiau nei 1 650 Irako policijos pajėgų, teismų ir pataisos tarnybų vyresniųjų pareigūnų. Po pradinio misijos įgaliojimų pratęsimo 2006 m., 2007 m. pabaigoje ES nusprendė dar kartą pratęsti misijos įgaliojimus iki 2009 m. birželio 30 d.; iki to laiko mokymuose bus dalyvavę apie 2000 irakiečių. ES galbūt išnagrinės galimybes pratęsti misijos įgaliojimus veiklai šalies viduje.

2008 m. rugpjūčio 31 d. atsistatydino ES specialusis įgaliotinis **Afganistane** Francesc Vendrell. Naujas ES specialusis įgaliotinis Ettore Francesco Sequi buvo paskirtas eiti pareigas nuo 2008 m. rugsėjo 1 d.¹⁶ Iki 2009 m. vasario 28 d. galiojančiuose jo įgaliojimuose numatyta prisidėti prie ES ir Afganistano bendros deklaracijos ir Afganistano susitarimo bei atitinkamų JT rezoliucijų įgyvendinimo. Svarbiausias tikslas – skatinti sukurti demokratišką, atsakingą ir tvarią Afganistano valstybę, tuo pačiu metu ypatingą dėmesį skiriant saugumui ir stabilizacijai, geram valdymui, teismų ir saugumo sektoriaus reformai, žmogaus teisėms, demokratizacijai ir pereinamojo laikotarpio teisingumo sistemai.

Šiuo metu paplitęs ir praeityje buvęs nebaudžiamumas už žmogaus teisių pažeidimus **Afganistane** ir toliau kliudo pastangoms sukurti patikimą bei veiksmingą policijos tarnybą. Kaip apibrėžta **EUPOL AFGHANISTAN** operacijos koncepcijoje, vienas iš Afganistano nacionalinės policijos reformos tikslų – šios institucijos pagarba tarptautinei žmogaus teisių teisei ir šios teisės laikymasis bei bendradarbiavimas su Afganistano nepriklausoma žmogaus teisių komisija. Todėl vienas iš misijos strateginių tikslų – laikantis tarptautinių standartų padėti sukurti policijos tarnybą, kuria pasitikėtų piliečiai ir kuri dirbtų sąžiningai laikydamasi teisinės valstybės principų bei gerbtų žmogaus teises, ir remti šios tarnybos kūrimo procesą. Į kitus EUPOL strateginius tikslus taip pat įtraukti žmogaus teisių aspektai.

¹⁶ 2008 m. liepos 24 d. Tarybos bendrieji veiksmai 2008/612/BUSP (OL L 197, 2008 7 25, p. 60–62).

Į misijos štabą Kabule paskirtas patarėjas žmogaus teisių klausimais. Parengtas misijos veiksmų žmogaus teisių srityje planas. Vasario mėn. atlikta ne Kabule dislokuotų EUPOL patarėjų policijos klausimais apklausa, kurios rezultatais remtasi vėliau planuojant, kaip žmogaus teisių aspektus būtų galima įtraukti į EUPOL veiklą provincijose. EUPOL patarėjas žmogaus teisių klausimais taip pat glaudžiai bendradarbiauja su EUPOL teisinės valstybės grupe sprendžiant su baudžiamąja teise susijusius klausimus Afganistane siekiant užtikrinti, kad peržiūrint Policijos įstatymo pakeitimus, įstatymo dėl kovos su grobimu ir prekyba žmonėmis projektą bei Baudžiamojo proceso kodeksą būtų laikomasi tarptautinių žmogaus teisių standartų. EUPOL strateginiu lygiu bendradarbiauja su pagrindiniais tarptautiniais ir Afganistano partneriais (JT pagalbos misija Afganistane (UNAMA), UNICEF, JT Kovos su narkotikais ir nusikalstamumu biuru (UNODC), Tarptautine migracijos organizacija (IOM), Afganistano nepriklausoma žmogaus teisių komisija, Vidaus reikalų ministerija ir kitomis ministerijomis) siekiant sukurti institucines struktūras ir pradėti tarpžinybinį bendradarbiavimą žmogaus teisių srityje.

Europos Sąjungos policijos misija Palestinos teritorijose (EUPOL COPPS) atnaujino bendradarbiavimą su palestiniečių civiline policija, peržiūrėdama keletą paramos projektų, kurie buvo įšaldyti 2006 m. pradžioje, ir nuolat stiprindama savo kaip svarbiausio tarptautinio dialogo dalyvio bei paramos palestiniečių civilinei policijai koordinatoriaus vaidmenį. Remdamasi ES veiksmų strategija, dėl kurios buvo susitarta 2007 m. lapkričio mėn., 2008 m. birželio mėn. ES pritarė tam, kad misijos veikla būtų išplėsta, į ją įtraukiant baudžiamosios teisenos sektorių. 2008 m. birželio 24 d. įvykusioje Berlyno konferencijoje patvirtinta, kad bus skirta tarptautinė parama palestiniečių civilinei policijai ir EUPOL COPPS, o didelė šios paramos dalis bus specialiai skirta palestiniečių civilinės policijos kartu su misija parengtų projektų įgyvendinimui.

2007 m. birželio mėn. Hamas užėmus Gazos ruožą, **ES PPM Rafah**¹⁷ negrįžo į Rafah perėjimo punktą, bet liko parengtyje visam laikotarpiui. 2008 m. Egiptas pradėjo derybas dėl to, kad vėl būtų atidarytas Rafah perėjimo punktas, tačiau nepavyko pasiekti susitarimo tarp Fatah, Hamas ir Izraelio. Siekiant reaguoti į pasikeitusią operatyvinę padėtį, misijoje palikta 18 tarptautinių darbuotojų, tačiau jie yra pasirengę būti skubiai dislokuoti Rafah perėjimo punkte, kai bus įvykdytos politinės ir saugumo sąlygos.

¹⁷ <http://www.eubam-rafah.eu/portal/>

Afrika

Pagal JT Saugumo Tarybos rezoliuciją 1778 (2007), kuria patvirtinamas įvairių pajėgų dislokavimas **Čade** ir **Centrinės Afrikos Respublikoje** ir ES leidžiama teikti jos karinį kontingentą, 2008 m. sausio 28 d. ES pradėjo vykdyti perėjimą užtikrinančią karinę operaciją rytinėje Čado dalyje ir šiaurrytinėje Centrinės Afrikos Respublikos dalyje (**EUFOR Tchad/RCA**). Ši operacija vykdoma pagal Europos saugumo ir gynybos politiką, o jos trukmė yra vieneri metai nuo 2008 m. kovo 15 d., kai buvo pranešta apie pirminius operatyvinius pajėgumus.

EUFOR TCHAD/RCA dislokavimas yra konkretus pavyzdys, kaip ES įgyvendina savo įsipareigojimą aktyviai gerinti saugumo padėtį regione, ypač rytinėje Čado dalyje bei šiaurrytinėje Centrinės Afrikos Respublikos dalyje, prisidėdama prie pabėgėlių ir šalies viduje perkeltųjų asmenų apsaugos, sudarydama palankesnes sąlygas teikti humanitarinę pagalbą, padėdama sudaryti sąlygas perkeltiesiems asmenims savanoriškai grįžti į jų kilmės vietas, padedant Komisijos *Programme d'Accompagnement à la Stabilisation de l'Est du Tchad*, taip pat padėdama užtikrinti Jungtinių Tautų misijos Centrinės Afrikos Respublikoje ir Čade (MINURCAT) saugumą bei galimybę laisvai veikti. EUFOR TCHAD/RCA, vykdydama savo įgaliojimus, laikysis nešališkumo, neutralumo ir nepriklausomumo principų. Dislokavimą palankiai įvertino Čado ir Centrinės Afrikos Respublikos vyriausybės.

Europos Sąjunga nuolat rodė remianti pereinamojo laikotarpio procesus **Kongo Demokratinėje Respublikoje (KDR)**. 2007 m. vasario 15 d. Taryba paskyrė naują ES specialųjį įgaliotinį Afrikos Didžiųjų ežerų regione Roeland van de Geer Dažnai lankydamasis regione jis reguliariai ir aktyviai kelia žmogaus teisių klausimus.

Pasibaigus ankstesnei misijai EUPOL Kinšasa (baigėsi 2007 m. birželio 30 d.), ES pradėjo **EUPOL RD Congo** (2007 m. liepos 1 d.), kad būtų remiami saugumo sektoriaus reformos su policija susiję aspektai ir jos sąsajos su teisingumo sritimi. EUPOL RD Congo įgaliojimai buvo pratęsti dar vieneriems metams ir misija rengiasi dislokuoti pajėgas šalies rytinėje dalyje.

Vykdydama iki 2008 m. birželio 30 d. galiojančius įgaliojimus, **EUSEC RD Congo** tęsė savo veiklą saugumo sektoriaus reformos (SSR) ir nusiginklavimo, demobilizacijos bei reintegracijos srityse. Vykdydama su karinės administracijos atnaujinimu susijusią veiklą, misija toliau sudarinėjo ginkluotųjų pajėgų narių sąrašą naudodama biometrinius duomenis. Buvo padaryta reali pažanga vykdant mokėjimų grandinės projektą, visų pirma geriau išmokant kariškiams didesnius atlyginimus. Šiuo metu racionalu tikėtis, kad iki 2009 m. birželio mėn. pavyks palaipsniui perduoti šią atsakomybę Kongo administracijai.

Saugumo padėtis šalies rytinėje dalyje šiek tiek pagerėjo pasirašius Nairobi komunikatą ir Gomos įsipareigojimus dėl Kivu provincijų. Šie naujausi pasiekimai tebėra netvirti, nes ginkluotos grupuotės toliau pažeidinėja žmogaus teises ir vyrauja nebaudžiamumo atmosfera. Nepaisant to, jie žymi proceso, kurio baigtis gali būti ilgalaikė taika, pradžią. Šiuo požiūriu misija EUSEC RD Congo rėmė ES specialiojo įgaliotinio Afrikos Didžiųjų ežerų regione pastangas išlaikyti reikiamą šių procesų kryptį.

Tarybai priėmus 2008 m. vasario 12 d. bendruosius veiksmus ir vėliau patvirtinus su jais susijusius planavimo dokumentus (Operacijos koncepciją – vasario 12 d. ir Operacijos planą – birželio 5 d.), 2008 m. birželio 16 d. buvo pradėta **ES misija saugumo sektoriaus reformai Bisau Gvinėje remti**, kuri bus vykdoma iki 2009 m. gegužės mėn. pabaigos. Strateginis tikslas – pasiekti, kad saugumo sektorius sugebėtų veikti savarankiškai ir tenkintų visuomenės saugumo poreikius, įskaitant kovą su organizuotu nusikalstamumu, atitinkančią demokratijos normas ir gero valdymo principus, taip pat prisidėtų prie stabilumo ir ilgalaikio vystymosi Bisau Gvinėje.

Misija Bisau Gvinėje vietinės valdžios institucijoms teikia konsultacijas ir paramą saugumo sektoriaus reformos (SSR) klausimais, siekdama padėti sukurti sąlygas nacionalinei SSR įgyvendinti, glaudžiai bendradarbiaudama su kitais ES, tarptautiniais bei dvišaliais subjektais, ir sudaryti palankesnes sąlygas paramos teikėjams. Misija laikosi visapusio požiūrio; jos veikloje visapusiškai dalyvauja policijos, teismų ir karinių klausimų ekspertai.

Sėkmingas SSR Bisau Gvinėje įgyvendinimas priklausys nuo tarptautinės bendruomenės įsipareigojimo skirti lėšų bei išteklių ir nuo vietinės valdžios institucijų įsipareigojimo skatinti SSR įgyvendinimą.

Iki 2007 m. pabaigos ES tęsė savo **civilinius ir karinius veiksmus**, skirtus Afrikos Sąjungos misijai **Sudano** Darfūro regione remti (**AMIS**). ES teikia nuolatinę karinę pagalbą – techninę, planavimo ir valdymo paramą visai AMIS vadovavimo struktūrai. Taip pat teikiama finansinė ir logistinė parama per Afrikos taikos priemonę ar dvišaliu pagrindu, įskaitant strateginio oro transporto paslaugų teikimą. Be to, ES buvo Paliaubų komisijos, kuriai Darfūro taikos susitarime buvo suteiktas lemiamas vaidmuo, pirmininko pavaduotoja; ji taip pat skyrė keletą karinių stebėtojų. ES policijos pareigūnai toliau atliko svarbų vaidmenį stiprindami AMIS viešosios tvarkos palaikymo civilinius pajėgumus, teikdami paramą, konsultacijas ir mokymą AMIS policijos hierarchinės struktūros nariams ir policijos pareigūnams veiksmų vietoje. ES taip pat toliau rėmė Afrikos Sąjungos viešosios tvarkos palaikymo policijos pajėgumų didinimą ir policijos padalinio AS sekretoriato Adis Abeboje steigimą.

2007 m. liepos 31 d. (JTST rezoliucija 1769) JT Saugumo Taryba leido dislokuoti bendrą JT ir AS mišrią operaciją Darfūre (UNAMID); tai buvo paskutinis taikos palaikymo stiprinimo Darfūre trijų etapų proceso etapas. 2008 m. sausio 1 d. UNAMID perėmė AMIS įgaliojimus (AMIS tapo UNAMID dalimi). 2007 m. liepos 1 d. penktą kartą šešiams mėnesiams pratęsus misijos įgaliojimus, 2007 m. gruodžio 31 d. ES civiliniai ir kariniai veiksmai, skirti AMIS remti, buvo baigti (panaikinus Bendruosius veiksmus 2007/887/BUSP) ¹⁸.

¹⁸ OL L 346, 2007 12 29, p. 28.

ES specialusis įgaliotinis Sudane Torben Brylle (paskirtas 2007 m. balandžio 19 d.; Tarybos sprendimas 2007/238/BUSP ¹⁹ ir bendrieji veiksmai 2007/108/BUSP ²⁰, 2007/809/BUSP ²¹ bei 2008/110/BUSP ²²) tęsė darbą daugiausia dėmesio skirdamas trims pagrindinėms sritims: pasiekti Darfūro konflikto politinį sprendimą, padėti šalims Sudane, AS ir JT; užtikrinti ES paramos AMIS maksimalų veiksmingumą ir matomumą; sudaryti palankesnes sąlygas įgyvendinti Visuotinį taikos susitarimą Sudane. Didelė dalis ES specialiojo įgaliotinio įgaliojimų yra susijusi su žmogaus teisėmis: ES specialusis įgaliotinis stebi padėtį šioje srityje ir palaiko ryšį su Sudano valdžios institucijomis, AS ir JT (visų pirma Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuru), regione veikiančiais žmogaus teisių stebėtojais ir Tarptautinio baudžiamojo teismo prokuratūra. Vaikų ir moterų teisės bei kova su nebaudžiamumu yra ypač akcentuotos ES specialiojo įgaliotinio įgaliojimų sritys.

Rytų Europa

Dabartinis ES specialusis įgaliotinis **Moldovoje** Kálmán Mizsei praėjo eiti savo pareigas 2007 m. kovo 1 d. (2007/107/BUSP ²³) ir 2008 m. kovo 1 d. (2008/106/BUSP ²⁴) jo įgaliojimai buvo pratęsti dar vieneriems metams. Jo įgaliojimuose daugiausia dėmesio skiriama ES indėliui sprendžiant Padnestrės konfliktą. Įgaliojimuose taip pat numatytas demokratijos ir žmogaus teisių stiprinimas bei kova su prekyba žmonėmis. Be to, ES specialusis įgaliotinis prižiūri visą ES veiklą, visų pirma atitinkamus 2005 m. vasario 22 d. pasirašyto EKP veiksmų plano su Moldova aspektus.

2008 m. vasario 25 d. Taryba pratęsė ribojamųjų priemonių taikymą Moldovos Respublikos Padnestrės regiono vadovybei ir keliems aukšto lygio Padnestrės pareigūnams, dalyvavusiems priverstinai uždarant lotyniškų rašmenis naudojančias moldaviškas mokyklas (2008/160/BUSP ²⁵). Taryba iš asmenų, kuriems taikomos ribojamosios priemonės, išbraukė šešis asmenis ir įrašė kitus šešis asmenis.

¹⁹ OL L 103, 2007 4 20, p. 52–53.

²⁰ OL L 323, 2007 12 8, p. 57–58.

²¹ OL L 323, 2007 12 8, p. 57–58.

²² OL L 38, 2008 2 13, p. 28–31.

²³ OL L 46, 2007 2 16, p. 59–62.

²⁴ OL L 38, 2008 2 13, p. 15–18.

²⁵ 2008 m. vasario 25 d. Tarybos bendroji pozicija 2008/160/BUSP dėl ribojančių priemonių, taikomų Moldovos Respublikos Padnestrės regiono vadovybei (OL L 51, 2008 2 26, p. 23–25).

Europos Sąjungos pagalbos Moldovos ir Ukrainos pasienyje misija (EUBAM) tęsė savo darbą. Šią misiją organizavo Europos Komisija, joje dirba daugiau nei 200 darbuotojų, įskaitant apie 120 muitinės ir sienų ekspertų iš daugiau nei 20 valstybių narių. 2007 m. gegužės mėn. misijos įgaliojimai buvo pratęsti iki 2009 m. lapkričio 30 d. Misijos vadovas taip pat yra ir ES specialiojo įgaliotinio Moldovoje vyriausiasis patarėjas politiniais klausimais. Be to, EU specialiojo įgaliotinio pasienio grupė, sudaryta iš trijų asmenų, užtikrina ryšių su ES specialiuoju įgaliotiniu ir Taryba palaikymą.

Vakarų Balkanai

ES specialusis įgaliotinis **Bosnijoje ir Hercegovinoje** Miroslav Lajčák pirmenybę ir toliau teikė tam, kad būtų laikomasi darnaus ir nuoseklaus požiūrio į ES žmogaus teisių politikos integravimą bei koordinavo konkrečius veiksmus įvairiose srityse.

Nuo 2003 m. **Europos Sąjungos policijos misija (ESPM)**²⁶, laikydamasi platesnio požiūrio į teisinę valstybę Bosnijoje ir Hercegovinoje bei regione, remia tvarios, profesionalios ir daugiatautės policijos tarnybos, veikiančios pagal Europos ir tarptautinius standartus, kūrimą. Ši policijos tarnyba turėtų veikti vadovaudamasi įsipareigojimais, kurie buvo prisiimti kaip Stabilizacijos ir asociacijos proceso su Europos Sąjunga dalis. ESPM veikia siekdama Deitono / Paryžiaus susitarimo 11 priede nustatytų bendrųjų tikslų, o jos tikslai remiami Bendrijos priemonėmis.

2007 m. pertvarkius **operaciją ALTHEA** Bosnijoje ir Hercegovinoje, ES vadovaujamas pajėgas (**EUFOR**)²⁷ šiuo metu sudaro maždaug 2 500 karių veiksmų vietoje, kuriuos remia rezervinės pajėgos, dislokuotos už veiksmų vietos ribų. Pagrindinis operacijos uždavinys tebėra saugios bei patikimos aplinkos užtikrinimas ir Bendrų karinių reikalų tarnybos (JMA) užduočių perdavimas atitinkamoms nacionalinėms valdžios institucijoms. Nuo 2007 m. lapkričio mėn. EUFOR integruoto policijos padalinio veikloje dalyvavo Europos žandarmerijos pajėgos. ES toliau aktyviai vykdo įsipareigojimus Bosnijoje ir Hercegovinoje, be kita ko, vykdydama operaciją ALTHEA, o ES vadovaujamos karinės pajėgos šalyje bus tol, kol reikės, kadangi ES apskritai dalyvauja šalyje vykstančiuose procesuose.

²⁶ <http://www.eupm.org/>

²⁷ <http://www.euforbih.org/>

Prioritetas tebėra visų Bosnijoje ir Hercegovinoje vykdomų ES veiksmų, kuriuose dalyvauja visi ES subjektai, įskaitant Komisiją ir ES misijų vadovus, darba. ES pajėgų vadas, ES specialusis įgaliotinis ir ESPM vadovas, prieš imdamiesi veiksmų reguliariai konsultuojasi tarpusavyje.

2008 m. vasario 4 d. Pieter Feith paskirtas ES specialiuoju įgaliotiniu **Kosove**²⁸. Jo įgaliojimuose, kurie galioja iki 2009 m. vasario 28 d., taip pat numatyta prisidėti prie pagarbos žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms stiprinimo Kosove.

ES planavimo grupė (EUPK Kosovo) buvo įsteigta siekiant pradėti galimos būsimos ESGP misijos teisinės valstybės srityje planavimą. 2008 m. vasario mėn. Taryba įsteigė tokią misiją – **EULEX KOSOVO**²⁹. EULEX KOSOVO yra itin svarbi ES veikla Kosove; šios misijos tikslas – padėti Kosovui stiprinti teisinę valstybę ir siekti tolesnės integracijos Europoje. EULEX KOSOVO įgyvendins savo įgaliojimus atlikdama stebėseną, organizuodama mokymus ir teikdama konsultacijas, prireikus išlaikydama tam tikras vadovaujamas pareigas. Ji padės Kosovo valdžios institucijoms sukurti nepriklausomas ir daugiatautes teismines institucijas, policijos tarnybas ir muitinę, kurios būtų nepriklausomos nuo politinės įtakos, propaguotų žmogaus teises ir laikytųsi tarptautiniu lygiu pripažintų standartų bei geriausios europinės praktikos pavyzdžių. Pastaraisiais metais mažumų bendruomenių Kosove padėtis žmogaus teisių ir saugumo požiūriu šiek tiek pagerėjo, tačiau tam vis dar būtina skirti ypatingą dėmesį.

Vykdamas EULEX KOSOVO žmogaus teisių aspektas bus integruojamas horizontaliai; pasitelkiant žmogaus teisių ir lyčių aspekto klausimų ekspertus bus sukurtas mechanizmas, kuris užtikrins, kad misijai vykdamas visą savo veiklą būtų visapusiškai laikomasi tarptautinių žmogaus teisių standartų. 2008 m. gegužės mėn. įvyko viena iš svarbių konferencijų žmogaus teisių ir lyčių aspekto klausimais, kurioje paaiškinti EULEX KOSOVO įgaliojimai ir išklaustytos nevyriausybinų organizacijų bei pilietinės visuomenės nuomonės.

Planuojant naujas ir vykdamas jau pradėtas ESGP misijas buvo atsižvelgiama į poreikį visapusiškai įgyvendinti JTST rezoliuciją 1325 vykdamas ESGP misijas, įskaitant, *inter alia*, ryšių su vietos moterų grupėmis palaikymą ir patarėjo lyčių aspekto klausimais pareigybės sukūrimą.

²⁸ Pagal Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliuciją 1244.

²⁹ <http://www.eulex-kosovo.eu>

Ambasadorius Erwan Fouéré toliau ėjo ES specialiojo įgaliotinio ir Komisijos delegacijos vadovo **Buvusiojoje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje** pareigas. Jo, kaip ES specialiojo įgaliotinio, įgaliojimuose daug dėmesio skiriama konsultavimui ir palankesnių sąlygų politiniam procesui vykti sudarymui, tarptautinės bendrijos pastangų remiant Ohrido pagrindų susitarimą koordinavimui bei atidžiam saugumo ir tarptautinių klausimų stebėjimui. Jis taip pat prisideda prie pagarbos žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms šioje šalyje plėtojimo ir stiprinimo.

2.2. Generalinio sekretoriaus-vyriausiojo įgaliotinio asmeninės atstovės žmogaus teisių klausimais vaidmuo

Nuo 2007 m. sausio 29 d. Riina Kionka eina generalinio sekretoriaus-vyriausiojo įgaliotinio Javier Solana asmeninės atstovės žmogaus teisių klausimais BUSP srityje pareigas. Ji yra antrasis asmuo einantis šias pareigas nuo šios pareigybės sukūrimo 2004 m. gruodžio mėn. R. Kionka taip pat atsako už žmogaus teisių klausimus Tarybos sekretoriato, tokiu būdu užtikrindama didesnę ES žmogaus teisių politikos nuoseklumą ir tęstinumą (tinkamai atsižvelgiant į Europos Komisijos pareigas).

Eidama šias dvigubas pareigas R. Kionka dalyvauja įvairioje veikloje įvairiais klausimais, pradedant viešąja diplomacija ir baigiant politikos formulavimu, įskaitant žmogaus teisių aspekto įtraukimą į BUSP ir ESGP, dalyvauja dialoguose ir konsultacijose žmogaus teisių klausimais su trečiosiomis šalimis bei iš principo prisideda prie ES gairių dėl žmogaus teisių ir tarptautinės humanitarinės teisės bei ES žmogaus teisių politikos JT, Europos Taryboje ir ESBO įgyvendinimo.

Dirbdama, asmeninė atstovė daugiausia dėmesio skiria politikos klausimams. Apžvelgiamu laikotarpiu ji siekė padidinti nuoseklumą sekretoriato darbe, ypač įgyvendinant įsipareigojimus, kuriuos valstybės narės prisiėmė siekdamos integruoti žmogaus teisių ir lyčių aspektą į ESGP operacijas. Ji taip pat toliau dėjo pastangas siekdama dažniau atkreipti Politinio ir saugumo komiteto dėmesį į žmogaus teisių klausimus, kad jie būtų iškelti aukštesniu politiniu lygiu. Vienas iš prioritetų taip pat buvo geresnis visuomenės informavimas apie ES žmogaus teisių politiką. Reagavimas į visuomenės pageidavimą žinoti, kokių veiksmų ES imasi žmogaus teisių srityje, yra dar vienas būdas išplėsti paramos visiems kitiems ES veiksams visame pasaulyje pagrindą.

Vykdydama atstovaujamąjį darbą apžvelgiamu laikotarpiu asmeninė atstovė J. Solana ir Tarybos vardu dalyvavo daugelyje tarptautinių konferencijų ir seminarų bei perkaitė daugiau nei keturiasdešimt pranešimų, pavyzdžiui, 2007 m. spalio mėn. Varšuvoje įvykusiame Žmogiškojo aspekto įgyvendinimo susitikime perskaitė pranešimą apie žmogaus teisių gynėjus, 2008 m. kovo mėn. Madariaga fondo seminare – apie genocido prevenciją, 2008 m. gegužės mėn. Kišiniove Europos Komisijos organizuotame seminare – apie žiniasklaidos laisvę. Asmeninės atstovės įvairiuose viešuose renginiuose skaitytų pranešimų atrinktos pastabos pateikiamos Tarybos tinklavietėje ³⁰.

Asmeninė atstovė ir su ja dirbantis personalas taip pat susitiko su daugeliu žmogaus teisių gynėjų iš įvairių regionų, septynis kartus atstovavo Tarybai Europos Parlamento Žmogaus teisių pakomitečio posėdžiuose ir neoficialiuose informaciniuose posėdžiuose bei keitėsi nuomonėmis su atitinkamais Europos Tarybos ir ESBO pareigūnais, įskaitant Europos Tarybos komisarą Thomas Hammarberg ir Demokratių institucijų ir žmogaus teisių biuro (ODIHR) direktorių Christian Strohal.

Apžvelgiamu laikotarpiu ji dalyvavo 15 dialogų ir konsultacijų žmogaus teisių klausimais.

Keli mokymo kursai, kuriuos kartu surengė asmeninė atstovė ir Tarybos sekretoriato mokymo departamentas, skirti Sekretoriato darbuotojų informuotumui apie žmogaus teises gerinti, suteikė galimybę išorės pranešėjams, įskaitant Tarptautinės žmogaus teisių federacijos (FIDH), *Amnesty International* ir *Human Rights Watch* atstovus, EP Žmogaus teisių pakomitečio pirmininkę Hélène Flautre ir Europos Tarybos komisarą Thomas Hammarberg, išdėstyti savo nuomones. 2007 m. rudenį įvykusiųose Europos Komisijos mokymo kursuose ES gairių dėl žmogaus teisių klausimais R. Kionka taip pat perskaitė pranešimą Komisijos darbuotojams, įskaitant užsienio delegacijų darbuotojus.

³⁰ http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1193&lang=EN&mode=g

Asmeninė atstovė taip pat siekė Taryboje suteikti daugiau informacijos apie žmogaus teises, žmogaus teisių klausimus įtraukdama į Tarybos geografinių ir teminių darbo grupių darbotvarkes. Apžvelgiamu laikotarpiu šie klausimai buvo įtraukti į Afrikos darbo grupės (COAFR), Azijos ir Okeanijos darbo grupės (COASI), Terorizmo darbo grupės (COTER) bei Rytų Europos ir Vidurinės Azijos darbo grupės (COEST) darbotvarkes. Per praėjusius 12 mėnesių apie žmogaus teisių klausimus ji penkis kartus informavo Politinį ir saugumo komitetą. R. Kionka taip pat pabrėžė, kad valstybių narių administracijos turi atsižvelgti į žmogaus teisių klausimus, ir siekė padėti tai padaryti, pavyzdžiui, perskaitydama pranešimus 2007 m. rugsėjo mėn. Hagoje įvykusioje Nyderlandų užsienio reikalų ministerijos surengtoje ambasadorių konferencijoje dėl gairių ir tų pačių metų gruodžio mėn. Liublianoje įvykusiame darbo grupės pirmininkausiančių asmenų grupės posėdyje.

Asmeninės atstovės veikloje toliau daug dėmesio skirta žmogaus teisių ir lyčių aspekto integravimui į ESGP operacijas. 2008 m. birželio mėn., pirmininkaujant Slovėnijai kaip „pirmininkaujančių Vokietijos, Portugalijos ir Slovėnijos trejeto“ projektas paskelbtas Žmogaus teisių ir lyčių aspekto integravimo į ESGP vadovas³¹, kuriame pateikta medžiagos, kurią sudaro ES operacijas planuojantiems asmenims skirti pagrindiniai principai ir šių principų taikymo atvejai.

Vykdydama savo įsipareigojimus įtraukti žmogaus teises į ES krizių valdymą, R. Kionka taip pat suintensyvino bendradarbiavimą su ES specialiaisiais įgaliotiniais bei pradėjo bendrus vizitus į krizių regionus. 2007 m. liepos mėn. R. Kionka kartu su ES specialiuoju įgaliotiniu Pietų Kaukaze Peter Semneby lankėsi Baku, siekdami akcentuoti žiniasklaidos laisvės problemas. 2007 m. spalio mėn. ji kartu su ES specialiuoju įgaliotiniu Afrikos Didžiųjų ežerų regione Roeland van de Geer lankėsi Kongo Demokratinės Respublikos Kivu regione, siekdami pabrėžti kaip karo įrankio naudojamos seksualinės prievartos problemą.

2.3. Veiksmų planai pagal EKP

Europos kaimynystės politika (EPK) buvo parengta 2004 m. siekiant, kad nebūtų sukurta nauja riba, skirianti išplėstą ES ir jos kaimynus, bet būtų didinamas visų klestėjimas, stabilumas ir saugumas³².

³¹ http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/hr/news144.pdf

³² http://ec.europa.eu/external_relations/enp/index_en.htm

Europos kaimynystės politikos pagrindinis elementas yra dvišaliai EKP veiksmų planai, dėl kurių sutaria ES ir kiekviena šalis partnerė. Ši priemonė nustato politinių ir ekonominių reformų tvarkaraštį su trumpojo ir vidutiniojo laikotarpių prioritetais. Kiekvieno EKP veiksmų plano politinis skyrius apima plačią žmogaus teisių, valdymo ir demokratizacijos klausimų sritį; dėmesys šiems klausimams skiriamas ir jie diferencijuojami atsižvelgiant į kiekvienos šalies partnerės rodomą pasiryžimą.

Veiksmų planuose nustatytais įsipareigojimais siekiama prisidėti prie pagrindinių reformų demokratizacijos (pavyzdžiui, rinkimų įstatymai, decentralizacija, administracinių gebėjimų stiprinimas), teisinės valstybės (pavyzdžiui, baudžiamojo ir civilinio kodeksų reforma, baudžiamojo proceso kodeksai, teisminių institucijų veiksmingumo didinimas, kovos su korupcija strategijų rengimas) ir žmogaus teisių (pavyzdžiui, teisės aktai, apsaugantys žmogaus teises ir pagrindines laisves, tarptautinių žmogaus teisių konvencijų taikymas, kova su rasine neapykanta ir ksenofobija, mokymai žmogaus teisių klausimais, tarptautinių konvencijų dėl pagrindinių darbo teisių taikymas) srityse.

Apžvelgiamu laikotarpiu buvo įgyvendinama dvylika EKP veiksmų planų (Armėnija, Azerbaidžanas, Gruzija, Egiptas, Izraelis, Jordanija, Libanas, Moldova, Marokas, Palestiniečių Vadovybė, Tunisas ir Ukraina). Šių veiksmų planų įgyvendinimą bendrai stebi pakomitečiai, kai kurių šalių partnerių atveju – specialūs žmogaus teisių ir demokratijos pakomitečiai. Iki šiol žmogaus teisių pakomitečiai buvo įkurti ir jų posėdžiai surengti su Jordanija (trečiasis posėdis 2008 m. birželio 25 d.), Maroku (antrasis posėdis 2007 m. lapkričio 27 d.), Tunisu (pirmasis posėdis 2007 m. lapkričio 12 d.) ir Libanu (pirmasis posėdis 2007 m. kovo 12 d.). Neoficiali žmogaus teisių darbo grupė su Izraeliu 2008 m. balandžio 30 d. surengė trečią posėdį. 2008 m. birželio 2–3 d. politinių, žmogaus teisių, demokratijos, tarptautinių ir regioninių klausimų pakomitetyje su Egiptu buvo svarstyti įsipareigojimai žmogaus teisių srityje pagal EKP veiksmų planą. Su Moldova ir Ukraina žmogaus teisių klausimai pagal EKP veiksmų planą buvo svarstyti teisingumo, laisvės ir saugumo pakomitečiuose, kurie surengė posėdžius atitinkamai 2007 m. rugsėjo 19 d. ir 2008 m. balandžio 10 d. 2008 m. balandžio 30 d. įvykusiame pirmajame ES ir Gruzijos teisingumo, laisvės ir saugumo pakomitečio posėdyje buvo susitarta kartu su šiuo pakomitečiu reguliariai rengti neoficialius trejeto sudėties posėdžius žmogaus teisių klausimais.

ES siekia toliau plėtoti šių naujų struktūrų darbo metodus, be kita ko, daug dėmesio skiriant pagrindiniams veiklos klausimams, prioritetų ir veiksmų sekos nustatymui bei kartu nustatant laukiamus proceso rezultatus. Akivaizdu, kad dialogo veiksmingumas ir faktiniai rezultatai didžiąja dalimi priklauso nuo šalies partnerės pasiryžimo įgyvendinti ir vykdyti pagal EKP priimtus įsipareigojimus žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių srityje.

Komisijos komunikate „Ryžtinga Europos kaimynystės politika“³³ (2007 m. gruodžio mėn.) pateikta konkrečių pasiūlymų, kuriais siekiama, kad ES pateiktų svaresnių pasiūlymų šalims partnerėms, visų pirma dėl prekybos ir ekonomikos integracijos, judumo ir regioninių konfliktų sprendimo. Šį komunikatą 2008 m. vasario mėn. išvadose palankiai įvertino ES užsienio reikalų ministrai ir jis tapo pagrindu tolesnėms diskusijoms dėl to, kaip EKP padaryti veiksmingesne ir patrauklesne EKP partnerėms, kad būtų galima išnaudoti visą šios politikos potencialą.

Komisijos komunikate dėl Europos kaimynystės politikos įgyvendinimo 2007 m.³⁴, prie kurio pridėtos konkrečių šalių pažangos ataskaitos³⁵ (2008 m. balandžio mėn.), nurodyta, kad politinių reformų procesai, nors ir vykdomi laikantis svarbių pagrindinių principų, įvairiose EKP šalyse yra skirtingi ir atspindi šių šalių įsipareigojimus, priimtus šioje srityje. Rytuose visos EKP partnerės, kurios susitarė dėl veiksmų planų, yra ESBO ir Europos Tarybos narės; tai prisideda prie konkrečios reformų darbotvarkės, kuria siekiama kuo labiau priartėti prie ES galiojančių pagrindinių standartų. Daugelyje regiono šalių reformos buvo vykdomos atsižvelgiant į ekonomikos augimą ir santykinį stabilumą. Pietuose reformų darbotvarkė grindžiama Barselonos deklaracijoje įtvirtintomis sutartomis vertybėmis ir vadovaujantis šiomis vertybėmis bei JT nustatytais įsipareigojimais. Daugelyje šalių, kurios dar visapusiškai nesilaiko šių standartų, politinės reformos vyksta lėtai. Apskritai EKP partnerių politiniai dialogai ir reformų darbotvarkės labai skiriasi. Komunikate pateiktas bendras įvertinimas, o konkrečių šalių ataskaitose apžvelgiama pažanga, padaryta įgyvendinant atitinkamus veiksmų planus 2006 m. lapkričio 1 d.–2007 m. gruodžio 31 d. laikotarpiu.

³³ http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com07_774_en.pdf

³⁴ http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/progress2008/com08_164_en.pdf

³⁵ http://ec.europa.eu/world/enp/documents_en.htm

ES teikia didelę techninę pagalbą ir finansinę paramą EKP įgyvendinimui pagal išorės pagalbos programas, visų pirma pagal Europos kaimynystės ir partnerystės priemonę. Valdymo priemone kaimyninės šalys skatinamos tęsti reformų procesus. Pagal šią priemonę skiriama parama, kuri papildo įprastus nacionalinius asignavimus, siekiant pripažinti ir remti tų šalių partnerių, kurios padarė didžiausią pažangą įgyvendinamos jų veiksmų planuose nustatytą sutartą reformų tvarkaraštį, darbą. Įvertinant pažangą, padarytą įgyvendinant (plačiai apibrėžtus) veiksmų planų valdymo aspektus, šis finansavimas teikiamas papildant nacionalinius asignavimus siekiant remti svarbiausius reformų darbotvarkės elementus; tai padės reformas įgyvendinančioms vyriausybėms šalyje sutelkti reformų šalininkus. 2008 m. Moldovai, Marokui ir Ukrainai vienodomis dalimis buvo skirtos priemonės lėšos (50 mln. EUR).

2.4. ES gairės dėl žmogaus teisių

ES gairės dėl žmogaus teisių yra Tarybos priimti politiniai dokumentai. Juose nagrinėjami ES valstybėms narėms ypač svarbūs klausimai, pavyzdžiui, **mirties bausmė** (1998 m., atnaujinta 2008 m.), **kankinimas ir kitoks žiaurus, nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba baudimas** (2001 m., atnaujinta 2008 m.), **dialogai žmogaus teisių klausimais** (2001 m.), **vaikai ir ginkluoti konfliktai** (2003 m., atnaujinta 2008 m.), **žmogaus teisių gynėjai** (2004 m.) ir **vaiko teisės** (2007 m.). Šiuos dokumentus galima rasti visomis ES kalbomis ir rusų, kinų, arabų bei persų kalbomis Tarybos sekretoriato tinklavietėje (<http://consilium.europa.eu/Human-Rights>).

Be to, 2005 m. gruodžio mėn. ES priėmė gaires dėl skatinimo laikytis tarptautinės humanitarinės teisės³⁶ Pagrindinis tikslas – nustatyti ES veiklos priemones; skirtas tarptautinės humanitarinės teisės laikymuisi skatinti.

Gairės yra teisiškai neprivaloma, tačiau labai pragmatiška ES žmogaus teisių politikos priemonė. Jose pateiktos įvairiems ES subjektams – ne tik pagrindinėse būstinėse, bet ir trečiosiose šalyse – skirtos rekomendacijos dėl nuoseklių veiksmų įvairiose pagrindinėse susirūpinimą keliančiose srityse vykdymo.

³⁶ OL C 327, 2005 12 23, p. 4.

Daugiau informacijos apie tai, kaip ES įgyvendina temines gaires, pateikta 4 skyriuje. Informacija apie veiksmus, susijusius su rekomendacijomis dėl dialogų žmogaus teisių klausimais, pateikta 2.6 dalyje.

2.5. Demaršai ir deklaracijos

Demaršai dėl žmogaus teisių trečiųjų šalių valdžios institucijų atžvilgiu yra svarbi ES užsienio politikos priemonė. Demaršus paprastai konfidencialiai vykdo pirmininkaujanti ir pirmininkausiančios valstybės narės bei Komisija. Be to, ES skelbia viešas deklaracijas ragindama vyriausybę ar kitas šalis gerbti žmogaus teises arba palankiai vertindama teigiamus pokyčius. Šios deklaracijos tuo pačiu metu skelbiamos Briuselyje ir pirmininkaujančios valstybės narės sostinėje.

Demaršai ir deklaracijos plačiai naudojami siekiant išreikšti susirūpinimą dėl žmogaus teisių. Pagrindiniai juose keliami klausimai yra žmogaus teisių gynėjų apsauga, neteisėtas įkalinimas, priverstiniai dingimai, mirties bausmė, kankinimai, vaikų apsauga, pabėgėliai ir prieglobsčio prašantys asmenys, be teismo vykdomos mirties bausmės, saviraiškos laisvė ir laisvė burtis į asociacijas, teisė į teisingą teismo procesą ir rinkimai.

Apžvelgiamu laikotarpiu Sąjunga paskelbė su žmogaus teisėmis susijusias deklaracijas dėl,
***inter alia*, šių šalių:**

Afganistano, Azerbaidžano, Baltarusijos, Birmos (Mianmaro), Kinijos, Kolumbijos, KDR, Gvatemalos, Irano, Rusijos, Somalio, Sudano, Šri Lankos, Sirijos, Togo, JAV ir Uzbekistano.

Demaršai ir deklaracijos taip pat naudojami teigiamai nuomonei išreikšti. Apžvelgiamu laikotarpiu ES palankiai įvertino keletą teigiamų pokyčių priimdama deklaracijas, pavyzdžiui, dėl humanitarinių susitarimų Kolumbijoje (2007 m. spalio 9 d.) ir dėl mirties bausmės panaikinimo (2008 m. sausio 4 d.) ir žmogaus teisių gynėjų paleidimo (2008 m. vasario 14 d.) Uzbekistane. Deklaracijos taip pat naudojamos ES prioritetams remti, pavyzdžiui, dėl Europos kovos su mirties bausme dienos (ES ir Europos Tarybos bendra deklaracija)³⁷ arba JT tarptautinės paramos kankinimo aukoms dienos³⁸. Demaršai buvo daromi visuose pasaulio regionuose siekiant skatinti Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statuto visuotinę ir visapusišką taikymą.

Be to, ES vyriausiasis įgaliotinis BUSP kartais padaro pareiškimus dėl svarbių pokyčių žmogaus teisių srityje.

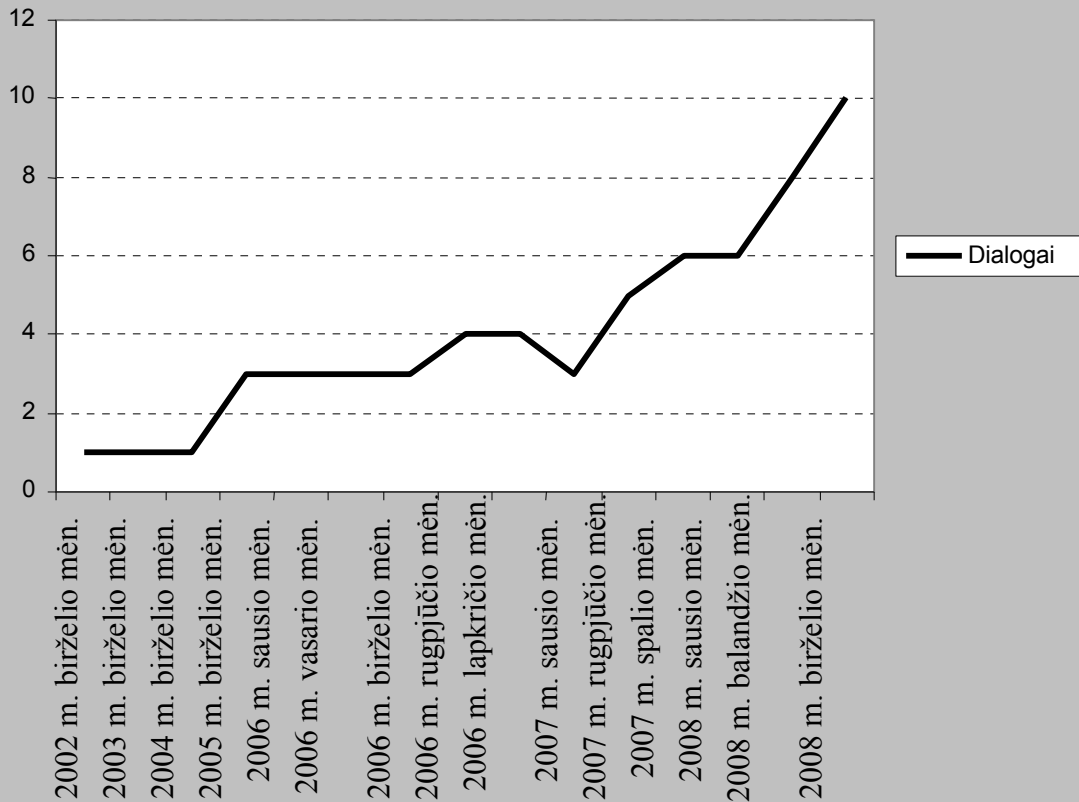
2.6. Dialogai ir konsultacijos žmogaus teisių klausimais

Dialogai žmogaus teisių klausimais yra viena iš priemonių, kurią gali naudoti Europos Sąjunga įgyvendindama žmogaus teisių politika, ir jie yra vienas iš esminių Sąjungos bendros strategijos trečiųjų šalių atžvilgiu elementų. Europos Sąjunga pradėjo apie 30 dialogų ir konsultacijų žmogaus teisių klausimais bei sukūrė specialius diskusijų forumus su trečiosiomis šalimis.

³⁷ Taip pat žr. 4.1. dalį „Mirties bausmė“.

³⁸ Daugiau informacijos apie šią deklaraciją pateikta 4.2 dalyje „Kankinimas ir kitoks žiaurus, nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba baudimas“.

2002-2008 m.: struktūrinių dialogų ir konsultacijų žmogaus teisių klausimais skaičiaus didėjimas

Šiuo metu vyksta įvairių formų dialogai žmogaus teisių klausimais:

- struktūriniai dialogai žmogaus teisių klausimais;
- dialogai, vedami specialiuose pakomitečiuose pagal asociacijos susitarimus, partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimus ar bendradarbiavimo susitarimus, visų pirma vykdant Europos kaimynystės politiką;
- vietos dialogai žmogaus teisių klausimais;
- trejeto konsultacijos žmogaus teisių klausimais.

Žmogaus teisių klausimai taip pat kartais svarstomi pagal 8 straipsnį vedamuose dialoguose arba pagal 96 straipsnį vedamose konsultacijose su AKR šalimis pagal Kotonu susitarimą, tačiau šie dialogai nelaikomi dialogais žmogaus teisių klausimais.

**ES dialogų žmogaus teisių klausimais ir konsultacijų su trečiosiomis šalimis apžvalga
(2007 m. liepos 1 d. – 2008 m. birželio 30 d.)**

Afrikos Sąjunga	Kinija	Jordanija	Naujoji Zelandija	JAV
Bangladešas	Egiptas	Laosas	Rusija	Uzbekistanas
Kanada	Indija	Libanas	Turkmėnistanas	
Kambodža	Izraelis	Moldova	Tunisas	
Šalys kandidatės	Japonija	Marokas	Ukraina	

2.6.1. Dialogas žmogaus teisių klausimais su Kinija

Apžvelgiamu laikotarpiu įvyko dar du ES ir Kinijos dialogo žmogaus teisių klausimais raundai: 2007 m. spalio 17 d. Pekine įvyko 24-as raundas, o 2008 m. gegužės 15 d. Brdo (Slovėnija) įvyko 25-as raundas. Kaip įprasta, abiem atvejais kaip dialogo dalis įvyko apsilankymas vietoje ir „mandagumo vizitas“ politiniu lygiu, be to, prieš susitikimus buvo pateiktas atskirų atvejų sąrašas. Praėjus metams, 2008 m. gegužės mėn. buvo atnaujinta praktika kartu su dialogu rengti teisinius seminarus žmogaus teisių klausimais.

2007 m. spalio mėn. Pekine įvykusiame raunde pagrindiniai ES iškelti klausimai buvo baudžiamosios teisenos sistemos reforma Kinijoje, saviraiškos laisvė, religijos laisvė Tibete bei darbuotojų teisės. Kinija pateikė išsamių atsakymų dėl Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto, mirties bausmės, kankinimo, saviraiškos laisvės ir bendradarbiavimo JT forumuose. Šiame raunde keičiantis nuomonėmis įvyko energingiausi debatai, kuriuose ES ir Kinija nagrinėjo religijos laisvės Tibete klausimą, visų pirma naujas priemones, kuriomis sugriežtinama valstybės kontrolė patvirtinant apie lamų reinkarnaciją.

Vykstant dialogui ES trejetas apsilankė Šanksi provincijoje.

2008 m. gegužės 15 d. Brdo (Slovėnija) įvykusiame 25-ame dialogo posėdyje ypatingas dėmesys buvo skirtas klausimams, susijusiems su saviraiškos laisve, mažumoms priklausančių asmenų teisėmis, ypač Tibete, ir bendradarbiavimui JT forumuose.

ES pareiškė ypač didelį susirūpinimą dėl toliau varžomos saviraiškos laisvės Kinijoje, įskaitant spaudos laisvės ir interneto suvaržymus, taip pat dėl žmogaus teisių gynėjų ir peticijų pateikėjų padėties.

ES pareiškė didelį susirūpinimą dėl žmogaus teisių ir humanitarinės padėties Tibete po pastarųjų įvykių. Kinija išsamiai pakartojo savo įprastą poziciją dėl padėties Tibete ir Dalai Lamos vaidmens, kartu pažymėdama, kad ji yra atvira tolesnėms diskusijoms.

Vykdant kitą su dialogu susijusią veiklą, apsilankyta italų mažumos įstaigose Koper ir Piran miestuose, gegužės 13–17 d. Bled mieste įvyko teisės seminaras, kuriame daug dėmesio skirta teisei į sveikatos apsaugą ir vaikų teisėms. Tai buvo pirmas toks seminaras nuo 2006 m., kadangi 2007 m. gegužės mėn. Berlyne turėjęs įvykti seminaras buvo atšauktas Kinijai pareiškus prieštaravimą dėl ES pakviestų dviejų nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo seminare. Bled seminaras tapo Kinijos ir Europos akademinio pasaulio atstovų ir pareigūnų bei tarptautinių nevyriausybinių organizacijų, kurios specializuojasi svarstomose temose, konstruktyvaus pasikeitimo nuomonėmis vieta. Kelios tarptautinių žmogaus teisių srityje veikiančios nevyriausybinių organizacijos, kurias ES pakvietė dalyvauti seminare, nusprendė šiame seminare nedalyvauti.

Kitą dialogo rundą planuojama surengti pirmininkaujant Prancūzijai 2008 m. antrąjį pusmetį Pekine.

2.6.2. Dialogas žmogaus teisių klausimais su Iranu

Žmogaus teisės yra esminis ES bendrų santykių su Iranu, kaip ir bet su kuria kita šalimi, aspektas. Nuo 2002 m. ES surengė keturis dialogo žmogaus teisių klausimais su Iranu posėdžius; paskutinis įvyko 2004 m. birželio mėn. Europos Sąjunga apgailestauja, kad dialogas žmogaus teisių klausimais su Iranu buvo įšaldytas, kadangi 2006 m. gruodžio mėn. Iranas atšaukė penktąjį rundą. ES yra pasirengusi atnaujinti dialogą, jei Iranas patvirtins savo pasiryžimą rimtai dalyvauti šiame procese ³⁹.

³⁹ Daugiau informacijos apie Iraną pateikiama 6.7. skyriuje „Artimieji Rytai ir Arabijos pusiasalis“.

2.6.3. Dialogas žmogaus teisių klausimais su Vidurinės Azijos valstybėmis

Turkmėnistanas

Apžvelgiamu laikotarpiu 2007 m. rugsėjo 18 d. ES surengė *ad hoc* dialogo žmogaus teisių klausimais su Turkmėnistanu, kuris buvo pradėtas 2004 m., paskutinį raundą. Tačiau įgyvendindamos ES Vidurinės Azijos strategiją, Europos Sąjunga ir Turkmėnistanas išplėtė *ad hoc* dialogą žmogaus teisių klausimais į įprastą dialogą žmogaus teisių klausimais ir 2008 m. birželio 24 d. Ašchabade surengė pirmąjį raundą. Diskusijų metu ES iškėlė įvairių susirūpinimą keliančių klausimų dėl žmogaus teisių padėties Turkmėnistane, visų pirma dėl teisės laisvai burtis į asociacijas ir susirinkimus, saviraiškos ir žiniasklaidos laisvės, teismų nepriklausomumo ir pilietinės visuomenės veikimo, minties ir religijos laisvės, kalinimo sąlygų ir kankinimo, mažumos priklausančių asmenų teisių, judėjimo laisvės ir priverstinio perkėlimo bei vaikų teisių. Taip pat buvo aptartas Turkmėnistano bendradarbiavimas su JT mechanizmais. Be to, ES su Turkmėnistano valdžios institucijomis aptarė keletą susirūpinimą keliančių konkrečių atvejų.

Uzbekistanas

2008 m. birželio 5 d. Briuselyje ES ir Uzbekistano Teisingumo, vidaus reikalų, žmogaus teisių ir susijusių klausimų pakomitečio posėdyje įvyko ES ir Uzbekistano dialogo žmogaus teisių klausimais antrasis raundas. Diskusijose svarstyta žmogaus teisių padėtis Uzbekistane ir ES bei su žmogaus teisėmis susiję pokyčiai JT forumuose ir ESBO. ES iškėlė įvairių susirūpinimą keliančių klausimų dėl žmogaus teisių padėties Uzbekistane, visų pirma dėl saviraiškos laisvės, kalinimo sąlygų ir galimybių susitikti su kalintais, įskaitant elgesį su sugrąžintais pabėgėliais, tolesnės veiklos, susijusios su mirties bausmės panaikinimu, religijos laisvės, pilietinės visuomenės vystymosi, visų pirma nevyriausybinų organizacijų ir žmogaus teisių gynėjų padėties, bei vaikų darbo. ES taip pat aptarė su Uzbekistano valdžios institucijomis keletą konkrečių atvejų. Uzbekistanas akcentavo konkrečius vaikų padėties tam tikrose valstybėse narėse aspektus.

Vedant dialogą žmogaus teisių klausimais taip pat buvo planuota surengti pilietinės visuomenės seminarą žiniasklaidos liberalizavimo klausimu. Nepavykus susitarti dėl sąlygų gegužės mėnesį, galiausiai seminaras spalio 2–3 d. įvyko Taškente.

2.6.4. ES ir Afrikos Sąjungos dialogas žmogaus teisių klausimais

ES pageidauja stiprinti bendradarbiavimą su AS valstybėmis narėmis dvišaliu lygiu ir tarptautiniuose forumuose, be kita ko, Žmogaus teisių taryboje. 2007 m. rugsėjo mėn. ES trejetas surengė parengiamąsias derybas su Afrikos Sąjungos trejetu. Abi šalys pritarė tam, kad reikia stiprinti ES bei Afrikos Sąjungos (AS) bendradarbiavimą žmogaus teisių klausimais ir apsvaustė ES bei AS dialogo sąlygas.

2008 m. gegužės 26 d. Briuselyje įvyko ES ir AS dialogo pirmasis raundas. Šalys susitarė dėl dialogo sąlygų, visų pirma dėl tikslo reguliariai vertinti pagrindines problemas, susijusias su pagarba žmogaus teisėms, demokratiniais principais ir teisinei valstybei Afrikoje bei Europoje. Jos taip pat aptarė žmogaus teisių vystymąsi ES ir AS bei susitarė stiprinti bendradarbiavimą atitinkamais klausimais tarptautiniuose forumuose.

Kitas dialogo raundas turi įvykti 2008 m. spalio 27 d. Adis Abeboje.

Atsižvelgdamos į 2007 m. gruodžio mėn. Lisabonos aukščiausiojo lygio susitikimo rezultatus ES ir AS nusprendė parengti bendrą strategiją, kuri apima specialią partnerystę žmogaus teisių ir demokratinio valdymo srityse. Ši partnerystė papildo ES ir AS dialogą žmogaus teisių klausimais ir yra glaudžiai su juo susijusi.

2.6.5. Konsultacijos žmogaus teisių klausimais su Rusijos Federacija

Šeštasis ES ir Rusijos konsultacijų žmogaus teisių klausimais raundas įvyko 2007 m. spalio 3 d. Briuselyje, o septintasis – 2008 m. balandžio 17 d. Liublianoje. Šeštajame, o ypač septintajame konsultacijų žmogaus teisių klausimais raunde pakartota dauguma ankstesniuose raunduose nagrinėtų aspektų ir šiuose raunduose paaiškėjo, kad abi šalys sutaria tik dėl kelių punktų, o išgirdusi kritiką Rusija sistemingai imasi kontratakos. Rusija siekė daug dėmesio skirti šiam procesui, pabrėždama, kad, Rusijos Federacijos nuomone, šios konsultacijos padeda stiprinti pasitikėjimą, o ES paragino laikytis labiau į rezultatus orientuoto požiūrio.

Diskutuota apie žmogaus teisių padėtį ES ir Rusijoje bei klausimais, susijusiais su tarptautine žmogaus teisių apsauga. ES iškėlė keletą susirūpinimą keliančių klausimų dėl žmogaus teisių padėties Rusijoje, visų pirma dėl žiniasklaidos laisvės, saviraiškos laisvės ir laisvės burtis į susirinkimus, ypač atsižvelgiant į neseniai įvykusius parlamento ir prezidento rinkimus, dėl pilietinės visuomenės veikimo, mažumoms priklausančių asmenų teisių, kovos su rasizmu ir ksenofobija bei vaikų ir moterų teisių. Abi šalys taip pat apsvarstė žmogaus teisių padėtį Šiaurės Kaukaze. Abiejų konsultacijų metu ES taip pat pateikė Rusijos atstovams klausimų dėl konkrečių atvejų.

Diskusijose taip pat buvo skirtas dėmesys ES ir Rusijos tarptautiniams įsipareigojimams žmogaus teisių srityje, įskaitant bendradarbiavimą laikantis JT specialių procedūrų žmogaus teisių srityje. Susitikimuose taip pat svarstytas bendradarbiavimas Europos Taryboje, įskaitant Europos žmogaus teisių teismo sprendimų įgyvendinimo klausimą. Rusijos prašymu, ES pateikė informacijos apie pastarojo meto įvykius įvairiose ES valstybėse narėse.

Vykdydama savo politiką – pilietinę visuomenę aktyviai įtraukti į dialogus žmogaus teisių klausimais, ES į pasirengimą konsultacijoms įtraukė nevyriausybines organizacijas ir likus dienai iki dialogo posėdžio surengė apskritojo stalo diskusiją su Rusijos ir tarptautinėmis nevyriausybinėmis organizacijomis. Rusijos valdžios institucijos atsisakė dalyvauti apskritojo stalo susitikimuose ⁴⁰.

⁴⁰ Daugiau informacijos apie Rusiją pateikta 6.3 dalyje „Rusija ir Vidurinė Azija“.

2.6.6. Trejeto konsultacijos žmogaus teisių klausimais su JAV, Kanada, Japonija, Naująja Zelandija ir šalimis kandidatėmis

Trejeto konsultacijos su JAV

Dukart per metus rengiamos ES ir JAV konsultacijos žmogaus teisių klausimais įvyko 2007 m. rugsėjo 20 d. Briuselyje ir 2008 m. vasario 26 d. Vašingtone. Abiejuose susitikimuose buvo atvirai, konstruktyviai ir išsamiai pasikeista nuomonėmis apie nacionalinius ir teminius prioritetus, skirtus atitinkamai JT Generalinės Asamblėjos Trečiojo komiteto ir Žmogaus teisių tarybos posėdžiams. Abiem atvejais buvo apsvarstytos ES ir JAV bendradarbiavimo ir veiklos koordinavimo galimybės. JAV pabrėžė, kad daugėja skepticizmo bei nusivylimo Žmogaus teisių tarybos darbu, o tai nulėmė JAV sprendimą 2008 m. birželio mėn. pasitraukti iš Tarybos. Vasario mėn. įvykusiame susitikime išsamiai pasikeista nuomonėmis apie susirūpinimą keliančias šalis ir politiką šių šalių atžvilgiu. Be to, ES ir JAV pasikeitė informacija apie dialogus ir konsultacijas žmogaus teisių klausimais su trečiosiomis šalimis.

Į abiejų susitikimų darbotvarkes buvo įtraukti žmogaus teisių ir kovos su terorizmu klausimai, todėl ES turėjo galimybę užduoti keletą konkrečių klausimų apie tam tikrą JAV praktiką ir politiką kovojant su terorizmu bei išreikšti susirūpinimą. ES išreiškė susirūpinimą dėl tolesnio mirties bausmės taikymo JAV.

Taip pat svarstyti klausimai, susiję su Durbano procesu, JAV parama žmogaus teisių gynėjams, JAV demokratijos fondu bei bendra ES ir JAV iniciatyva dėl sąžinės kalinių.

Trejeta konsultacijos su Kanada

ES ir Kanados konsultacijos žmogaus teisių klausimais įvyko 2007 m. rugsėjo 6 d. Briuselyje ir 2008 m. vasario 28 d. Otavoje. Kanada ir ES pasikeitė nuomonėmis apie teminius ir nacionalinius prioritetus, skirtus JT Generalinės Asamblėjos Trečiojo komiteto ir Žmogaus teisių tarybos posėdžiams, bei dėl kitų Žmogaus teisių tarybos klausimų. Be to, ES ir Kanada pasikeitė informacija apie dialogus ir konsultacijas žmogaus teisių klausimais su trečiosiomis šalimis. Taip pat svarstytas ES susirūpinimas dėl Kanados sprendimo pasitraukti iš Durbano peržiūros konferencijos ir Kanados priešiškos pozicijos JT deklaracijos dėl čiabuvių tautų teisių atžvilgiu.

Trejeta konsultacijos su Japonija

ES ir Japonijos konsultacijos žmogaus teisių klausimais įvyko 2007 m. spalio 9 d. Briuselyje ir 2008 m. kovo 6 d. Ženenvoje. Japonija ir ES pasikeitė nuomonėmis dėl JT Žmogaus teisių tarybos ir jos bendradarbiavimo su JT Generalinės Asamblėjos Trečiuoju komitetu veiklos raidos ir dvišalių dialogų žmogaus teisių klausimais su trečiosiomis šalimis. ES iškėlė klausimą dėl tolesnio mirties bausmės taikymo Japonijoje.

Trejeta konsultacijos su Naująja Zelandija

Ketvirtasis konsultacijų žmogaus teisių klausimais su Naująja Zelandija raundas įvyko 2008 m. vasario 14 d. Briuselyje. Naujoji Zelandija ir ES pasikeitė nuomonėmis apie pokyčius JT. Jos taip pat pasikeitė informacija apie dialogus ir konsultacijas žmogaus teisių klausimais su trečiosiomis šalimis. Taip pat svarstytas svarbus klausimas, susijęs su tolesne veikla vykdant JTGA rezoliuciją dėl mirties bausmės panaikinimo moratoriumo.

Trejetų konsultacijos su šalimis kandidatėmis

2007 m. spalio 8 d. ir 2008 m. vasario 11 d. Briuselyje įvyko kas dvejus metus rengiamos konsultacijos žmogaus teisių klausimais su šalimis kandidatėmis – Kroatija, Buvusiąja Jugoslavijos Respublika Makedonija ir Turkija. ES informavo šalis kandidates apie ES prioritetus propaguojant žmogaus teises, visų pirma apie ES iniciatyvas JT lygiu, ir paprašė jų paramos. Kroatija, Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija ir Turkija informavo ES apie savo žmogaus teisių politikos bendrus aspektus.

2.7. Bendradarbiavimo susitarimų su trečiosiomis šalimis nuostatos dėl žmogaus teisių

Nuo 1995 m. Europos bendrija siekia įtraukti nuostatas dėl žmogaus teisių į visus su nepramoninėmis šalimis sudarytus susitarimus, išskyrus sektorių susitarimus. Įtraukus nuostatas dėl žmogaus teisių, šios teisės tampa bendro intereso klausimu ir šalių dialogo dalimi, taip pat tampa teigiamų priemonių įgyvendinimo pagrindu, lygiaverčiu kitoms pagrindinėms susitarimo nuostatomis. Jei žmogaus teisės nuolat ir rimtai pažeidžiamos, nuostatos dėl žmogaus teisių leidžia vienai susitarimo šaliai imtis ribojančiųjų priemonių prieš jas pažeidžiančią šalį proporcingai pažeidimų rimtumui. 2007 m. spalio 15 d. Europos bendrija ir Juodkalnijos Respublika sudarė laikinąjį susitarimą dėl prekybos ir su prekyba susijusių klausimų, į kurį buvo įtrauktos nuostatos dėl žmogaus teisių ⁴¹.

2008 m. gegužės 8 d. rezoliucijoje dėl žmogaus teisių padėties pasaulyje 2007 m. ir ES politikos šioje srityje metinės ataskaitos Europos Parlamentas pareiškė apgailestavimą dėl to, kad nuostatos dėl žmogaus teisių ir demokratijos nėra įgyvendinamos praktikoje, nes trūksta mechanizmo, kuris sudarytų sąlygas šias nuostatas vykdyti. Parlamentas pakartojo raginimą įgyvendinti nuostatas dėl žmogaus teisių laikantis skaidresnės šalių konsultavimosi procedūros.

⁴¹ Susitarimų, į kuriuos įtrauktos nuostatos dėl žmogaus teisių, apžvalga pateikta Komisijos sutarčių biuro duomenų bazėje: <http://ec.europa.eu/world/agreements/default.home.do>

2.8. Pagal Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonę (EIDHR) finansuojama veikla ⁴²

Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonė (EIDHR) 2007 m. pakeitė ankstesnę EIDHR iniciatyvą, tapdama nepriklausoma finansavimo priemone, specialiai skirta Bendrijos paramai, teikiamai pasitelkiant dvišalį vystomąjį bendradarbiavimą ir bendradarbiavimą ekonomikos srityje, papildyti. Ja prisidedama prie demokratijos ir teisinės valstybės plėtojimo bei stiprinimo ir žmogaus teisių bei pagrindinių laisvių propagavimo ir apsaugos visame pasaulyje. Dabartinis EIDHR strategijos dokumentas (2007–2010 m.) įgyvendinamas remiantis metinėmis veiksmų programomis ⁴³. EIDHR partneriai visų pirma yra ne tik tarptautinės ir vietos pilietinės visuomenės organizacijos (91 % įnašų), bet ir specialios kompetencijos tarptautiniai tarpvyriausybiniai organai (9 % įnašų).

Bendradarbiavimas su pilietinės visuomenės organizacijomis, parama šioms organizacijoms ir šių organizacijų pasitelkimas yra itin svarbi pagal EIDHR vykdomos veiklos dalis. Viena vertus, EIDHR skatinama kurti atvirą visuomenę, kurios reikia pilietinės visuomenės klestėjimui, ir kita vertus, ja padedama pilietinei visuomenei tapti veiksminga jėga plėtojant dialogą ir vykdant reformas. EIDHR yra nepriklausoma finansavimo priemonė, kuri gali būti naudojama net tais atvejais, kai nėra vystomojo bendradarbiavimo sąsajų su Europos bendrija. EIDHR gali būti naudojama projektams finansuoti neturinti trečiosios šalies vyriausybės ar kitų valdžios institucijų sutikimo.

Veikla vykdoma šalies, regiono ir pasaulio lygiais. Komisijos delegacijos trečiosiose šalyse atsako už pagal EIDHR šalies lygiu vykdomų projektų valdymą. 2007–2008 m. EIDHR ištekliai, skirti žmogaus teisių ir demokratijos projektams, sudarė daugiau nei 108 mln. EUR; tai sudarė galimybę finansuoti įvairius projektus daugiau nei 80 šalių. Be to, iš EIDHR lėšų buvo finansuojamos ES rinkimų stebėjimo misijos ⁴⁴. Tai tapo svarbia priemone skatinant demokratinį procesą šalyje.

⁴² 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1889/2006, įsteigiantis demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo visame pasaulyje finansavimo priemonę (OL L 386, 2006 12 29, p. 1).

⁴³ http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/doc/index.htm

⁴⁴ Žr. 4.11 dalį „Demokratija ir rinkimai“.

Remiantis nauju Finansiniu reglamentu, kuriame numatyta lankstesnių ir naujoviškesnių finansavimo būdų, naujoje EIDHR numatyta galimybė tam tikromis sąlygomis finansuoti ne tik registruotas organizacijas, bet ir nejuridinius subjektus. Be to, joje numatyta „perfinansavimo“ galimybė, t. y. siekiant stiprinti žmogaus teises tais atvejais, kai šioms teisėms gresia pavojus, už projekto įgyvendinimą atsakingos pilietinės visuomenės organizacijos gali suteikti nedideles dotacijas kitoms vietos organizacijoms, nejuridiniams subjektams ar atskiriems žmogaus teisių gynėjams.

Šalyse partnerėse vietos lygiu organizuojami reguliariūs Komisijos ir pilietinės visuomenės atstovų susitikimai, o Briuselyje diskutuojama EIDHR vykdymui svarbių nevyriausybinių organizacijų forumuose siekiant stiprinti dialogą su projektus įgyvendinančiais partneriais ir keistis informacija. EIDHR taip pat apima šalių partnerių vietos pilietinės visuomenės organizacijų gebėjimų stiprinimui skirtas lėšas.

Projektų nustatymas, atranka ir finansavimas ⁴⁵

Norint pasiekti naujos EIDHR priemonės tikslus, projektai atrankami taikant tris skirtingus būdus.

2007 m. liepos mėn.–2008 m. birželio mėn. buvo paskelbti septyni **pasauliniai konkursai**, kuriems iš 2007 m. ir 2008 m. biudžetų iš viso skirta 57,5 mln. EUR. Šių konkursų sąlygose daug dėmesio skirta pagarbos žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms stiprinimui šalyse ir regionuose, kuriuose šioms teisėms ir laisvėms gresia didžiausias pavojus; paramai veiksams, vykdomiems ES gairėse dėl žmogaus teisių nurodytose srityse (dialogai žmogaus teisių klausimais, žmogaus teisių gynėjai, mirties bausmė, kankinimas); pasaulinių pilietinės visuomenės kampanijų, susijusių su Tarptautinio baudžiamojo teismo veikla, rėmimui bei magistro laipsnio žmogaus teisių ir demokratizacijos srityje įgijimo už ES ribų programoms.

⁴⁵ EIDHR projektų, kurie buvo finansuoti 2007 m. liepos mėn. – 2008 m. birželio mėn., apžvalga pateikiama I priede.

Nuo 2002 m. labai padaugėjo **konkrečiomis šalims skirtų mikroprojektų programų**, kurių vietos konkursus rengia Komisijos delegacijos. 2007 m. Komisija pagal konkrečioms šalims skirtas paramos programas vietos projektams skyrė 31,8 mln. EUR. Šios programos buvo vykdomos 47 šalyse ir jomis siekta stiprinti pilietinės visuomenės vaidmenį propaguojant žmogaus teises ir demokratines reformas, remiant taikų grupių interesų suderinimą ir užtikrinant aktyvesnį dalyvavimą ir atstovavimą politiniame gyvenime. Pagal konkrečioms šalims skirtas paramos programas skirtos 10 000–300 000 EUR dydžio dotacijos.

Be konkurso atrinkti projektai yra strateginės partnerystės, kuriomis siekiama „remti ir stiprinti tarptautinę ir regioninę žmogaus teisių apsaugos, teisingumo, teisinės valstybės ir demokratijos rėmimo sistemą“. 2007–2008 m. ES įnašas į strategines partnerystes sudarė 18,2 mln. EUR ir, be kita ko, apėmė kartu su Europos Taryba vykdomą bendrą programą, EB ir ESBO bendrai valdomą projektą, skirtą demokratizacijai ir žmogaus teisėms Rytų Europoje propaguoti, bei įnašą į filmų, kurie tapo informavimo apie žmogaus teises priemone, gamybą ir pristatymą Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos priėmimo 60-ųjų metinių proga. Be to, į partnerystes įtrauktas metinis įnašas Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biurui, skirtas žmogaus teisių strateginio valdymo planui, magistro laipsnio žmogaus teisių ir demokratizacijos srityje įgijimui Europos tarpuniversitetiniame žmogaus teisių ir demokratizacijos centre.

Įvertinimai ir analizė

Atliekant pagal EIDHR kankinimo prevencijai ir kankinimo aukų reabilitacijos centrams suteiktos paramos įvertinimą ⁴⁶ įvertinti per pastaruosius penkerius metus Artimųjų Rytų / Azijos, Afrikos, Rytų ir Vakarų Europos bei Lotynų Amerikos 28 šalyse įvykdyti 36 projektai. Įvertinime padaryta išvada, kad darbas kankinimo prevencijos srityje naudingai padėjo daugelyje šalių spręsti su kankinimu ir kitų žmogaus teisių padėtimi susijusius klausimus. Nuolat didėjo kankinimo aukų reabilitacijos centrų teikiama parama kankinimo aukoms ir pagerėjo jų teikiamų paslaugų kokybė. Vertinant nustatyta, kad projektai buvo ypač aktualūs, rezultatyvūs ir efektyvūs. Atlikus įvertinimą taip pat padaryta išvada, kad nebuvo lengva vertinti projektus, susijusius su kankinimo aukų reabilitacija, nes trūko tinkamų, objektyvių ir patikrinamų rodiklių.

⁴⁶ http://ec.europa.eu/europeaid/where/worldwide/eidhr/documents/evaluation_torture_projects_en.pdf

Be to, atlikus visų nuo 2000 m. vykdytų EIDHR projektų analizę apžvelgtos sritys, kuriose buvo teikta parama pagal EIDHR, ir nurodyta, kaip būtų galima vertinti jų aktualumą ir poveikį. Atlikus tyrimą parengtos elektroninės santrumpos⁴⁷, apimančios visus EIDHR projektus, kurie yra suskirstyti pagal geografinius kriterijus ir temas. Šios santrumpos bus reguliariai atnaujinamos.

3. EUROPOS PARLAMENTO VEIKLA, SUSIJUSI SU ŽMOGAUS TEISĖMIS

Europos Parlamentas (EP) vaidina svarbų vaidmenį žmogaus teisių ir demokratijos klausimais⁴⁸. Apžvelgiamu laikotarpiu EP prisidėjo rengiant, įgyvendinant ir vertinant politiką žmogaus teisių srityje priimdamas rezoliucijas ir ataskaitas, vykdamas į misijas trečiosiose šalyse, dalyvaudamas žmogaus teisių renginiuose, tarpparlamentinėse delegacijose ir jungtiniuose parlamentiniuose komitetuose su trečiosiomis šalimis, žodžiu ir raštu pateikdamas klausimus, rengdamas neeilinius posėdžius dėl konkrečių klausimų ir teikdamas metinį Žmogaus teisių apdovanojimą ir Sacharovo premiją už minties laisvę. Rengdamas viešas diskusijas plenariniuose posėdžiuose, pasitelkdamas komitetus, pakomitečius ir darbo grupes jis prašo Tarybos ir Komisijos atsiskaityti. EP pirmininkas ir kai kurie komitetams, pakomitečiams ir delegacijoms pirmininkaujantys asmenys, reguliariai nagrinėja žmogaus teisių klausimus tiesiogiai ar raštu bendraudami su trečiųjų šalių atstovais.

Užsienio reikalų komiteto **Žmogaus teisių pakomitetis**, kuriam pirmininkauja Hélène Flautre (Žaliųjų frakcija/Europos laisvasis aljansas), įsitvirtino kaip diskusijų žmogaus teisių klausimais centras Parlamente. Jis imasi parlamentinių iniciatyvų šioje srityje ir yra nuolatinis forumas, kuriame vyksta diskusijos apie žmogaus teisių padėtį ir demokratijos raidą šalyse, kurios nėra ES valstybės narės. Šie klausimai svarstomi su kitomis ES institucijomis, JT specialiaisiais pranešėjais ir JTVP bei Europos Tarybos atstovais, vyriausybių atstovais, žmogaus teisių gynėjais ir nevyriausybėmis organizacijomis.

⁴⁷ http://ec.europa.eu/europeaid/where/worldwide/eidhr/projects_en.htm

⁴⁸ Pagrindinių Europos Parlamento veiklos kryptių išorės santykių žmogaus teisių srityje apžvalga pateikiama <http://www.europarl.europa.eu/comparl/afet/droi/default.htm>.

Vienas iš pagrindinių šio pakomitečio tikslų – padėti integruoti žmogaus teisių klausimus į visus ES išorės santykių aspektus. Jis to siekia, *inter alia*, rengdamas gaires visoms EP tarpparlamentinėms delegacijoms su trečiosiomis šalimis.

Apžvelgiamu laikotarpiu Žmogaus teisių pakomitetas surengė keletą pasikeitimų nuomonėmis ir posėdžių, *inter alia*, šiais žmogaus teisių klausimų aspektais:

Kinija Olimpinių žaidynių išvakarėse ir pasibaigus dialogui žmogaus teisių klausimais su Kinija, probleminė padėtis Tibete, žmogaus teisių padėtis Rusijoje ir Rusijos bei Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuro (ODIHR) nesutarimai, susiję su rinkimų stebėjimu, žmogaus teisių padėtis Birmoje, Afganistane, Irake, Irane, Persijos įlankos valstybėse, palestiniečiai kaliniai, kalėjimas Gvantanamo įlankoje, žmogaus teisių padėtis Pietų Azijoje ir Vidurinėje Azijoje, ypatingą dėmesį skiriant Uzbekistanui, bendradarbiavimas pagal EuroMed susitarimą, Pagrindinių teisių agentūros programa, Sirija, žmogaus teisės ES ir Afrikos strategijoje, Gvatemala, žmogaus teisės ES kaimynystės politikoje, Kroatija ir Turkija, Žmogaus teisių taryba ir vaiko teisės.

Pakomitetas taip pat surengė neeilinį posėdį Strasbūre, kuriame dalyvavo JT specialioji pranešėja religijos ir tikėjimo laisvės klausimais Asma Jahangir, kuri taip pat dalyvavo posėdyje dėl Europos kultūrų dialogo metų.

2008 m. birželio mėn. Žmogaus teisių pakomitetas surengė pirmąjį **Europos Sąjungos žmogaus teisių parlamentinių komitetų tinklo**, kuris buvo įsteigtas 2007 m., ES pirmininkaujant Vokietijai, posėdį, kuriame itin daug dėmesio skirta kovai su kankinimu kaip vienam iš pagrindinių ES prioritetų minint Tarptautinę paramos kankinimo aukoms dieną. Dalyvaujant JT specialiajam pranešėjui kankinimo klausimais Manfred Nowak, posėdyje dalyvavę nariai susitarė priimti deklaraciją šiuo klausimu, kurioje, *inter alia*, nurodyta, kad valstybės narės turėtų finansuoti kankinimo aukų reabilitacijos centrus ir turėtų pasirašyti ir ratifikuoti Tarptautinės konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą fakultatyvinį protokolą.

Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių parlamentinė asamblėja suteikia galimybių plėtoti parlamentinį dialogą žmogaus teisių ir demokratijos klausimais su Viduržemio jūros regiono šalimis. 2008 m. kovo 27–28 d. Atėnuose įvyko plenarinė sesija. Politinių reikalų, saugumo ir žmogaus teisių komitetas laikosi praktikos į kiekvieno posėdžio darbotvarkę įtraukti žmogaus teisių klausimą, kurį parengia nedidelė darbo grupė, į kurios sudėtį įeina EP Žmogaus teisių pakomitečiui pirmininkaujantis asmuo. Nagrinėta mirties bausmės taikymo regione padėtis ir migracijos politikos žmogaus teisių aspektai.

Europos Parlamentas taip pat aktyviai dalyvauja **rinkimų stebėjimo misijose**, dar labiau prisidėdamas prie žmogaus teisių ir demokratijos stiprinimo trečiosiose šalyse. Įsitvirtino praktika Europos Parlamento narį paskirti Europos Sąjungos rinkimų stebėjimo misijos vyriausiuoju stebėtoju, taip pat trumpalaikiam stebėjimui siųsti Europos Parlamento delegaciją, kuri papildo šių misijų darbą. Europos Parlamentui šis klausimas yra ypač svarbus.

Hélène Flautre parengtoje pakomitečio iniciatyvos ataskaitoje nagrinėtas **ES sankcijų trečiosioms šalims veikimas**. Šiame ataskaitos projekte paraginta racionalizuoti Europos Sąjungos kaip užsienio politikos priemonę taikomas sankcijas. Apskritai ataskaitoje pabrėžtas poreikis sukurti skaidrią ir veiksmingą sankcijų politiką, atitinkančią kitas ES priemones žmogaus teisių srityje, laikantis ES humanitarinių ir žmogaus teisių įsipareigojimų, kuri būtų vykdoma nuosekliai ir nustatant aiškius bei skaidrius kriterijus.

Savo iniciatyva rengiamos ataskaitos yra viena iš veiksmingiausių priemonių Europos Parlamentui plėtoti pagrindines pozicijas ir pritraukti kitų subjektų, įskaitant Tarybą ir Komisiją, dėmesį žmogaus teisių srityje. Šioje srityje pagrindinė ataskaita yra **Europos Parlamento metinė žmogaus teisių padėties pasaulyje ir ES žmogaus teisių politikos ataskaita**, kurioje nagrinėjamos ES politikos priemonės ir kuri yra Europos Parlamento atskaitomybės funkcijos dalis. Naujausią Europos Parlamento metinę ataskaitą parengė Europos Parlamento narys Marco Cappato (ALDE), o su ja susijusi rezoliucija buvo priimta 2008 m. gegužės 8 d. plenariniame posėdyje. Rezoliucijoje ⁴⁹ pateikta visų rūšių Europos Sąjungos veiklos žmogaus teisių srityje analizė ir pateikta pasiūlymų, kaip būtų galima padidinti šios veiklos poveikio veiksmingumą. Be to, ataskaitoje aptarta ES veikla tarptautinėse organizacijose, žmogaus teisių klausimų integravimas į kitas politikos sritis, įskaitant prekybą, ir ES dialogai žmogaus teisių klausimais su trečiosiomis šalimis.

2007 m. gruodžio mėn. Europos Parlamentas Sudano teisininkui Salih Mahmoud Osman už jo kovą už Darfūro žudynių aukas įteikė metinį Žmogaus teisių apdovanojimą – **Sacharovo premiją už minties laisvę**.

Pakomitetas taip pat veda reguliary dialogą su tarptautinėmis ir regioninėmis organizacijomis, visų pirma su ESBP Parlamentine asamblėja ir Europos Taryba. Žmogaus teisių srityje vyksta nuolatinis dialogas su Europos Tarybos žmogaus teisių komisaro biuru.

Apžvelgiamu laikotarpiu pakomitetas taip pat turėjo galimybių reguliariai keistis nuomonėmis su Tarybos Žmogaus teisių darbo grupei (COHOM) pirmininkaujančiu asmeniu, kuris pakomitečio nariams pristatė COHOM darbo programą ir pateikė ataskaitą.

Pakomitetas stebi ir vertina ES priemonių žmogaus teisių srityje įgyvendinimą, ypač akcentuoja **ES gairių dėl žmogaus teisių** klausimų įgyvendinimą. Apžvelgiamu laikotarpiu pakomitetas pavedė atlikti specialų tyrimą dėl ES gairių dėl kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ir žeminančio elgesio ar baudimo įgyvendinimo, siekdamas prisidėti prie COHOM atliekamo gairių peržiūros proceso.

⁴⁹ PE 400.468v02.00.

Be to, EP surengė pasikeitimą nuomonėmis dėl naujų ES gairių dėl vaikų teisių apsaugos ir propagavimo bei dėl galiojančių ES gairių dėl vaikų ir ginkluotų konfliktų.

Be to, pakomitetis nuolat ragina ES institucijas veiksmingiau įgyvendinti ES gaires dėl žmogaus teisių gynėjų, ypatingą dėmesį skiriant ES vizų režimo supaprastinimo priemonių taikymui žmogaus teisių gynėjams, kuriems grasinama. Diskusijose dėl Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonės (EIDHR) pakomitečiui pavyko užtikrinti, kad pagal EIDHR finansuojamos programos sustiprins tiesioginės paramos veiklą, skirtą žmogaus teisių gynėjams.

Žmogaus teisių pakomitečio pradėti tyrimai:

- politiniai dialogai žmogaus teisių klausimais – sintezės elementai;
- žudymų dėl garbės priežastys ir padariniai;
- ES ir JT sankcijos bei pagarba žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms;
- žmogaus teisės ir įšaldyti konfliktai rytinėse kaimyninėse šalyse;
- ES vaidmuo JT Žmogaus teisių taryboje.

Informaciniai pranešimai, kuriuos užsakė Žmogaus teisių pakomitetis: dėl ES ir Kinijos dialogo žmogaus teisių klausimais; dėl žmogaus teisių padėties Rusijoje „Piliečiai pavojuje. Žmogaus teisės ir laisvė Putino Rusijoje“; dėl readmisijos susitarimų ir pagarbos žmogaus teisėms trečiosiose šalyse; dėl Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiąją Jugoslaviją; geografinis pranešimas dėl žmogaus teisių Afganistane; dėl Turkijos Konstitucinio Teismo sprendimo dėl valdančiosios AK partijos statuso galimų teisinių ir politinių padarinių; ir dėl žmogaus teisių padėties Kinijoje pasibaigus Olimpinėms žaidynėms.

Vedant **dialogus ir konsultacijas žmogaus teisių klausimais** su trečiosiomis šalimis, EP sekretoriatas buvo reguliariai kviečiamas į ES informacinius susitikimus su nevyriausybinėmis organizacijomis ir į prieš įvairius dialogų raundus rengiamus teisinius seminarus; EP sekretoriatui pirmininkaujanti valstybė narė, Taryba ir Komisija teikė pastabas (kurios kartais buvo viešai svarstomos pakomitečio posėdžiuose). Priėmus EP ataskaitą dėl dialogų ir konsultacijų žmogaus teisių klausimais su trečiosiomis šalimis, Komisijos ir Tarybos atstovai pareiškė norą glaudžiau bendradarbiauti su Parlamentu prieš kiekvieną visų dialogų ar konsultacijų žmogaus teisių klausimais raundą ir po jų rengiant reguliarius Tarybos ir Komisijos atstovų bei atitinkamų EP narių susitikimus ir atitinkamų dialogo žmogaus teisių klausimais srityje veikiančių struktūrų, pavyzdžiui, EKP žmogaus teisių pakomitečio, susitikimus. Šie susitikimai sudarė sąlygas Parlamentui gauti informacijos, prisidėti prie dialogų / konsultacijų / pakomitečių posėdžių darbotvarkių rengimo ir įvertinti šiuose forumuose pasiektus rezultatus.

Vienas iš svarbių bendradarbiavimo žmogaus teisių srityje organų yra Jungtinių Tautų **Žmogaus teisių taryba** Ženevoje, kurios darbu EP labai domėjosi ir dėjo į ją daug lūkesčių: 2008 m. vasario 21 d. priimtoje rezoliucijoje Parlamentas EP narių delegacijai suteikė įgaliojimus dalyvauti 7-oje Žmogaus teisių tarybos sesijoje, kadangi joje taikant naujus darbo metodus bus nagrinėjami įvairūs klausimai ir suderintas visuotinės reguliarios peržiūros mechanizmas. Rezoliucijoje pabrėžtas itin svarbus Žmogaus teisių tarybos vaidmuo visoje JT struktūroje ir akcentuota, kad Žmogaus teisių tarybos patikimumas priklauso nuo to, ar įgyvendinant siūlomas reformas ir mechanizmus bus stiprinami jos gebėjimai spręsti žmogaus teisių pažeidimo visame pasaulyje klausimus. Naujo visuotinės reguliarios peržiūros mechanizmo atžvilgiu EP paragino valstybes nares ir Komisiją užtikrinti, kad ES paramos programose būtų atsižvelgta į visų visuotinių reguliarių peržiūrų išvadas. Rezoliucijoje taip pat pabrėžtas poreikis užtikrinti, kad ES būtų laikomasi vienodo požiūrio į žmogaus teisių klausimus, o kiekviena valstybė narė paraginta akcentuoti ES poziciją, kad ji taptų svaresnė.

2008 m. kovo 17–19 d. EP narių delegacija dalyvavo Žmogaus teisių tarybos 7-oje sesijoje ir susitiko su ES pirmininkaujančia valstybe nare, valstybių narių ir kitais ambasadoriais, specialiaisiais pranešėjais bei nevyriausybinėmis organizacijomis. Delegacija siekė daryti įtaką priimant svarbius sprendimus dėl ypač aktualių klausimų, kurie buvo svarstyti sesijoje, įskaitant specialiose procedūrose nustatytą įgaliojimų peržiūrą, racionalizavimą ir tobulinimą bei visuotinės reguliarios peržiūros mechanizmo optimalų įgyvendinimą.

Apžvelgiamu laikotarpiu Žmogaus teisių pakomitetas palaikė glaudžius ryšius su Žmogaus teisių tarybos pirmininku ir surengė JT Žmogaus teisių tarybos darbui skirtą posėdį. Šiame posėdyje visų pirma daug dėmesio skirta visuotinei reguliariai peržiūrai, narystės kriterijams ir specialiųjų pranešėjų įgaliojimams.

2007 m. lapkričio mėn. Žmogaus teisių pakomitečiui pirmininkaujančio asmens iniciatyva šio pakomitečio nariai dalyvavo JTGA Trečiojo komiteto posėdyje ir palankiai įvertino tai, kad buvo priimta ES remiama iniciatyva dėl mirties bausmės taikymo moratoriumo. Šis klausimas taip pat buvo svarstytas Europos Parlamento rezoliucijoje dėl mirties bausmės taikymo visuotinio moratoriumo ⁵⁰.

2008 m. balandžio mėn. Europos Parlamento narių delegacija, kurią daugiausia sudarė Žmogaus teisių pakomitečio nariai, dalyvavo Niujorke įvykusioje JT Nuolatinio forumo čiabuvių klausimais septintojoje sesijoje, kuriai kartu su šio forumo sekretoriato nariu ir vadovu 2008 m. kovo 31 d. parengė pranešimą dėl čiabuvių teisių. JTGA priimant deklaraciją dėl čiabuvių tautų teisių, EP Žmogaus teisių pakomitetas įsipareigojo skatinti europines institucijas propaguoti rekomendacijas.

Apžvelgiamu laikotarpiu EP siuntė delegacijas arba oficialius atstovus ne tik į ES ir nevyriausybinių organizacijų forumą žmogaus teisių klausimais bet ir į įvairius kitus renginius. Be to, jis siuntė delegacijas į atskiras trečiąsias šalis (pvz., Turkiją ir Kroatiją).

Kaip ir Žmogaus teisių pakomitetas **Vystymosi komitetas** reguliariai rengia posėdžius žmogaus teisių ir kitais konkrečiais klausimais, pavyzdžiui, gimimų registravimo besivystančiose šalyse. Apžvelgiamu laikotarpiu šis komitetas visų pirma nagrinėjo padėtį Birmoje / Mianmare.

⁵⁰ P6_TA(2007) 0418.

Be to, Parlamento tarpparlamentinės delegacijos nuolat aptaria žmogaus teisių klausimus su parlamentariais įvairiose šalyse. Pagrindinis EP ir Afrikos, Karibų bei Ramiojo vandenyno regiono šalių parlamentarų politinio dialogo forumas yra **AKR ir ES jungtinė parlamentinė asamblėja**. 2007 m. lapkričio 17–22 d. Kigalyje (Ruanda) įvykusioje keturioliktoje Asamblėjos sesijoje buvo priimta AKR ir ES rezoliucija dėl padėties Kongo Demokratinės Respublikos rytinėje dalyje, kurioje tarptautinė bendruomenė paraginta stiprinti sutarimą dėl kitų strateginių žingsnių. Buvo priimta dar viena rezoliucija dėl rinkimų ir rinkimų procesų klausimo AKR ir ES šalyse. Asamblėjos darbą papildančiame bendrame AKR ir ES šalių seminare daug dėmesio skirta *Gacaca* teisimų pagrindiniam vaidmeniui vykstant susitaikymo procesui Ruandoje. AKR ir ES jungtinės parlamentinės asamblėjos biuras priėmė ir viešai paskelbė bendrą ataskaitą dėl laisvės burtis į asociacijas ES ir AKR šalyse.

2008 m. kovo 15–20 d. Liublianoje (Slovėnija) įvyko penkioliktoji Asamblėjos sesija, kurioje įvyko debatai dėl Tarptautinio baudžiamojo teismo vaidmens ir buvo parengta rezoliucija dėl padėties Čade (galiausiai nebuvo priimta) ir Kenijoje. Bendrame seminare nagrinėta Slovėnijos mažumų politika. AKR ir ES jungtinėje parlamentinėje asamblėjoje buvo pasikeista nuomonėmis dėl mirties bausmės taikymo ES ir AKR šalyse; ši tema bus įtraukta į jos kitą ataskaitą.

Į 2008 m. balandžio 28–30 d. Windhoek (Namibija) įvykusio AKR ir ES jungtinės parlamentinės asamblėjos pirmojo regioninio posėdžio su pietinės Afrikos regiono atstovais darbotvarkę taip pat buvo įtraukti bendri debatai žmogaus teisių klausimais

Žmogaus teisių ES klausimai priklauso **Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komiteto**, kuris nagrinėja pagrindinių teisių laikymąsi ES, kompetencijai. Užsienio reikalų komitetas ir jo Žmogaus teisių pakomitetas glaudžiai bendradarbiauja su šiuo komitetu stebėdami vidaus politikos išorės poveikį, visų pirma poveikį prieglobsčio ir migracijos aspektams. Šie trys parlamentiniai organai taip pat toliau domisi neteisėtų Europos ir kitų piliečių perdavimų naudojantis CŽV skrydžiais, vykdytais Europos teritorijoje ir oro erdvėje, klausimu. 2008 m. pradžioje įvyko bendras šio pakomitečio bei Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komiteto pasikeitimas nuomonėmis apie Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos ir Europos Sąjungos juoduosius sąrašus su Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos Teisės reikalų ir žmogaus teisių komiteto pranešėju Dick Marty.

Svarbus Parlamento veiklos aspektas yra **rezoliucijos dėl konkrečių žmogaus teisių pažeidimų** konkrečiose šalyse, ypač dėl nerimą keliančių individualių atvejų, kurios priimamos kartą per mėnesį vykstančiuose plenarinės sesijos debatuose skubiais klausimais. Be pirmiau minėtų rezoliucijų, nuolatinis demaršus vykdo Parlamento pirmininkas, pakomitečiui pirmininkaujantis asmuo ir parlamentinėms delegacijoms pirmininkaujantys asmenys. Taryba, Komisija ir atitinkamos vyriausybės raginamos imtis veiksmų. Vyriausybių reakcija rodo, kad jos dažnai yra neabejingos Europos Parlamento kritikai. Tarp individualių atvejų, į kuriuos atkreipė dėmesį Parlamentas, – įkalinti, persekiojami ar pavojuje esantys politiniai kaliniai, sąžinės kaliniai, žurnalistai, profsąjungų veikėjai ir žmogaus teisių gynėjai.

Europos Parlamentas rezoliucijose, *inter alia*, pasmerkė:

- humanitarinę katastrofą Čade ir pabrėžė poreikį skubiai dislokuoti EUFOR Tchad/RCA, kad būtų apsaugoti pažeidžiami gyventojai, įskaitant pabėgėlius ir šalies viduje perkeltus asmenis;
- tebesitęsiančius plačiai paplitusius žmogaus teisių pažeidimus Sudane, visų pirma Darfūro regione, ir pabrėžė, kad Sudanas turi besąlygiškai bendradarbiauti su Tarptautiniu baudžiamuoju teismu tiriant įtariamus nusikaltimus ir patraukiant baudžiamojon atsakomybėn karo nusikaltimais ir nusikaltimais žmogiškumui Darfūre įtariamus asmenis;
- tebesitęsiantį civilinį karą Somalyje ir šalyje nesibaigiantį nekaltų civilių gyventojų žudymą;
- Kinų disidentu Hu Jia areštą;
- padėtį Kongo Demokratinėje Respublikoje, plačiai paplitusį nebaudžiamą seksualinę prievartą prieš moteris ir pabrėžė, kad JT ir ES turi oficialiai pripažinti, kad išprievartavimas ir kitos seksualinės prievartos rūšys yra laikomos nusikaltimais žmogiškumui ir karo nusikaltimais;
- prastėjančią žmogaus teisių, demokratijos ir teisinės valstybės padėtį Baltarusijoje;
- bandymą nužudyti Rytų Timoro Prezidentą Ramos-Horta;
- smurtinį policijos susidorojimą su opozicijos demonstracijos dalyviais Armėnijoje, kurio metu žuvo žmonės;
- Irano homoseksualo ir prieglobsčio negavusio Mehdi Kazemi likimą, kurį deportavus į jo kilmės šalį Iraną, jam gresia mirties bausmės įvykdymas;
- moterų teisių padėtį Irane ir tęsiamas represijas Irano pilietinės visuomenės, įskaitant moterų teisių gynėjus, atžvilgiu;
- žmogaus teisių pažeidimus Rusijoje, visų pirma neproporcingą policijos ir milicijos jėgos naudojimą prieš 2008 m. kovo 3 d. po Rusijos prezidento rinkimų įvykusios demonstracijos dalyvius;
- delsimą paskelbti rinkimų rezultatus Zimbabvėje;
- Birmoje toliau vykdomus politinių kalinių areštus ir nenutraukiamą sulaikymą, visų pirma Sacharovo premijos gavėjos Aung San Suu Kyi namų areštą.

4. TEMINIAI KLAUSIMAI

4.1. Mirties bausmė

Šioje ataskaitoje apžvelgiamu laikotarpiu ES aktyviai vykdė politiką prieš mirties bausmę. ES jokiais aplinkybėmis nepritaria mirties bausmei ir sistemingai laikosi šios pozicijos santykiuose su trečiosiomis šalimis. Jos manymu, mirties bausmės panaikinimas padeda įtvirtinti žmogaus orumą ir toliau plėtoti žmogaus teises.

Sąjungos veiksmų pagrindas numatytas **Trečiosioms šalims taikomose ES politikos dėl mirties bausmės politikos gairėse** (priimtos 1998 m., patikslintos 2008 m.)⁵¹. Šiose gairėse pateikiami demaršų vykdymo kriterijai ir būtiniausi standartai, taikytini šalyse, kuriose taikoma mirties bausmė. ES taip pat reikalauja, kad atitinkamais atvejais būtų paskelbti moratoriumai, kaip pirmas žingsnis siekiant mirties bausmės panaikinimo. 2008 m. šios gairės buvo patikslintos siekiant atsižvelgti į pokyčius, įvykusius per dešimt metų nuo pirmosios gairių redakcijos parengimo.

Bendro pobūdžio demaršais ES kelia mirties bausmės klausimą dialoge su trečiosiomis šalimis. Tokių demaršų visų pirma imamasi tada, kai šalies politika dėl mirties bausmės yra nepastovi, pavyzdžiui, kai panašu, jog mirties bausmės taikymo oficialus ar *de facto* moratoriumas gali būti sustabdytas, arba kai teisės aktais bus atnaujintas mirties bausmės taikymas. Taip pat demaršo arba viešo pareiškimo gali būti imamasi, jei šalis imasi priemonių mirties bausmei panaikinti. Individualūs protesto pareiškimai naudojami konkrečiais atvejais, kai Europos Sąjunga sužino apie individualius mirties bausmės nuosprendžius, kuriais pažeidžiami būtiniausi standartai. Šiuose standartuose, *inter alia*, numatyta, kad mirties bausmė negali būti skiriama asmenims, kurie vykdydami nusikaltimą buvo jaunesni nei 18 metų amžiaus, nėščioms ar neseniai pagimdžiusioms moterims ir psichinę negalią turintiems asmenims.

⁵¹ http://consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=822&lang=EN&mode=g
(Policies/Foreign Policy/Human Rights Policy).

Šalys, kuriose ES įvykdė bendro pobūdžio demaršus dėl mirties bausmės:

Afganistanas, Baltarusija, Brunėjus, Burundis, Kanada, Čadas, Kongas, Kongas (Brazavilis), Egiptas, Pusiaujo Gvinėja, Etiopija, Fidžis, Gana, Grenada, Gvatemala, Bisau Gvinėja, Indija, Iranas, Irakas, Japonija, Kazachstanas, Kenija, Kuveitas, Kirgizija, Liberija, Libija, Madagaskaras, Malavis, Marokas, Namibija, Nigeris, Papua, Palau, Rusija, Saudo Arabija, Pietų Korėja, Sudanas, Sirija, Tanzanija, Taivanis, Togas, Turkmėnistanas, Jungtiniai Arabų Emyratai, Uzbekistanas, Jemenas, JAV ir Zambija.

Be to, ES priėmė keletą viešų pareiškimų dėl mirties bausmės pasaulyje, kurių daugelis buvo susiję su (artėjančiu) mirties bausmės įvykdymu nepilnamečiams Irane. 2008 m. gegužės mėn. ES pareiškė apgailestaujanti dėl to, kad JAV Aukščiausiam Teismui priėmus sprendimą byloje *Baze* prieš *Rees*, JAV buvo atnaujintas mirties bausmės taikymas ir paragino nedelsiant vėl pradėti laikytis mirties bausmės taikymo Jungtinėse Valstijose *de facto* moratoriumo. ES taip pat palankiai įvertino teigiamus pokyčius, pavyzdžiui, 2008 m. sausio 1 d. Uzbekistane panaikintą mirties bausmę ir 2007 m. gruodžio mėn. oficialiai panaikintą mirties bausmę JAV Naujojo Džersio valstijoje.

2007 m. gruodžio 18 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos plenarinėje sesijoje buvo priimta rezoliucija dėl mirties bausmės taikymo moratoriumo, 104 šalims balsuojant už rezoliucijos priėmimą, 54 šalims – prieš, 29 šalims susilaikius ir penkioms šalims nedalyvaujant balsavime. Priešios rezoliucijos rengimo prisidėjo JT valstybių narių tarpreigioninė koalicija, įskaitant ES-27 vardu dalyvavusią Portugaliją ir devynias kitas JT valstybes nares, jos pateikimui pritarė 87 JT valstybės narės, o ją prieš tai priėmė JTGA Trečiasis komitetas. JTGA rezoliucija apvainikavo ilgalaikes ES pastangas JT siekiant panaikinti mirties bausmę ir paženklino esminį pasiekimą pasaulinėje kovoje su mirties bausme.

Nors minėti **Europos kovos su mirties bausme dieną** iš pradžių pasiūlė Komisija, kuriai pritarė Europos Parlamentas, šią dieną 2007 m. spalio 9 d. Lisabonoje įvykusioje tarptautinėje konferencijoje dėl mirties bausmės, kurią surengė ES pirmininkaujanti Portugalija, Europos Komisija ir Europos Taryba, oficialia paskelbė tik Europos Taryba. 2007 m. gruodžio mėn. Europos Sąjungos Taryba nusprendė nuo 2008 m. spalio 10 d. pradėti minėti šią Europos dieną⁵².

Remiantis organizacijos *Amnesty International* 2007 m. ataskaita, 2007 m. mirties bausmė buvo įvykdyta mažiausiai 1 252 žmonėms 24 šalyse, o 3 347 žmonės 51 šalyse buvo nuteisti mirties bausme. 2007 m. 88 % visų žinomų mirties bausmės įvykdymo atvejų užregistruota penkiose šalyse: Kinijoje (ne mažiau kaip 470), Irane (ne mažiau kaip 317), Saudo Arabijoje (ne mažiau kaip 143), Pakistane (ne mažiau kaip 135) ir JAV (42).

ES džiaugiasi, kad 46 iš 47 Europos Tarybos (ET) valstybių narių ratifikavo Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolą Nr. 6 dėl mirties bausmės panaikinimo. Praėjus daugiau nei 10 metų nuo Rusijos Federacijos įstojimo į ET, ji vis dar nėra ratifikavus protokolo Nr. 6. Protokolą Nr. 13, kuriuo mirties bausmė draudžiama visais atvejais, įskaitant karą, dabar yra ratifikavusios 40 ET valstybių narių, įskaitant 23 ES valstybes nares. Jį pasirašė dar keturios ES valstybės narės. Iš Europos Tarybos narių jo nepasirašė tik Azerbaidžanas ir Rusija.

Vienas iš pažvelgiamu laikotarpiu įvykusių teigiamų pokyčių yra mirties bausmės taikymo už visų rūšių nusikaltimus panaikinimas Kuko salose 2007 m. lapkričio mėn. ir 2008 m. sausio mėn. Uzbekistane panaikintas mirties bausmės taikymas už visų rūšių nusikaltimus. 2007 m. gruodžio mėn. mirties bausmę taip pat panaikino JAV Naujojo Džersio valstija.

ES finansuojami projektai

Pagal Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonę (EIDHR) buvo teikiama parama Italijos organizacijos *la Comunità di San Egidio*, kuri pasaulio mastu kovojo su mirties bausmės vykdymu, vykdomam projektui įgyvendinti. Daug dėmesio skiriama sąmoningumo ugdymo ir švietimo kampanijai dviejuose pasaulio regionuose: į pietus nuo Sacharos esančiose Afrikos šalyse ir Vidurinės Azijos šalyse, pirmiausia teikiant paramą pilietinės visuomenės organizacijoms.

⁵² ES / tarptautinių dienų žmogaus teisių srityje sąrašas pateiktas II priede.

Projekte numatyta ši veikla:

- metinių konferencijų „Afrika už gyvybę“, kuriose dalyvautų Afrikos šalių teisingumo ministrai ir kuriose būtų svarstomas mirties bausmės panaikinimo klausimas, organizavimas;
- sąmoningumo ugdymo kampanija „Miestai už gyvybę“, kurioje lapkričio 30 d. dalyvaus 35 pasaulio miestai (tą pačią dieną visame pasaulyje bus apšviesti tam tikri objektai);
- įvairios švietimo demokratijos ir žmogaus teisių srityje programos, skirtos jaunimui, lyderiams ir sprendimus priimančioms asmenims;
- nuolatinių seminarų organizavimas ir vietos strategijų rengimas, mirties bausmės srityje dirbančių mokslo darbuotojų grupių sukūrimas;
- mirtininkus lankančių asmenų grupių sudarymas;
- regioninių tinklų kūrimas;
- pilietinės visuomenės organizacijų vaidmens stiprinimas.

4.2. Kankinimas ir kitoks žiaurus, nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba baudimas

Vadovaudamasi 2001 m. balandžio mėn. Tarybos priimtomis ir 2008 m. atnaujintomis⁵³ **ES gairėmis dėl kankinimo** ES išlaikė vadovaujantį vaidmenį ir pasauliniu mastu kovojo su kankinimu ir kitomis netinkamo elgesio formomis, imdamasi iniciatyvų tarptautiniuose forumuose, dvišalių demaršų trečiųjų šalių atžvilgiu ir suteikdama svarią paramą pilietinės visuomenės projektams šioje srityje⁵⁴. ES taip pat įsipareigojo atlikti esminę šių gairių įgyvendinimo peržiūrą.

ES veiksmai JT lygiu ir kartu su trečiosiomis šalimis

JT Generalinės Asamblėjos (JTGA) 62-oje sesijoje ES valstybės narės pritarė tam, kad būtų pateikta rezoliucija dėl kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio arba baudimo, kuri buvo priimta bendru sutarimu⁵⁵. JTGA sesijoje pateiktuose pareiškimuose ES pakartojo, kad pagal tarptautinę teisę visiškai draudžiamas kankinimas bei kitos netinkamo elgesio formos, ir pabrėžė savo susirūpinimą dėl kankinimo naudojimo kai kuriose šalyse ir regionuose.

⁵³ <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/8590.en08.pdf>

⁵⁴ http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/torture/index.htm

⁵⁵ Žr. JTGA rezoliuciją 62/148 (<http://www.un.org/ga/62/resolutions.shtml>).

ES valstybės narės taip pat pritarė tam, kad 2008 m. birželio mėn. **Žmogaus teisių tarybos** posėdyje, kuriame, *inter alia*, dar trejiems metams buvo pratęsti JT specialiojo pranešėjo kankinimo klausimais įgaliojimai, būtų pateikta rezoliucija dėl kankinimo ir kitų netinkamo elgesio formų ⁵⁶.

2008 m. birželio 26 d. **Tarptautinės paramos kankinimo aukoms dienos** proga paskelbtoje metinėje deklaracijoje ES pabrėžė, kad vienas iš jos prioritetų yra kankinimo panaikinimas visame pasaulyje ir visiška kankinimo aukų rehabilitacija, taip pat pakartojo smerkianti visus veiksmus, kuriais siekiama įteisinti ar leisti kankinimą ir kitas netinkamo elgesio formas. ES akcentavo, kad ji itin vertina Jungtinių Tautų vaidmenį kovojant su kankinimu ir remiant aukas, bei pabrėžė remianti JT specialiojo pranešėjo kankinimo klausimais, JT žmogaus teisių aukščiausiojo komisaro tarnybos, JT kovos su kankinimu komiteto ir Prevencijos pakomitečio veiklą, JT savanorišką kankinimo aukų fondą ir kitus mechanizmus, kuriais reikšmingai prisidedama prie veiklos šioje srityje, pavyzdžiui, Europos Tarybos kankinimo prevencijos komiteto veiklą ⁵⁷. ES taip pat palankiai įvertino tai, kad pernai Gvatemala ratifikavo Tarptautinės konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą fakultatyvinį protokolą, ir paragino visas valstybes pasirašyti ir ratifikuoti šį protokolą. Šiuo metu šį protokolą yra pasirašiusi 61 valstybė, 35 valstybės yra šio protokolo šalys; šio protokolo šalys yra 9 ES valstybės narės, o 12 valstybių narių šiuo metu vyksta protokolo ratifikavimo procesas ⁵⁸.

Buvo vykdoma plačiosios visuomenės informavimo apie EB finansuojamus kovos su kankinimu ir kitomis netinkamo elgesio formomis veiksmus kampanija akcentuojant 2008 m. birželio mėn. minimą tarptautinę dieną, kurią EB delegacijos daugiau nei 70 šalių organizavo renginius.

2008 m. birželio 25 d. **Europos Sąjungos žmogaus teisių parlamentinių komitetų tinklas** Europos Parlamente surengė pirmąjį susitikimą, kuriame ypatingas dėmesys buvo skirtas kovai su kankinimu, o jame dalyvavo JT specialusis pranešėjas kankinimo klausimais Manfred Nowak ⁵⁹.

⁵⁶ Žmogaus teisių tarybos rezoliucija 8/8 pateikta <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/>.

⁵⁷ Informacija apie atitinkamus JT organus pateikiama <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/>; informacija apie Kankinimo prevencijos komitetą pateikiama <http://www.cpt.coe.int/>.

⁵⁸ <http://www2.ohchr.org/english/bodies/ratification/9.htm>

⁵⁹ Taip pat žr. 3 dalį „Europos Parlamento veikla, susijusi su žmogaus teisėmis“.

Vadovaudamasi ES gairėmis dėl kankinimo ES toliau aktyviai kėlė jai rūpimus su kankinimu susijusius klausimus trečiosioms šalims, pasitelkdama politinį dialogą ir demaršus. Palaikant šiuos konfidencialius ar viešus (atsižvelgiant į atitinkamą atvejį) ryšius buvo sprendžiami tiek atskiroms šalims aktualūs kankinimo klausimai ir konkretūs atvejai, tiek platesnio pobūdžio klausimai. Apžvelgiamu laikotarpiu ES parengė politiką, kurios bus laikomasi reguliariai keliant su kankinimu susijusius klausimus visoms šalims, įtrauktoms į visuotinės kovos su kankinimu veiksmų planą, ir toliau nagrinėjo atskirus atvejus. Siekdama sudaryti palankesnes sąlygas informacija pagrįstam dialogui, ES toliau prašė atstovybių vadovų trečiosiose šalyse teikti reguliarias konfidencialias ataskaitas dėl žmogaus teisių, įskaitant kankinimą, ir jiems pateikė kontrolinį sąrašą, kuriuo remiantis būtų galima sėkmingai kelti šį klausimą politinio dialogo metu.

ES veiksmų peržiūra

2008 m. balandžio mėn. ES užbaigė pagal ES gaires dėl kankinimo 2005 m. sausio mėn.–2007 m. gruodžio mėn. vykdytos veiklos **apžvalgos procesą**. Viešai paskelbtoje šio įvertinimo ataskaitoje (žr. <http://www.consilium.europa.eu/>) pateikti svarbiausi rezultatai ir rekomendacijos. Ataskaitoje nurodyta, kad ES turi laikytis veiksmingesnio ir labiau integruoto požiūrio į kankinimo prevenciją, pavyzdžiui, nuosekliau keldama šį klausimą trečiosioms šalims, stiprindama bendradarbiavimą su JT ir regioniniais mechanizmais, intensyvindama viešosios diplomatinės pastangas bei užtikrindama išorės ir vidaus politikos bei veiksmų darną sprendžiant su kankinimu susijusius klausimus (pavyzdžiui, dėl Tarptautinės konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą fakultatyvinio protokolo ratifikavimo bei paramos JT savanoriškam fondui). ES taip pat patvirtino įgyvendinamąsias priemones, kuriose pateiktos rekomendacijos ES misijoms ir Komisijos delegacijoms dėl ES gairių dėl kankinimo, taip pat dėl patikslintos (atnaujintos) gairių redakcijos įgyvendinimo trečiosiose šalyse. Pasibaigus šiam peržiūros procesui 2008 m. balandžio mėn. Taryba priėmė išvadas dėl ES kovos su kankinimu gairių peržiūros⁶⁰.

⁶⁰ http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/gena/100227.pdf

EB reglamentas dėl kankinimo priemonių

Ypač didelį ES susirūpinimą kelia **prekybos, visų pirma kankinimui naudojamomis prekėmis, vaidmuo**. ES gairėse dėl kankinimo ES įpareigojama užkirsti kelią įrangos, kurios paskirtis – kankinti ar kitaip žiauriai, nežmonišškai ar žeminančiai elgtis arba bausti, naudojimui, jos gamybai ir prekybai ja. Šiuo metu įgyvendinant šį įsipareigojimą padaryta svari pažanga, kadangi 2006 m. liepos 30 d. įsigaliojo EB reglamentas dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti ar kankinimui ⁶¹, kuriuo draudžiama eksportuoti ir importuoti prekes, praktiškai naudojamas tik mirties bausmei vykdyti arba kankinimui ir kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui. Prekių, kurios galėtų būti naudojamos šiems tikslams, eksportui taip pat reikalingas ES valstybių narių institucijų leidimas. Valstybės narės turi skelbti metines veiklos, susijusios su šiuo reglamentu, ataskaitas. ES tikisi, kad kitos valstybės priims panašius teisės aktus.

Komisija finansavo didelės apimties projektą, skirtą patikrinti, kaip vykdomas šis reglamentas, siekiant kovoti su kankinimo įrangos gamyba ir prekyba ja. Atlikus šį darbą buvo nustatyta daugiau nei 16 000 firmų ar įmonių, užsiimančių šia prekyba. Be to, į sąrašą buvo įtraukta daugiau nei 6 000 įvairių kankinimo įrangos rūšių.

⁶¹ 2005 m. birželio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1236/2005 dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui (OL L 200, 2005 7 30, p. 1).

Tarptautiniu ir regioniniu lygiu vykdomas ES valstybių narių tikrinimas

Tarptautiniu lygiu įdėmiai tikrinama, kaip ES valstybės narės laikosi tarptautinių ir regioninių dokumentų kovos su kankinimu ir kitomis netinkamo elgesio formomis srityje:

- pasitelkiant individualių skundų mechanizmus pagal tarptautines sutartis, įskaitant **JT konvenciją prieš kankinimą, Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą ir Europos žmogaus teisių konvenciją**;
- reguliariai teikiant ataskaitas JT pagal **JT konvenciją prieš kankinimą ir JT Kovos su kankinimu komitetui atliekant patikrą**. Apžvelgiamu laikotarpiu Kovos su kankinimu komitetas (39-oje ir 40-oje sesijose) patikrino Europos Sąjungos valstybes nares: Estiją, Latviją, Portugaliją ir Švediją.
- apsilankant **JT specialiajam pranešėjui kankinimo klausimais**. Apžvelgiamu laikotarpiu 2008 m. gegužės mėn. specialusis pranešėjas apsilankė Danijoje.
- apsilankant **Europos Tarybos Kankinimo prevencijos komitetui**. Apžvelgiamu laikotarpiu Kankinimo prevencijos komitetas aplankė šias 10 valstybių narių: Kiprą, Čekiją, Daniją, Suomiją, Latviją, Lietuvą, Maltą, Portugaliją, Ispaniją ir Jungtinę Karalystę.

Parama kankinimo prevencijos ir reabilitacijos projektams

Kankinimo prevencija ir kankinimo aukų reabilitacija tebėra vienas iš svarbiausių finansavimo pagal EIDHR prioritetų⁶². 2007–2010 m. šioje srityje vykdomiems pilietinės visuomenės projektams visame pasaulyje remti skirta 44 mln. EUR (11 mln. EUR per metus) pagal tikslinius kas dveji metai pagal EIDHR skelbiamus konkursus (šiuo metu pasiektas 2007–2008 m. paskelbto konkurso dėl 22 mln. EUR galutinis atrankos etapas). Todėl EIDHR yra vienas svarbiausių kankinimo aukų reabilitacijos ir kankinimo prevencijos visame pasaulyje šaltinių. Paramai atrinktos temos yra skirtos ES politikai stiprinti: pavyzdžiui, informuotumo apie Tarptautinės konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą fakultatyvinį protokolą didinimas, kankinimo technologijų tiekimo tyrimas ir parama kankinimo aukų reabilitacijai. Apžvelgiamo laikotarpio pabaigoje pagal EIDHR buvo remiama kankinimo aukų reabilitacijos ir kankinimo prevencijos veikla atitinkamai 38 šalyse ir 31 šalyje visame pasaulyje.

⁶² Žr. informaciją apie informavimo apie pagal EIDHR finansuojamus projektus ir ryšių palaikymo kampaniją, kurią vykdė Europos Komisija (EuropeAid) minint Tarptautinę kovos su kankinimu dieną: http://ec.europa.eu/europeaid/where/worldwide/eidhr/torture-is-unacceptable/index_en.htm.

EIDHR atvejo tyrimai: parama NVO visame pasaulyje kovai su kankinimu

Pažanga, padaryta kovojant su kankintojų nebaudžiamumu. Siera Leonė (2003–2006 m.)

Siera Leonės Specialiojo teismo apeliacinės kolegijos sprendimu kankintojams daugiau nebus suteikiamos amnestijos. Šis svarbus teismo sprendimas yra pagal EIDHR finansuoto projekto rezultatas. Šis sprendimas yra labai svarbus precedentas visiems kitiems tarptautiniams baudžiamiesiems teismams, sprendžiantiems kankintojų nebaudžiamumo klausimą.

Projekto koordinatorius: The Redress Trust – www.redress.org

Aukų skundų nagrinėjimo proceso supaprastinimas (2003–2006 m.)

Įgyvendinus EIDHR projektą buvo sudarytos sąlygos supaprastinti kankinimų ir kitų netinkamo elgesio formų aukų pateiktų skundų nagrinėjimo procesą. Akivaizdus šio projekto rezultatas – teisinių vadovų, kuriuose išdėstyta žmogaus teisių pagrindinių tarptautinių sistemų praktika, procedūros ir teismų praktika, rinkinys. Ši unikali pavyzdinė mokymo priemonė pateikiama internete keliomis kalbomis.

Projekto koordinatorius: World Organisation Against Torture – www.omct.org

Parama kankinimo aukų reabilitacijai. Lotynų Amerika (2002–2004 m.)

Projektas padėjo socialinės ir politinės prievartos aukoms Lotynų Amerikoje; jį vykdant buvo labai prisidėta prie nacionalinio susitaikymo proceso Lotynų Amerikos šalyse sėkmės. EIDHR projektas buvo įgyvendintas bendromis daugiau nei 60 už žmogaus teises kovojančių organizacijų tinklo pastangomis. Visų pirma įgyvendinant projektą buvo sudarytos sąlygos padėti aukoms atstatyti psichinę bei fizinę sveikatą ir pagerinti gyvenimo kokybę. Taip pat buvo sudarytos sąlygos padidinti visuomenės informuotumą apie žmogaus teisių pažeidimus.

Projekto koordinatorius: Coordinadora Nacional de Derechos Humanos – www.dhperu.org

4.3. Vaiko teisės

2007 m. gruodžio mėn. Taryba priėmė naujas **Europos Sąjungos gaires dėl vaiko teisių**. Šių gairių tikslas – visame pasaulyje propaguoti vaiko teises, visų pirma paspartinant Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos bei jos dviejų fakultatyvinių protokolų dėl vaikų dalyvavimo ginkluotuose konfliktuose ir vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos įgyvendinimą ir užtikrinant, kad į vaiko teises būtų atsižvelgiama visuose ES išorės veiksmuose, įskaitant ES politinius dialogus su trečiosiomis šalimis. „Visų formų smurtas prieš vaikus“ buvo pasirinkta kaip prioritetinga sritis pirmaisiais dviem gairių įgyvendinimo metais. **Įgyvendinimo strategijoje** išsamiai išdėstyta būdas, kuriuo ES propaguos vaiko teises dvišaliu ir daugiašaliu lygiais ⁶³.

Pagal gaires **ES turi daug priemonių, skirtų** vaiko teisėms išorės santykiuose **propaguoti**. Politinis dialogas suteikia galimybę skatinti atitinkamų tarptautinių dokumentų ratifikavimą ir veiksmingą įgyvendinimą. Reaguojant į vaiko teisių pažeidimus, galima pasitelkti demaršus. Plėtojant dvišalį ir daugiašalį bendradarbiavimą turėtų būti visapusiškiau atsižvelgiama į vaiko teises, pavyzdžiui, vykdant humanitarinės pagalbos programas arba vedant derybas dėl prekybos. Galiausiai, intensyvus veiklos derinimas su tarptautinėmis organizacijomis ir pilietine visuomene turėtų padėti geriau propaguoti vaiko teises.

Gairės buvo parengtos pirmininkaujant Vokietijai, priimtose pirmininkaujant Portugalijai (2007 m.), o pirmininkaujanti Slovėnija (2008 m. sausio – birželio mėn.) daugiausia dėmesio skyrė tam, kad **gairės būtų pradėtos įgyvendinti**. Valstybės narės išrinko dešimt prioritetinių šalių, kurioms buvo parengtos įgyvendinimo strategijos, pritaikytos prie vietos aplinkybių. Šalys buvo atrinktos glaudžiai bendradarbiaujant su UNICEF *Innocenti* centru ir atitinkamomis NVO. Strategijos bus nusiųstos misijų vadovams pastaboms pateikti ir bus pradėtos įgyvendinti pirmininkaujant Prancūzijai.

⁶³ Žr. ES gairių dėl vaiko teisių 1 priedą. Visos gairės pateikiamos:
http://consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?lang=en&id=822&mode=g&name=.

Vaiko teisės yra žmogaus teisių, kurias ES bei jos valstybės narės yra įsipareigojusios gerbti laikydamosi konvencijų ir kitų tarptautinių bei Europos dokumentų, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos bei jos dviejų fakultatyvinių protokolų ir Europos žmogaus teisių konvencijos, sudėtinė dalis. ES bei jos valstybės narės yra tvirtai įsipareigojusios įgyvendinti Tūkstantmečio vystymosi tikslus.

Reikalaujama, kad šalys kandidatės stoti į Europos Sąjungą (šiuo metu: Kroatija, Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija ir Turkija) ir potencialios šalys kandidatės (Albanija, Bosnija ir Hercegovina, Juodkalnija, Serbija ir Kosovas⁶⁴), *inter alia*, gerbtų žmogaus teises. Tai apima vaiko teises, kurios yra bendrų Europos vertybių, nurodytų ES pagrindinių teisių chartijos⁶⁵ 24 straipsnyje, sudėtinė dalis. Europos Komisija kiekvienais metais parengdama ataskaitas vertina šalių kandidačių ir potencialių šalių kandidačių padarytą pažangą. 2007 m. ataskaitose minimas, pavyzdžiui, netinkamas elgesys su vaikais, gyvenančiais tam tikrose įstaigose (Kroatija), vaikų darbas (Turkija, Albanija), vaiko teisių apsaugos veiksmų plano lėtas įgyvendinimas (Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija), smurtas šeimoje (Serbija) ar netinkami mechanizmai, skirti apsaugoti vaikus nuo smurto, vaikų darbo ir prekybos vaikais (Kosovas), socialinė apsauga (Bosnija ir Hercegovina) ir pajėgumų įgyvendinti vaiko teisių įstatymus Juodkalnijoje trūkumas.

Europos Komisijos TAIEX (Techninės pagalbos ir keitimosi informacija biuras) 2008 m. kovo mėn. Turkijoje surengė seminarą dėl vaiko teisių. Seminaras buvo sėkmingas, tačiau atskleidė, kiek daug dar reikia padaryti ateityje.

Vaiko teisių klausimas buvo iškeltas **konsultacijose**, kurias ES rengia du kartus per metus su dėl narystės besiderančiomis šalimis. Šios konsultacijos suteikia abiem šalims galimybę suderinti požiūrius siekiant stiprinti jų bendradarbiavimą šiuo klausimu Jungtinėse Tautose.

⁶⁴ Pagal Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliuciją 1244.

⁶⁵ OL C 303, 2007 12 14, p. 1.

Europos Sąjunga siekia propaguoti vaiko teises įgyvendinama BUSP, visų pirma Jungtinėse Tautose ir plėtojant santykius su trečiosiomis šalimis. **Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos (JTGA) 62-oje sesijoje priimtoje rezoliucijoje dėl vaiko teisių**, kurią inicijavo Europos Sąjunga, bendradarbiaudama su Lotynų Amerikos ir Karibų jūros valstybių grupe (GRULAC), nustatyti JT Generalinio Sekretoriaus specialiojo įgaliojimo smurto prieš vaikus klausimais įgaliojimai; taip pat jam pavesta skatinti visų formų smurto prieš vaikus prevenciją bei panaikinimą. Šiuo tikslu specialusis įgaliojimas bendradarbiaus su Jungtinių Tautų organais, pasitelks mechanizmus, fondus bei programas ir pilietinę visuomenę, privatųjį sektorių, valstybes nares ir JTGA, Žmogaus teisių tarybai ir Ekonomikos ir socialinei tarybai (ECOSOC) teiks metines ataskaitas. Šioje ataskaitoje apžvelgiamo laikotarpio pabaigoje JT dirbo sprendamos praktinius klausimus (pavyzdžiui, reikalavimų nustatymo klausimą), susijusius su JT Generalinio Sekretoriaus specialiojo įgaliojimo paskyrimu.

Atsižvelgdama į 2008 m. vasario mėn. Komisijos komunikatą „Ypatingas dėmesys vaikų klausimui ES vykdant išorės veiksmus“, **gegužės mėn. Taryba priėmė išvadas dėl vaiko teisių propagavimo ir apsaugos vykdant Europos Sąjungos išorės veiksmus: plėtojant vystymosi ir humanitarinius aspektus**. Šiose išvadose ES raginama patvirtinti išsamų ir integruotą požiūrį į vaiko teises pasitelkiant turimas priemones: politinį dialogą, derybas dėl prekybos, vystomąjį bendradarbiavimą, humanitarinę pagalbą ir veiksmus daugiašaliuose forumuose. Ypatingas dėmesys skiriamas kovai su blogiausiomis vaikų darbo formomis, be kita ko, pasitelkiant prekybos priemones. Taryba paprašė Komisijos išnagrinėti teigiamų paskatų poveikį produktų, kurie buvo pagaminti nenaudojant vaikų darbo, pardavimui ir išnagrinėti papildomų priemonių, įskaitant su prekyba susijusias priemones, taikymo galimybę produktams, kurie buvo pagaminti pasitelkiant blogiausias vaikų darbo formas pagal PPO įsipareigojimus, bei pateikti Tarybai ataskaitą.

Humanitarinės pagalbos srityje ES ypatingą dėmesį skiria nuo ginkluotų konfliktų nukentėjusių vaikų padėčiai, ypač vaikams, kurie buvo užverbuoti į ginkluotąsias pajėgas ar grupes, tapo seksualinės prievartos aukomis, ir kuriems gresia ŽIV/AIDS.

Įgyvendindama teminę programą „Investicijos į žmones“ 2008 m. pradžioje Komisija paskelbė kvietimą teikti paraiškas, siekdama finansavimui atrinkti nevyriausybinių organizacijų pasiūlytus projektus nuo ginkluotų konfliktų ir prekybos vaikais nukentėjusių vaikų srityje. Kvietimu teikti paraiškas siekiama remti veiklą ir gerąją praktiką, kuriomis siekiama mažinti ginkluotose grupuotėse dalyvaujančių vaikų skaičių ir gerinti pilietinės visuomenės gebėjimus remti politiką, skirtą kovai su smurtu prieš vaikus ginkluotuose konfliktuose, taip pat remti veiklą ir gerąją praktiką, kuriomis siekiama mažinti prekybos vaikais apimtį.

Siekdama įgyvendinti 2006 m. Komunikate dėl ES vaiko teisių strategijos kūrimo⁶⁶ priimtus įsipareigojimus Komisija 2007 m. pabaigoje pasirašė sutartį su UNICEF, kuri apima mokymo veiklą ir daugelio praktinių priemonių (gairių, kontrolinių sąrašų ir t.t.), kurias gali naudoti ES, kitos tarptautinės organizacijos, paramos teikėjai ir šalių partnerių vyriausybės, taip pat kitos institucijos, dalyvaujančios saugant ir propaguojant vaikų teises, kūrimą.

4.4. Vaikai ir ginkluoti konfliktai

2003 m. Europos Sąjunga priėmė **Gaires dėl vaikų ir ginkluotų konfliktų**, kurias 2005 m. papildė veiksmų planu. 2008 m. šios gairės buvo patikslintos ir 2008 m. birželio 16 d. buvo priimta atnaujinta redakcija. Buvo išplėstas sąrašas šalių, kuriose ES ketina imtis prioritetinių veiksmų, į jį įtraukiant **šešias naujas šalis, kuriose susiklosčiusi padėtis kelia susirūpinimą**: Izraelis, okupuotos palestiniečių teritorijos, Haitis, Libanas, Čadas ir Irakas.

Siekdama skatinti įgyvendinti šias gaires ES **nurodė ambasadoriams parengti** atskiras strategijas, skirtas 13 prioritetinių šalių, teikti informaciją šešiais gairėse nustatytais teminiais klausimais (verbavimas, žudymas ir luošinimas, išpuoliai prieš mokyklas ir ligonines, humanitarinės pagalbos blokavimas, seksualinė bei lytinė prievarta ir smurtas bei piktnaudžiavimas) ir pasiūlyti gairių įgyvendinimo šešiose naujose šalyse, kuriose susiklosčiusi padėtis kelia susirūpinimą, veiksmus.

⁶⁶ COM (2006) 367 galutinis.

2008 m. birželio mėn. ES patvirtino patikslintą **kontrolinį sąrašą**, kurio tikslas – į ESGP operacijas įtraukti nuo ginkluotų konfliktų nukentėjusių vaikų apsaugą. Pagal šį kontrolinį sąrašą kiekvienoje ESGP operacijoje turėtų dalyvauti žmogaus teisių ekspertas, kuris visų pirma būtų kompetentingas nuo ginkluotų konfliktų nukentėjusių vaikų klausimais. Kaip pabrėžiama 2008 m. gegužės mėn. Tarybos išvadose ⁶⁷, šis aspektas visose ESGP misijose turi būti stebimas ir apie turi būti reguliariai teikiamos ataskaitos.

2008 m. balandžio mėn. pirmininkaujanti Slovėnija surengė konferenciją „*Poveikio vietoje stiprinimas – NVO ir ES bendradarbiavimas nuo ginkluotų konfliktų nukentėjusių vaikų teminėje srityje*“. Konferencijoje buvo surengtos svarbios diskusijos su suinteresuotomis NVO apie ES gairių dėl vaikų ir ginkluotų konfliktų įgyvendinimo ir *kontrolinio sąrašo, skirtą nuo ginkluotų konfliktų nukentėjusių vaikų apsaugos klausimo integravimui į ESGP operacijas*, peržiūros.

Pirmininkaujanti Slovėnija pavedė atlikti tyrimą „*ES veiksmų sprendžiant nuo ginkluotų konfliktų nukentėjusių vaikų klausimus stiprinimas*“, siekdama gerinti nuo ginkluotų konfliktų nukentėjusių vaikų teisių integravimą į ES vystymosi politiką bei programas ir susitirpinti ES vystymosi politiką šioje srityje.

2008 m. birželio 19 d. **Europos Vadovų Taryba** priėmė **išvadą** dėl vaiko teisių, visų pirma dėl vaikų ir ginkluotų konfliktų. Taryba paragino Komisiją ir valstybes nares toliau užtikrinti žmogaus teisių, saugumo bei vystymosi politikos ir programų darną, papildomumą ir koordinavimą, siekiant veiksmingai, tvariai ir išsamiai spręsti trumpalaikio, vidutinės trukmės ir ilgalaikio ginkluotų konfliktų poveikio vaikams klausimą.

Be to, ES siekė stiprinti **bendradarbiavimą su Jungtinėmis Tautomis**, ypač su JT Generalinio Sekretoriaus specialiąja įgaliotine vaikų ir ginkluotų konfliktų klausimais R. Coomaraswamy ir Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos Vaikų ir ginkluotų konfliktų darbo grupe. Pavyzdžiui, **R. Coomaraswamy** 2008 m. balandžio mėn. buvo pakviesta informuoti Politinį ir saugumo komitetą ir COHOM apie savo veiklą ir Jungtinių Tautų bei ES bendradarbiavimo galimybes.

⁶⁷ Tarybos išvados dėl vaiko teisių propagavimo ir apsaugos vykdant Europos Sąjungos išorės veiksmus: plėtojant vystymosi ir humanitarinius aspektus.

Atsižvelgiant į 2007 m. vasario mėn. įvykusią Paryžiaus konferenciją „*Išlaisvinkite vaikus nuo karo*“, kurioje dalyvaujančios valstybės įsipareigojo kovoti su vaikų kareivių reiškiniu, 2008 m. sausio 16 d. buvo įsteigtas tolesnės veiklos forumas, kurio tikslas – sudaryti palankesnes sąlygas finansuoti programas ir konkrečius projektus, skirtus buvusių vaikų kareivių reabilitacijai, sutelkiant pagrindinius paramos teikėjus, NVO ir nuo šios nelaimės nukentėjusias šalis. Forumas posėdžiaus du kartus per metus Niujorke ir jam bendrai pirmininkaus Prancūzija, UNICEF ir JT specialiojo įgaliotinio vaikų ir ginkluotų konfliktų klausimais biuras.

4.5. Žmogaus teisių gynėjai

Europos Sąjunga laikosi nuomonės, kad aktyvi pilietinė visuomenė ir ryžtingi žmogaus teisių gynėjai yra labai svarbus veiksnys siekiant užtikrinti žmogaus teisių apsaugą ir propagavimą visame pasaulyje. Siekdama, kad jos parama žmogaus teisių gynėjams visame pasaulyje būtų labiau matoma ir kad būtų sustiprinti ES paramos žmogaus teisių gynėjams veiksmai, 2004 m. birželio mėn. Taryba priėmė **ES gaires dėl žmogaus teisių gynėjų**, kuriose nurodomi praktiniai jų apsaugos ir paramos jiems būdai. 2007 m. atlikus pirminę gairių įgyvendinimo peržiūrą, 2008 m. buvo įsteigta neoficiali žmogaus teisių gynėjų darbo grupė. Ji atliko vietos strategijų įgyvendinimo laikotarpio vidurio peržiūrą ir atrinko 26 bandomųjų šalių grupę siekiant nustatyti esamus trūkumus ir geriausią praktiką, padėsiančias gauti vertingos patirties. Atlikus šią peržiūrą buvo patvirtinta keletas išvadų ir rekomendacijų. Visų pirma išvadose tvirtinama, kad svarbu stiprinti žmogaus teisių gynėjų dalyvavimą gairių įgyvendinimo procese, rekomenduojama įsteigti žmogaus teisių grupes ES lygiu trečiosiose šalyse, siūloma stiprinti pastangas didinant informuotumą apie gaires vietos lygiu ir pabrėžiama, kad svarbu į dialogus žmogaus teisių klausimais su trečiosiomis šalimis įtraukti žiniasklaidos laisvės klausimą. Buvo susitarta, kad rezultatai bus siunčiami vietoje pirmininkaujančioms valstybėms narėms. Valstybės narės paskatintos išplatinti juos atitinkamoms ambasadoms ir aptarti rezultatus su pilietinės visuomenės organizacijomis bei žmogaus teisių gynėjais; tai padėtų suintensyvinti ES misijų ir vietos žmogaus teisių gynėjų dialogą.

Parama žmogaus teisių gynėjams jau seniai yra Europos Sąjungos išorės santykių žmogaus teisių srityje sudedamoji dalis ir esminis saviraiškos laisvės apsaugos elementas. Ši parama atspindi gairėse dėl žmogaus teisių gynėjų, kuriose pripažįstama, kad svarbu „užtikrinti žmogaus teisių gynėjų saugumą ir ginti jų teises“. Gairėse taip pat numatyta ES intervencija tais atvejais, kai žmogaus teisių gynėjams kyla grėsmė, ir siūlomos praktinės priemonės žmogaus teisių gynėjams remti ir padėti. 2008 m. pirmąjį pusmetį Tarybos Žmogaus teisių darbo grupė (COHOM) aptarė vizų išdavimo žmogaus teisių gynėjams, kuriems iškilo staigi grėsmė arba kurie turi atsitraukti, laikino persikėlimo tikslu klausimą, ketindama imtis platesnių veiksmų atsižvelgiant į 2007 m. pirmininkavusios Vokietijos pateiktą iniciatyvą ir išnagrinėti galimybę išplėsti ir (arba) tobulinti visų išdavimo žmogaus teisių gynėjams procedūrą.

Tęsdama veiklą, susijusią su 2006 m. Žmogaus teisių gynėjų moterų kampanija, ES toliau skiria daug dėmesio žmogaus teisių gynėjų moterų padėčiai. Šis klausimas toliau nagrinėjamas, pavyzdžiui, su kai kuriomis NVO; jį nagrinėja ES misijų vadovai tam tikrose šalyse.

2008 m. sausio 1 d. įsigaliojo nauja **Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonė (EIDHR)**. Tai finansinis ir politikos dokumentas, kuriuo prisidedama prie demokratijos ir teisinės valstybės, pagarbos visoms žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms trečiojoje šalyse plėtojimo ir stiprinimo. Vienas iš jo tikslų – bendradarbiavimas su pilietinės visuomenės organizacijomis ir tarptautinėmis organizacijomis visame pasaulyje. Šiuo tikslu jame numatomas tiesioginis NVO finansavimas reikalaujant išankstinio priimančiosios šalies vyriausybės sutikimo. Naujojoje EIDHR daug dėmesio skiriama paramos teikimui žmogaus teisių gynėjams ir solidarumui su jais. Buvo paskelbtas pirmasis kvietimas teikti paraiškas dėl paramos veiksmų tose žmogaus teisių ir demokratijos srityse, kurias apima gairės dėl žmogaus teisių gynėjų. Pradėti teikti finansavimą būtų galima 2008 m. rudenį, sudarius sutartis su sėkmingai atranką praėjusiomis NVO.

Gruodžio 6–7 d. Lisabonoje buvo surengtas nuo 1999 m. rengiamas **metinis ES NVO žmogaus teisių forumas**, kuriame žmogaus teisių gynėjai turėjo galimybių vesti diskusijas su ES atstovais. Šis forumas buvo skirtas ekonominėms, socialinėms ir kultūrinėms teisėms, ypač Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto fakultatyviniam protokolui, kuriame būtų nustatytas skundų mechanizmas pagal šį paktą.

4.6. Moterų teisės ir lyčių lygybė

ES nuo seno yra įsipareigojusi propaguoti lyčių lygybę ir šioje srityje atlieka aktyvų vaidmenį tarptautiniu lygiu.

ES ir JT

Moterų padėties komisijos 52-ojoje sesijoje (2008 m. vasario 25 d.–kovo 7 d.) pagrindinis dėmesys skirtas veiksų lyčių lygybės ir moterų įgalinimo srityje finansavimui. Šiame forume ES atliko svarbų vaidmenį propagodama Pekino veiksų platformą ir visų pirma rengdama suderintas išvadas, kurios po sudėtingų derybų buvo priimtos bendru sutarimu. Į tekstą įtraukta daug ES svarbių aspektų, nors buvo sunku pasiekti pusiausvyrą tarp raginimo didinti tarptautinę paramą ir konkrečių šalių įsipareigojimų į savo vystymosi strategijas integruoti aiškią lyčių perspektyvą. ES surengė papildomą renginį tema „Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių partnerystė ir Stambulo procesas: veiksų lyčių lygybės ir moterų įgalinimo srityse finansavimas.“ Renginyje daug dėmesio skirta Stambulo veiksų programos įgyvendinimo patirčiai ir sunkumams (žr. toliau).

ES ir toliau pasisakė už tai, kad būtų stiprinami JT pajėgumai lyčių lygybės bei moterų įgalinimo srityse ir į JT sąrangą būtų integruotas lyčių lygybės aspektas. Ji paragino stiprinti JT lyčių aspektui skirtus išteklius ir koordinavimo mechanizmą, pavyzdžiui, paskiriant specialų aukšto lygio pareigūną Generalinio Sekretoriaus pavaduotojo lygyje.

Moterys, taika ir saugumas

2008 m. kovo 6 d. Komisijos narė, atsakinga už išorės santykius ir Europos kaimynystės politiką, Benita Ferrero-Waldner Briuselyje surengė aukšto lygio tarptautinę konferenciją moterims – politikos lyderėms tema „*Moterys: nesaugaus pasaulio stabilizavimas. Tarptautinė moterų – politikos lyderių konferencija*“. Konferencijos, kurioje dalyvavo daugiau nei 50 moterų lyderių iš įvairių šalių, tikslas buvo trejopas: ieškoti būdų, kaip spręsti naujų grėsmių saugumui, klimato kaitos, aplinkos blogėjimo, tarptautinio nusikalstamumo, religinio fundamentalizmo ir terorizmo poveikio moterims klausimą; nustatyti konkrečius žingsnius, padėsiančius moterims prisidėti prie žmonių saugumo vietos lygiu ir išplėsti šį įnašą regionų, nacionaliniu ir tarptautiniu lygiais; ir išnagrinėti, kokių reikia imtis platesnių veiksmų siekiant perkelti moterų įnašą į konfliktų prevencijos ir krizių sprendimo sritis. Ypatingas dėmesys skirtas klausimui, kaip būtų galima paspartinti JT Saugumo Tarybos rezoliucijos 1325 dėl moterų, taikos ir saugumo įgyvendinimą.

„Nepamirškime mums tekusios atsakomybės naštos – suteikti balso tiems, kurie priešingu atveju tokios galimybės neturėtų, suteikti galias tiems, kurie priešingu atveju būtų bejėgiai, ir apsaugoti tuos, kurie priešingu atveju liktų be apsaugos.“

Komisijos narė, atsakinga už išorės santykius ir Europos kaimynystės politiką, Benita Ferrero-Waldner

2008 m. kovo 6 d. pranešimas tarptautinėje moterų – politikos lyderių konferencijoje „*Moterys: nesaugaus pasaulio stabilizavimas*“

Moterys, taika ir saugumas taip pat yra **Taikos stiprinimo iniciatyvos**, finansuojamos pagal EIDHR ir sutelkiančios 10 nevyriausybinių organizacijų⁶⁸ ekspertus, kurie specializuojasi konfliktų prevencijos ir sprendimo srityje, sudėtinė dalis. Taikos stiprinimo iniciatyvos lyčių aspektui skirta priemonė, kuri pradėta įgyvendinti 2008 m. balandžio mėn. ir kuri bus įgyvendinama 18 mėnesių, padės politiką formuojantiems asmenims pradėti įgyvendinti JT Saugumo Tarybos rezoliuciją 1325 parengiant įrodymais pagrįstas politines rekomendacijas bei konsultacijas, skirtas veiksmingesnei Europos Sąjungos ir ES valstybių narių moterų taikos stiprinimo prioritetų paramai ir keičiantis jomis.

⁶⁸

Adelphi Research; Crisis Management Initiative (CMI); European Peacebuilding Liaison Office (EPLO); Fundación para las Relaciones Internacionales y el Diálogo Exterior (FRIDE); Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (ELIAMEP); International Alert (IA); International Center for Transitional Justice (ICTJ); Netherlands Institute of International Relations Clingendael (Clingendael Institute); Partners for Democratic Change International (PDCI); Saferworld (SW).

Svarstydamą ES vykdomą darbą, skirtą iš esmės spręsti lyčių ir žmogaus teisių klausimus saugumo ir gynybos politikoje, 2008 m. balandžio mėn. Taryba paskelbė pirmąjį **Žmogaus teisių ir lyčių aspekto integravimas į Europos saugumo ir gynybos politiką (ESGP) vadovą**. Šis vadovas skirtas tiems, kurie bendradarbiauja tarpusavyje, atlieka planavimo, mokymo užduotis, vykdo darbą, vertina ir teikia ataskaitas ES krizių valdymo srityje.

ES rinkimų stebėjimas yra kita svarbi priemonė, skirta moterų vaidmeniui stiprinti ir jų veiklai nuo konfliktų nukentėjusiose bei į konfliktus linkusiose visuomenėse skatinti. Vienoje rinkimų stebėjimo misijoje dirbo lyčių ekspertas (Jemenas); kitose misijose lyčių klausimai yra įtraukti į žmogaus teisių ekspertų pareigines instrukcijas. 2008 m. balandžio mėn. išleistame naujame ES rinkimų stebėjimo vadove yra atskiras skyrius lyčių klausimams.

Lyčių lygybė ir moterų įgalinimas vystomojo bendradarbiavimo srityje

2007 m. kovo mėn. priėmus Komisijos komunikatą, o 2007 m. gegužės mėn. – Tarybos išvadas „Lyčių lygybė ir moterų įgalinimas vystomojo bendradarbiavimo srityje“ Europos Komisija ir ES valstybės narės toliau glaudžiai bendradarbiavo vykdydamos tolesnius veiksmus ir įgyvendindamos šią naują politiką. 2007 m. spalio mėn. ir 2008 m. birželio mėn. Briuselyje buvo surengti du valstybių narių lyčių klausimų ekspertų posėdžiai, kuriuose Komisija ir valstybės narės aptarė būsimo „**ES lyčių lygybės ir moterų įgalinimo išorės santykiuose veiksmų plano**“⁶⁹ aspektus. Taip pat buvo įsteigtos trys darbo grupės, kurioms pirmininkauja Komisija: politinio dialogo lyčių klausimais, lyčių aspekto naujų pagalbos būdų srityje ir institucinių gebėjimų stiprinimo darbo grupės. Šių darbo grupių darbo rezultatai atsispindės veiksmų plane.

Siekdama geriau sujungti saugumo, žmogaus teisių ir vystymosi aspektus, pirmininkaujanti Slovėnija pavedė atlikti tyrimą *dėl geresnio ES atsako sprendžiant moterų ir ginkluotų konfliktų problemą*, kuriame pateikta keletas rekomendacijų, kaip pasiekti, kad ES veiksmai sprendžiant su moterimis ir ginkluotais konfliktais susijusius klausimus būtų veiksmingesni.

⁶⁹ Veiksmų planas turėtų būti platesnio pobūdžio Komisijos komunikato dėl kompleksinių klausimų integravimo į išorės santykius dalis.

Stambulo veiksmų programa

Pirmą kartą nuo Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių partnerystės sukūrimo šalys partnerės susitiko 2006 m. lapkričio 14–15 d. Stambule įvykusioje specialioje ministrų konferencijoje lyčių lygybės klausimais („Moterų vaidmens visuomenėje stiprinimas“) ir susitarė dėl **veiksmų programos, skirtos moterų teisėms ir lyčių lygybei propaguoti pilietinėje, politinėje, socialinėje, ekonominėje ir kultūrinėje srityse** per ateinančius penkerius metus. Stambulo veiksmų programos įgyvendinimas stebimas kasmet. Iki šiol Briuselyje buvo surengti du su šia veiksmų programa susiję susitikimai (atitinkamai 2007 m. spalio 22 d. ir 2008 m. birželio 12 d.) su visų Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių partnerių atstovais.

Regioninė programa „*Vyrų ir moterų lygybės stiprinimas Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybėse*“ (5 mln. EUR), finansuojama pagal Europos kaimynystės ir partnerystės priemonę, pradėjo veikti 2008 m. gegužės mėn. ir prisidės prie veiksmingo Stambulo ministrų išvadų įgyvendinimo.

Teminės programos ir EIDHR

Teminėje programoje „**Investicijos į žmones**“ numatytas atskiras finansinis paketas (57 mln. EUR), skirtas EB veiksmų lyčių lygybės propagavimo ir moterų įgalinimo srityje finansavimui. Pagal šią programą Komisija paskelbė kvietimą teikti paraiškas 6,8 mln. EUR paramai, skirtai remti moterų organizacijas Europos ir Viduržemio jūros regiono šalyse partnerėse joms siekiant lyčių lygybės atžvilgiu palankių teisinių pokyčių, taip pat siekiant užtikrinti veiksmingą pastarojo meto reformų regione įgyvendinimą.

EIDHR numatyta propaguoti lygiateisį vyrų ir moterų dalyvavimą siekiant 2 tikslo „*Pilietinės visuomenės vaidmens stiprinimas propaguojant žmogaus teises ir demokratinę reformą, teikiant paramą konfliktų prevencijai ir stiprinant politinį dalyvavimą ir atstovavimą*“. 2008 m. liepos mėn. Komisija paskelbė kvietimą teikti paraiškas siekdama atrinkti regioninius ir tarpvalstybinius projektus finansavimui pagal šį tikslą. Ypatingas dėmesys skiriamas JT Saugumo Tarybos rezoliucijos 1325 propagavimui.

EB ir JT partnerystė vystymosi, taikos ir saugumo labui

2007 m. balandžio mėn. Europos Komisija pradėjo trejų metų **partnerystę su UNIFEM** („*Europos Komisijos ir JT partnerystė lyčių lygybės srityje siekiant vystymosi ir taikos*“), kad sustiprintų šalių partnerių gebėjimus ir pagerintų atskaitomybę lyčių lygybės srityje. Šioje ataskaitoje apžvelgiamu laikotarpiu įgyvendinant projektą daugiausia dėmesio skirta šalių konsultacijų ir kartografinių tyrimų 12 atrinktų šalių įgyvendinimui rengiantis 2008 m. rugsėjo mėn. Akroje įvyksiančiai paramos veiksmingumo konferencijai ⁷⁰.

Europos Sąjunga teikia pagalbą naujam lyčių lygybės projektui Kirgizijos Respublikoje

Moterims, ypač gyvenančioms Kirgizijos Respublikos kaimo vietovėse, trūksta informacijos apie balsavimo teises ir joms dažnai nesitiki, kad jų balsai galėtų pakeisti politinę padėtį. Projektu siekiama prisidėti prie balsavimo teisių ir procesų teisinio išaiškinimo. Numatoma veikla bus skatinamos demokratinės vertybės ir aktyvaus pilietinio dalyvavimo sprendimų priėmimo procese formavimas. Konkrečiai, įgyvendinant projektą bus didinamas moterų, bendruomenių vadovų ir vietos valdžios organų atstovų informuotumas apie balsavimo ir pilietines teises. EIDHR projektą (2008–2010 m.) įgyvendins Vystymosi ir bendradarbiavimo Vidurinėje Azijoje organizacija (DCCA), kuri surengs 36 mokymus ir įsteigs 60 informacijos bei konsultacijų centrų, kuriuose piliečiai galės gauti informacijos bei teisinių konsultacijų dėl savo balsavimo teisių apsaugos.

⁷⁰ Daugiau informacijos pateikiama www.gendermatters.eu.

4.7. Prekyba žmonėmis

ES kovos su prekyba žmonėmis politikos struktūra pateikiama Komisijos komunikate „Kova su prekyba žmonėmis – integruota strategija ir pasiūlymai dėl veiksmų plano“ (2005 m. spalio mėn.)⁷¹ ir vėliau Tarybos priimtame ES prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja geriausios praktikos, standartų ir procedūrų veiksmų plane (2005 m. gruodžio mėn.)⁷², grindžiamame Hagos programa dėl laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimo ES. Abiejuose dokumentuose pasisakoma už daugiadisciplininį požiūrį į prekybą žmonėmis, neapsiribojant vien teisėsaugos strategijomis, bet įtraukiant įvairias prevencijos ir paramos nukentėjusiems asmenims priemones. Žmogaus teisėmis pagrįstu požiūriu sutvirtinama strategija, kurioje itin akcentuojamos aukų teisės ir kurioje atsižvelgiama į papildomus sunkumus, su kuriais susiduria specifinės grupės, pavyzdžiui, moterys ir vaikai, taip pat kiti asmenys, kurie diskriminuojami dėl kitų priežasčių, pavyzdžiui, mažumos ir čiabuviai. Be to, ES lyčių ir vaikų teisių⁷³ politikoje pirmenybė teikiama kovai su prekyba moterimis ir vaikais.

2007 m. spalio mėn. Komisija įsteigė **ekspertų grupę dėl prekybos žmonėmis**⁷⁴, atsižvelgdama į tai, kad po paskutinio ES plėtros proceso atsirado poreikis naujai narystei ir reikia kaupti konkrečias ekspertų žinias, ypač darbo jėgos išnaudojimo srityje. Grupės nariai buvo paskirti 2008 m. liepos mėn.⁷⁵. Apžvelgiamu laikotarpiu Komisija parengė ataskaitą⁷⁶ dėl **ES kovos su prekyba žmonėmis veiksmų plano įgyvendinimo įvertinimo ir stebėsenos**, remdamasi 2007 m. gruodžio mėn. visoms ES valstybėms narėms išplatintu klausimynu, kuriame buvo prašoma pateikti atnaujintą informaciją apie nacionalinės kovos su prekyba žmonėmis politikos įgyvendinimą. Taip pat buvo konsultuojamasi su kitais organais, atsakingais už kai kurių veiksmų plane numatytų veiksmų įgyvendinimą.

⁷¹ COM (2005) 514 galutinis.

⁷² OL C 311, 2005 12 9, p. 1.

⁷³ Žr. 4.6 ir 4.3 dalis.

⁷⁴ Komisijos sprendimas, OL L 277, 2007 10 20, p. 29.

⁷⁵ Komisijos sprendimas 2008/604/EB, OL L 194, 2008 7 23.

⁷⁶ Ataskaita bus patvirtinta iki 2008 m. pabaigos.

Patikimų lyginamųjų duomenų trūkumas yra vienas iš didžiausių sunkumų kovojant su prekyba žmonėmis įvairiose šalyse, kurios susiduria su šiuo reiškiniu. Laikantis 2005 m. ES veiksmų plano, Komisijos komunikate dėl ES nusikalstamumo ir baudžiamosios teisenos vertinimo strategijos kūrimo ⁷⁷ numatoma sukurti bandomąsias grupes, kurios išnagrinėtų galimybę nustatyti duomenų, įskaitant lyginamuosius rodiklius prekybos žmonėmis srityje, rinkimo bendras gaires. Atsižvelgiant į tai, bendradarbiaujant su Tarptautine darbo organizacija (TDO), buvo pradėtos išsamios konsultacijos pasitelkiant DEPHI metodą, siekiant nustatyti sutartus duomenų rinkimo rodiklius. Šių konsultacijų rezultatai bus paskelbti 2008 m. pabaigoje.

Prekyba žmonėmis turi didelį **poveikį tarptautiniu lygiu**, o veiksmų šioje srityje imasi ne tik ES ⁷⁸. Todėl Komisija ir ES valstybės narės toliau glaudžiai bendradarbiavo su atitinkamomis tarptautinėmis organizacijomis, pavyzdžiui, JT, Europos Taryba, ESBO (įskaitant ESBO specialųjį įgaliotinį ir koordinatorių kovos su prekyba žmonėmis klausimais ⁷⁹) ir Tarptautine migracijos organizacija (IOM). Visų pirma ES atidžiai stebėjo JT specialiojo pranešėjo prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, klausimais veiklą ir pritarė tam, kad būtų pratęsti jo įgaliojimai.

Europos bendrija ir visos ES valstybės narės yra pasirašiusi JT konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą ir ją papildantį protokolą dėl prekybos žmonėmis. Apžvelgiamu laikotarpiu ES valstybės narės ėmėsi papildomų veiksmų siekdamos prisijungti prie Europos Tarybos konvencijos dėl veiksmų kovojant su prekyba žmonėmis, kuri įsigaliojo 2008 m. vasario 1 d. Iki šiol Konvenciją ratifikavo 10 ES valstybių narių, o dar 15 valstybių narių Konvenciją pasirašė ir jose šiuo metu vyksta ratifikavimo procedūra.

⁷⁷ COM (2006) 437 galutinis.

⁷⁸ http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/traffic/index.htm.

⁷⁹ <http://www.osce.org/cthb/>.

Bendrijos paramos trečiosioms šalims srityje į daugelį nacionalinių ir regioninių strategijos dokumentų bei orientacinių programų buvo įtrauktos tiesioginės nuorodos dėl prekybos žmonėmis ir strategijų, skirtų prekybai žmonėmis palankias sąlygas sudarantiems veiksniams pašalinti, stiprinimo. Komisija finansavo įvairias iniciatyvas, skirtas pagrindinėms prekybos žmonėmis priežastims, pavyzdžiui, skurdui, atskirčiai, socialinei nelygybei ir diskriminavimui dėl lyties, pašalinti taip pat dažnai pilietinės visuomenės organizacijų įgyvendintus projektus daugelyje trečiųjų šalių, kuriuose tiesioginis dėmesys buvo skiriamas prekybos žmonėmis prevencijai. Be to, buvo finansuojamos iniciatyvos, kuriomis buvo siekiama stiprinti labiausiai pažeidžiamų grupių – būtent vaikų, moterų, migrantų ir čiabuvių – ekonomines, teises bei politines pozicijas bei propaguoti jų teises.

Kova su prekyba žmonėmis tapo prioritetu pagal naują finansavimo programą „*Nusikalstamumo prevencija ir kova su nusikalstamumu*“, kuri yra bendrosios programos „*Saugumo ir laisvių apsauga*“ (2007–2013 m.) dalis. 2007 m. finansuoti buvo atrinkti devyni pasiūlymai, tiesiogiai susiję su prekyba žmonėmis, taip pat buvo atrinkti dar trys projektai, skirti veiksams susijusių klausimų srityje. Be to, lėšos bus taip pat teikiamos pagal kitas geografines ir temines priemones (pavyzdžiui, vystomojo bendradarbiavimo priemonę, stabilumo priemonę, „Investavimas į žmones“ ir EIDHR). Kitos specialiosios finansavimo programos taip pat buvo veiksmingos kovojant su prekyba žmonėmis, pavyzdžiui, Daphne III (2007–2013 m.), konkrečiai skirta smurtui prieš vaikus, jaunimą, moteris ir rizikos grupes, ir Saugesnis internetas plius (2005–2008 m.). Be to, pagal teminę programą „Investavimas į žmones“ 2008 m. vasario mėn. buvo paskelbtas kvietimas teikti paraiškas projektams prekybos vaikais srityje.

Pirmą kartą minint **ES kovos su prekyba žmonėmis dieną**, paskelbtą 2007 m. spalio 18 d., daugiausia dėmesio buvo skirta žmogaus teisėmis grindžiamam požiūriui į kovos su prekyba žmonėmis politiką. Ta proga Komisija pateikė „*Rekomendacijas dėl prekybos žmonėmis aukų identifikavimo ir jų nukreipimo į paslaugas teikiančias tarnybas*“⁸⁰, kuriose raginama sukurti nacionalinius mechanizmus, grindžiamus vyriausybių bei pilietinės visuomenės organizacijų bendradarbiavimu.

⁸⁰ http://ec.europa.eu/justice_home/news/information_dossiers/anti_trafficking_day_07/documents_en.htm.

4.8. TBT ir kova su nebaudžiamumu

Kadangi ES yra įsipareigojusi bendradarbiauti rimtų nusikaltimų prevencijos srityje ir panaikinti juos vykdančių nusikaltėlių nebaudžiamumą, ji yra susirūpinusi dėl to, kad TBT tirtų jo jurisdikcijai priklausančius sunkius nusikaltimus.

2003 m. birželio 16 d., įsigaliojus Romos statutui, Europos Sąjunga atnaujino 2001 m. Bendrąją poziciją dėl Tarptautinio baudžiamojo teismo⁸¹. Bendrosios pozicijos tikslas – remti veiksmingą teismo veikimą ir siekti visuotinės paramos jam, skatinant kuo daugiau šalių prisijungti prie Statuto.

Todėl ES paskelbė brošiūrą, kurioje aiškinami ES veiksmai, skirti TBT remti⁸². Brošiūra pateikiama Tarybos tinklavietėje adresu: <http://consilium.europa.eu/icc>.

Laikantis ES bendrosios pozicijos apžvelgiamu laikotarpiu su TBT susiję punktai buvo įtraukiami į daugelio pagrindinių aukščiausiojo lygio susitikimų (pvz., Afrikos ir ES aukščiausiojo lygio susitikimo) ir politinių dialogų su trečiosiomis šalimis darbotvarkes. ES toliau vykdė demaršus trečiosiose šalyse, siekdama paraginti ratifikuoti Romos statutą bei Susitarimą dėl privilegijų ir imunitetų ir paskatinti valstybės, kai įmanoma, nepasirašyti dvišalių susitarimų dėl neperdavimo.

Afrikos klausimas yra vienas iš svarbiausių ES prioritetų, o ES bei Afrikos aukščiausiojo lygio susitikimas, įvykęs Lisabonoje (2007 m. gruodžio 8–9 d.), buvo istorinis įvykis šioje srityje. ES yra įsipareigojusi teikti paramą Teismui įgyvendindama priemones visose politikos kryptyse ir Afrikos bei ES strateginę partnerystę: aukščiausiojo lygio susitikime patvirtinta bendra Afrikos ir ES strategija⁸³ yra aiškus pavyzdys, rodantis, kad abi šalys įsipareigoja kovoti su nebaudžiamumu ir remti TBT įsteigimą bei veiksmingą darbą.

⁸¹ 2003 m. birželio 16 d. Tarybos bendroji pozicija, OL L 150, 2003 6 18, p. 67. Tekstas pateikiamas Tarybos tinklavietėje 11 ES kalbų (FR, DA, EL, ES, IT, NL, DE, PT, FI, SV ir EN) ir kinų, rusų bei arabų kalbomis.

⁸² 2008 m. vasario mėn.

⁸³ Dok. 16344/07.

Šalys, kuriose ES vykdė demaršus, skirtus skatinti Romos statuto visuotinį ir visapusišką taikymą

Afrikos Sąjunga, Azerbaidžanas, Kamerūnas, Žaliasis Kyšulys, Čilė, Dramblio Kaulo Krantas, Bisau Gvinėja, Indija, Kazachstanas, Madagaskaras, Malaizija, Marokas, Moldova, Mozambikas, Nepalas, Kataras, Surinamas ir Ukraina.

Remdamosi 2006 m. ES ir TBT susitarimu dėl bendradarbiavimo ir pagalbos teikimo, abi organizacijos 2008 m. balandžio mėn. patvirtino galutines įgyvendinimo priemonės, skirtas keitimuisi įslaptinta informacija⁸⁴. Šios priemonės neabejotinai padės gilinti abiejų organizacijų bendradarbiavimą.

2004 m. veiksmų planas⁸⁵ papildo bendrąją poziciją. Numatoma keletas tikslų, be kita ko: „*TBT klausimas turėtų būti integruotas į ES išorės santykius. Šiuo atžvilgiu Romos statuto ratifikavimo ir įgyvendinimo klausimas derybose dėl ES susitarimų su trečiosiomis šalimis turėtų būti keliamas kaip žmogaus teisių klausimas.*“

Iki šiol patikslintas 2005 m. Kotonu susitarimas, kuris taikomas 79 Afrikos, Karibų jūros bei Ramiojo vandenyno regiono šalims ir ES, yra vienintelis teisiškai privalomas teisinis dokumentas, į kurį įtraukta nuostata dėl TBT⁸⁶. Europos Komisija vedė derybas su Armėnija, Azerbaidžanu, Egiptu, Gruzija, Jordanija, Libanu, Moldova ir Ukraina, kad į Europos kaimynystės politikos veiksmų planus būtų įtrauktos nuostatos dėl TBT. Šiuo metu dėl nuostatų dėl TBT projekto deramasi su Tailandu, Vietnamu ir Centrine Amerika. Partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimą su Indonezija Taryba patvirtino 2007 m. birželio mėn., ir tikimasi, kad jis bus pasirašytas šiais metais. Į jį įtraukta nuostata dėl TBT, kuria Indonezija įpareigojama prisijungti prie Romos statuto. Vykstančiose derybose su Pietų Afrika, Iraku ir Andų bendrija jau pasiektas susitarimas dėl šios nuostatos. Nuostatos dėl TBT taip pat įtrauktos į derybų dėl bendradarbiavimo susitarimų su Ukraina, Rusijos Federacija ir Kinija įgaliojimus.

⁸⁴ Dok. 8349/08 REV 1, 8410/08 ir 8786/08.

⁸⁵ Dok. 5742/04. Tekstas pateikiamas anglų ir prancūzų, taip pat kinų, rusų ir arabų kalbomis.

⁸⁶ Kotonu susitarimo 11 straipsnis (OL L 317, 2000 12 15, p. 3–353, i š dalies pakeistas OL L 209, 2005 8 11, p. 27–53).

Apžvelgiamu laikotarpiu TBT Romos statutą ratifikavo 108-oji šalis.

Tolesni TBT raidos etapai apžvelgiamu laikotarpiu:

- 6-oji ir 7-oji TBT prokuroro ataskaitos (pateiktos JTST 2007 m. gruodžio mėn. ir 2008 m. birželio mėn.) dar kartą atskleidė, kad Sudano Vyriausybė nepageidauja bendradarbiauti su Teismu ir kad du įtariamieji (kurių arešto orderius Teismas išdavė 2007 m. balandžio 27 d.) vis dar yra laisvėje, užima pareigas ir dalyvauja vykdamant prieš civilius nukreiptus veiksmus.
- 2008 m. gegužės mėn. už nusikaltimus, kurie, kaip įtariama, buvo įvykdyti Centrinės Afrikos Respublikoje (du kaltinamojo akto punktai dėl nusikaltimų žmonijai, taip pat keturi kaltinamojo akto punktai dėl karo nusikaltimų) suimtas ir Teismui perduotas įtariamasis „Mouvement de Libération du Congo“ (MLC) pirmininkas ir vyriausiasis vadas Jean-Pierre Bemba.

Atsižvelgdama į Darfūre susiklosčiusią padėtį ES taip pat didino Sudanui daromą spaudimą įvairiose Tarybos išvadose⁸⁷, pirmininkaujančios valstybės narės deklaracijoje ES vardu⁸⁸, EP rezoliucijoje⁸⁹ ir 2008 m. birželio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadose⁹⁰, kuriose „*Europos Vadovų Taryba paragino Bendrųjų reikalų ir išorės santykių tarybą toliau įdėmiai stebėti įvykius Sudane ir svarstyti papildomas priemones, jeigu nebus visapusiškai bendradarbiaujama su JT ir kitomis institucijomis, įskaitant TBT*“.

2008 m. Tarybos Viešosios tarptautinės teisės darbo grupės pogrupis, sprendžiantis su Tarptautiniu baudžiamuoju teismu susijusius klausimus, toliau svarstė su tarptautine baudžiamąja teise susijusius klausimus ir susitiko su JAV valstybės departamento teisės patarėju John B. Bellinger III.

⁸⁷ 2007 m. gruodžio mėn. (dok. 16395/07), 2008 m. sausio mėn. (dok. 5922/08) ir 2008 m. birželio mėn. (dok. 10832/08).

⁸⁸ Dok. 7918/08.

⁸⁹ P6_TA-PROV(2008)0238.

⁹⁰ Dok. 11018/08.

Apžvelgiamu laikotarpiu Komisija ir valstybės narės toliau, be kita ko, finansavo Koalicijos tarptautiniam baudžiamajam teismui remti ir Parlamentarų už pasaulinio masto veiksmus, kurių pastangos skatinant Romos statuto ratifikavimą ir įgyvendinimą bei stebint TBT darbą yra neįkainojamos, darbą. Komisija toliau finansavo stažuotių ir ekspertų vizitų TBT programą. Valstybės narės toliau finansavo Tarptautinės baudžiamosios teisės tinklą ir Tarptautinių baudžiamųjų tyrimų institutą. Valstybės narės taip pat teikė savo įnašus TBT Aukų patikos fondui ir Mažiausiai išsivysčiusių šalių patikos fondui; pastarasis fondas padeda delegacijoms iš mažiausiai išsivysčiusių šalių dalyvauti Susitariančiųjų Šalių asamblėjos posėdžiuose. Pagal EIDHR 2007 m. pabaigoje Komisija paskelbė kvietimą teikti paraiškas dėl 4,9 mln. EUR finansavimo 2007–2008 m. laikotarpiui (parama pasaulinėms pilietinės visuomenės kampanijoms, skirtoms užtikrinti veiksmingą TBT darbą).

Komisija ir valstybės narės taip pat teikė politinę ir finansinę paramą *ad hoc* tribunolams, pavyzdžiui, Tarptautiniam baudžiamajam tribunolui Ruandai, Tarptautiniam baudžiamajam tribunolui buvusiai Jugoslavijai, Siera Leonės Specialiajam teismui (kuris 2007 m. birželio 4 d. pradėjo Charles Taylor teismą, pirmasis liudininkas liudijo 2008 m. sausio 7 d., o 2008 m. gegužės 28 d. baigė prokuroro iškeltą bylą prieš Moinina Fofana ir Allieu Kondewa, įskaitant apeliacinį skundą) ir Kambodžos specialiųjų teismų kolegijoms, taip pat vadinamoms raudonųjų khmerų tribunolu, kurios surengė pirmuosius posėdžius 2008 m. vasario 4 d., kuriuose buvo pateikti keletas oficialių kaltinimų ir suimti penki buvę režimo nariai.

4.9. Žmogaus teisės ir terorizmas

Kovodama su terorizmu, ES teikia didelę svarbą visapusiškos ir veiksmingos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos užtikrinimui Europoje ir visame pasaulyje. Veiksmingos kovos su terorizmu priemonės ir žmogaus teisių apsauga yra ne vienas kitam prieštaraujantys, o vienas kitą papildantys ir sustiprinantys tikslai. Šiuo klausimu Europos Sąjungos strateginis įsipareigojimas, apibrėžtas jos kovos su terorizmu strategijoje, yra labai aiškus: „*kovoti su terorizmu pasaulio mastu gerbiant žmogaus teises ir daryti Europą saugesnę, kad jos piliečiai galėtų gyventi laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje*“. Demokratinė visuomenė ilgainiui gali įveikti terorizmo grėsmę, tik jei ji toliau puoselės savo vertybes. ES kova su terorizmu turi tvirtą teisinę struktūrą, kuria užtikrinama pagarba žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms⁹¹. ES tebėra tvirtai įsipareigojusi visiškai uždrausti kankinimą, žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą. Veikiančios slaptos įkalinimo įstaigos, kuriose sulaikyti asmenys yra laikomi be teisinio reglamentavimo, neatitinka tarptautinės humanitarinės ir žmogaus teisių teisės⁹².

Paskelbdama pareiškimus įvairiuose Jungtinių Tautų forumuose, ES dar kartą patvirtino, kaip svarbu kovojant su terorizmu užtikrinti pagarbą žmogaus teisėms. Pirmininkaujanti valstybė narė, 2008 m. vasario mėn. kalbėdama Europos Sąjungos vardu JT Generalinės Asamblėjos Tarptautinio terorizmo panaikinimo komitete atkreipė dėmesį į tai, kad tarptautinis bendradarbiavimas kovos su terorizmu srityje turi būti vykdomas laikantis tarptautinės teisės, įskaitant JT Chartiją ir atitinkamas tarptautines konvencijas ir protokolus, visų pirma žmogaus teisių teisės, pabėgėlių teisės ir tarptautinės humanitarinės teisės. Skaitydama pranešimą 2008 m. kovo 19 d. JT Saugumo Taryboje dėl grėsmių tarptautinei taikai ir saugumui, kurias kelia teroro aktai, pirmininkaujanti valstybė narė pareiškė, kad visos kovos su terorizmu priemonės turi būti įgyvendinamos laikantis įsipareigojimų pagal tarptautinę teisę, visų pirma žmogaus teisių teisę, pabėgėlių teisę ir tarptautinę humanitarinę teisę. Be to, ES pritarė tam, kad toliau tęsiant Žmogaus teisių tarybos šeštosios sesiją (2007 m. gruodžio mėn.) būtų atnaujinti specialiojo pranešėjo žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių propagavimo ir apsaugos kovojant su terorizmu klausimais įgaliojimai.

⁹¹ ES strategija dėl kovos su radikalizmo skatinimu ir verbavimu veiksmingai informuojant apie ES vertybes ir politikos kryptis.

⁹² 2006 m. gruodžio 11 d. Tarybos išvados.

ES tęsė visapusišką dialogą su JAV valstybės departamento teisės patarėju tarptautinės teisės ir įvairių kovos su terorizmu pastangų aspektų klausimais. Šie susitikimai suteikė galimybę nuodugniai pasikeisti nuomonėmis dėl sudėtingų tarptautinės teisės klausimų, kurie kyla kovojant su terorizmu. Vykdant dialogą sudaromos palankios sąlygos geriau suprasti, kaip turėtų būti vykdoma kova su terorizmu atsižvelgiant į teisinės valstybės principą ir tarptautinę teisę, įskaitant tarptautinę žmogaus teisių teisę.

Įgyvendindamos Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių partnerystę Europos Komisija ir Čekijos Užsienio reikalų ministerija 2008 m. birželio 16–17 d. Prahoje surengė seminarą *pagarbos žmogaus teisėms kovoje su terorizmu užtikrinimo pagal tarptautinę teisę* tema. 2005 m. lapkričio mėn. įvykusio Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių Barselonos aukščiausiojo lygio susitikimo metu priimtame Kovos su terorizmu elgesio kodekse raginama imtis ryžtingų, tačiau proporcingų veiksmų reaguojant į teroro aktus, svariai grindžiant juos tarptautinėmis ir nacionalinėmis teisės sistemomis siekiant užtikrinti pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms. Vykdydami tolesnę veiklą Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių ministrai susitikimo Tamperėje metu paragino surengti regioninį seminarą *pagarbos žmogaus teisėms kovoje su terorizmu užtikrinimo pagal tarptautinę teisę* tema. Į seminarą Prahoje susirinko daugiau nei šimtas vyriausybių ir pilietinės visuomenės atstovų iš Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių partnerių. Seminare buvo nagrinėjami kovos su diskriminacija, saviraiškos laisvės užtikrinimo, kovos su kankinimu ir teisės į sąžiningą teismą klausimai. Seminare buvo priimtose išsamios rekomendacijos, kurios bus Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių partnerių tolesnio darbo šiuo klausimu pagrindas.

2007 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl kovos su terorizmu, kurioje raginama besąlygiškai gerbti žmogaus teises vykdant kovos su terorizmu veiksmus. 2008 m. vasario 28 d. Europos Parlamentas surengė viešą svarstymą dėl kalėjimo Gvantanamo įlankoje klausimo. Svarstymo metu buvo nagrinėjami kalėjimui Gvantanamo įlankoje taikytinų tarptautinių teisinių įsipareigojimų klausimai, pavyzdžiui, sulaikytųjų procedūrinės teisės ir negražinimo principas, iš kalėjimo Gvantanamo įlankoje išeinančių sulaikytųjų persikėlimo klausimas.

4.10. Žmogaus teisės ir verslas

Vykstant globalizacijai, didėjanti nevalstybinių subjektų, pavyzdžiui, tarptautinių korporacijų, įtaka kelia esminių klausimų dėl šių subjektų vaidmens ir atsakomybės ginant žmogaus teises tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygiais. Pastaruoju metu šis klausimas tapo dar svarbesnis ir sukėlė nemažai debatų dėl žmogaus teisių ir verslo sąsajų, kuris aiškiai išdėstytas Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje, kurioje jau 1948 m. buvo raginama, kad „*kiekvienas asmuo ir kiekvienas visuomenės organas*“ siektų propaguoti pagarbą šioms teisėms ir pagrindinėms laisvėms. ES buvo giliai įsitraukusi į šią svarbią diskusiją ir rėmė įvairias iniciatyvas šioje srityje, pirmiausia JT lygiu, taip pat aptariant įmonių socialinės atsakomybės sąvoką. ES taip pat įsipareigojusi užtikrinti, kad jos prekybos politika darytų teigiamą poveikį žmogaus teisėms visam pasaulyje, prisidedant prie tinkamo darbo užtikrinimo ir tvaraus vystymosi, be kita ko, sudarant dvišalius prekybos susitarimus.

Apžvelgiamu laikotarpiu ES atidžiai stebėjo **JT Generalinio Sekretoriaus specialiojo įgaliotinio žmogaus teisių, tarptautinių korporacijų ir kitų verslo įmonių klausimais**, kuris 2008 m. balandžio 7 d. pateikė antrą ataskaitą Žmogaus teisių tarybai, darbą. Šioje ataskaitoje, kuri buvo papildyta dviem priedėliais ir papildoma ataskaita *dėl sąvokų „įtakos sritis“ ir „bendrininkavimas“ patikslinimo*, nustatoma Tarybai apsvairstyti skirta koncepcija ir politikos sistema; ji parengta remiantis trimis pagrindiniais principais: valstybės pareiga apsaugoti nuo trečiųjų šalių, įskaitant įmones, daromų žmogaus teisių pažeidimų, įmonių pareiga gerbti žmogaus teises ir veiksmingesnių galimybių naudotis teisės gynimo priemonėmis poreikis. 2008 m. birželio 3–4 d. vykusioje Žmogaus teisių tarybos 8-ąją sesijoje ES aktyviai dalyvavo interaktyviame dialoge šios ataskaitos pagrindu. ES taip pat palankiai įvertino sprendimą pratęsti specialiojo įgaliotinio įgaliojimus papildoma trejų metų laikotarpiui.

ES siekė stiprinti **dvišalių derybų dėl prekybos** tvaraus vystymosi aspektą ir skatinti esminių darbo standartų veiksmingą taikymą pasitelkiant palankias priemones ir bendradarbiavimu grindžiamą požiūrį. Prekybos paskatos buvo naudojamos kaip priemonė skatinti pagarbą tarptautinėms žmogaus ir (arba) darbuotojų teisėms, aplinkos apsaugos ir valdymo principams.

Be to, ES Bendroji lengvatų sistema (BLS) taip pat yra svarbi įgyvendinant ES pastangas skatinti pagarbą pagrindinėms žmogaus ir darbuotojų teisėms, nors tai ir yra autonominis režimas, o ne sutartiniai santykiai, dėl kurių buvo susitarta su trečiosiomis šalimis. Pagal 2005 m. įdiegtą BLS+ sistemą, numatytos papildomos tarifų lengvatos kaip iniciatyva pažeidžiamoms lengvatas gaunančioms šalims, kurios pasirašė ir veiksmingai įgyvendino aštuonias TDO konvencijas dėl pagrindinių darbo standartų (taip pat kitas konvencijas, išvardytas Tarybos reglamento 980/2005 III priede). Teikdamos paraiškas dėl BLS+ lengvatų ir gaudamos jas, BLS+ lengvatas gaunančios šalys įsipareigoja ratifikuoti ir veiksmingai įgyvendinti šias konvencijas.

Europos Komisija toliau bendradarbiauja su pilietine visuomene ir verslo sektoriumi siekdama visame pasaulyje propaguoti „Tinkamo darbo darbotvarkę“⁹³.

Pagal Komisijos komunikatą *„Augimo ir užimtumo partnerystės įgyvendinimas: paversti Europą įmonių socialinės atsakomybės pavyzdžiu“*⁹⁴ ES toliau visame pasaulyje propagavo **įmonių socialinę atsakomybę**, siekdama kuo labiau padidinti įmonių indėlį siekiant JT Tūkstantmečio vystymosi tikslų. 2007 m. gruodžio 14 d. Europos Vadovų Tarybai pirmininkavusios valstybės narės išvadose Europos Vadovų Taryba pripažino, *inter alia*, socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės vaidmenį modernizuojant Europos darbo rinkas, sudarant palankesnes sąlygas valdymo pokyčiams, socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties stiprinimui, galimybių skatinimui ir kovai su diskriminacija.

TDO ir ES bendradarbiavimas taip pat padėjo propaguoti įmonių socialinę atsakomybę tarptautiniu lygiu. Apžvelgiamu laikotarpiu darbdaviai, darbuotojai ir vyriausybės siekė iš esmės sustiprinti TDO pastangas įmonių socialinės atsakomybės srityje, įskaitant pasaulinę tiekimo grandinę. ES aktyviai pritarė tam, kad būtų priimtos rekomendacijos dėl tvarių įmonių skatinimo – tai vienas iš 2007 m. birželio mėn. įvykusios Tarptautinės darbo konferencijos darbotvarkės klausimų.

⁹³ Žr. 4.12 dalį „Ekonominės, socialinės ir kultūrinės teisės“.

⁹⁴ COM (2006) 136 galutinis, 2006 03 22.

2007 m. gruodžio mėn., atsižvelgdama į Europos Parlamento rekomendaciją, išdėstytą 2007 m. kovo mėn. rezoliucijoje dėl įmonių socialinės atsakomybės, ir praėjus penkeriems metams nuo Johannesburgo Pasaulinio aukščiausiojo lygio susitikimo tvaraus vystymosi tema, Komisija surengė tarptautinę konferenciją „*Pasaulinis įmonių socialinės atsakomybės aspektas: koks ES vaidmuo?*“.

Apžvelgiamu laikotarpiu Komisija finansavo keletą projektų, skirtų didinti Europos suinteresuotųjų subjektų informuotumą apie tarptautiniu lygiu patvirtintus dokumentus įmonių socialinės atsakomybės ir žmogaus teisių darbe srityje ir užtikrinti geresnį šių dokumentų laikymąsi. 2008 m. balandžio mėn. paskelbtame kvietime teikti paraiškas dėl įmonių socialinės atsakomybės vienas iš pagrindinių prioritetų buvo integruoto požiūrio į tinkamą darbą tiekimo grandinėje propagavimas Europoje ir trečiosiose šalyse.

Be to, ES prisidėjo prie OECD Investicijų komiteto darbo. Šis komitetas yra atsakingas už tarptautinėms įmonėms skirtų OECD gairių įgyvendinimo peržiūrą. ES aktyviai dalyvavo kuriant ir propaguojant OECD informuotumo apie riziką priemonę, skirtą tarptautinėms įmonėms, esančioms silpno valdymo zonose, kuri buvo parengta atsižvelgiant į 2005 m. Gleneagles aukščiausiojo lygio susitikimą⁹⁵. Informuotumo apie riziką priemonėje, be kita ko, aptariamas poreikis laikytis tarptautinių žmogaus teisių dokumentų ir žmogaus teisių problemos, susijusios su saugumo pajėgų valdymu. Komisija teikė paramą OECD projektams įmonių socialinės atsakomybės srityje besiformuojančios ekonomikos šalyse ir dialogui įmonių socialinės atsakomybės klausimais laikotarpiu tarp G8 ir G5 aukščiausiojo lygio susitikimų, atsižvelgdama į 2007 m. G8 Heiligendamm aukščiausiojo lygio susitikimo dėl socialinės atsakomybės ir tinkamo darbo rezultatus. Komisija taip pat dalyvavo „*Aukšto lygio apskritojo stalo diskusijose dėl įmonių socialinės atsakomybės*“, kurias 2008 m. birželio 23–24 d. surengė TDO ir OECD.

4.11. Demokratija ir rinkimai

Demokratijos propagavimas – ES užsienio ir saugumo politikos kertinis akmuo. Demokratiinių institucijų stiprinimas, teisinės valstybės ir žmogaus teisių propagavimas yra pagrindiniai ES partnerystės su trečiosiomis šalimis tikslai. Šiame skyriuje daugiausia dėmesio skiriama ES įnašui stiprinant demokratijos mechanizmus pasitelkiant rinkimų stebėjimą ir kitą paramą.

⁹⁵ Informuotumo apie riziką priemonė, kurią 2006 m. birželio 8 d. priėmė OECD Taryba, pateikiama: www.oecd.org/dataoecd/26/21/36885821.pdf.

Rinkimai – žmogaus teisių pavyzdys praktikoje. Demokratinis rinkimų procesas yra dalis tokios valdymo sistemos, kuri gali užtikrinti pagarbą žmogaus teisėms bei teisinei valstybei ir taip padėti užkirsti kelią ginkluotiems konfliktams. Akivaizdu, kad rinkimai ne visais atvejais suteikia žmonėms tikrą galimybę laisvai pasirinkti savo atstovus. Perėjimas prie demokratijos yra labai sudėtingas procesas, glaudžiai susijęs su socialinės, ekonominės, kultūrinės ir saugumo politikos pokyčiais.

Todėl siekdama remti tikrų demokratinį rinkimų organizavimą, ES teikė paramą rinkimams daugelyje šalių partnerių.

ES yra vienas iš pirmaujančių rinkimus remiančių subjektų visame pasaulyje; vadovaujamasi 2000 m. Komisijos komunikate dėl pagalbos rinkimams ir jų stebėjimo išdėstyto požiūriu⁹⁶. Pagrindinės ES paramos rinkimams sudėtinės dalys yra rinkimų stebėjimo misijos ir pagalba rinkimams.

Rinkimų stebėjimas, ypač ilgalaikis stebėjimas, vykdomas pasitelkiant ES rinkimų stebėjimo misijas, suteikia konkrečią galimybę rinkimų procesą įvertinti pagal tikrai demokratiniams rinkimams taikomus tarptautinius standartus ir geriausią praktiką. Tarptautiniai standartai, nustatyti tarptautinėse ir regioninėse teisinėse sutartyse ir politiniuose įsipareigojimuose, kurių laikytis sutiko stebima šalis, apima universalius principus, kurie taikomi rinkimų organizavimui, pavyzdžiui, pagrindines laisves ir politines teises, kaip apibrėžta Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje bei Tarptautiniame pilietinių ir politinių teisių pakte. ES rinkimų stebėjimo misijos taip pat vertino, ar rinkimai vyko laikantis demokratiniams rinkimams taikomos geriausios praktikos, pavyzdžiui, rinkimų proceso skaidrumo; rinkimų administracijos elgesio nešališkumo ir valstybės išteklių naudojimo nešališkumo; lygių galimybių naudotis valstybine žiniasklaida ir subalansuoto su rinkimais susijusios informacijos pateikimo užtikrinimo.

Vykdydama rinkimų stebėjimą ES nuolat siekia aukščiausių standartų. Apžvelgiamu laikotarpiu Europos Komisija paskelbė du naujus ES vadovus, kuriuose išsamiai nurodoma, kaip vykdant ES rinkimų stebėjimą turėtų būti naudojamos tarptautiniais standartais ir geriausia rinkimų praktika.

⁹⁶ COM (2000) 191; Taryba ir Europos Parlamentas komunikatą patvirtino 2001 m.

„ES rinkimų stebėjimo vadovas“ buvo išsamiai patikslintas siekiant atsižvelgti į Europos Sąjungos vykdomų rinkimų procesų stebėjimo ir vertinimo metodikos pažangą. Jame pateikiama išsami ES rinkimų stebėjimo misijų metodikos apžvalga, daugiausia dėmesio skiriant tam, kaip atliekant vertinimus ir rengiant ataskaitas naudojamosi tarptautiniais standartais. Jame taip pat aiškinama, kaip planuojamos, organizuojamos ir įgyvendinamos ES rinkimų stebėjimo misijos.

„Rinkimų tarptautinių standartų sąvade“ išdėstomos pareigos ir įsipareigojimai, kuriuos kiekviena valstybė prisiėmė pasirašydama tarptautinius ir regioninius dokumentus. Parengus šį dokumentą tikimasi, kad nuoroda į rinkimų tarptautinius standartus sustiprins ES rinkimų stebėjimo misijų vertinimą bei ataskaitų rengimą, taip pat kitų tarptautinių bei vietos stebėtojų ir rinkimų suinteresuotųjų subjektų darbą⁹⁷.

Vienas iš ES prioritetų yra stiprinti europinį rinkimų stebėjimo metodą tarp šios srities ES ekspertų ir su ES šalimis partnerėmis. Todėl apžvelgiamu laikotarpiu buvo parengtas projektas siekiant atlikti išsamius mokymus ES rinkimų stebėjimo misijų pagrindinės grupės nariams bei ilgalaikiams stebėtojams ir surengti regioninius susitikimus bei teikti techninę pagalbą vietos stebėtojams. Projektas grindžiamas ankstesnio „NEEDS“ projekto įvertinimu ir bus pradėtas įgyvendinti 2008 m. rudenį.

Nuo 2000 m. visuose žemynuose, išskyrus ESBO regioną⁹⁸, buvo surengtos 65 Europos Sąjungos **rinkimų stebėjimo misijos** ir dešimt paramos misijų. 2007 m. liepos mėn.–2008 m. birželio mėn. buvo surengtos aštuonios ES rinkimų stebėjimo misijos pasitelkiant EIDHR lėšas (žr. lentelę toliau). Vykdam visas misijas tvirtai laikomasi Tarptautinėms rinkimų stebėjimo misijoms taikomų principų deklaracijos, kuri buvo patvirtinta 2005 m. spalio mėn. Jungtinėse Tautose ir kurią patvirtino Komisija bei Europos Parlamentas⁹⁹.

⁹⁷ Žr. http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/eu_election_ass_observ/index.htm.

⁹⁸ ES rinkimų stebėjimo misijos nerengiamos Europoje ar Vidurinėje Azijoje, kadangi šiuo metu tuose regionuose patikimai rinkimus stebi Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuras (ESBO/ODIHR), kuriam padeda ES valstybių narių komandiruoti stebėtojai, Europos Parlamento stebėtojų delegacijos ir išimtinėmis aplinkybėmis padeda Komisija pasitelkdama stabilumo priemonę ir EIDHR.

⁹⁹ http://ec.europa.eu/europeaid/observer/declaration_of_principles_code_of_conduct_en.pdf.

Apžvelgiamu laikotarpiu ES skyrė daug dėmesio tolesnei veiklai, susijusiai su ES rinkimų stebėjimo misijų išvadomis ir rekomendacijomis, jas įtraukdama į ES deklaracijas, politinį dialogą, bendradarbiavimo programas, įskaitant EIDHR programas. Vykdam šią veiklą visi ES rinkimų stebėjimo misijų vyriausieji stebėtojai turi pateikti rinkimų stebėjimo misijos baigiamąją ataskaitą įvairiems asmenims šalyje, kurioje jie stebėjo rinkimus.

Siera Leonė

ES rinkimų stebėjimo misija, kuriai vadovavo Europos Parlamento narė Marie Anne Isler Béguin, buvo vykdoma 2007 m. liepos 6 d.–rugsėjo 24 d.; jos metu buvo stebimi Siera Leonėje rugpjūčio 11 d. ir rugsėjo 8 d. vykę prezidento ir parlamento rinkimai. Prie ES rinkimų stebėjimo misijos prisidėjo Europos Parlamento stebėtojų misija, kuriai vadovavo Europos Parlamento narys Martin Callanan.

ES rinkimų stebėjimo misija padarė išvadą, kad rinkimai buvo iš esmės gerai administruojami, buvo taikūs bei konkurencingi ir pademonstravo didelį ir teigiamą pokytį Siera Leonės pažangą stiprinant demokratiją ir taiką. Buvo sudarytos sąlygos taikiam vyriausybės pasikeitimui šalyje po konflikto. Teisinė sistema iš esmės sudarė sąlygas surengti tikrus rinkimus pagal tarptautinius demokratių rinkimų standartus. Tačiau vykstant abiem rinkimų kampanijoms įvyko keletas smurtinių incidentų.

Gvatemala

Europos Parlamento narys Wolfgang Kreissl-Dörfler vadovavo ES rinkimų stebėjimo misijai, stebėjusiai 2007 m. rugsėjo 9 d. Gvatemaloje vykusius visuotinius rinkimus (prezidento, parlamento ir vietos savivaldos). Prie misijos prisijungė septynių narių stebėtojų delegacija iš Europos Parlamento, kuriai vadovavo Europos Parlamento narys Emilio Menéndez del Valle.

ES rinkimų stebėjimo misija padarė išvadą, kad šie rinkimai iš esmės vyko pagal tarptautinius demokratinių rinkimų standartus. Be to, jie buvo svarbus žingsnis stiprinant demokratiją. Iš esmės jie vyko taikiai ir buvo veiksmingai organizuoti, balsų skaičiavimo valdymas buvo skaidrus, aktyviai dalyvavo partijų atstovai. Rinkimų procesą reglamentuojanti teisinė sistema iš esmės atitiko tarptautinius standartus. Vyriausioji rinkimų komisija veiksmingai ir savarankiškai reagavo į logistines ir organizacines problemas, kilusias dėl decentralizacijos proceso, neatsižvelgiant į įgyvendinimui skirtą trumpą laikotarpį.

Tačiau konkurencingą rinkimų kampaniją sutrikdė nerimą keliančio masto smurtas prieš kandidatus ir ES rinkimų stebėjimo misija buvo labai susirūpinusi dėl didelio nužudytų kandidatų ir piliečių skaičiaus priešrinkiminės kampanijos ir rinkimų kampanijos metu.

Ekvadoras

2007 m. rugpjūčio 22 d.–spalio 25 d. Ekvadore buvo vykdoma ES rinkimų stebėjimo misija, skirta stebėti 2007 m. rugsėjo 30 d. vykusius Konstitucinės Asamblėjos rinkimus, kuriai vadovavo Europos Parlamento narys José Ribeiro e Castro.

ES rinkimų stebėjimo misija padarė išvadą, kad rinkimai buvo gerai administruojami ir į juos buvo įtraukti visi suinteresuotieji subjektai, todėl rinkėjams suteikta pasirinkimo galimybė, o kandidatams užtikrinta teisė laisvai burtis į asociacijas ir saviraiškos laisvė. Rinkimus reglamentuojanti teisinė sistema atitiko tarptautinius demokratinių rinkimų standartus. Nors iš esmės rinkimų procesas buvo įvertintas teigiamai, ES rinkimų stebėjimo misija nustatė keletą trūkumų, pavyzdžiui, skaidrumo trūkumą ir balsavimo procedūrų ir balsų skaičiavimo sistemos sudėtingumą; dėl šių priežasčių rezultatų paskelbimas užtruko labai ilgai; taip pat nustatytos rinkimų administracijos plačių įgaliojimų ir nepakankamo sankcijų mechanizmo problemos.

Togas

2007 m. rugsėjo 8 d.–lapkričio 3 d. vyko spalio 14 d. įvykusių parlamento rinkimų ES rinkimų stebėjimo misija, kuriai vadovavo Europos Parlamento narė Fiona Hall. Prie misijos prisijungė penkių narių Europos Parlamento stebėtojų delegacija, kuriai vadovavo Europos Parlamento narė Marie-Arlette Carlotti.

ES rinkimų stebėjimo misija padarė išvadą, kad rinkimai buvo svarbus žingsnis kuriant pliuralistinę ir stabilią demokratiją. Misija pabrėžė taikios kampanijos ir rinkimų dienos svarbą demokratijos vystymuisi Toge. Nors rinkimų komisija sudarė sąlygas rinkėjams išreikšti pasirinkimą, rinkimų stebėjimo misija nustatė keletą sričių, kuriose būtina rinkimų reforma.

Kenija

ES rinkimų stebėjimo misija, vadovaujama Europos Parlamento nario Alexander Graf Lambsdorff, stebėjo 2007 m. gruodžio 27 d. vykusius visuotinius rinkimus. Prie misijos prisijungė keturių narių Europos Parlamento stebėtojų delegacija, kuriai vadovavo Europos Parlamento narys Jan Mulder.

ES rinkimų stebėjimo misija padarė išvadą, kad rinkimai neatitiko svarbiausių tarptautinių demokratinių rinkimų standartų. Visų pirma, rinkimų procesas buvo nepakankamai skaidrus apdorojant bei skaičiuojant rezultatus, dėl to sumažėjo galutinių prezidento rinkimų rezultatų tikslumo patikimumas. Keli smurto protrūkiai prieš balsavimą sukliudė rinkimams, o plačiai paplitęs smurtas, pareikalavęs daug aukų po rinkimų dienos buvo didesnės politinės krizės dalis. Rinkimų stebėjimo misija pabrėžė labai dėl to apgailestaujanti, kadangi prieš pradėdant skaičiuoti rezultatus pasiekta pažangos ir neatsižvelgiant į kai kuriuos svarbius teisinės sistemos trūkumus, rinkimai iš esmės buvo gerai administruojami ir buvo gerbiama saviraiškos laisvė, teisė laisvai burtis į asociacijas ir į susirinkimus.

Pakistanas

Misiją vykdyti pradėjo nepaprastosios padėties sąlygomis dirbanti rinkimų vertinimo grupė; vėliau, atšaukus nepaprastąją padėtį, ji buvo performuota į ribotus įgaliojimus turinčią rinkimų stebėjimo misiją, o rinkimus atidėjus iki 2008 m. vasario 18 d. tapo pilnateise rinkimų stebėjimo misija. ES rinkimų stebėjimo misijai vadovavo Europos Parlamento narys Michael Gahler. Rinkimų laikotarpiu prie ES rinkimų stebėjimo misijos prisidėjo septynių narių Europos Parlamento delegacija, kuriai vadovavo Europos Parlamento narys Robert Evans.

Pagrindinė ES rinkimų stebėjimo misijos išvada – nacionalinės ir provincijų asamblėjų rinkimai buvo pliuralistinis procesas, kurio metu buvo išreikštos įvairios nuomonės. Rinkimai buvo konkurencingi ir balsavimo procesas susilaukė didelio visuomenės pasitikėjimo, palyginti su ankstesniais rinkimais. Tačiau iškilo rimtų problemų dėl sąlygų, kuriomis vyko rinkimai ir kampanijos metu nebuvo sudarytos vienodos sąlygos visiems kandidatams, – kadangi visų pirma buvo piktnaudžiaujama valstybiniais ištekliais ir valstybinėse žiniasklaidos priemonėse vyravo šališkumas buvusių valdančiųjų partijų naudai. Todėl visas procesas neatitiko daugelio tarptautinių demokratinių rinkimų standartų.

Butanas

Butane buvo vykdoma ES rinkimų stebėjimo misija, vadovaujama Europos Parlamento nario José Javier Pomés Ruiz, skirta stebėti pirmuosius 2008 m. kovo 24 d. vykusius Nacionalinės asamblėjos rinkimus. Šie rinkimai buvo pirmieji daugiapartiniai visuotiniai rinkimai, vykę Butane, kuris nuo 1907 m. buvo absoliutinė monarchija. Rinkimai buvo monarchijos vadovaujamo laipsniško perėjimo į demokratiją dalis; jie buvo paskutinis svarbus žingsnis kuriant naują institucinę sistemą, skirtą pasiekti stabilumą, harmoningą ir ilgalaikę demokratiją. Šis rūpestingai apgalvotas procesas baigėsi Konstitucijos projekto parengimu; Konstitucijoje pirmą kartą leidžiama kurti politines partijas, pripažįstamos asmens teisės ir numatoma kontrolės bei atsvarų sistema įvairiuose valdžios sektoriuose.

Rinkimai parodė sėkmingą ir tvarkingą absoliutine monarchija grindžiamos politinės sistemos pasikeitimą Butane į konstitucinę monarchiją.

Nepalas

2008 m. kovo 2 d.–gegužės 10 d. Nepale buvo vykdoma ES rinkimų stebėjimo misija, skirta stebėti 2008 m. balandžio 10 d. vykusius Konstitucinės Asamblėjos rinkimus, kuriai vadovavo Europos Parlamento narys Jan Mulder. ES rinkimų stebėjimo misijoje visapusiškai dalyvavo Europos Parlamento stebėtojų delegacija, vadovaujama Europos Parlamento nario Josep Borrell Fontelles.

Šie profesionaliai administruoti ir skaidrūs rinkimai tapo labai svarbiu žingsniu atkuriant atstovaujamąją demokratiją Nepale. Teisinė sistema iš esmės sudarė sąlygas vykdyti demokratinį ir visus suinteresuotuosius subjektus įtraukiantį rinkimų procesą laikantis tarptautinių standartų. Nors padėtis rinkimų dieną ir po rinkimų skaičiuojant balsus bei apibendrinant rezultatus buvo pakankamai rami ir tvarkinga, priešrinkiminis laikotarpis buvo įtemptas visoje šalyje. Rinkimų kampanijos metu tvyrojo bendra baimės ir įbauginimo atmosfera; ES rinkimų stebėjimo misija padarė išvadą, kad visa rinkimų aplinka neviseškai atitiko tarptautinius standartus konkrečiose srityse, įskaitant teisės laisvai burtis į susirinkimus, judėjimo ir saviraiškos laisvės apribojimus.

Rinkimų stebėjimo misijos / rinkimų ekspertų misijos 2007 m. liepos mėn.–2008 m. birželio mėn.			
Šalis	Rinkimų stebėjimo misijos vadovas	Bendras biudžetas (EUR)	Rinkimų stebėjimo misijos / dalyviai ¹⁰⁰
Siera Leonė	Prancūzijai atstovaujanti Europos Parlamento narė Marie-Anne Isler-Beguin	3 000 000	78 stebėtojai (8 pagrindinėje grupėje, 28 ilgalaikiai stebėtojai ir 42 trumpalaikiai stebėtojai)
Gvatemala	Vokietijai atstovaujantis Europos Parlamento narys Wolfgang Kreissl-Doerfler	3 500 000	105 stebėtojai (7 pagrindinėje grupėje, 48 ilgalaikiai stebėtojai ir 50 trumpalaikių stebėtojų)
Ekvadoras	Portugalijai atstovaujantis Europos Parlamento narys José Ribeiro e Castro	2 300 000	105 stebėtojai (10 pagrindinėje grupėje, 36 ilgalaikiai stebėtojai ir 60 trumpalaikių stebėtojų)
Togas	Jungtinei Karalystei atstovaujanti Europos Parlamento narė Fiona Hall	2 073 000	86 stebėtojai (6 pagrindinėje grupėje, 18 ilgalaikių stebėtojų ir 62 trumpalaikiai stebėtojai)
Kenija	Vokietijai atstovaujantis Europos Parlamento narys Alexander Graf Lambsdorff	4 600 000	144 stebėtojai (11 pagrindinėje grupėje, 38 ilgalaikiai stebėtojai ir 94 trumpalaikiai stebėtojai)
Pakistanas	Vokietijai atstovaujantis Europos Parlamento narys Michael Gahler	5 600 000	92 stebėtojai (13 pagrindinėje grupėje, 48 ilgalaikiai stebėtojai ir 31 trumpalaikis stebėtojas)
Butanas	Ispanijai atstovaujantis Europos Parlamento narys José Javier Pomés Ruiz	1 000 000	15 stebėtojų (6 pagrindinėje grupėje ir 9 ilgalaikiai stebėtojai)
Nepalas	Nyderlandams atstovaujantis Europos Parlamento narys Jan Mulder	2 900 000	120 stebėtojų (10 pagrindinėje grupėje, 40 ilgalaikių stebėtojų ir 70 trumpalaikių stebėtojų)

¹⁰⁰ Be to, prie misijų dažnai prisijungdavo vietoje pasamdyti trumpalaikiai stebėtojai ir Europos Parlamento delegacijos.
STO: trumpalaikis stebėtojas; LTO: ilgalaikis stebėtojas.

2000–2008 m. ES skyrė daugiau nei 560 mln. EUR **pagalbos rinkimams projektams** daugiau nei 50 šalių, įskaitant tokias šalis po konflikto kaip Čadas, Siera Leonė ir Haitis.

Pagalba valstybinėms institucijoms, įskaitant rinkimų valdymo organus, teikiama iš EB geografinių bendradarbiavimo fondų bei pagal stabilumo priemonę. Parama pilietinei visuomenei gali būti skiriama pagal šias priemones ir EIDHR.

Paramos rinkimams projektų, kuriuos ES rėmė 2007 m. liepos mėn. –

2008 m. birželio mėn., pavyzdžiai:

- parama pagalbos rinkimams mikro projektams **Rytų Europoje, Viduržemio jūros regione ir Artimuosiuose Rytuose** (3 mln. EUR);
- parama **Čado** rinkimų sistemos reformai rengiantis 2007 m. pabaigoje įvykusiems rinkimams (5 mln. EUR);
- parengiamojo pobūdžio parama **Zambijai** šalinant atotrūkį tarp porinkiminio laikotarpio ir galimos daugiametės rinkimų paramos programos pradžios, kurios tikslas – 2011 m. trišaliai rinkimai (450 000 EUR);
- įnašas į JTVP valdomą krepšelio fondą, skirtas padėti parengti rinkėjų sąrašą su nuotraukomis **Bangladeše** (15 mln. EUR);
- įnašas į JTVP valdomą krepšelio fondą, skirtas remti **Siera Leonės** Nacionalinės rinkimų komisijos atkūrimui ir veiklai (11 700 000 EUR);
- parama rinkimų procesui ir parlamentui **Jemene** (5 300 000 EUR);
- parama demokratinio valdymo ir atskaitomybės programai **Ugandoje** (12 mln. EUR, iš kurių pusė skirta paramai rinkimams);
- įnašas, skirtas skatinti dialogą ir demokratiją **Zimbabvėje** rengiantis 2008 m. rinkimams Zimbabvėje (3 mln. EUR).

4.12. Ekonominės, socialinės ir kultūrinės teisės

Europos Sąjunga teikia vienodą svarbą ir ekonominėms, socialinėms bei kultūrinėms teisėms, ir pilietinėms bei politinėms teisėms, atsižvelgdama į visų žmogaus teisių universalumą, nedalomumą, tarpusavio priklausomybę ir sąveiką, kaip patvirtinta 1993 m. Vienoje surengtoje Pasaulinėje konferencijoje žmogaus teisių klausimais¹⁰¹. Abi teisių kategorijos kyla iš prigimtinio žmogaus orumo, o veiksmingas naudojimas kiekviena teise yra būtinas visapusiškam naudojimuisi kitomis teisėmis. Šis ryšys ypač aiškiai nurodytas JT vaiko teisių konvencijoje, prie kurios yra prisijungusios visos Europos Sąjungos valstybės narės, ir Tarptautinėje konvencijoje dėl neįgaliųjų teisių.

Apžvelgiamu laikotarpiu JT Žmogaus teisių taryba 2008 m. birželio 18 d. vykusioje aštuntoje sesijoje priimdama rezoliuciją priėmė **Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto fakultatyvinį protokolą**. Žmogaus teisių tarybos rezoliucija bus pateikta patvirtinti 2008 m. pabaigoje įvyksiančioje JT Generalinės Asamblėjos 63-oje sesijoje. ES aktyviai dalyvavo ankstesnėse fakultatyvinio protokolo darbo grupės, kuri parengė dokumento teksto projektą, diskusijose¹⁰². Protokolu siekiama nustatyti skundų nagrinėjimo mechanizmą pagal Tarptautinį ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paketą.

ES su susidomėjimu stebėjo JT **Ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komiteto** vykdomą darbą, įskaitant bendrojo komentaro Nr. 19 dėl Pakto 9 straipsnio, kuriame išdėstomas teisės į socialinę saugumą ir iš jos kylančių Pakto Šalių įsipareigojimų norminis turinys, priėmimą. 39-oje ir 40-oje sesijose komitetas nagrinėjo Pakto įgyvendinimo padėtį devyniose Pakto Šalyse, įskaitant dvi ES valstybes nares, remdamasis tų Pakto Šalių pateiktomis ataskaitomis ir su jų delegacijomis vykdytu konstruktyviu dialogu¹⁰³.

¹⁰¹ <http://www2.ohchr.org/english/law/vienna.htm>.

¹⁰² <http://www2.ohchr.org/english/issues/escr/intro.htm>.

¹⁰³ <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/index.htm>.

ES pritarė keliems **JT įgaliojimams, susijusiems su ekonominėmis, socialinėmis ir kultūrinėmis teisėmis**, visų pirma, specialiųjų pranešėjų švietimo, aprūpinimo būstu, fizinės ir psichinės sveikatos, maisto, toksinių ir pavojingų produktų bei atliekų, šalies viduje perkeltų asmenų, čiaabuvių tautų klausimais, nepriklausomo eksperto ypač didelio skurdo klausimais įgaliojimams ir naujai sukurtiems nepriklausomo eksperto saugaus geriamojo vandens tiekimo bei sanitarijos klausimais įgaliojimams. ES palankiai vertina vertingą jų įnašą propaguojant ir saugant žmogaus teises pagal atitinkamus įgaliojimus, įskaitant geresnį šių teisių srities bei su jomis susijusių įsipareigojimų supratimą.

ES aktyviai prisidėjo **JT Socialinio vystymosi komisijai**¹⁰⁴ 2008 m. vasario mėn. priimant rezoliuciją dėl visiško užimtumo ir tinkamo darbo skatinimo.

Ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių propagavimas yra glaudžiai susijęs su aprėptimi pagrįstu ir tinkamu vystymusi¹⁰⁵. Neatsitiktinai šešiuose iš aštuonių Jungtinių Tautų **Tūkstantmečio vystymosi tikslų**¹⁰⁶ (TVT) daug dėmesio skiriama žmogiškajam ir socialiniam vystymuisi. Pavyzdžiui, vienas iš siekių pagal pirmąjį TVT (ypač didelio skurdo ir bado panaikinimas) – pasiekti „visišką ir produktyvų užimtumą ir tinkamą darbą visiems, įskaitant moteris ir jaunas žmones“. ES nuolat pabrėžė savo įsipareigojimą remti TVT siekimą, paskutinį kartą – 2007 m. gruodžio mėn. ir 2008 m. birželio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadose, taip pat nuolat pabrėžė gerbianči **teisę į vystymąsi**. ES atliko pagrindinį vaidmenį dedant tarptautines pastangas, kad būtų pasiekti TVT, įsipareigodama didinti pagalbos veiksmingumą ir dydį artėjant 2005 m. rugsėjo mėn. JT aukščiausio lygio susitikimui ir vėliau 2005 m. gruodžio mėn. priimant Europos konsensumą dėl vystymosi¹⁰⁷. Šis įsipareigojimas atsispindi, *inter alia*, iš Vystomojo bendradarbiavimo priemonės finansuojamuose veiksmuose.

¹⁰⁴ <http://www.un.org/esa/socdev/csd/index.html>.

¹⁰⁵ Žr. 4.13 dalį „Teisė į vystymąsi“.

¹⁰⁶ <http://www.un.org/millenniumgoals/>.

¹⁰⁷ OL C 46, 2006 2 24, p. 1.

ES yra įsipareigojusi propaguoti **užimtumą, socialinę sanglaudą ir tinkamą darbą** visiems asmenims ES išorės politikos srityse, palaikydama dvišalius ir regioninius santykius bei vedama dialogą, įskaitant ES bendradarbiavimo programas su trečiosiomis šalimis ir regionais. Pagal šią politiką skatinama ratifikuoti ir įgyvendinti Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvencijas dėl pagrindinių darbo standartų ir kitas konvencijas, kurias TDO laiko aktualiomis, ir sudaryti tam palankias sąlygas pasitelkiant techninį bendradarbiavimą ir glaudžiai bendradarbiaujant su TDO ¹⁰⁸. Visos ES valstybės narės ratifikavo visas pagrindines TDO konvencijas dėl darbo.

ES yra ypač pasiryžusi propaguoti **„Tinkamo darbo darbotvarkę“**, kaip išdėstyta 2006 m. Komisijos komunikate *„Skatinti tinkamą darbą visiems – ES indėlis įgyvendinant tinkamo darbo pasaulyje darbotvarkę“*. Komunikate pateikiama strategija ir gairės, skirtos mobilizuoti atitinkamas ES politikos kryptis, siekiant prisidėti prie tinkamo darbo visiems visuotinio tikslo propagavimo, kaip nustatė TDO. Europos Vadovų Taryba 2007 m. gruodžio mėn. patvirtino ES įsipareigojimą šioje srityje ir pabrėžė, kad svarbu papildyti ES Lisabonos ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo strategiją stipriu išorės aspektu. Į tarptautinę konferenciją tinkamo darbo tema, kurią 2008 m. sausio mėn. organizavo Europos Komisija, susirinko daug įvairių sričių nacionalinių ir tarptautinių suinteresuotųjų subjektų ¹⁰⁹. Po šio renginio įvyko didelio masto konferencija įmonių socialinės atsakomybės išorės aspekto klausimu, kurią 2007 m. gruodžio mėn. Briuselyje surengė Europos Komisija ¹¹⁰.

TDO yra svarbiausias pasaulinis subjektas užimtumo ir socialinių reikalų srityje. Pavyzdžiui, ES remia TDO priežiūros sistemos stiprinimą ir reguliariai pasisako TDO tarptautinėje darbo konferencijoje ir Valdančiojoje taryboje dėl pagrindinių darbo standartų pažeidimų svarbių atvejų. Apžvelgiamu laikotarpiu ES pasisakė dėl atvejų Baltarusijoje, Zimbabvėje, Birmoje (Mianmare), Gruzijoje ir Kolumbijoje. ES atliko aktyvų ir svarbų vaidmenį ieškant bendro sutarimo, kuris sudarė sąlygas 2008 m. birželio mėn. priimti TDO Deklaraciją dėl socialinio teisingumo sąžiningos globalizacijos tikslais. Ši deklaracija taps nauju pagrindu TDO narių paramai ir tokiu būdu toliau stiprins TDO pastangas „Tinkamo darbo darbotvarkės“ srityje.

¹⁰⁸ <http://www.ilo.org/>.

¹⁰⁹ http://ec.europa.eu/employment_social/international_cooperation/decent_work_conf2008_en.htm.

¹¹⁰ Žr. 4.10 dalį „Žmogaus teisės ir verslas“.

Apžvelgiamu laikotarpiu ES ne tik vykdė veiklą tarptautiniuose forumuose, bet ir suintensyvino **dvišalį politikos dialogą ir bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis** tokiais klausimais kaip užimtumas, darbo srities teisės aktai ir socialinė apsauga. Šiais klausimais vyko dialogai su Kinija bei Indija, o su Brazilija ir Meksika pradėti struktūriniai dialogai. Šis bendradarbiavimas buvo papildytas regionų lygiu – socialiniai klausimai buvo nagrinėjami ES ir Afrikos bendroje strategijoje bei ES ir Lotynų Amerikos konferencijoje. Be to, Bendrija savo naujausiuose dvišaliuose, regioniniuose ir tarpreigioniniuose susitarimuose nustatė socialinio vystymosi tikslus. Šiuose susitarimuose numatomas abiejų susitariančiųjų šalių įsipareigojimas pripažinti ir propaguoti socialines teises, įskaitant pagarbą TDO pagrindinėms konvencijoms dėl pagrindinių darbuotojų teisių.

Pagal specialią tvaraus vystymosi ir gero valdymo skatinamąją priemonę (BLS+), kuri yra ES Bendrosios lengvatų sistemos (BLS) dalis, ES teikia **papildomas tarifų lengvatas** pažeidžiamoms šalims, kurios ratifikavo ir veiksmingai įgyvendina daugelį tarptautinių konvencijų dėl pagrindinių žmogaus ir darbuotojų teisių, aplinkos ir gero valdymo (žr. lentelę toliau).

Tarptautinės konvencijos, kurios yra svarbios BLS+ priemonės įgyvendinimui

A dalis

Pagrindinės JT ir TDO konvencijos dėl žmogaus teisių ir darbuotojų teisių

1. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas
2. Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas
3. Tarptautinė konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo
4. Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims
5. Konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą
6. Vaiko teisių konvencija
7. Konvencija dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį
8. Konvencija dėl minimalaus įdarbinimo amžiaus (Nr. 138)
9. Konvencija dėl nepriimtino vaikų darbo uždraudimo ir neatidėliotinų veiksmų tokiam darbui panaikinti (Nr. 182)
10. Konvencija dėl priverstinio darbo panaikinimo (Nr. 105)
11. Konvencija dėl priverstinio ar privalomojo darbo (Nr. 29)
12. Konvencija dėl vienodo atlyginimo vyrams ir moterims už lygiavertį darbą (Nr. 100)
13. Konvencija dėl diskriminacijos darbo ir profesinės veiklos srityje (Nr. 111)
14. Konvencija dėl asociacijų laisvės ir teisės jungtis į organizacijas gynimo (Nr. 87)
15. Konvencija dėl teisės jungtis į organizacijas ir vesti kolektyvines derybas principų taikymo (Nr. 98)
16. Tarptautinė konvencija dėl apartheido nusikaltimo uždraudimo ir baudimo už jį.

B dalis

Konvencijos, susijusios su aplinkosaugos ir valdymo principais

17. Monrealio Protokolas dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų
18. Bazelio konvencija dėl pavojingų atliekų tarpvalstybinio pervežimo bei jų tvarkymo kontrolės
19. Stokholmo konvencija dėl patvariųjų organinių teršalų
20. Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencija
21. Biologinės įvairovės konvencija
22. Kartachenos biosaugos protokolas
23. Jungtinių Tautų klimato kaitos konvencijos Kioto protokolas
24. 1961 m. Jungtinių Tautų Bendroji narkotinių medžiagų konvencija
25. 1971 m. Jungtinių Tautų Psichotropinių medžiagų konvencija
26. 1988 m. Jungtinių Tautų Konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta
27. Jungtinių Tautų Konvencija dėl kovos su korupcija (Meksika).

Pagal dabartinį BLS reglamentą (980/2005), kuris taikomas iki 2008 m. gruodžio 31 d., BLS+ lengvatas gaunančios šalys paprastai turi būti ratifikavusios ir veiksmingai įgyvendinti visas A dalyje išvardytas konvencijas ir bent 11 B dalyje išvardytų konvencijų. BLS+ lengvatas gaunančios šalys taip pat yra įsipareigojusios iki 2008 m. gruodžio 31 d. ratifikuoti ir veiksmingai įgyvendinti visas likusias konvencijas.

Šioje ataskaitoje apžvelgiamu laikotarpiu 15 BLS lengvatas gaunančių šalių gavo BLS+ lengvatas: Bolivija, Kolumbija, Kosta Rika, Ekvadoras, Salvadoras, Gruzija, Gvatemala, Hondūras, Moldova, Mongolija, Nikaragva, Panama, Peru, Šri Lanka ir Venesuela. Moldovai skirtos BLS+ lengvatos buvo panaikintos 2008 m. sausio mėn., kai EB pradėjo įgyvendinti platesnio užmojo autonomines prekybos lengvatas, skirtas konkrečiai šiai šaliai.

Komisija toliau atidžiai stebėjo konvencijų ratifikavimo ir įgyvendinimo padėtį 15 BLS+ lengvatas gaunančių šalių. 2008 m. kovo 31 d., atsižvelgdama į gautą informaciją, kad Salvadora Aukščiausiasis Teismas paskelbė, jog tam tikros TDO 87 konvencijos dėl teisės laisvai burtis į asociacijas ir teisės jungtis į organizacijas apsaugos nuostatos yra nesuderinamos su Salvadora Konstitucija, Komisija nusprendė 2008 m. gegužės mėn. pradėti tyrimą pagal Reglamento 980/2005 18 straipsnio 2 dalį siekdama nustatyti, ar į Salvadora nacionalinės teisės aktus ši Konvencija nebėra įtraukta, ar šie teisės aktai nėra veiksmingai įgyvendinami. Komisijoje valstybės narės pasikeitė nuomonėmis dėl tolesnio žmogaus teisių konvencijų įgyvendinimo 15 BLS+ lengvatas gaunančių šalių stebėsenos stiprinimo.

Nebuvo atnaujintas laikinai sustabdytų BLS lengvatų taikymas Baltarusijai ir Birmai (Mianmarui), kadangi šiose šalyse nepasikeitė padėtis, dėl kurios jos buvo laikinai panaikintos, ir toliau buvo fiksuojami rimti bei sistemingi pagrindinėse žmogaus ir darbuotojų teisių konvencijose nustatytų principų pažeidimai.

4.13. Teisė į vystymąsi

ES nuolat pabrėžia savo įsipareigojimą remti teisę į vystymąsi, kaip išdėstyta 1993 m. Vienos deklaracijoje ir veiksmų programoje. Tas įsipareigojimas atsispindi vystomojo bendradarbiavimo partnerystėse ir susitarimuose, sudarytuose su daugeliu šalių visame pasaulyje, pavyzdžiui, ES ir Afrikos, Karibų jūros ir Ramiojo vandenyno šalių (AKR) Kotonu susitarime.

JT Generalinės Asamblėjos priimtoje deklaracijoje dėl teisės į vystymąsi ir 1986 m. gruodžio 4 d. Rezoliucijoje 41/128 patvirtinama, kad teisė į vystymąsi yra neatimama žmogaus teisė, o vystymosi galimybių lygybė yra tautų ir asmenų prerogatyva. Siekdama stebėti ir peržiūrėti pažangą propaguojant ir įgyvendinant teisę į vystymąsi, JT Žmogaus teisių komisija 1998 m. įsteigė neribotos sudėties darbo grupę dėl teisės į vystymąsi. 2007 m. kovo mėn. JT Žmogaus teisių taryba atnaujino darbo grupės įgaliojimus. Darbo grupės dėl teisės į vystymąsi naujausioje sesijoje (2007 m. vasario–kovo mėn.) ES patvirtino, kad pirminė valstybių atsakomybė – nacionaliniu lygiu sukurti sąlygas, palankias naudojimuisi šia teise. Geriausiai tai galima pasiekti nacionaliniuose vystymosi planuose ir pasaulinėse partnerystėse atsižvelgiant į žmogaus teises, pabrėžiant visų žmogaus teisių universalumą, nedalomumą, tarpusavio priklausomybę ir sąveiką. Devintoji darbo grupės sesija iš 2008 m. vasario 25–29 d. buvo perkelta į 2008 m. rugpjūčio 18–22 d.

Apžvelgiamu laikotarpiu darbo grupės dėl teisės į vystymąsi teisės į vystymąsi įgyvendinimo aukšto lygio pogrupis surengė ketvirtąjį darbo posėdį (2008 m. sausio 7–15 d.). Šia proga aukšto lygio pogrupis atliko preliminarį EB ir AKR šalių Kotonu partnerystės susitarimo peržiūrą – tai yra partnerysčių, kurios formuoja teisės į vystymąsi tarptautinį aspektą, pavyzdys. Aukšto lygio pogrupis pripažino, kad bendradarbiavimas pagal Susitarimą apima įvairias politikos sritis, įskaitant žmogaus teises, gerą valdymą, aplinkos apsaugą ir taikos stiprinimą. Aukšto lygio pogrupis nustatė aiškų ryšį tarp Kotonu susitarimo ir teisės į vystymąsi sistemos bei kriterijų ir pasisakė už tai, kad ekonominės partnerystės susitarimuose, dėl kurių šiuo metu deramasi arba kurie šiuo metu yra sudaromi, būtų plėtojami stebėsenos kriterijai.

2007 m. Komisija taip pat paskirstė lėšas, skirtas Valdymo iniciatyvai AKR šalims. Šios iniciatyvos tikslas – toliau remti reformų darbotvarkę ES šalyse partnerėse, be kita ko, žmogaus teisių, demokratijos ir teisinės valstybės srityse. Šalims, kurios yra pasirengusios įsipareigoti vykdyti planuojamas aktualias, plataus užmojo ir patikimas priemones ir reformas, pagal šią iniciatyvą iš viso buvo paskirta 3 mlrd. EUR papildoma finansinė parama. Planus pateikė šalys partnerės, o juose daugiausia dėmesio skiriama pasiektiniams rezultatams atsižvelgiant į galutinį tikslą – sumažinti skurdą ir skatinti tvarų vystymąsi. Juose taip pat numatomi standartai žmogaus teisių ir demokratijos srityse, kuriuos ES stebės ir aptars su atitinkama šalimi politinio dialogo metu.

4.14. Religijos ar tikėjimo laisvė

ES žmogaus teisių politika apima minties, sąžinės, religijos ar tikėjimo laisvę, kuri yra įtvirtinta įvairiuose tarptautiniuose žmogaus teisių dokumentuose.

ES aktyviai dalyvauja diskusijose su įvairiomis šalimis dėl minties, sąžinės bei religijos laisvės ir iškelė šį klausimą įvairiuose politinio dialogo susitikimuose, *inter alia*, su Kinija, Kirgizija ir Turkmėnistanu. Vykdydama demaršus ir darydama viešus pareiškimus ES reiškia savo susirūpinimą dėl religijos laisvės ir su tuo susijusios netolerancijos bei diskriminacijos.

ES santykiuose su Azija svarbus ASEM procesas (Azijos ir Europos susitikimas), pagal kurį įsipareigota skatinti dialogą ir kurti skirtingų religijų bei tikėjimų harmoniją. Ketvirtame ASEM dialogui skirtame įvairių tikėjimų atstovų susitikime, vykusiame Nyderlanduose, Amsterdame (2008 m. birželio 3–6 d.), susitiko religiniai lyderiai, vyresnieji pareigūnai, intelektualai ir žiniasklaidos atstovai iš ASEM šalių partnerių. Susitikę atstovai susitarė toliau skatinti ASEM įvairių tikėjimų dialogą ir paskelbė pareiškimą šia tema, kuriame nagrinėjami tokie klausimai kaip įvairių tikėjimų dialogas ir skurdo mažinimas, religinis švietimas, ryšių palaikymas skaitmeniniame pasaulyje ir vyriausybės politika. Kiti du metiniai susitikimai bus surengti Azijoje ir Ispanijoje.

Apžvelgiamu laikotarpiu Europos Parlamento, Europos Sąjungos Tarybos ir Europos Komisijos pirmininkai 2008 m. gegužės mėn. susitiko su maždaug dvidešimčia krikščionybės, judaizmo ir islamo išpažintojų aukšto lygio atstovų Europoje. Tai buvo ketvirtas metinis susitikimas su religiniais lyderiais ir antras susitikimas, kuriame dalyvavo visų trijų ES institucijų pirmininkai. Šių metų susitikime daugiausia dėmesio buvo skirta dviem pagrindinėms problemoms, su kuriomis susiduria Europos Sąjunga: klimato kaitai ir susitaikymui pasitelkiant kultūrų bei tikėjimų dialogą. Susitikimo dalyviai pasikeitė nuomonėmis dėl dviejų pagrindinių temų ir susitarė dėl svarbaus religijų bei tikėjimo bendruomenių vaidmens sprendžiant bendras problemas ir mobilizuojant visuomenės tvariai ateičiai.

Laikydamosi įsipareigojimo kovoti su visų rūšių diskriminacija, ES imasi veiksmų prieš netoleranciją ir diskriminaciją dėl religijos ar tikėjimo, ypač JT forumuose. ES remia JT specialiojo pranešėjo religijos ir tikėjimo laisvės klausimais, kurio įgaliojimai 2007 m. gruodžio mėn. buvo pratęsti dar trejiems metams, atliktą darbą. Apžvelgiamu laikotarpiu ES ėmėsi veiksmų JT Generalinės Asamblėjos 62-oje sesijoje ir Žmogaus teisių taryboje.

JT Generalinės Asamblėjos 62-osios sesijos dalyviams ES pateikė savo įprastą rezoliuciją dėl visų formų netolerancijos ir diskriminacijos dėl religijos ar tikėjimo panaikinimo (A/RES/62/157), kuri buvo priimta be balsavimo. Rezoliucijoje smerkiamos visos netolerancijos ir diskriminacijos, grindžiamų religija ar tikėjimu, formos. Joje valstybės raginamos užtikrinti tinkamas teises, įskaitant teisę laisvai išpažinti religiją arba pakeisti religiją, taip pat užtikrinti visapusišką pagarbą ir apsaugą religinėms vietoms ir simboliams. Be to, valstybės raginamos užtikrinti visų žmonių teisę ir laisvę steigti religines, labdaringas ir humanitarines įstaigas, teisę į gyvybę, laisvę ir saugumą, teisę nebūti areštuotam, įkalintam ar kankinama už įsitikinimus. Be to, jos raginamos užtikrinti, kad visi valstybės pareigūnai, valstybės tarnautojai ir teisėsaugos organai gerbtų įvairias religijas bei tikėjimus ir imtųsi ryžtingų veiksmų siekdami uždrausti rasistinių ir ksenofobinių idėjų bei medžiagos, kurios skatina diskriminaciją, baugina arba skatina prievartą, platinimą. Joje taip pat pabrėžiama, kad reikėtų vengti religijos sutapatavimo su terorizmu ir kad laisvės išpažinti religiją apribojimai turėtų būti leidžiami tik tuomet, jeigu tai riboja įstatymas arba tai yra būtina siekiant apginti visuomenės saugumą bei kitų asmenų pagrindines teises.

Kaip ankstesniais metais, ES balsavo prieš JT Generalinės Asamblėjos rezoliuciją dėl kovos su religijų šmeižimu (A/RES/62/154), kadangi buvo susirūpinusi dėl rezoliucijoje išdėstyto bendro požiūrio, koncepcinės struktūros ir terminijos. Paaiškindama savo balsavimo motyvus JT Trečiojo komiteto posėdyje, ES pareiškė, kad ji teikia daug svarbos kovai su visų formų diskriminacija, grindžiama religija ar įsitikinimais bei religinės neapykantos kurstymu, ir mano, kad JT Generalinė Asamblėja ir Žmogaus teisių komitetas turėtų toliau spręsti šiuos klausimus, be kita ko, plėtodami dialogą pagal atitinkamas specialias procedūras.

ES pritaria, kad reikia didinti susirūpinimą ir pranešti apie sunkius netolerancijos, diskriminacijos ir smurto veiksmus, grindžiamus religija ar įsitikinimais, bauginimo ir prievartos, kuriuos skatina ekstremizmas ir kurie pasireiškia visame pasaulyje, atvejus. ES manymu „religijų šmeižimas“ nėra žmogaus teisių sričiai tinkama sąvoka. Žmogaus teisių srityje religinių ar tikėjimo bendruomenių nariai neturėtų būti laikomi vienerūšių subjektų dalimis. Tarptautinė žmogaus teisių teisė visų pirma saugo asmenis, besinaudojančius religijos ar tikėjimo laisve, o ne pačias religijas. Be to, daugelyje teisinių sistemų „šmeižimas“ yra teisinė sąvoka, kuri suteikia asmenims ar subjektams, turintiems teisinį subjektiškumą, reikalauti žalos atlyginimo dėl šmeižto ir garbės bei orumo įžeidimo. Daugumoje valstybių religijos ar tikėjimai neturi tokio teisinio subjektiškumo, taigi sunku įžvelgti, kaip „religijų šmeižimas“ galėtų būti naudinga sąvoka propaguojant žmogaus teises ar suteikiant apsaugą ar atlyginant žalą už žmogaus teisių pažeidimus.

ES pabrėžė, kad religija ar tikėjimu grindžiamos diskriminacijos, kuri yra sunkus žmogaus teisių pažeidimas, klausimas turi būti sprendžiamas atsižvelgiant į visus jo aspektus; turėtų būti pripažinta, kad tai neapsiriboja viena religija ar tikėjimu ir konkrečia pasaulio dalimi; taip pat ES pabrėžė, kad religinėms mažumoms priklausančių asmenų teisių apsauga yra svarbiausias religijos ar tikėjimo laisvės aspektas; turi būti užtikrinta, kad visos žmogaus teisės, įskaitant minties, sąžinės, saviraiškos ir religijos laisvę, būtų vienodai gerbiamos ir apsaugotos; ir kad pagarbos religinių ar tikėjimo įsitikinimų laikymuisi propagavimas geriausiai įgyvendinamas pasitelkiant išsamius metodus, kaip nurodyta kitose Trečiojo komiteto rezoliucijose ir tiesiogiai plenariniame posėdyje. Be to, ES mano, kad saviraiškos laisvė ir religijos ar tikėjimo laisvė yra viena kitą papildančios, o ne konkuruojančios sampratos. ES puikiai supranta, kad šios teisės nėra neribotos, tačiau ES tiki, kad šių teisių ir jų apribojimų pusiausvyra yra puikiai įtvirtinta galiojančioje tarptautinėje žmogaus teisių teisėje.

Be to, Žmogaus teisių tarybos šeštajai sesijai ES pateikė esminę rezoliuciją dėl religijos ir tikėjimo laisvės (A/HRC/RES/6/37), kuria taip pat trejų metų laikotarpiui atnaujinami specialiojo pranešėjo religijos ar tikėjimo laisvės klausimais įgaliojimai. Rezoliucijoje valstybės raginamos įgyvendinti tam tikras priemones, skirtas apsaugoti religijos ar tikėjimo laisvę ir kovoti su religija ar tikėjimu grindžiamu nepakantumu. Joje visi subjektai, dalyvaujantys įvairiuose dialoguose, taip pat raginami spręsti kai kuriuos svarbiausius klausimus, pavyzdžiui, religijoms poveikį turinčio ekstremizmo iškilimo visame pasaulyje klausimą. Rezoliucija buvo priimta vardiniu balsavimu – 29 balsavus už, niekam nebalsavus prieš, o 18 susilaikius. Visos Islamo konferencijos organizacijos valstybės narės nusprendė susilaikyti, kadangi nors ir pritardamos įgaliojimų tikslui, išsakė apgailestavimą, kad rezoliucijoje neminima būtinybė apsaugoti religijas.

4.15. Kultūrų dialogas

ES yra tvirtai įsipareigojusi propaguoti kultūrų dialogą ir Sąjungoje, ir su trečiosiomis šalimis. Dėl įvairių veiksnių – kelių iš eilės ES plėtros etapų, dėl vienos bendros rinkos atsiradusio didesnio judumo, ankstesnių ir dabartinių migracijos srautų, dėl prekybos, švietimo, laisvalaikio bei apskritai globalizacijos suintensyvėjusių mainų su kitomis pasaulio šalimis – poveikio stiprėja Europos piliečių ir visų ES gyvenančių asmenų sąveika su įvairiomis Europos ir kitų pasaulio šalių kultūromis, kalbomis, etninėmis grupėmis bei religijomis.

2007 m. gegužės mėn. Komisijos komunikate¹¹¹ dėl Europos kultūros globalizuotame pasaulyje darbotvarkės patvirtinta, kad kultūra atlieka pagrindinį vaidmenį Europos integracijos procese, ir pasiūlyta Europos bei jos santykių su trečiosiomis šalimis kultūros darbotvarkė. Remiantis Komisijos pasiūlymu 2007 m. lapkričio mėn. darbotvarkę patvirtino Švietimo, kultūros ir jaunimo reikalų taryba, o vėliau, 2007 m. gruodžio mėn., patvirtino Europos Vadovų Taryba.

¹¹¹ COM (2007) 242 galutinis.

Buvo nustatyta valstybių narių ir ES institucijų bendradarbiavimo kultūros klausimais struktūrinė sistema, grindžiama atvirojo koordinavimo metodu, kuris jau buvo sėkmingai naudojamas formuojant valstybių narių ir ES bendradarbiavimą, pavyzdžiui, švietimo ir mokymo, jaunimo ir socialinės apsaugos srityje. Komisija ir valstybės narės kas trejus metus atliks pažangos, padarytos siekiant bendrų tikslų, peržiūrą. Be to, Komisija pradėjo struktūrinį dialogą su kultūros sektoriaus atstovais.

2008 m. Europos Sąjunga minėjo **Europos kultūrų dialogo metus**, kurie buvo paskelbti 2006 m. gruodžio mėn. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu¹¹². Metai oficialiai prasidėjo Liublianoje, pirmininkaujančios Slovėnijos surengtoje Europos konferencijoje. Nuo to laiko daugelyje sričių pasiekta didelė pažanga. Daug susidomėjimo susilaukė informavimo ir informuotumo didinimo kampanija, kurią nacionaliniu lygiu organizavo visos valstybės narės, o Europos lygiu pagrindiniu akcentu tapo tinklavietė (www.dialogue2008.eu). Per mėnesį paskelbiama daugiau nei 1000 žiniasklaidos pranešimų, o tinklavietė per pirmus šešis mėnesius pritraukė pusę milijono lankytojų. Europos kultūrų dialogo metų pirmąjį pusmetį vykusiose politinėse diskusijose daugiausia dėmesio buvo skiriama kultūrų kompetencijoms, o diskusijos baigėsi pirmininkaujant Slovėnijai priėmus Tarybos išvadas, kuriose raginama sukurti tvarią ir įvairius sektorius apimančią kultūrų dialogo strategiją. Diskusijose buvo derinami švietimo, kultūros, jaunimo ir audiovizualinių sektorių klausimai.

Kultūrų dialogas taip pat buvo vienas iš pirmininkavusios Slovėnijos prioritetų 2008 m. pirmąjį pusmetį. 2008 m. birželio mėn. įvykusiame Europos Vadovų Tarybos susitikime buvo pripažintos iki šiol įdėtos pastangos, skirtos propaguoti Europos kultūrų dialogo metus. Todėl, vadovaudamasi konferencijos „*ES išorės santykių naujos paradigmos, nauji modeliai ir kultūra*“ (2008 m. gegužės 13–14 d. surengtos Liublianoje) rekomendacijomis, ji pripažino bendradarbiavimo kultūros srityje ir kultūrų dialogo, kurie yra neatskiriama visų atitinkamų išorės politikos sričių dalis, ir šiuo metu Civilizacijų aljanso pagrindu atliekamo darbo reikšmę. Taryba pabrėžė dialogu su pilietine visuomene grindžiamo bendradarbiavimo kultūros srityje svarbą įgyvendinant politinius procesus ir sprendžiant politines problemas, skatinant žmonių tiesioginius ryšius ir puoselėjant gerus kaimyninius santykius.

¹¹² Sprendimas 1983/2006/EB, OL L 412, 2006 12 30.

Bendras Europos finansavimas buvo skirtas vienam Europos metų projektui kiekvienoje valstybėje narėje, taip pat bendras finansavimas skirtas septyniems paneuropinės svarbos projektams¹¹³, kurie paprastai buvo skirti kuo labiau didinti informuotumą, informuoti jaunimą ir skatinti kuo didesnę žiniasklaidos susidomėjimą:

Politinės diskusijos tęsiamos pirmininkaujant Prancūzijai, kuri surengs Europos metų baigiamąją Europos konferenciją, kurioje bus aptarti rezultatai ir nustatyta, kokių veiksmų reikia imtis toliau siekiant įgyvendinti tvarią strategiją.

Kultūrų dialogas kaip horizontalaus ir tarpsektorinio pobūdžio prioritetas yra integruotas į atitinkamas Bendrijos politikos sritis, programas ir veiksmus. Šis tikslas buvo įgyvendinamas ir vykdant su kultūra, švietimu, jaunimu bei pilietiškumu susijusias programas, ir daugelyje kitų sričių, pavyzdžiui, užimtumo, socialinių reikalų, lygių galimybių, išorės santykių bei pagalbos vystymuisi srityse.

Kultūrų dialogas yra ES santykių su trečiosiomis valstybėmis sudėtinė dalis. Įgyvendinant Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių partnerystę regionų lygiu, kultūra yra prioritetinis sektorius, kaip pripažinta 1995 m. Barselonos deklaracijoje. Be kitų Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių bendradarbiavimo tikslų ypatingas dėmesys skiriamas socialiniams, kultūriniais ir žmogiškiems aspektams.

Kultūros svarbą pabrėžia tai, kad vyksta ministrų susitikimai. Iki šiol įvyko trys kultūros ministrų susitikimai: 1996 m. Bolonijoje, 1998 m. Rode ir 2008 m. Atėnuose; taip pat įvyko Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių užsienio reikalų ministrų susitikimas (2003 m. Kretoje), kuriame daugiausia dėmesio buvo skirta kultūrų dialogui. Neseniai, 2008 m. gegužės 29–30 d., įvykusiame kultūros ministrų susitikime buvo pradėtas procesas, kuriuo siekiama sukurti visapusišką Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių kultūros strategiją, numatančią bendradarbiavimą kultūrų dialogo ir kultūros politikos srityse. Bus sukurta Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių ekspertų *ad hoc* darbo grupė, kuri rengs šią strategiją siekiant ją priimti kitame 2010 m. įvyksiančiame kultūros ministrų susitikime.

¹¹³ http://www.interculturaldialogue2008.eu/354.0.html?&redirect_url=my-startpage-eyid.html.

Kultūros vaidmens išorės santykiuose svarbą liudija tai, kad buvo patvirtinti ir sėkmingai įgyvendinami veiksmai ir bendradarbiavimo programos, be kita ko, *Anna Lindh Foundation* (įskaitant „1001 veiksmas, skirtas dialogui“), *EuroMed Audiovisual*, *EuroMed Heritage*, regioninės informacinės ir ryšių programos, *EuroMed* jaunimo programa ir *EuroMed* lyčių aspekto programa.

Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių partnerystė aktyviai rėmė 2008 m. vykusius Europos kultūrų dialogo metų renginius: 2007 m. lapkričio mėn. Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių užsienio reikalų ministrai nusprendė paskelbti 2008 m. „*Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių kultūrų dialogo metais*“.

Aktyviai plėtojamas Azijos ir Europos susitikimo (ASEM) kultūros aspektas. ASEM kultūros ministrų 3-ame susitikime, kuris vyko Kvala Lumpūre (2008 m. balandžio 22–23 d.), daugiausia dėmesio skirta „*Kultūrų įvairovės – veiksmų plano realizavimo*“ temai. Šis ministrų susitikimas padėjo stiprinti Azijos ir Europos kultūrinius mainus ir bendradarbiavimą, kaip nustatyta 2005 m. birželio mėn. Paryžiuje kultūros ministrų priimtame veiksmų plane.

Komisija remia Azijos ir Europos fondą (ASEF) ir jo pagrindines programas intelektinių ir kultūrinių mainų srityje. Tikimasi, kad Azijos ir Europos kultūrinio interneto portalo *Culture360* sukūrimas paskatins ASEM valstybių narių meno ir kultūros mainus.

Kultūra yra svarbus ES bendradarbiavimo su Europos Taryba, kuris apima bendruosius veiksmus „*Kultūrų miestai*“, Europos paveldo dienų bendrą organizavimą ir bendrus veiksmus Vakarų Balkanuose, elementas.

Visos ES valstybės narės ir Europos Komisija remia Civilizacijų aljansą ir yra šio aljanso draugų grupės nariai. 2005 m. pabaigoje aljanso įkūrimą inicijavo Ispanijos ir Turkijos Ministrai Pirmininkai drauge su buvusiuoju JT Generaliniu Sekretoriumi Kofi Annan, siekdami pagerinti įvairių kultūrų ir religijų tautų bei žmonių tarpusavio supratimą ir bendradarbiavimu grindžiamus santykius, o vykstant šiam procesui kovoti su jėgomis, kurios kursto poliarizaciją ir ekstremizmą. 2008 m. sausio mėn. Madride įvykusiame pirmajame aljanso metiniame forume buvo paskelbta keletas iniciatyvų, pavyzdžiui, dėl Greitojo reagavimo žiniasklaidos mechanizmo, Žiniasklaidos fondo, Žiniasklaidos raštingumo informacijos centro, Jaunimo solidarumo fondo ir Jaunimo užimtumo.

4.16. Prieglobstis, migracija, pabėgėliai ir perkeltieji asmenys

Migracijos, prieglobsčio ir pabėgėlių klausimai yra prioritetinės ES vidaus ir išorės santykių politikos sritys. ES pabrėžia, kad reikia toliau įgyvendinti Tamperės bei Hagos programas dėl teisingumo ir vidaus reikalų bei įgyvendinti su jomis susijusias tolesnes priemones siekiant toliau stiprinti Europos vidaus saugumą ir pagrindines laisves bei piliečių teises.

2005 m. Europos Vadovų tarybai priėmus visuotinį požiūrį į migraciją, o 2006 m. jį patvirtinus Tarybai, ES atlieka pirmąją vaidmenį tarptautiniu lygiu skatindama laikytis visapusiško ir suderinto požiūrio į migracijos klausimus plėtojant partnerystę su trečiosiomis šalimis. Visuotiniu požiūriu į migraciją siekiama formuoti visapusiškas ir nuoseklias politikos priemones, kuriomis sprendžiami įvairūs su migracija susiję klausimai, apimantys įvairias politikos sritis – vystymąsi, socialinius reikalus ir užimtumą, išorės santykius ir teisingumą ir vidaus reikalus – ir imamasi trumpalaikių veiksmų ir įgyvendinama ilgalaikė vizija, siekiant spręsti esmines migracijos ir priverstinės migracijos priežastis. Visuotinis požiūris plačiai nagrinėjamas bendradarbiaujant su kilmės ir tranzito šalimis: pagrindiniai jo elementai yra partnerystė, solidarumas ir bendra atsakomybė. Iš pradžių visuotinis požiūris buvo skirtas Afrikos ir Viduržemio jūros regiono šalims, o 2007 m. geografinė taikymo sritis buvo išplėsta įtraukiant rytinius ir pietrytinius ES kaimyninius regionus.

2007 m. gruodžio mėn. priimtame Komisijos komunikate ¹¹⁴ siekta nustatyti veiksmus, kurių reikia imtis siekiant tęsti svarbų jau atliekamą darbą įgyvendinant bendrą imigracijos politiką. Todėl komunikate įvertinami rezultatai ir pažanga, padaryti šioje srityje, įskaitant tarpinę pažangos ataskaitą dėl visuotinio požiūrio į migraciją, ir atliktas ateities problemų vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu siekiant įgyvendinti bendrą ir visapusišką imigracijos politiką tyrimas. Naujas labiau integruotas požiūris reikalingas todėl, kad imigracijos politika sukuria teisingą pusiausvyrą tarp darbo jėgos trūkumo rinkoje, poreikių, ekonominio poveikio, socialinių padarinių, integracijos politikos ir išorės politikos tikslų.

Visuotinio požiūrio įgyvendinimo srityje Komisijai vilčių suteikė pažanga, padaryta bendradarbiaujant su Afrikos ir Viduržemio jūros regiono šalimis, ypač vykdant ES misijas Afrikos ir Viduržemio jūros regiono šalyse, taip pat pažanga taikant visuotinį požiūrį rytiniams ir pietrytiniais kaimyniniams regionams. Tęsiant darbą toliau stiprinamas dialogas ir bendradarbiavimas migracijos klausimais su į pietus nuo Sacharos esančiu regionu ir Šiaurės Afrika.

Atsižvelgiant į Komisijos komunikatą ¹¹⁵, 2007 m. gruodžio mėn. įvykusiame Europos Vadovų Tarybos susitikime buvo pabrėžtas poreikis atnaujinti politinį įsipareigojimą ir patvirtinta, kad tolesnis Europos migracijos politikos, papildančios valstybių narių politikos priemonės, plėtojimas išlieka svarbiausiu prioritetu siekiant kovoti su sunkumais ir pasinaudoti migracijos teikiamomis galimybėmis naujame globalizacijos amžiuje.

¹¹⁴ „Bendros imigracijos politikos link“, COM (2007) 780 galutinis, 2007 12 5.

¹¹⁵ „Bendros imigracijos politikos link“, COM (2007) 780 galutinis, 2007 12 5.

Prisidėdama prie tolesnio bendros migracijos ir prieglobsčio politikos plėtojimo Komisija 2008 m. birželio mėn. priėmė komunikatą „*Bendra Europos imigracijos politika. Principai, veiksmai, priemonės*“ ir „*Politikos planas prieglobsčio srityje; integruotas požiūris į apsaugą ES*“. Komunikate pateikiama dešimt bendrų principų, kuriais turėtų būti grindžiama bendra imigracijos politika, sugrupuotų pagal tris pagrindines ES politikos kryptis: klestėjimo, solidarumo ir saugumo aspektus. Prieglobsčio politikos plane nustatyta bendros Europos prieglobsčio sistemos antro etapo struktūra, kurios pagrindiniai tikslai yra remti ir stiprinti Sąjungos humanitarines ir apsaugos tradicijas bei siekti visiškai vienodų apsaugos sąlygų visoje ES toliau derinant valstybių narių teisės aktus prieglobsčio srityje, didinant bendradarbiavimą praktikoje ir stiprinant valstybių narių ir ES bei trečiųjų šalių solidarumą. Komunikate ir politikos plane aptariami Hagos programos pagrindiniai likę elementai imigracijos ir prieglobsčio srityje. Tikimasi, kad 2008 m. spalio mėn. Europos Vadovų Taryba priims Europos imigracijos ir prieglobsčio paktą. Tikimasi, kad paktas suteiks politinį impulsą ES debatams apie migraciją ir prieglobstį. Priimdama šį paktą Europos Vadovų Taryba prisiima penkis pagrindinius įsipareigojimus, susijusius su legalios imigracijos ir integracijos organizavimu, nelegalios imigracijos kontrole, veiksmingesne sienų kontrole, prieglobsčiui palankios Europos kūrimu ir visapusiškos partnerystės su kilmės bei tranzito šalimis kūrimu. Šie įsipareigojimai toliau bus perkeltami į konkrečias priemones, visų pirma įgyvendinant tolesnę programą, pratęsiančią Hagos programą 2010 m.

2008 m. birželio mėn. Bendrųjų reikalų taryba pabrėžė, kaip svarbu visa apimančiu ir regionų lygiu suderintu būdu tęsti dialogą, partnerystę ir bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis migracijos klausimais. Taryba dar kartą patvirtino, kad ES migracijos politikos pagrindą sudaro pagarba migrantų žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, Ženevos konvencija ir tinkamas prieglobsčio procedūrų taikymas. Taryba palankiai įvertino pažangą, kuri daroma laikantis visuotinio požiūrio į migraciją rengiant priemones, pavyzdžiui, misijas migracijos klausimais ir tolesnius susijusius procesus, bendradarbiavimo platformas, partnerystes judumo srityje savanorišku pagrindu ir migracijos modelis, taip pat naudojantis esamomis dialogui ir bendradarbiavimui skirtomis struktūromis. Konkrečiai, 2008 m. birželio mėn. vykstant Teisingumo ir vidaus reikalų tarybos posėdžiui buvo sudarytos bandomosios judumo partnerystės su Moldova ir Žaliuoju Kyšuliu. Judumo partnerystes bendrai įgyvendins valstybės narės, Europos bendrija ir šalis partnerė.

Buvo parengta „*Teminė bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis migracijos ir prieglobsčio vystymo aspektų srityse programa*“ (2007–2013 m.). Kaip ir ankstesnės AENEAS programos, šios teminės programos bendras tikslas yra padėti trečiosioms šalims gerinti jų migracijos srautų visų aspektų valdymą. Daugiausia dėmesio bus skiriama šalims, esančioms prie migracijos į ES pietinio ir rytinio maršrutų, tačiau programa apims ir kitus migracijos maršrutus bei migraciją pietinėse šalyse. Be to, horizontaliomis iniciatyvomis bus sprendžiami migracijos ir vystymosi, darbo jėgos migracijos, prieglobsčio ir pabėgėlių apsaugos, kontrabandos ir prekybos žmonėmis bei nelegalios imigracijos klausimai.

ES siekiant dalyvauti debatuose dėl migracijos pasauliniu lygiu Komisija ir valstybės narės aktyviai prisidėjo organizuojant 2007 m. liepos mėn. Belgijoje, Briuselyje, įvykusį **Pasaulinio forumo dėl tarptautinės migracijos ir vystymosi** pirmąjį susitikimą, ir jame dalyvavo. Šis forumas yra valstybių iniciatyva ir naudinga priemonė keisti nuomonėmis bei idėjomis apie sunkumus, susijusius su migracijos ir vystymosi sąsajomis. Jame šalims suteikiama galimybė tęsti dialogą migracijos ir vystymosi klausimais ir prisidėti plėtojant visa apimančią požiūrį šiuo klausimu. Pasaulinio forumo dėl tarptautinės migracijos ir vystymosi antrasis susitikimas vyks 2008 m. gruodžio mėn. Maniloje (Filipinai). Pasaulinio forumo dėl tarptautinės migracijos ir vystymosi trečiasis susitikimas vyks 2009 m. lapkričio mėn. Graikijoje.

4.17. Rasizmas, ksenofobija, nediskriminavimas ir pagarba įvairovei

Rasizmas ir ksenofobija yra nesuderinami su principais, kuriais grindžiama ES. ES institucijos nuolat nepritarė visoms jų apraiškoms ir jas smerkė. ES, neviršydamą pagal sutartis jai suteiktų įgaliojimų, ryžtingai laikosi aiškos politikos dėl kovos su šiais reiškiniais Sąjungoje ir išorės santykių srityje.

ES aktyviai bendradarbiavo su Jungtinėmis Tautomis sprendžiant rasizmo ir diskriminacijos klausimus. JT Generalinės Asamblėjos 62-ąją sesiją Trečiojo komiteto posėdyje ES padarė pareiškimą dėl rasizmo ir rasinės diskriminacijos panaikinimo. Be to, ES konstruktyviai dalyvauja rengiantis Durbano peržiūros konferencijai, kuri įvyks 2009 m. Ženevoje Generalinės Asamblėjos metu. Daugiausia dėmesio toje konferencijoje turėtų būti skiriama galiojančių normų įgyvendinimui. Rengiantis peržiūros konferencijai ES valstybės narės ir Komisija / Pagrindinių teisių agentūra pateikė Durbano peržiūros konferencijos parengiamajam komitetui Vyriausiosios žmogaus teisių komisarės biuro parengtą klausimyną, kuriame apibūdinama politika, programos bei projektai, kurių buvo imtasi įgyvendinant Durbano deklaraciją ir veiksmų programą. Be to, 2008 m. kovo mėn. Žmogaus teisių tarybos 7-ojoje sesijoje ES pritarė, kad būtų atnaujinti JT specialiojo pranešėjo rasizmo, ksenofobijos ir su jais susijusios netolerancijos klausimais įgaliojimai.

Pagal ESBO nuostatas pasitelkdamos ES koordinavimą Komisija ir ES valstybės narės aktyviai ir reguliariai dirba siekdamos įgyvendinti įsipareigojimus, kuriuos priėmė 56 ESBO veikloje dalyvaujančios valstybės kovos su rasizmu, ksenofobija, nediskriminavimo ir pagarbos įvairovei srityse. Atsižvelgiant į tai ESBO/ODIHR Varšuvoje surengtas metinis susitikimas dėl su žmogiškuoju aspektu susijusių įsipareigojimų įgyvendinimo yra vertingas pagrindas Komisijai ir ES valstybėms narėms.

Europos Tarybos struktūroje Europos komisija kovai su rasizmu ir netolerancija (ECRI) tęsia 1993 m. pradėtą veiklą. Ji glaudžiai bendradarbiauja su Europos Komisijos Užimtumo ir socialinių reikalų generalinio direktorato kovos su diskriminacija, pagrindinių ir socialinių teisių padaliniu, taip pat su Pagrindinių teisių agentūra.

2008 m. birželio 18 d. Europos bendrija ir Europos Taryba pasirašė susitarimą dėl Pagrindinių teisių agentūros ir Europos Tarybos visapusiško bendradarbiavimo sistemos sukūrimo. Susitarimas apima nuostatas dėl reguliarių susitikimų organizavimo, keitimosi informacija ir veiklos koordinavimo. Jame numatyta, kad Europos Taryba paskiria nariu ir pakaitiniu nariu du nepriklausomus asmenis į Agentūros Valdančiąją tarybą ir Vykdomąją valdybą, taip pat nustatomos Europos Tarybos balsavimo teisės šiuose organuose.

ES kelia rasizmo ir ksenofobijos klausimus vedama politinį dialogą su trečiosiomis šalimis, pavyzdžiui, Rusija ir Kinija. Šie klausimai taip pat integruoti į bendradarbiavimo strategijas, pavyzdžiui, pagal Europos kaimynystės politikos veiksmų planus šalys partnerės įsipareigoja bendradarbiauti kovodamos su visų formų diskriminacija, religine netolerancija, rasizmu ir ksenofobija.

Kova su rasizmu, ksenofobija ir mažumų bei čiabuvių tautų diskriminacija yra prioritetas teikiant finansavimą pagal EIDHR. Iš EIDHR lėšų ES remia JT vyriausiąjį žmogaus teisių komisarą, įgyvendinantį galiojančius tarptautinius standartus lygybės ir nediskriminavimo srityje, visų pirma Durbano deklaraciją ir veiksmų programą bei Tarptautinę konvenciją dėl rasinės diskriminacijos panaikinimo. Projekto veikla apima informuotumo didinimo kampanijas ir seminarus, konsultacijų teikimą vykdant techninio bendradarbiavimo projektus su vyriausybėmis bei mokslinius tyrimus ir analizę. Pagrindiniai partneriai yra JTVP, UNESCO, Pasaulio bankas, TDO ir kitos tarptautinės organizacijos, taip pat žmogaus teisių institucijos bei pilietinės visuomenės organizacijos.

4.18. Mažumoms priklausančių asmenų teisės

ES yra įsipareigojusi visapusiškai gerbti visų asmenų, taip pat ir mažumoms priklausančių asmenų, žmogaus teises. ES pagrindinių teisių chartijoje raginama saugoti kultūrų, religijų ir kalbų įvairovę, o Europos Sąjungos sutartyje įtvirtinamas principas, kad galimybė visapusiškai naudotis teisėmis ir laisvėmis turi būti garantuojama nediskriminuojant, be kita ko, ir dėl priklausymo tautinei mažumai, taip pat dėl teisės laisvai pasirinkti, kokiai tautinei mažumai norima priklausyti ir dėl teisės dalyvauti viešajame gyvenime steigiant politines partijas.

Įsteigta Aukšto lygio ekspertų konsultacinė grupė etninių mažumų socialinės integracijos ir jų visapusiško dalyvavimo darbo rinkoje klausimams spręsti. 2007 m. gruodžio 3–4 d. Briuselyje įvykusioje konferencijoje buvo pateiktas grupės pranešimas ir rekomendacijos. Grupės darbe daugiausia dėmesio buvo skiriama tam, kad priklausomybė etninėms mažumoms ir socialiniu požiūriu nepalanki padėtis yra tarpusavyje susiję aspektai.

Vienas iš 1993 m. Kopenhagos Europos Vadovų Tarybos nustatytų narystės kriterijų į ES norinčioms įstoti šalims neabejotinai yra pagarba mažumoms ir jų apsauga. Atitinkamai 2007 m. ir 2008 m. pirmąjį pusmetį atsižvelgiant į ES plėtros procesą bei į Vakarų Balkanų šalių Stabilizacijos ir asociacijos procesą¹¹⁶ ypatingas dėmesys toliau buvo skiriamas pagarbai mažumoms ir joms priklausančių asmenų apsaugai. Teisės aktai dėl mažumoms priklausančių asmenų apsaugos iš esmės yra priimti visame Vakarų Balkanų šalių regione, tačiau atsilieka juos įgyvendinant. Mažumoms nėra visapusiškai atstovaujama politiniame ir socialiniame gyvenime, ir išlieka diskriminacija. Turkijoje mažumoms priklausančių asmenų teisės suteiktos tik tam tikroms musulmonams nepriklausančioms mažumoms, kurioms taikoma 1923 m. Lozanos sutartis. Turkija nepasirašė ir neratifikavo Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos¹¹⁷.

Todėl Europos Komisijos metinėse pažangos ataskaitose, iš kurių paskutinioji Europos Parlamentui ir Tarybai buvo pateikta 2007 m. lapkričio mėn., bus toliau vertinama šalių kandidačių (Kroatijos, Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos bei Turkijos) ir potencialių kandidačių (Albanijos, Bosnijos ir Hercegovinos, Juodkalnijos, Serbijos bei Kosovo) raida. Romų mažuma nurodoma kaip viena iš pažeidžiamiausių grupių Pietryčių Europoje; jos gyvenimo sąlygos daugelyje šių šalių tebėra labai sudėtingos ir romų mažuma vis dar diskriminuojama, visų pirma švietimo, socialinės apsaugos, sveikatos priežiūros, aprūpinimo būstu ir užimtumo srityse. Pagal naują Pasirengimo narystei pagalbos priemonę (IPA)¹¹⁸, kuri nuo 2007 m. pakeičia buvusias PHARE ir CARDS priemones, ES, *inter alia*, finansuoja besirengiančių narystei ES šalių veiksmus, skirtus kovai su diskriminacija ir lygių galimybių rėmimui.

¹¹⁶ Albanija, Bosnija ir Hercegovina, Kroatija, Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija, Juodkalnija, Serbija bei Kosovas (pagal JTSTR 1244).

¹¹⁷ Konvencijos tekstas pateikiamas: <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/157.htm>.

¹¹⁸ 2007 m. birželio 12 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 718/2007, įgyvendinantis Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1085/2006, nustatantį Pasirengimo narystei pagalbos priemonę (IPA), OL L 170, 2007 6 29, p. 1.

Išorės santykių pagrindinis aspektas ir toliau yra asmenų, priklausančių etninėms ir religinėms mažumoms, teisių propagavimas bei apsauga. Mažumoms priklausančių asmenų teisių klausimai keliami dialogo su keletu trečiųjų šalių žmogaus teisių klausimais metu. Pagal Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonę (EIDHR), kuri 2007 m. pakeitė ankstesnę EIDHR, galima remti veiksmus mažumoms priklausančių asmenų teisių srityje. Pagal tikslą „*Pilietinės visuomenės vaidmens stiprinimas skatinant žmogaus teises ir demokratinę reformą sudarant palankesnes sąlygas taikiam konfliktuojančių interesų grupių sutaikymui ir tvirtinant dalyvavimą politiniame gyvenime ir politinį atstovavimą*“ yra erdvės konkrečioms veiksmams mažumų teisių apsaugos srityje, kurie turi būti įgyvendinami šalies lygiu ar transnacionaliniu bei regioniniu lygiais. Paskelbus EIDHR konkrečiai šaliai skirtus konkursus 2007 m. buvo pasirašytos sutartys dėl keleto naujų projektų mažumoms priklausančių asmenų teisių srityje įgyvendinimo, pavyzdžiui, Bangladeše, Bosnijoje ir Hercegovinoje, Burundyje, Buvusiojoje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje, Gruzijoje, Nigerijoje, Pakistane, Ruandoje, Rusijoje ir Serbijoje.

JT lygiu nepriklausomos ekspertės mažumų klausimais darbas yra vertingas informacijos šaltinis plėtojant ES požiūrį į mažumų klausimus santykiuose su trečiosiomis šalimis. 2008 m. kovo 27 d. Žmogaus teisių taryba pratęsė jos įgaliojimus dar trejiems metams. Be to, ES remia Mažumų klausimų forumą, kurį 2007 m. rugsėjo 28 d. sukūrė Žmogaus teisių taryba, ir kuris yra buvusios JT mažumų klausimų darbo grupės veiklą tęsiantis organas vadovaujant JT žmogaus teisių pakomitečiui. ES bei jos valstybės narės taip pat toliau aktyviai dalyvauja tarptautinių organizacijų, sprendžiančių mažumų klausimus, pavyzdžiui, ESBO ir jos vyriausiojo tautinių mažumų reikalų komisaro biuro bei Europos Tarybos Europos komisijos kovai su rasizmu ir netolerancija (ECRI) ir žmogaus teisių komisarės, darbe.

Pagal IPA ES šiuo metu finansuoja romams skirtą regioninį projektą, skirdama 1 mln. EUR. Jungtinių Tautų pabėgėlių reikalų vyriausiasis komisaras (JTPVK) įgyvendina projektą „*Romų, aškalių (angl. ashkali) ir egiptiečių bendruomenių socialinė įtrauktis ir galimybė naudotis žmogaus teisėmis*“; šiuo projektu siekiama užpildyti dokumentų Bosnijoje ir Hercegovinoje, Buvusiojoje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje, Juodkalnijoje, Serbijoje ir Kosove gyvenantiems romams išdavimo bei jų surašymo spragas (pagal JTST rezoliuciją 1244). Pagrindinė problema, su kuria susiduria romai – tai, kad jie neturi dokumentų. Tai sumenkina jų galimybes integruotis į visuomenę, galimybę naudotis pagrindinėmis pilietinėmis teisėmis, pavyzdžiui, teise į sveikatos priežiūrą, švietimą ir užimtumą.

JTPVK įgyvendina projektą kartu su NVO ir bendradarbiaudamas su kitomis JT agentūromis, nacionalinėmis valdžios institucijomis bei romų informacijos centrais. Šiuo projektu teikiama teisinė pagalba romų bendruomenėms sudarant jiems galimybes gauti gimimo liudijimus. Vykdoma romų bendruomenei skirta informavimo kampanija. Tikimasi, kad projektas bus baigtas 2009 m.

4.19. Neįgalieji

Europos bendrija aktyviai dalyvavo JT Generalinėje Asamblėjoje vykusiose derybose dėl Jungtinių Tautų Tarptautinės konvencijos dėl neįgaliųjų teisių, kuri buvo pateikta pasirašyti 2007 m. kovo 30 d. Niujorke. Konvenciją pasirašė EB ir dauguma jos valstybių narių.

2008 m. balandžio 3 d. Konvenciją ratifikavo 20-oji valstybė, todėl Konvencija ir Fakultatyvinis protokolai įsigaliojo 2008 m. gegužės 3 d. Šie dokumentai – svarbus žingsnis siekiant skatinti neįgaliuosius visapusiškai ir vienodai naudotis visomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, apsaugoti šias teises ir užtikrinti, kad neįgalieji galėtų jomis naudotis, taip pat skatinti pagarbą neįgaliųjų prigimtiniam orumui.

Iki 2008 m. rugpjūčio 8 d. JT Konvenciją dėl neįgaliųjų teisių buvo pasirašiusi Europos Bendrija ir visos jos valstybės narės, o Fakultatyvinį protokolą – 16 valstybių narių. Trys valstybės narės ratifikavo JT Konvenciją bei Fakultatyvinį protokolą ir JT deponavo jų ratifikavimo dokumentus (Vengrija – 2007 m. liepos 20 d., Ispanija – 2007 m. gruodžio 3 d., Slovėnija – 2008 m. balandžio 24 d.).

Komisija nagrinėja pasiūlymą dėl Tarybos sprendimų dėl JT Konvencijos ir Fakultatyvinio protokolo sudarymo Europos bendrijos vardu. Deklaracija dėl kompetencijų Konvencijoje reglamentuojamų dalykų srityje bus pridėta prie šių pasiūlymų. Sėkmingas Konvencijos sudarymas bus svarbus įvykis Europos bendrijai, nes ji pirmą kartą istorijoje tapo išsamios JT žmogaus teisių konvencijos šalimi.

Turinio prasme Konvencijoje atspindėti dideli pokyčiai: nustatoma, kad negalia yra žmogaus teisių klausimas ir teisės dalykas, o ne tik socialinės gerovės aspektas. Ji bus naudinga 650 mln. žmonių su negalia visame pasaulyje, įskaitant 50 mln. europiečių.

JT konvencija yra tvirtas tarptautinės teisės pagrindas keliant negalios klausimą ES žmogaus teisių dialoge su trečiosiomis šalimis, kurios ratifikavo Konvenciją; ji taip pat suteiks aiškų pagrindą dalyvaujant politiniame dialoge negalios klausimu su mūsų partneriais vykdant vystomąjį bendradarbiavimą.

4.20. Čiabuvių klausimai

Pažymėtina, kad apžvelgiamu laikotarpiu 2007 m. rugsėjo 13 d. buvo priimta JT Deklaracija dėl čiabuvių tautų teisių. Tai labai svarbus įvykis čiabuvių tautų kovos už savo teises istorijoje, o ši deklaracija – daugiau nei dvidešimt metų trukusių JT derybų rezultatas. Ją priėmė Generalinė Asamblėja 61-oje sesijoje 143 narėms balsavus „už“, 11 susilaikius ir 4 balsavus „prieš“. ES pritarė rezoliucijos pateikimui ir balsavo „už“. 43 straipsnyje nurodyta, kad joje pripažįstamos teisės yra būtiniausias standartas, būtinas pasaulio čiabuvių tautų išgyvenimui, orumui ir gerovei.

Apsisprendimo teisė, neatimama kolektyvinė teisė į nuosavybę, teisė naudoti bei valdyti žemes, teritorijas bei kitus gamtos išteklius, teisė išlaikyti savo politinės, kultūrinės ir švietimo institucijas bei jas plėtoti ir čiabuvių tautų kultūrinės bei intelektinės nuosavybės apsauga – tai keletas Deklaracijoje pripažįstamų teisių.

Taip pat tarptautiniu lygiu JT Žmogaus teisių taryba 2007 m. gruodžio 14 d. nusprendė įsteigti „Ekspertų mechanizmą čiabuvių tautų teisių klausimais“, kuris tapo buvusio JT žmogaus teisių pakomitečio čiabuvių klausimų darbo grupės veiklą tęsiančiu organu. Jį sudarys penki nepriklausomi ekspertai čiabuvių tautų teisių klausimais ir jie Žmogaus teisių tarybai tiesiogiai teiks ataskaitą dėl čiabuvių tautų žmogaus teisių pažeidimų bendradarbiaudami su JT specialiuoju pranešėju žmogaus teisių padėties bei čiabuvių tautų pagrindinių teisių klausimais ir JT Nuolatinio forumu čiabuvių klausimais.

JT specialiajam pranešėjui, kurio įgaliojimai 2007 m. rugsėjo 28 d. buvo pratęsti trejų metų laikotarpiui, pavesta skatinti JT deklaracijos dėl čiabuvių tautų teisių įgyvendinimą, aktyviai bendradarbiauti su subjektais šioje srityje ir pateikti rekomendacijas Žmogaus teisių tarybai.

Šiuo metu vykdomi keli EB remiami veiksmai, kurie skirti tiesiogiai čiabuvių tautoms arba apima kelias sritis. Veiksmai vykdomi pasaulio mastu ir atskirose šalyse. EIDHR apima galimybę remti veiksmus čiabuvių tautų teisių srityje. Pagal tikslą *„Pilietinės visuomenės vaidmens stiprinimas skatinant žmogaus teises ir demokratinę reformą sudarant palankesnes sąlygas taikiam konfliktuojančių interesų grupių sutaikymui ir tvirtinant dalyvavimą politiniame gyvenime ir politinį atstovavimą“* yra daug erdvės konkreitiems veiksams čiabuvių tautų teisių apsaugos srityje, kurie turi būti įgyvendinami šalies lygiu ar transnacionaliniu bei regioniniu lygiais. 2008 m. buvo inicijuotas bendras Europos Komisijos ir TDO projektas *„Čiabuvių ir gentimis gyvenančių tautų teisių propagavimas pasitelkiant teisinę pagalbą, pajėgumų stiprinimą ir dialogą“*. Šiuo projektu tęsiamas TDO projekto įgyvendinimas ir veikla, vykdoma Lotynų Amerikos, Pietų Azijos ir Centrinės Afrikos regionuose. Su šiuo projektu susijęs laimėjimas yra 2007 m. rugsėjo mėn. Nepalo Vyriausybės ratifikuota TDO konvencija Nr. 169 dėl čiabuvių tautų teisių.

EIDHR: Čiabuvių teisių gynimo ir gebėjimų stiprinimo projektas

EIDHR remia Kopenhagoje įsikūrusios organizacijos – IWGIA (Tarptautinė darbo grupė čiabuvių tautų klausimais; www.iwgia.org) veikla įgyvendinant šį trijų metų projektą, kuriam skirta bendra 720 000 EUR dotacija. Šia veikla siekiama didinti čiabuvių tautų galimybes ginti savo teises pasinaudojant tarptautinėmis žmogaus teisių gynimo priemonėmis ir stiprinti jų gebėjimus susieti tarptautinius žmogaus teisių procesus su nacionalinėmis bei vietos pastangomis.

Projektas įgyvendinamas visų pirma vykdant šią veiklą:

- didinant čiabuvių tautų atstovų (vyrų ir moterų) dalyvavimą JT sesijose, kuriose nagrinėjamos čiabuvių tautų teisės;
- didinant Afrikos čiabuvių tautų atstovų (vyrų ir moterų) dalyvavimą svarbiausiose Afrikos žmogaus ir tautų teisių komisijos (ACHPR) posėdžiuose;
- didinant čiabuvių tautų įnašus į JT nuolatinį forumą čiabuvių klausimais;
- stiprinant čiabuvių tautų tinklą prancūziškai kalbančiose šalyse;
- remiant *Indigenous Peoples Human Rights Watch* veiklą Filipinuose siekiant didinti Filipinuose gyvenančių čiabuvių tautų galimybes kreiptis į teismus; ir
- pagrindžiant dokumentais čiabuvių tautų padėtį pasaulyje.

5. ES VEIKLA TARPTAUTINIUOSE FORUMUOSE

5.1. JT Generalinės Asamblėjos 62-oji sesija

2007 m. spalio 8 d. – lapkričio 28 d. vyko JTGA Trečiojo komiteto (socialiniai, humanitariniai ir kultūriniai reikalai) sesija. Trečiasis komitetas nagrinėjo iš viso 63 rezoliucijas. Bendras skaičius buvo panašus kaip ir praėjusiais metais. Iš šių rezoliucijų 41 buvo priimta be balsavimo, dėl 21 buvo balsuota ir viena buvo atsiimta ¹¹⁹. Tik šiek tiek mažiau nei pernai buvo priimta rezoliucijų balsuojant. Be to, penkios Trečiojo komiteto nagrinėjamos rezoliucijos buvo iš karto svarstytos JTGA plenarinėje sesijoje.

Trečiajame komitete Europos Sąjunga daugiausia dėmesio skyrė trimis teminėms rezoliucijoms (dėl mirties bausmės taikymo moratoriumo, vaikų teisių ir religinės netolerancijos) ir dviem rezoliucijoms dėl žmogaus teisių padėties konkrečiose šalyse (Birmoje (Mianmare) ir Korėjos Liaudies Demokratinėje Respublikoje). Bendrai su JAV ES taip pat pateikė rezoliuciją dėl Baltarusijos, tvirtai rėmė rezoliucijos dėl žmogaus teisių padėties Irane, kurią pateikė Kanada, priėmimą. Visos šios rezoliucijos buvo sėkmingai priimtose.

Tačiau pagrindinis šios konkrečios Trečiojo komiteto sesijos, o galbūt ir pačios JT Generalinės Asamblėjos 62-osios sesijos, klausimas buvo rezoliucija **dėl mirties bausmės taikymo moratoriumo**. Jos priėmimas – svarbus įvykis Jungtinėms Tautoms siekiant visuotinio mirties bausmės panaikinimo.

¹¹⁹ Rezoliucija dėl šalies viduje perkeltųjų asmenų ir pabėgėlių iš Abchazijos (Gruzija) statuso.

Aktyvios lobistinės veiklos sostinėse ir Niujorke, bendrą komandos, kurią sudarė ne tik pirmininkavusi Portugalija bet ir visos kitos Europos Sąjungos valstybės narės, taip pat kiti rezoliucijos bendra autoriai (Albanija, Angola, Brazilija, Kroatija, Gabonas, Meksika, Naujoji Zelandija, Filipinai ir Rytų Timoras) pastangų rezultatas – lapkričio 15 d. priimta rezoliucija 99 delegacijoms balsavus už, 52 delegacijoms – prieš ir 11 susilaikius ¹²⁰. Balsavimas buvo sudėtingas maratonas, kuris truko dvi dienas ir buvo balsuojama dėl 14 raštu pateiktų ir keleto žodžiu pateiktų rezoliucijos dalių pakeitimų, sukėlusių didelę įtampą ir daug emocijų.

Šiame procese ypač pasireiškė iniciatyvos kolektyviškumo dvasia ir tarpregininis aspektas: visi bendra autoriai, atstovaujantys visoms regioninėms grupėms, aktyviai dalyvavo svarstyme tolygiai pasiskirstydami užduotį – remti rezoliucijos projektą. Tai buvo visų ES priklausančių ir už jos ribų esančių valstybių, kurios būdamos tvirtai įsitikinusios šio proceso svarba prie jo prisijungė, pergalė.

Ypatingai svarbi buvo **bendroji rezoliucija dėl vaiko teisių**, kadangi joje numatyti naujo JT specialiojo įgaliojimo smurto prieš vaikus klausimais įgaliojimai, tuo būdu įgyvendinanti smurto prieš vaikus tyrimo, kurį atliko JT Generalinio Sekretoriaus paskirtas nepriklausomas ekspertas, pagrindines rekomendacijas. Be to, ES sėkmingai pritarė rezoliucijai dėl **visų formų netolerancijos ir diskriminacijos dėl religijos ar tikėjimo panaikinimo**, kuri buvo priimta be balsavimo.

Įskaitant atskirų valstybių narių iniciatyvas ir iniciatyvas esant bendram finansavimui ES iš viso Komitete pateikė 19 rezoliucijų; dėl šešių ¹²¹ iš šių rezoliucijų buvo balsuojama ir jos buvo priimtos.

¹²⁰ Rezoliucija buvo priimta gruodžio 18 d. Generalinės Asamblėjos plenarinėje sesijoje 104 delegacijoms balsavus už, 54 – prieš ir 29 susilaikius.

¹²¹ Rezoliucija dėl Konvencijos dėl visų formų diskriminacijos prieš moteris panaikinimo (CEDAW), kurią pateikė Danija, ES ir GRULAC (Lotynų Amerikos ir Karibų jūros valstybių grupė) iniciatyva dėl vaiko teisių; iniciatyva dėl mirties bausmės panaikinimo ir rezoliucijos dėl trijų valstybių (Mianmaro, Baltarusijos ir KLDR).

Dėl visų ES iniciatyvų buvo įmanoma pasiekti sėkmingą rezultatą, kuris visais atvejais buvo palankiai įvertintas atsižvelgiant į sudėtingas su šiomis iniciatyvomis susijusias aplinkybes. Nepaisant nuolatinio pasipriešinimo atskiroms šalims (Birmai (Mianmarui), Iranui ir Baltarusijai) ¹²² skirtų rezoliucijų atžvilgiu, Trečiajame komitete buvo nepritarta visiems teikiams pasiūlymams susilaikyti nuo veiksmų. Pagrindinė priežastis, kad buvo pasiektas šis rezultatas – išankstinė ir labiau strateginio pobūdžio lobistinė veikla, kurią koordinavo Kanada, JAV ir Naujoji Zelandija, susijusi su pasiūlymais susilaikyti nuo veiksmų.

Nacionalinės ES valstybių narių iniciatyvos taip pat buvo sėkmingai priimtose, įskaitant dėl jaunimo vaidmens pasaulio ekonomikoje (UK), nusikalstamumo prevencijos (IT), smurto prieš moteris (NL ir FR), CEDAW (DK), JT plėtros fondo moterims (EE), kankinimo (DK), tarptautinių žmogaus teisių paktų (SE), žmogaus teisių vykdant teisingumą (AT), mažumų (AT) ir neįgaliųjų (SE).

5.2. Jungtinių Tautų Žmogaus teisių taryba

Europos Sąjunga palankiai vertino Žmogaus teisių tarybos įsteigimą ir atidžiai stebėjo jos darbą nuo veiklos pradžios. ES savo veikla siekia sustiprinti Tarybą, kad ši taptų patikima ir veiksminga institucija, sugebančia laiku spręsti su žmogaus teisių apsauga ir propagavimu visame pasaulyje susijusius klausimus.

Apžvelgiamu laikotarpiu Žmogaus teisių taryba surengė tris eilines sesijas ir tris neeilines sesijas.

¹²² Rezoliucijos dėl **Baltarusijos** projektas buvo priimtas lapkričio 21 d. 68 delegacijoms balsavus už, 32 – prieš ir 32 susilaikius; Rusijai pateikus pasiūlymą nepriimti rezoliucijos, jis buvo atmestas 79 delegacijoms balsavus prieš, 65 – už ir 32 susilaikius. Rezoliucija dėl **Birmos (Mianmaro)** buvo priimta lapkričio 21 d. 88 delegacijoms balsavus už, 24 – prieš ir 66 susilaikius. Rezoliucija dėl žmogaus teisių padėties **Šiaurės Korėjoje** buvo priimta 97 delegacijoms balsavus už, 23 – prieš ir 60 susilaikius. Rezoliucijos dėl **vaikų teisių** buvo priimta 176 delegacijoms balsavus už, 1 – prieš (JAV) ir nė vienai nesusilaikius. Rezoliucija dėl **religinės netolerancijos** buvo priimta bendru sutarimu.

Žmogaus teisių tarybos **6-ąją eilinę sesiją** sudarė dvi dalys: pirma dalis – rugsėjo 10 –28 d. ir antra dalis – gruodžio 10 – 14 d. Šios sesijos metu Taryba priėmė daugiau kaip 40 rezoliucijų, o svarbiausia – sėkmingai baigė organizacinės sąrangos kūrimo procesą. Taryba taip pat pradėjo specialiųjų procedūrų peržiūros, racionalizavimo ir tobulinimo procesą. Šioje sesijoje buvo atnaujinta keletas teminių įgaliojimų, pavyzdžiui, dėl nesankcionuotų sulaikymų, šalies viduje perkeltųjų asmenų, čiabuvių tautų, teisės į aprūpinimą maistu, žmogaus teisių, kovos su terorizmu ir religijos ar tikėjimo laisvės, taip pat atskiroms šalims skirti nepriklausomų ekspertų Burundyje, Liberijoje ir Haityje įgaliojimai ir specialiojo pranešėjo Sudano klausimais įgaliojimai.

Su rezoliucija dėl **religinės netolerancijos** susijusios derybos buvo vienas sunkiausių etapų sesijos metu, įskaitant klausimą dėl atitinkamo specialiojo pranešėjo įgaliojimų atnaujinimo; įgaliojimus galiausiai pavyko atnaujinti rugsėjo mėn., priėmus rezoliuciją 29 delegacijoms balsavus „už“, ir 18 susilaikius.

Žmogaus teisių taryboje ES ir toliau skyrė daug dėmesio žmogaus teisių padėčiai **Šri Lankoje, Zimbabvėje, Birmoje (Mianmare) ir Sudane (Darfūre)**. Padėtis Šri Lankoje visų pirma buvo aptariama atsižvelgiant į neseniai vykusį vyriausiosios žmogaus teisių komisarės vizitą.

Sudano (Darfūro) atžvilgiu ES visose šešiose sesijose skatino diskusijas šiuo klausimu ir ėmėsi veiksmų dėl specialiojo pranešėjo Sudane įgaliojimų atnaujinimo. Ekspertų grupė Darfūro klausimais darbą baigė bendru sutarimu priėmusi atskirą rezoliuciją, kurią bendrai pateikė su ES ir Afrikos grupe, o su jų rekomendacijomis susijusi tolesnė veikla buvo įtraukta į vieniems metams atnaujintus specialiojo pranešėjo Sudane įgaliojimus.

Ženevoje ES sėkmingai kėlė visus jos manymu prioritetinius klausimus, pateikdama bendrus pareiškimus ir (arba) aktyviai dalyvaudama atitinkamuose interaktyviuose dialoguose.

Susidūrusi su blogėjančia žmogaus teisių padėtimi šioje šalyje, ES tvirtai pasisakė, kad būtų sušaukta Tarybos neeilinė sesija dėl padėties Birmoje (Mianmare). Spalio 2 d. buvo surengta ši sesija ir priimta rezoliucija griežtai smerkianti žiaurų taikių demonstracijų Mianmare numalšinimą.

Viena iš svarbiausių **7-osios** ir **8-osios** reguliariosios sesijos užduočių buvo keturioms atskiroms šalims (KLDR, Birmai (Mianmarui), KDR ir Somaliui) skirtų įgaliojimų peržiūra ir 17 teminių įgaliojimų atlikti su peržiūra susijusias specialiąsias procedūras, taip pat įgaliojimų racionalizavimas bei tobulinimas. Atsižvelgdama į tai ES dar kartą pabrėžė didžiulę veiksmingų, nepriklausomų Tarybos specialiųjų procedūrų sistemos svarbą.

7-osios eilinės sesijos atidarymo posėdyje (2008 m. kovo 3 – balandžio 1 d.) pirmą kartą dalyvavo JT generalinis sekretorius Ban Ki-Moon. ES vardu į Žmogaus teisių tarybą taip pat kreipėsi Slovėnijos užsienio reikalų ministras Dimitrij Rupel. Keletas įžymių kalbėjusiųjų išreikšdami bendradarbiavimo dvasią dar kartą patvirtino savo valstybių įsipareigojimą daugiau dėmesio skirti žmogaus teisių apsaugai minint Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 60 metų sukaktį. Per keturias sesijos savaites Taryba priėmė 36 rezoliucijas, iš kurių 24 – bendru sutarimu, paskyrė 14 specialiųjų procedūrų įgaliojimų turėtojų (pagal įgaliojimų peržiūrą, racionalizavimą bei tobulinimą) ir išrinko Žmogaus teisių tarybos patariamąjį komitetą 18 narių. Taryboje pirmininkaujant Rumunijos ambasadoriui D. Costea pavyko išvengti, kad pakartotinai nebūtų svarstomas paketas, susijęs su įgaliojimų procedūros peržiūra, racionalizavimu ir tobulinimu. 6-oje sesijoje labai aktyviai dalyvavo NVO, ne tik plenariniuose posėdžiuose, bet ir organizuojamuose papildomuose renginiuose.

Sesijose ES iniciatyva buvo pateiktas svarstymui atskiroms šalims (Birmai (Mianmarui) ir KLTR), taip pat Somaliui skirtų įgaliojimų atnaujinimas. Tačiau ES apgailestavo dėl įgaliojimų Kongo Demokratinėje Respublikoje (KDR) nutraukimo. Be to, kad buvo atnaujinti specialiojo pranešėjo Birmos (Mianmaro) klausimu įgaliojimai, Taryba bendru sutarimu priėmė svarbią ir griežtą rezoliuciją (kurią iniciavo ES) dėl žmogaus teisių padėties šioje šalyje. Sesijos metu taip pat taip pat buvo atnaujinti kai kurie svarbūs teminiai įgaliojimai, įskaitant mažumų klausimais, dėl smurto prieš moteris, priverstinio dingimo ir saviraiškos laisvės. Generalinio sekretoriaus specialiojo atstovo žmogaus teisių gynėjų klausimais įgaliojimas buvo pavestas Tarybos specialiajam pranešėjui. Dėl specialiojo pranešėjo saviraiškos klausimais įgaliojimų atnaujinimo ES mano, kad Afrikos grupės, Islamo konferencijos organizacijos ir Arabų grupės vardu padaryti teksto pakeitimai buvo suformuluoti taip, kad saviraiškos laisvės apsauga, kuriai įgaliojimais buvo numatytas svarbiausias dėmesys, buvo pakeista šios laisvės apribojimais: įvertinusi šiuos pakeitimus ES viešai pareiškė labai apgailestaujanti dėl veiksmų, nukreiptų prieš įgaliojimus ir dėl to nepritaria rezoliucijos įgyvendinimui ir susilaiko balsuojant.

Pagal konkrečius darbotvarkės 3, 4 ir 8 punktus padarytuose ES pareiškimuose ES atkreipė dėmesį į padėtį įvairiose šalyse, įskaitant Sudaną, Šri Lanką, Kongo Demokratinę Respubliką, Birmą (Mianmarą), KLTR, Zimbabvę, Keniją, Iraną, Rusijos Federaciją ir Kiniją. ES aiškiai pareiškė, kad konkrečiai šaliai skirti klausimai galėtų būti keliami pagal kitus atitinkamus darbotvarkės punktus, ne tik pagal 4 punktą.

ES aktyviai dalyvavo derybų dėl rezoliucijos dėl žmogaus teisių padėties okupuotoje Palestinos teritorijoje procese. Rezoliucija buvo priimta 33 delegacijoms balsavus už, 1 – prieš ir 13 susilaikius. Visos ES valstybės narės, kurios taip pat yra Tarybos narėmis, vardinio balsavimo metu susilaikė pripažindamos, kad galutinis rezoliucijos tekstas neatitinka subalansuotam tekstui, kuriame atspindima padėtis šalyje, ES keliamų reikalavimų. Tačiau ES pritarė abiem kitoms su okupuota Palestinos teritorija susijusioms rezoliucijoms – dėl Izraelio gyvenviečių (dėl jos viena šalis balsavo prieš) ir dėl Palestinos tautos apsisprendimo.

ES patvirtino ir toliau bendradarbiausianti su GRULAC teikiant rezoliuciją dėl vaiko teisių. ES taip pat parėmė kitą naują Taryboje svarstomą klausimą – Maldyvų iniciatyva pateiktą rezoliuciją dėl žmogaus teisių ir klimato kaitos.

Žmogaus teisių taryba taip pat nustatė naujus teminius įgaliojimus, skirtus nepriklausomam ekspertui žmogaus teisių klausimais, susijusiais su saugaus geriamojo vandens tiekimui bei sanitarija. Buvo įsteigtos dvi grupės: dėl žmogaus teisių visuomeninių tikslų ir kultūrų dialogo žmogaus teisių klausimais.

Tarybos antrieji metai baigėsi **8-ąja eiline sesija** (2008 m. birželio 2–20 d.); viena sesijos savaitė buvo skirta 32 visuotinės reguliarios peržiūros rezultatų ataskaitų priėmimui (žr. atskirą punktą).

Buvo priimta keturiolika rezoliucijų, įskaitant aštuonias rezoliucijas, susijusias su specialiųjų procedūrų peržiūros, racionalizavimo ir tobulinimo procesu. Visų pirma, Taryba atnaujino įgaliojimus dėl teisėjų ir advokatų nepriklausomumo, dėl mirties bausmių vykdymo nesilaikant visų procedūrinių formalumų, dėl prekybos žmonėmis ir dėl kankinimo. Istorinis žingsnis siekiant vienodo požiūrio į visas žmogaus teises buvo Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto fakultatyvinio protokolo, kurį vis dar turi patvirtinti Generalinė Asamblėja, priėmimas.

ES iniciatyva Taryba priėmė svarbią rezoliuciją dėl žmogaus teisių padėties Birmoje (Mianmare). Pagal kitus darbotvarkės punktus ES taip pat sprendė keletą kitose konkrečiose šalyse kilusių problemų (Zimbabvėje, Sudane, Šri Lankoje, Irane, KLDK ir KDR).

ES pastangomis išliko specialiųjų procedūrų įgaliojimų turėtojų pakartotinis paskyrimas savaime pasibaigus jų trejų metų kadencijai ir pasipriešino bandymams iš naujo apibrėžti šią praktiką. Žmogaus teisių tarybos 8-ojoje sesijoje priimtu pirmininkaujančiojo sprendimu buvo sudaryta galimybė pasibaigus pirmajam trijų metų laikotarpiui, išskyrus ypatingus atvejus ir gan kruopščiai išnagrinėjus, patvirtinti įgaliojimų turėtojus.

Žmogaus teisių taryba paskyrė septynis naujus specialiųjų procedūrų įgaliojimų turėtojus, naujo ekspertų mechanizmo čiabuvių tautų teisių klausimais penkis narius ir forumui mažumų klausimais pirmininkaujantį asmenį.

Buvo surengta pusę dienos trukusi diskusija moterų teisių klausimais ir du specialūs renginiai: vienas renginys skirtas Konvencijos dėl neįgaliųjų teisių įsigaliojimui, o kitas – susijęs su JT gairių, skirtų tinkamam naudojimuisi alternatyvia vaikų priežiūra bei jos sąlygoms, projektu.

Birželio 19 d. Žmogaus teisių tarybos organizacinėje sesijoje **Nigerijos ambasadorius Martin Ihoeghian Uhomoibhi** trečiai kadencijai buvo paskirtas Žmogaus teisių tarybos pirmininku, taip pat buvo paskirtas naujas biuras, kurį sudaro Kanados (Vakarų Europos ir kitų šalių grupė), Azerbaidžano (EEG), Argentinos (GRULAC) ir Filipinų (Azijos šalių grupė) atstovai.

2008 m. birželio mėn. į Žmogaus teisių tarybą kreipėsi ES pirmininkaujančios Slovėnijos Prezidentas. Jis taip pat buvo antrasis prezidentas, kreipęsis į Tarybą, o pirmininkaujanti valstybė narė ir ES parodė ypatingą dėmesio ženklą ir parėmė Žmogaus teisių tarybą ir JT vyriausiąjį žmogaus teisių komisarę.

2008 m. pirmąjį pusmetį įvyko dvi neeilinės sesijos:

Sirijos prašymu Arabų valstybių grupės vardu ir Pakistano prašymu Islamo konferencijos organizacijos vardu 2008 m. sausio 23–24 d. buvo sušaukta **6-oji neeilinė sesija**. Sesijoje buvo nagrinėjami žmogaus teisių pažeidimo atvejai okupuotose Palestinos teritorijose, visų pirma Gazos ruože. ES aktyviai dalyvavo derybų dėl rezoliucijos procese. Tačiau ES negalėjo jai pritarti, kadangi rezoliucijoje nesprenžiamas visų civilių gyventojų saugumo klausimas. Rezoliucija buvo priimta 30 delegacijų balsavus „už“, 1 – „prieš“ ir 15 susilaikius. Žmogaus teisių tarybai priklausančios visos septynios ES valstybės narės susilaikė atsižvelgdamos į ES bendrąją poziciją, nes ES manymu rezoliucija yra nepakankamai subalansuota.

2008 m. gegužės 22 d. Kubos prašymu, kurį ji pateikė remdamasi specialiojo pranešėjo dėl teisės į aprūpinimą maistu pasiūlymu, sušauktoje **7-oje neeilinėje sesijoje** buvo nagrinėjamas pasaulinės maisto krizės neigiamas poveikis įgyvendinant teisę į aprūpinimą maistu. Tai buvo pirma Žmogaus teisių tarybos teminė neeilinė sesija, kuri sulaukė didelio palaikymo – Žmogaus teisių tarybos 41 valstybė narė pasirašė pasiūlymą sušaukti sesiją, o sesijos rezultatus apibendrinanti rezoliucija buvo priimta bendru sutarimu. ES pritarė, kad būtų sušaukta neeilinė sesija maisto krizės klausimais, nes mano, kad Tarybai ir jos patikimumui teigiamos įtakos taip pat turės teminių neeilinių sesijų praktikos plėtojimas. Neeilinė sesija prisidėjo prie 2008 m. birželio 3–5 d. Romoje vykusios FAO konferencijos. Buvo priimta rezoliucija, kadangi aptariant sesijos rezultatus buvo pabrėžta **būtinybė integruoti žmogaus teisių perspektyvą pasaulio mastu vykstančiuose debatuose ir reaguoti į krizę**.

Po dviejų Tarybos darbo metų ES toliau pabrėžia, kad **pilietinės visuomenės organizacijų vaidmuo** yra labai svarbus Žmogaus teisių tarybos veiksmingumui. Atitinkamų NVO kvietimas į ES ekspertų žmogaus teisių klausimais posėdžius prieš Žmogaus teisių tarybos sesijas (parengiamasis etapas), sesijų metu ir po jų (įvertinimo etapas) pasirodė esąs naudingas tiek NVO, tiek ir ES.

Parama Vyriausiajai žmogaus teisių komisarei: ES toliau remia Vyriausiosios žmogaus teisių komisarės biuro darbą rengdama reguliarius susitikimus ir pakartodama esanti tvirtai įsipareigojusi remti Vyriausiosios žmogaus teisių komisarės ir jos biuro nepriklausomumą.

2008 m. gegužės mėn. įvykio **trečiai rinkimai į Žmogaus teisių tarybą**. Be kitų ES valstybių narių pirmą kartą buvo išrinkta Slovakija, o Jungtinė Karalystė ir Prancūzija – perrinktos antrai kadencijai. Be šių šalių Žmogaus teisių tarybos narėmis šiuo metu yra Slovėnija, Vokietija, Italija ir Nyderlandai.

2008 m. pirmąjį pusmetį taip pat prasidėjo **visuotinė reguliari peržiūra**. Balandžio ir gegužės mėn. vykęs pirmas peržiūros etapas buvo baigtas 2008 m. birželio mėn. Žmogaus teisių tarybos plenarinėje sesijoje priėmus rezultatų ataskaitas. ES nuomone, naujo mechanizmo pirmų dviejų etapų įgyvendinimas atskleidė visuotinės reguliarios peržiūros, kai ji vykdoma skaidriai ir atsakingai, galimybes – akcentuoti prioritetus ir sutelkti išteklius žmogaus teisių padėčiai gerinti visose JT valstybėse narėse. Turi būti atidžiai stebima, kaip vykdoma konkreti visuotinė reguliari peržiūra; visų pirma turės būti aptarta tolesnė veikla, susijusi su peržiūrimų valstybių pateikta nuomone apie pirmus du visuotinės reguliarios peržiūros etapus.

Atsižvelgiant į pirmus du etapus, verta atkreipti dėmesį į tai, kad daugelio nacionalinių ataskaitų rengimas paskatino daugelį peržiūrimų valstybių įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas į žmogaus teisių padėties atskirose valstybėse vertinimą. Daugelis peržiūrimų valstybių rimtai atsižvelgė į visuotinę reguliarią peržiūrą ir pasižymėjo aukštu pasirengimo diskusijoms tiek darbo grupėje, tiek ir plenarinėje sesijoje lygiu. Regioninės grupės, taip pat ir ES šiuo požiūriu nebuvo vieningos. ES valstybės narės įsipareigojo laikytis sąžiningo, pasižyminčio nesitenkinimu pasiektais rezultatais, taip pat atviro ir atsakingo požiūrio į visuotinę reguliarią peržiūrą. ES taip pat aiškiai nurodė, kad visuotinės reguliarios peržiūros procesas neturėtų trukdyti Žmogaus teisių tarybai nagrinėti skubiai sprendžiamas problemas, kurios reikalauja Žmogaus teisių tarybos dėmesio ne tik vykdamat visuotinę reguliarią peržiūrą.

Birželio mėn. prieš plenarinę sesiją vykstančių diskusijų metu kai kurios narės ir NVO kritikavo visuotinę reguliarią peržiūrą dėl šališkumo ir ypač nekritiško požiūrio į kai kurias peržiūrimas valstybes, kuriose esama didelių problemų žmogaus teisių srityje. Be to, visuotinei reguliariai peržiūrai skirtoje plenarinėje sesijoje taip pat išryškėjo regioninių grupių esminiai nesutarimai dėl to, kokius klausimus plenarinėje sesijoje gali nagrinėti NVO ir dėl to, ar šių klausimų nagrinėjimas turėtų apsiriboti tik darbo grupėse dėl visuotinės reguliarios peržiūros pateiktomis pastabomis bei rekomendacijomis. ES nuomone, tai sudarytų kliūtis NVO išsakyti kitas susirūpinimą keliančias problemas, kurios buvo netinkamai pateiktos arba paprasčiausiai jų nenagrinėjo darbo grupės.

Durbano peržiūros konferencija: 2008 m. balandžio 21 d. – gegužės 2 d. vykusioje pirmoje svarbiausioje Parengiamojo komiteto sesijoje buvo siekiama apibrėžti kai kuriuos organizacinius dalykus, veiklos apimtį ir Durbano peržiūros konferencijos baigiamojo dokumento formą. Buvo nuspręsta, kad Durbano peržiūros konferencija įvyks 2009 m. balandžio 20–24 d. Ženevoje. Taip pat 2008 m. gegužės 26–30 d. buvo surengtas pirmas su Durbano peržiūros konferencijos parengiamojo komiteto tolesne veikla susijusios tarp sesijų dirbančios atviros tarpvyriausybės darbo grupės posėdis.

ES ir toliau dalyvavo šiame sudėtingame ir politiniu požiūriu labai jautriame procese. ES palankiai įvertino sprendimą peržiūros konferenciją surengti JT biure Ženevoje. ES manymu didžiausias dėmesys konferencijoje turėtų būti skiriamas Durbano deklaracijos ir Veiksmų programos įgyvendinimui, geriausios praktikos numatymui ir galimoms papildomoms priemonėms, skirtoms geriau įgyvendinti Durbano deklaraciją ir Veiksmų programą. Be to, ES taip pat siekė, kad procesas būtų teisingas, skaidrus ir grindžiamas konsensusu, taip pat, kad jame plačiai dalyvautų pilietinė visuomenė.

Teisė į vystymąsi: teisės į vystymąsi aukšto lygio pogrupis posėdžiavo 2008 m. pradžioje, o ES toliau rėmė tolesnį teisės į vystymąsi įgyvendinimo konkrečių kriterijų taikymą. ES taip pat pabrėžė, kad tam reikia žmogaus teisėmis grindžiamo požiūrio. Tokiam pačiam požiūriui vėliau vykusiame Teisės į vystymąsi darbo grupės posėdyje pritarė ES.

5.3. Europos Taryba

Europos Sąjungos ir Europos Tarybos bendradarbiavimas vykdomas pagal 2007 m. gegužės mėn. pasirašytą Europos Tarybos ir Europos Sąjungos susitarimo memorandumą.

2007 m. spalio 23 d. ir 2008 m. kovo 10 d. įvyko ES pirmininkaujančios valstybės narės, Komisijos, Europos Tarybos generalinio sekretoriato ir Europos Tarybos Ministrų komiteto pirmininko keturšaliai susitikimai. Dalyviai išreiškė pasitenkinimą įgyvendinant Susitarimo memorandumą pasiekta pažanga ir pabrėžė, kad svarbu toliau skatinti bendradarbiavimą žmogaus teisių, teisinės valstybės ir pliuralistinės demokratijos, kurios yra bendros abiejų organizacijų vertybės, srityse.

Europos Sąjungos Tarybos darbo grupių posėdžiuose dalyvavo keletas Europos Tarybos vyresniųjų pareigūnų, įskaitant Žmogaus teisių komisarą ir Europos Tarybos generalinio sekretoriaus pavaduotoją. Šiais metais Europos Komisija ir Tarybos generalinis sekretoriatas palaikė glaudžius ryšius su Žmogaus teisių komisaro biuru.

2008 m. birželio 18 d. buvo pasirašytas Komisijos ir Europos Tarybos susitarimas dėl bendradarbiavimo ES pagrindinių teisių agentūroje¹²³. Susitarimas apima nuostatas dėl reguliarių susitikimų organizavimo, keitimosi informacija ir veiklos koordinavimo. Jame numatyta, kad Europos Taryba paskiria du nepriklausomus asmenis Agentūros Valdančiosios tarybos ir Vykdomosios valdybos nario ir pakaitinio nario pareigoms eiti, taip pat nustatomos Europos Tarybos balsavimo teisės šiuose organuose.

2008 m. birželio 13 d. Europos Komisija ir Europos Taryba pasikeitė laiškais dėl bendradarbiavimo. Europos Komisijos atstovai reguliariai dalyvavo Venecijos komisijos plenarinėse sesijose.

¹²³ 2007 m. vasario 15 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 168/2007, įsteigiantis Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūrą, OL L 53, 2007 2 22, p. 1.

Šiais metais ES ir Europos Taryba bendradarbiavo daugelyje veiksmų žmogaus teisių srityje. Europos Komisijai buvo atstovaujama Stokholme įvykusiame 2007 m. demokratijos ateities forumo sesijoje; ji dalyvavo Forumo patariamiosios valdybos darbe. Europos Sąjunga prisijungė prie Europos Tarybos iniciatyvos minėti Europos kovos su mirties bausmės vykdymu dieną ir dalyvavo 2007 m. spalio 9 d. Lisabonoje Europos Tarybos surengtoje konferencijoje *Europos kova prieš mirties bausmės vykdymą*. 2007 m. lapkričio 9 d. Strasbūre vyko Europos Teisingumo Teismo ir Europos žmogaus teisių teismo posėdis, kuriame abiejų teismų teisėjai turėjo galimybę tiesiogiai pasikeisti nuomonėmis aktualiais teisiniais klausimais. 2007 m. lapkričio mėn. Europos Komisija dalyvavo konferencijoje dėl Europos Tarybos konvencijos dėl veiksmų kovojant su prekyba žmonėmis stebėsenos mechanizmo. 2008 m. kovo mėn. Europos Taryba dalyvavo Europos Komisijos organizuotame antrajame Europos forumo vaiko teisių klausimais. Europos Taryba dalyvavo 2008 m. sausio mėn. pirmininkaujančiai Slovėnijai paskelbiant Europos kultūrų dialogo metus ir bendradarbiavo įgyvendinant daugelį veiksmų šiais metais.

2007–2008 m. buvo vykdomos trisdešimt devynios bendros Europos Komisijos ir Europos Tarybos programos, kurių bendras finansinis paketas sudarė 50 771 312 EUR (11 % šių programų buvo sprendžiami žmogaus teisių klausimai, o dar 51 % programų – teisinės valstybės klausimai). Buvo vykdomos šios bendros programos: „*Vaikų teisių įgyvendinimo užtikrinimas ir vaikų, patenkančių į rizikos grupę, integravimas į visuomenę Rusijos Federacijoje*“; „*Parama Turkijos teisininkų mokymui Europos konvencijos srityje*“ bei „*Kalėjimų reforma ir probacijos tarnybos vystymas Juodkalnijoje*“. Apskritai maždaug 80 % bendro finansavimo sudarė Europos Komisijos finansinis įnašas.

Svarbi užduotis abiems organizacijoms tebėra Europos žmogaus teisių teismo, kurio veiklą vis dar apsunkina tai, kad Rusija neratifikavo Europos žmogaus teisių konvencijos protokolo Nr. 14, stiprinimas. ES toliau kels šį klausimą susitikimuose su Rusija, tiek jos dialogo su Rusija metu, tiek Europos Taryboje.

5.4. Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija

ES toliau rėmė ESBO saugumo stiprinimo pastangas pasitelkdama visus tris aspektus, būtent: politinį ir karinį, ekonominį ir aplinkos bei žmogiškąjį. Žmogiškojo aspekto srityje ES ir toliau didelę svarbą teikia Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuro (ODIHR) autonomiškumo užtikrinimui.

ES ypač daug dėmesio skyrė rinkimų stebėjimui, kurį atlieka ESBO/ODIHR, ir palankiai įvertino ESBO/ODIHR atliekamas rinkimų stebėjimo misijas, kurias vykdo ESBO veikloje dalyvaujančios ES valstybės narės ir valstybės, kurios nėra ES narės. ES apgailestavo, kad dėl precedento neturinčių apribojimų ir daugelio biurokratinių kliūčių ODIHR negalėjo reaguoti į Rusijos Federacijos išduotą kvietimą gruodžio 2 d. stebėti rinkimus į Rusijos Valstybės Dūmą. ES taip pat apgailestavo, kad dėl apribojimų, kurie buvo išdėstyti kvietime stebėti kovo 2 d. Rusijos prezidento rinkimus, ODIHR atsidūrė tokioje padėtyje, kai negalėjo vykdyti savo įgaliojimų ir atšaukė rinkimų stebėjimo misiją. ES palankiai įvertino ESBO pirmininkaujančios Suomijos iniciatyvą surengti diskusijas rinkimų klausimais, *inter alia*, siekiant patvirtinti ESBO veikloje dalyvaujančių valstybių priimtus įsipareigojimus šioje srityje, įskaitant saviraiškos laisvę, laisvę burtis į asociacijas bei susirinkimus.

ODIHR atstovai, įskaitant ambasadorių Christian Strohal, ne kartą dalyvavo Tarybos darbo grupių posėdžiuose, sudarydami palankią galimybę reguliariai keistis nuomonėmis.

Madride įvykusiame Ministrų tarybos posėdyje buvo priimtas sprendimas dėl trijų ESBO pirmininkausiančių šalių, įskaitant 2010 m. pirmininkausiantį Kazachstaną po to, kai jis paskelbė politinę deklaraciją dėl savo įsipareigojimų vykdyti demokratines reformas. ESBO veikloje dalyvaujančios ES valstybės narės teikia pagalbą Kazachstanui rengiantis pirmininkavimui. ESBO veikloje dalyvaujančios ES valstybės narės toliau pabrėžė, kad būtina toliau siekti esminės pažangos žiniasklaidos laisvės, religijos laisvės, laisvės burtis į susirinkimus ir teismų nepriklausomumo srityse.

ES ypač vertina plačius įsipareigojimus, kuriuos dalyvaujančios valstybės prisiėmė pagal ESBO žmogiškąjį aspektą, ir sprendžia šį klausimą dvišaliuose susitikimuose su kitomis dalyvaujančiomis valstybėmis. Nuolatinės tarybos posėdžiuose žmogaus teisių, be kita ko, Rusijoje, Turkmėnistane, Kazachstane, Azerbaidžane, Uzbekistane ir Baltarusijoje, klausimais ES dažnai darydavo pareiškimus, visų pirma dėl žiniasklaidos laisvės bei laisvės burtis į susirinkimus. ES taip pat padarė pareiškimus, kuriuose mirties bausmės dar nepanaikinusios valstybės raginamos tai padaryti. ES rėmė svarbų Vyriausiojo tautinių mažumų reikalų komisaro vaidmenį ginant mažumoms priklausančių asmenų teises, būtent įšaldytų konfliktų zonose bei Kosove ir pritarė ESBO veikloje dalyvaujančių valstybių akcentuojamai atsakomybei sintų ir romų atžvilgiu.

ES įsitikinusi, kad Varšuvoje surengtas metinis ESBO žmogiškojo aspekto įgyvendinimo susitikimas, taip pat įvairūs šiais metais surengti papildomi žmogiškojo aspekto įgyvendinimo susitikimai, kuriuose įvertinama dalyvaujančių valstybių veikla įgyvendinant su žmogiškuoju aspektu susijusius įsipareigojimus, yra labai svarbūs, nes šių susitikimų metu sudaromos sąlygos NVO ir vyriausybių pareigūnams lygiateisiškai diskutuoti. ESBP veikloje dalyvaujančios ES valstybės narės aktyviai dalyvavo šiame žmogiškojo aspekto įgyvendinimo susitikime tiek pasisakydamos per plenarines sesijas, tiek organizuodamos papildomus renginius, pavyzdžiui, vieną tokių renginių, skirtą žmogaus teisių gynėjams, 2007 m. spalio mėn. organizavo pirmininkavusi Portugalija; jame taip pat pasisakė generalinio sekretoriaus-vyriausiojo įgaliotinio asmeninė atstovė žmogaus teisių klausimais.

6. SU KONKREČIA ŠALIMI SUSIJĘ KLAUSIMAI

6.1. ES šalys kandidatės ir potencialios šalys kandidatės

Perspektyva tapti ES nare vis dar yra galingas postūmis šalims kandidatėms ir potencialioms šalims kandidatėms imtis politinių ir ekonominių reformų. Tai ypač svarbu demokratijos, teisinės valstybės, valdymo ir žmogaus teisių srityse: didelė pažanga diegiant demokratines sistemas, reformuojant šių šalių teismines institucijas, užtikrinant žmogaus teisių, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises, apsaugą ar plėtojant laisvą žiniasklaidą – visa tai liudija apie galingą ES trauką. Pagal ES žmogaus teisių politiką šalių kandidačių atžvilgiu numatomas ne tik atidi stebėseną šioje srityje, bet ir du kartus per metus vykstantis dialogas žmogaus teisių klausimais ¹²⁴.

Toliau buvo stebima, kaip **Kroatijoje** laikomasi žmogaus teisių. Pagal stojimo procesą 2007 m. gruodžio 19 d. ES pateikė Kroatijai skirtus 23 skyriaus (Teismai ir pagrindinės teisės) peržiūros rezultatus ir nustatė skyrių atidarymo kriterijus, susijusius su teismų sistemos reforma, kova su korupcija ir mažumų klausimais. Šie skyrių atidarymo kriterijai turi būti įgyvendinti prieš atidarant derybinį skyrį.

2008 m. balandžio 28 d. Stabilizacijos ir asociacijos taryba pabrėžė, kad pažangą plėtros derybose visų pirma lėmė Kroatijos pasiekta pažanga siekiant atitikti visus stojimo kriterijus, kurių esminis aspektas – pagarba žmogaus teisėms.

Be to, 2007 m. gruodžio 10 d. Bendrųjų reikalų ir išorės santykių taryboje Sąjunga paragino Kroatiją pasinaudojant savo pasiekimais ir įgyvendinimo rezultatais, toliau siekti pažangos visų pirma, *inter alia*, teismų ir administracinių reformų, mažumoms priklausančių asmenų teisių ir pabėgėlių grįžimo srityse. Taryba taip pat priminė, kad būtina toliau tęsti visapusią bendradarbiavimą su Tarptautiniu baudžiamuoju tribunolu buvusiąjai Jugoslavijai (TBTBJ), taip pat būtina atlikti tolesnius patobulinimus siekiant užtikrinti, kad pačioje Kroatijoje būtų persekiojama ir teisiama už karo nusikaltimus nediskriminuojant etniniu pagrindu.

¹²⁴ Žr. 2.6.6 dalį „Trejeto konsultacijos žmogaus teisių klausimais su JAV, Kanada, Japonija, Naująja Zelandija ir šalimis kandidatėmis“.

Kroatija ratifikavo visas pagrindines JT ir tarptautines žmogaus teisių konvencijas. Tačiau įgyvendinimas vis dar turi būti gerinamas. Socialiai pažeidžiami asmenys ir mažumos patiria sunkumų dėl nesuderintos teisinės ir finansinės sistemos. Visų pirma romų gyvenimo sąlygos tebėra sudėtingos ir jie toliau diskriminuojami.

Todėl vykdydama stabilizacijos ir asociacijos procesą ir politinio dialogo metu Europos Sąjunga toliau atidžiai stebės padėtį, vadovaudamasi Stojimo partneryste ir pateiks metinę pažangos ataskaitą.

Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos atveju, 2007 m. liepos 24 d. posėdžiavo Stabilizacijos ir asociacijos taryba, kuri atnaujino Stabilizacijos ir asociacijos susitarimo įgyvendinimą, pažymėdama, kad Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija įgyvendino daugumą Susitarime numatytų įsipareigojimų. Stabilizacijos ir asociacijos taryba palankiai įvertino teisėkūros procesą įvairiose srityse ir pabrėžė, kad labai svarbu stiprinti administracinius gebėjimus bei užtikrinti veiksmingą įgyvendinimą.

2007 m. rugsėjo mėn. Ministras Pirmininkas ir Prezidentas pradėjo abiejų valstybės institucijų dialogą, kuris nevyko nuo 2006 m. Iki 2007 m. pabaigos buvo priimti teisės aktai daugelyje sričių, įskaitant tris pagrindinius įstatymus dėl policijos reformos. Taip pat buvo įsteigta ES integracijos nacionalinė taryba. Įvairiu metu vyko keturių pagrindinių politinių partijų vyriausybėje ir opozicijoje lyderių dialogo susitikimai.

2008 m. kovo mėn. koalicija iširo, kai DPA (etninių albanų partija koalicijoje) nusprendė pasitraukti iš Vyriausybės. Balandžio mėn. pradžioje NATO aukščiausiojo lygio susitikime šalis buvo patikinta, kad NATO pripažįsta sunkų atliktą darbą ir Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos priimtus įsipareigojimus; taip pat buvo sutarta, kad kvietimas prisijungti prie NATO bus pratęstas, kai tik bus pasiektas abipusiai priimtinas sprendimas dėl pavadinimo. Šalyje kilo didelis nusivylimas dėl to, kad nebuvo gautas kvietimas nedelsiant prisijungti prie NATO. Netrukus buvo sutarta surengti išankstinius rinkimus.

Jie įvyko birželio 1 d., pakartotiniai rinkimai buvo surengti birželio 15 d., o birželio 29 d. – tose vietose, kur pasitaikė rimtų pažeidimų. 2008 m. birželio 16 d. išvadose Taryba pasmerkė smurtinius incidentus ir pareiškė apgailestaujanti dėl kitų rimtų pažeidimų, apie kuriuos pranešė ESBO/ODIHR, ir paragino valdžios institucijas ištirti visus užfiksuotus incidentus ir imtis tinkamų veiksmų laikantis ESBO/ODIHR rekomendacijų. Taryba taip pat pakartojo, kad Europos Sąjunga tebėra tvirtai įsipareigojusi dėl Vakarų Balkanų europinės perspektyvos ir paragino šio regiono šalis įvykdyti būtinas sąlygas.

Po rinkimų prasidėjo intensyvios derybos dėl naujos vyriausybės formavimo, kurias nedelsiant inicijavo Prezidento įgaliotas asmuo, VMRO-DMPNE priklausantis N. Gruevski (tuometinis Ministras Pirmininkas), su 19 partijų bloku gavęs daugumą vietų naujame Parlamente (63 iš 120).

Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija ratifikavo visas pagrindines JT ir tarptautines žmogaus teisių konvencijas. Tačiau įgyvendinimas vis dar turi būti gerinamas. Socialiai pažeidžiami asmenys ir mažumos patiria sunkumų dėl nesuderintos teisinės ir finansinės sistemos. Visų pirma omų gyvenimo sąlygos tebėra sudėtingos ir jie toliau diskriminuojami.

Todėl vykdydama stabilizacijos ir asociacijos procesą ir politinio dialogo metu Europos Sąjunga toliau atidžiai stebės padėtį, vadovaudamasi Stojimo partneryste ir pateiks metinę pažangos ataskaitą.

2007 m. **Turkija** išgyveno politinę ir konstitucinę krizę, kuri tęsėsi ir 2008 m.

Vykdamas politines reformas pasiekta pažanga nebuvo didelė ir buvo iškeltos politinių partijų, įskaitant valdančiąją partiją, veiklos uždraudimo bylos. Todėl svarbu tęsti būtinas reformas ir jas įgyvendinti. Buvo imtasi veiksmų teismų bei administracinių reformų srityse ir kovojant su korupcija, tačiau reikia papildomų pastangų. Civilinių ir karinių santykių srityje 2007 m. pavasario konstitucinės krizės sprendimas dar kartą patvirtino demokratinių procesų viršenybę, tačiau ginkluotosios pajėgos tebeturi didelę politinę įtaką. Kankinimo ir netinkamo elgesio srityje toliau reikia skirti ypatingą dėmesį siekiant įgyvendinti vyriausybės politiką dėl visiško nepakantumo kankinimui. Saviraiškos laisvės srityje – tebesitęsia piliečių persekiojimas dėl nesmurtinių nuomonių reiškimo. Teigiamas poslinkis yra tai, kad buvo pakeistas Turkijos Baudžiamojo kodekso 301 straipsnis, kuriuo remiantis buvo iškelta šimtai tokių bylų. Tačiau kitos nuostatos taip pat turi būti iš dalies pakeistos ir turi būti įgyvendinami visi atitinkami teisės aktai laikantis Europos žmogaus teisių konvencijos ir Europos žmogaus teisių teismo praktikos. Religijos laisvės srityje buvo priimtas Fondų įstatymas, tačiau vis tiek išlieka poreikis sukurti teisinę sistemą, kad visos religinės bendruomenės galėtų veikti pagal įstatymus ir realiai vykdyti savo veiklą be netinkamų apribojimų. Taip pat reikia toliau siekti sukurti tolerantišką aplinką. Pasiekta tam tikra pažanga laisvės burtis į asociacijas ir susirinkimus bei moterų ir vaikų teisių srityse, tačiau reikia papildomų pastangų. Toliau retkarčiais fiksuojami fizinio priekabiavimo dėl lytinės orientacijos atvejai. Teisės aktuose vis dar neįtvirtinta konkreti apsauga nuo diskriminacijos dėl lytinės orientacijos. Turi būti pakeisti teisės aktai dėl profesinių sąjungų teisių; toliau buvo taikomi apribojimai mažumų ir kultūrinių teisių srityje.

Turkija ratifikavo daugelį pagrindinių JT ir tarptautinių žmogaus teisių konvencijų. Tačiau įgyvendinimas vis dar turi būti gerinamas, įskaitant visų pirma Europos žmogaus teisių teismo sprendimų vykdymą. Socialiai pažeidžiami asmenys, taip pat mažumos patiria sunkumų dėl nesuderintos teisinės ir finansinės sistemos. Visų pirma romų gyvenimo sąlygos tebėra sudėtingos ir jie toliau diskriminuojami.

Todėl derybų proceso ir politinio dialogo metu Europos Sąjunga toliau atidžiai stebės padėtį, vadovaudamasi Stojimo partneryste ir pateiks metinę pažangos ataskaitą.

Vakarų Balkanų šalys yra **Stabilizacijos ir asociacijos proceso (SAP)** ¹²⁵ dalis. Išankstinės pažangos SAP sąlygos yra pagarba demokratiniais principams, teisinei valstybei, žmogaus teisėms ir mažumoms priklausančių asmenų teisėms, pagrindinėms laisvėms ir tarptautinės teisės bei regioninio bendradarbiavimo principams. Bendrijos pagalba teikiama pagal Pasirengimo narystei pagalbos priemonę (IPA) ¹²⁶. SAP sąlygų laikymasis stebimas teikiant metines pažangos ataskaitas, kurias rengia Komisija. Kitos pažangos ataskaitos bus skelbiamos 2008 m. lapkričio mėn.

Su regiono šalimis ES reguliariai aptaria, *inter alia*, žmogaus teisių klausimus. Ministrų lygiu: rengiami Stabilizacijos ir asociacijos tarybos posėdžiai su Kroatija ir Buvusiąja Jugoslavijos Respublika Makedonija, trejeto politinis dialogas bei ES ir Vakarų Balkanų ministrų forumas. Pareigūnų lygiu: vedamas sustiprintas nuolatinis dialogas (EPD) su Serbija ir Juodkalnija, įgyvendinamas SAP stebėjimo mechanizmas (STM) su Kosovu, vykdoma Reformų pažangos stebėsena (RPM) su Bosnija ir Hercegovina bei posėdžiauja įvairių sudėčių darbo grupė su Albanija.

Partnerystėmis ¹²⁷ kiekvienai šaliai nustatomos tolesnės europinės integracijos gairės. Partnerystėse nustatomi trumpalaikiai ir vidutinės trukmės laikotarpio prioritetai bei įsipareigojimai, kurie turi būti vykdomi siekiant priartėti prie ES. Jos reguliariai atnaujinamos. Žmogaus teisių klausimai ir mažumų apsauga yra vienas iš šių partnerysčių politinių reikalavimų. Partnerysčių pavyzdžiu Vakarų Balkanų šalys rengia nacionalinius įgyvendinimo veiksmų planus, kuriuose numatoma aiški darbotvarkė ir įsipareigojimai pagarbos žmogaus teisėms srityje. ES finansinė parama skirta partnerystėse nustatytiems prioritetams.

¹²⁵ Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija, kuri yra šalis kandidatė, bei Bosnija ir Hercegovina, Juodkalnija, Serbija ir Albanija, kurios yra potencialios šalys kandidatės.

¹²⁶ OL L 210, 2006 7 31, p. 82.

¹²⁷ OL L 42, 2008 2 16, p. 51 (Stojimo partnerystėje su Kroatija).
OL L 80, 2008 3 19 (Europos partnerystės su Albanija, Bosnija ir Hercegovina ir Serbija, įskaitant Kosovą, kaip apibrėžta 1999 m. birželio 10 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijoje 1244; Stojimo partnerystė su Buvusiąja Jugoslavijos Respublika Makedonija);
OL L 20, 2007 1 27 (Europos partnerystė su Juodkalnija).

Regioninis bendradarbiavimas išlieka labai svarbus ilgalaikiam stabilumui, ekonominiam vystymuisi ir susitaikymui Vakarų Balkanuose bei yra viena iš SAP sąlygų. Tokią pačią vietą užima ir visapusiškas bendradarbiavimas su **Tarptautiniu baudžiamuoju tribunolu buvusiąjai Jugoslavijai** (TBTBJ). Tokiu būdu įgyvendinant SAP sprendžiamos anksčiau padarytų žmogaus teisių pažeidimų problemos. Europos Sąjunga toliau remia TBTBJ darbą, kol jis bus baigtas, kaip tikimasi, 2010 m.

Praeityje buvo priimtos bendrosios pozicijos, kuriomis buvo siekiama remti veiksmingą TBTBJ įgaliojimų vykdymą įšaldant besislapstančių kaltinamųjų lėšas ir nustatant draudimą keliauti asmenims, kurie padeda TBTBJ kaltinamiesiems išvengti teisingumo. Reguliariai pratęsiamas bendrųjų pozicijų galiojimas ir jos atnaujinamos.

2006 m. birželio 12 d. buvo pasirašytas Stabilizacijos ir asociacijos susitarimas (SAS) su **Albanija**. 2006 m. gruodžio 1 d. įsigaliojo su prekyba susijusios nuostatos pagal laikinąjį susitarimą. Iki 2008 m. birželio 30 d. SAS ratifikavo 19 ES valstybių narių.

2007 m. liepos mėn. remdamasis Konstitucija Parlamentas išrinko naują Prezidentą Bamir Topi, taip išvengdamas sudėtingos politinės situacijos dėl pirmalaikių rinkimų. Atsižvelgiant į tai, pagrindinių politinių partijų dialogo metu pagrindinis dėmesys buvo skiriamas priemonėms, sudarančioms šaliai galimybę gauti kvietimą įstoti į NATO. Šis tikslas buvo pasiektas 2008 m. balandžio mėn. pradžioje Bukarešte įvykusiame NATO aukščiausiojo lygio susitikime Albanijai gavus kvietimą prisijungti prie aljanso.

2008 m. balandžio 21 d. Albanijos Parlamentas dauguma balsų remdamasis didžiausių politinių partijų susitarimu priėmė Konstitucijos pakeitimus, įskaitant dėl rinkimų reformos. Mažesnės politinės partijos paragino surengti referendumą dėl kai kurių šių pakeitimų. Parlamentas rengia rinkimų reformos įgyvendinimui skirtą rinkimų kodeksą. Konstitucijoje užtikrinama saviraiškos laisvė, tačiau daugeliui žiniasklaidos priemonių daro poveikį politiniai ir ekonominiai interesai. Albanija ratifikavo daugumą pagrindinių JT ir tarptautinių žmogaus teisių konvencijų. Tačiau įgyvendinimas vis dar turi būti gerinamas. Socialiai pažeidžiami asmenys ir mažumos patiria sunkumų dėl nesuderintos teisinės ir finansinės sistemos. Visų pirma romų gyvenimo sąlygos tebėra sudėtingos ir jie toliau diskriminuojami.

ES toliau stebės žmogaus teisių padėtį, visų pirma socialiai pažeidžiamų grupių ir mažumų padėtį Albanijoje pagal stabilizacijos ir asociacijos procesą, remdamasi Europos partneryste ir pateiks metinę pažangos ataskaitą.

2008 m. birželio 16 d. ES pasirašė SAA susitarimą ir laikinąjį susitarimą su **Bosnija ir Hercegovina**, pripažinusi akivaizdžią pažangą daugeliu pagrindinių klausimų, visų pirma policijos reformos ir bendradarbiavimo su TBTH srityse. Taryba išvadose palankiai įvertino šių susitarimų pasirašymą ir tikisi intensyviau bendradarbiauti su Bosnija ir Hercegovina. Tinkamas pasirašytų susitarimų įgyvendinimas taps tikru iššūkiu siekiant nustatyti tvarius ir veiksmingus veiklos rezultatus. Todėl Taryba paragino visas Bosnijos ir Hercegovinos politines jėgas suvienyti savo pastangas ryžtingai vykdant reformų darbotvarkę, įskaitant Europos partnerystėje nustatytus prioritetus.

2008 m. spalio 5 d. surengti vietos valdžios rinkimai; tai bus svarbus politinis išbandymas šaliai, kuri apžvelgiamu laikotarpiu patyrė sudėtingą politinės stagnacijos, pastebimai sulėtinusios reformų procesą, laikotarpį.

Bosnija ir Hercegovina ratifikavo visas pagrindines JT ir tarptautines žmogaus teisių konvencijas. Tačiau įgyvendinimas vis dar turi būti gerinamas. Socialiai pažeidžiami asmenys ir mažumos patiria sunkumų dėl nesuderintos teisinės ir finansinės sistemos. Visų pirma romų gyvenimo sąlygos tebėra sudėtingos ir jie toliau diskriminuojami.

ES toliau stebi žmogaus teisių padėtį, visų pirma socialiai pažeidžiamų grupių ir mažumų padėtį Bosnijoje ir Hercegovinoje pagal stabilizacijos ir asociacijos procesą, remdamasi Europos partneryste ir pateiks metinę pažangos ataskaitą.

2007 m. spalio mėn. **Juodkalnija** pasirašė Stabilizacijos ir asociacijos susitarimą su ES. Kol valstybės narės ratifikuos Stabilizacijos ir asociacijos susitarimą, 2008 m. sausio 1 d. įsigaliojo laikinasis susitarimas.

2007 m. svarbiausias politinis pasiekimas Juodkalnijoje – naujos Konstitucijos priėmimas spalio 19 d.; į ją įtrauktos Tarybos ir Venecijos komisijos rekomendacijos dėl žmogaus teisių ir laisvių, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises, aukšto lygio apsaugos. 2008 m. sausio mėn. pabaigoje atsistatydino Juodkalnijos Ministras Pirmininkas Zeljko Sturanovic, kuris ėjo šias pareigas nuo pirmų rinkimų paskelbus nepriklausomybę. Vasario 29 d. Juodkalnijos Parlamentas balsavo dėl Milo Djukanovic išrinkimo Ministru Pirmininku penktai kadencijai. 2009 m. rugsėjo mėn. vyks kiti eiliniai parlamento rinkimai. Balandžio 6 d. Filip Vujanovic buvo perrinktas Juodkalnijos Prezidentu kitai kadencijai.

Juodkalnija ratifikavo daugumą pagrindinių JT ir tarptautinių žmogaus teisių konvencijų. Tačiau įgyvendinimas vis dar turi būti gerinamas. Socialiai pažeidžiami asmenys ir mažumos patiria sunkumų dėl nesuderintos teisinės ir finansinės sistemos. Visų pirma romų gyvenimo sąlygos tebėra sudėtingos ir jie toliau diskriminuojami.

ES toliau stebi žmogaus teisių padėtį, visų pirma socialiai pažeidžiamų grupių ir mažumų padėtį Juodkalnijoje pagal stabilizacijos ir asociacijos procesą, remdamasi Europos partneryste ir pateiks metinę pažangos ataskaitą.

Apžvelgiamu laikotarpiu **Serbijoje** įvyko pirmieji prezidento rinkimai (vasario 3 d.), o vėliau – parlamento rinkimai (gegužės 11 d.). Serbijoje priešrinkiminis laikotarpis taip pat buvo opus saugumo Kosove atžvilgiu, tačiau šis laikotarpis praėjo ramiai. Serbijos rinkimai taip pat buvo organizuoti Kosove; jie įvyko sklandžiai ir ramiai. Jungtinių Tautų misija Kosove (UNMIK) įvertino šiuos rinkimus kaip neteisėtus. Konkrečiai UNMIK pareiškė, kad Serbijos savivaldos rinkimų organizavimas Kosovo teritorijoje neatitinka UNMIK kompetencijos srities ir įgaliojimų pagal Rezoliuciją 1244 (1999) ir todėl jų negalima analizuoti. 2008 m. gegužės 11 d. nugalėjusi Radikalų partiją parlamento rinkimus laimėjo Prezidento B. Tadić Demokratinė partija, tapusi daugiausia vietų naujame parlamente turinčia partija. SAS pasirašymas balandžio 29 d. ir kitos ES taikomos palankios priemonės turėjo svarbų poveikį rinkėjams. Taryba nusprendė, kad SAS ratifikavimo procedūra prasidės, kai tik Taryba vienbalsiai nuspręs, kad Serbijos Respublika visapusiškai bendradarbiauja su TBTBJ. Remdamasi Komisijos pasiūlymu Taryba nusprendė, kad laikinasis susitarimas su Serbijos Respublika bus pradėtas įgyvendinti, kai tik Taryba vienbalsiai nuspręs, kad Serbijos Respublika visapusiškai bendradarbiauja su TBTBJ.

Po ilgai trukusių derybų ES šalininkų blokas sugebėjo suformuoti koaliciją su buvusiu S.Milosević Socialistų partija (SPS) ir liepos 7 d. Parlamentas patvirtino Mirko Cvetković, buvusio Demokratinės partijos finansų ministro vadovaujamą naują vyriausybę. Rinkimų rezultatai ir ES šalininkų bloko vadovaujamos vyriausybės suformavimas akivaizdžiai parodė, kad Serbijos žmonės labiau domina ekonominiai ir socialiniai klausimai, o ne Kosovo problema.

Serbija ratifikavo daugumą pagrindinių JT ir tarptautinių žmogaus teisių konvencijų. Tačiau įgyvendinimas vis dar turi būti gerinamas. Socialiai pažeidžiami asmenys ir mažumos patiria sunkumų dėl nesuderintos teisinės ir finansinės sistemos. Visų pirma romų gyvenimo sąlygos tebėra sudėtingos ir jie toliau diskriminuojami.

ES toliau stebi žmogaus teisių padėtį, visų pirma socialiai pažeidžiamų grupių ir mažumų padėtį Serbijoje pagal stabilizacijos ir asociacijos procesą, remdamasi Europos partneryste ir teiks metinę pažangos ataskaitą.

Svarbiausias politinis įvykis apžvelgiamu laikotarpiu Vakarų Balkanų regione buvo 2008 m. vasario 17 d. paskelbta **Kosovo** nepriklausomybės deklaracija. Vasario 18 d. Tarybos išvadose Taryba pažymėjo, kad „valstybės narės pagal nacionalinę praktiką ir tarptautinę teisę nuspręs dėl savo santykių su Kosovu“. Remdamosi šiomis išvadomis dvidešimt viena ES valstybė narė pripažino Kosovo nepriklausomybę ataskaitos rengimo laikotarpiu. Šių valstybių sąrašas: Prancūzija, Jungtinė Karalystė, Vokietija, Latvija, Danija, Estija, Italija, Liuksemburgas, Belgija, Lenkija, Austrija, Airija, Švedija, Nyderlandai, Slovėnija, Suomija, Vengrija, Bulgarija, Lietuva, Čekija ir Malta.

Vasario 18 d. Tarybos išvadose dar kartą patvirtintas Tarybos įsipareigojimas „visapusiškai ir veiksmingai remti Vakarų Balkanų šalių europinę perspektyvą“ ir Taryba paprašė „Komisijos pasitelkiant Bendrijos priemones skatinti ekonominį ir politinį vystymąsi bei pasiūlyti platesniam regionui konkrečias priemones, kad būtų padaryta pažanga šioje srityje“.

Nepriklausomybės deklaraciją griežtai atmetė Serbija bei Kosovo serbai, o Serbija reagavo į deklaraciją didindama savo įtaką rajonuose, kur gyventojų daugumą sudaro serbai, visų pirma Kosovo šiaurėje ir apie Mitrovičą. Įvyko keletas smurtinių incidentų, visų pirma riaušės Belgrade, nukreiptos prieš nepriklausomybę pripažinusių valstybių ambasadas, buvo sudeginti du šiaurinėje dalyje esantys JT muitinės punktai tarp Kosovo ir Serbijos, užgrobtas teismo pastatas šiaurės Mitrovicoje, kurį vėliau išlaisvino UNMIK; dėl pastarųjų veiksmų kilo riaušės ir žuvo du žmonės. Kol kas iš esmės buvo išvengta tarptautinių susidūrimų, kurie galėtų išsiplėsti esant dabartinei politinei padėčiai.

2008 m. balandžio 9 d. Kosovas priėmė naują Konstituciją, atitinkančią vadovaujant JT pasiuntiniui Martti Ahtisaari parengtą išsamų pasiūlymą dėl statuso, kuria garantuojama žmogaus teisių, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises, aukšto lygio apsauga. Konstitucija ir paketas, kurį sudaro 41 įstatymas, įsigaliojo birželio 15 d., kaip numatyta Išsamaus pasiūlymo dėl statuso XII priede. ES yra pasirengusi stiprinti savo dalyvavimą Kosove, visų pirma pasitelkdama EULEX (ESGP teisinės valstybės srityje). Šio dalyvavimo pagrindinis prioritetas bus žmogaus ir bendruomenės teisių apsauga.

Socialiai pažeidžiami asmenys, pavyzdžiui, neįgalieji, ir mažumos patiria sunkumų dėl prastai įgyvendinamos teisinės sistemos ir labai kenčia dėl silpnos ekonomikos. Visų pirma romų gyvenimo sąlygos tebėra sudėtingos ir jie toliau diskriminuojami.

ES toliau stebi žmogaus teisių padėtį, visų pirma socialiai pažeidžiamų grupių ir mažumų padėtį Kosove pagal stabilizacijos ir asociacijos procesą, remdamasi Europos partneryste ir pateiks metinę pažangos ataskaitą bei atliks tarpusavio vertinimo peržiūrą.

6.2. Europos kaimynystės politika (EKP)

Armėnija, Azerbaidžanas ir Gruzija

ES toliau reguliariai palaikė dialogą žmogaus teisių klausimais su **Armėnija, Azerbaidžanu** ir **Gruzija** pasinaudodama pagal tris Partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimus įsteigtomis institucinėmis struktūromis ir laikydamasi trijuose EKP veiksmų planuose nustatytų veiksmų prioritetų. 2007 m. rugsėjo mėn. visų pirma vyko diskusijos ES ir Armėnijos, ES ir Azerbaidžano bei ES ir Gruzijos bendradarbiavimo komitetuose ir 2008 m. birželio mėn. ES ir Armėnijos bei ES ir Azerbaidžano bendradarbiavimo komitetuose, taip pat 2007 m. spalio 16 d. Bendradarbiavimo taryboje su šiomis trimis šalimis. ES užsienio reikalų ministrų trejeto misija, kuri 2008 m. vasario 4–6 d. lankėsi Pietų Kaukaze, taip pat aptarė žmogaus teisių klausimus.

2006 m. lapkričio mėn. priimtų EKP veiksmų planai su trimis Pietų Kaukazo šalimis įgyvendinami jau antrus metus. Vadovaudamosi EKP veiksmų planais abi dialogo šalys susitarė siekti glaudesnio politinio bendradarbiavimo ir dialogo, grindžiamo bendromis vertybėmis, t. y. pagarba žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, demokratija, teisine valstybe, geru valdymu ir tarptautine teise. Trijuose EKP veiksmų planuose yra konkretus skirsnis, skirtas žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, bei nurodomi konkretūs įgyvendinimo veiksmai. 2008 m. balandžio mėn. Komisija apžvelgė visų EKP šalių pasiektą pažangą įgyvendinant veiksmų planą, įskaitant žmogaus teisių ir demokratijos stiprinimo srityse ¹²⁸.

Šiaurės Kaukaze demokratija ir teisinė valstybė toli gražu nėra stiprinami; tai rodo sunkumai, su kuriais buvo susidurta 2007 m. pabaigoje ir 2008 m. Buvo išreikštas susirūpinimas dėl pirmalaikių prezidento ir parlamento rinkimų organizavimo Gruzijoje 2008 m. sausio 5 d. ir 2008 m. gegužės 21 d., taip pat dėl prezidento rinkimų Armėnijoje 2008 m. vasario 19 d. Apžvelgiamu laikotarpiu ES atidžiai stebėjo žmogaus teisių padėtį šiose trijose šalyse.

Vasario 16 d. vykusius prezidento rinkimus **Armėnijoje** lydėjo demonstracijos ir opozicijos protestuotojų bei policijos pajėgų susidūrimai Jerevane, kurių metu keletas žmonių žuvo, buvo suimta daug opozicijos aktyvistų ir įvesta nepaprastoji padėtis. ES ne kartą ragino paleisti suimtuosius už politinę veiklą, atnaujinti politinį dialogą, visiškai atkurti laisvę burtis į susirinkimus ir atnaujinti nepriklausomą kovo 1 d. įvykių tyrimą. Prezidentas S. Sargsian viešai pareiškė ketinantis tęsti darbą stiprinant pasitikėjimą bei vykdant reformas ir paprašė ES atsiųsti nedidelę ekspertų patarėjų grupę, kuri dirbtų jo kanceliarijoje ir svarbiausiose vyriausybės ministerijose, siekdama konsultuoti svarbiausiose reformų srityse ir padėti vyriausybei spartinti svarbiausių reformų įgyvendinimą šalyje, įskaitant reformas demokratijos ir pagrindinių teisių srityse.

¹²⁸ Komisijos tarnybų darbo dokumentas, papildantis *Komisijos komunikatą Tarybai ir Europos Parlamentui* „Europos kaimynystės politikos įgyvendinimas 2007 m.“ – žr. konkrečių šalių pažangos ataskaitas, pateikiamas http://ec.europa.eu/world/enp/documents_en.htm.

Azerbaidžane bendra padėtis žmogaus teisių srityje išliko labai problematiška. Toliau buvo daromas spaudimas opozicijai, nepriklausomos žiniasklaidos priemonėms, daugelis žurnalistų buvo persekiojami, prieš juos buvo naudojama fizinė prievarta, taip pat nuteisti pateikus ginčytinus kaltinimus. Labai padidėjo valstybės pareigūnų nepriklausomiems žurnalistams iškeltų ieškinių dėl garbės ir orumo įžeidimo skaičius. Nors 2007 m. pabaigoje Azerbaidžano valdžios institucijos suteikė amnestijas daugeliui žurnalistų, keletas žurnalistų tebėra kalėjime.

2007 m. liepos 20–21 d. ES specialusis įgaliotinis Pietų Kaukaze ir generalinio sekretoriaus-vyriausiojo įgaliotinio asmeninė atstovė žmogaus teisių klausimais surengė bendrą vizitą į Baku, kurio tikslas buvo susipažinti su žmogaus teisės ir žiniasklaidos laisvės klausimais. 2007 m. gruodžio 19 d. Baku įvyko demaršas dėl žmogaus teisių gynėjos Fainos Kungurovos ir trijų žurnalistų bylos.

Armėnijos ir Azerbaidžano atvejais ES nusprendė vesti reguliarią dialogą žmogaus teisių klausimais rengdama Armėnijos bei Azerbaidžano valdžios institucijų ir atitinkamai Jerevane bei Baku įsikūrusių misijų vadovų susitikimus vietoje ir reguliariai rengdama ES trejeto vizitus. ES taip pat nusprendė ES trejeto lygiu inicijuoti reguliarią dialogą su Gruzija žmogaus teisių klausimais.

Su prezidento rinkimais susiję įvykiai ir neparastosios padėties įvedimas 2007 m. lapkričio mėn. **Gruzijoje** sukėlė rimtą susirūpinimą dėl žmogaus teisių padėties šalyje. 2007 m. pabaigoje įvedus neparastąją padėtį ES specialusis įgaliotinis Šiaurės Kaukaze bendradarbiavo su ESBO atstovu žiniasklaidos laisvės klausimais siekdami sudaryti sąlygas atnaujinti uždaryto Imedi televizijos kanalo veiklą. ES specialusis atstovas sudarė palankesnes sąlygas sukurti Lenkijos žurnalisto Adam Michnik globojamą Gruzijos žurnalistų ir intelektualų grupę, siekiančią nustatyti bei įvertinti žiniasklaidos padėtį šalyje; šią iniciatyvą palankiai įvertino visi su politika susiję suinteresuotieji subjektai Gruzijoje. Pagal Stabilumo priemonę ES 2008 m. balandžio mėn. priėmė pasirengimo parlamento rinkimams Gruzijoje paramos programą. Programoje numatytas: aptarnaujančio personalo (tarpininkų ir instruktorių) ir apylinkių, rajonų bei centrinės rinkimų komisijos personalo mokymas, rinkėjų informavimas, parama dideliame NVO stebėtojų skaičiui ir lygiagrečiam rinkėjų balsų skaičiavimui rinkimų dieną. Komisija šiuo metu įgyvendina porinkimines šios programos dalis, įskaitant konsultacijas dėl atitinkamų teisės aktų tobulinimo, rinkimų organizavimo ir rinkėjų švietimo mažumų teritorijose.

ESBO/Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuro (ODIHR) vadovaujama tarptautinė rinkimų stebėtojų misija 2008 m. gegužės 12 d. preliminariose išvadose pareiškė, kad „*nepaisant pliuralistinės žiniasklaidos aplinkos, daugumai žiniasklaidos priemonių didelę įtaką toliau darė jų savininkai ir politiniai globėjai*“.

2008 m. balandžio 30 d. ES ir Gruzijos Teisingumo, laisvės ir saugumo pakomitetas surengė pirmą posėdį. Abi šalys susitarė trejeto lygiu rengti reguliarius neoficialius dialogo žmogaus teisių klausimais posėdžius kartu su šio pakomitečio posėdžiais.

ES faktų nustatymo misija Gruzijoje 2007 m. pradžioje pateikė pasiūlymų dėl pasitikėjimo stiprinimo priemonių. Pasitikėjimo stiprinimo priemonių paketo įgyvendinimas Gruzijoje ir konfliktų zonose buvo pradėtas netrukus po to, kai buvo pasikonsultuota su visomis susijusiomis šalimis, ypač po to, kai 2007 m. liepos mėn. Gruzija pritarė pasiūlytam paketui. Pasitikėjimo stiprinimo priemonių paketas apima priemones, susijusias su visų Gruzijos mažumoms priklausančių asmenų teisių apsauga, siekiant galimo teigiamo poveikio atskiruose Gruzijos rajonuose gyvenančioms etinėms mažumoms. Siekti šio tikslo padėjo 2007 m. spalio mėn. surengtas seminaras ES ir konfliktų sprendimo Gruzijoje tema ir 2007 m. lapkričio mėn. seminaras mažumų apsaugos Gruzijoje tema, kuriuose dalyvavo nepriklausomi ekspertai ir pilietinės visuomenės atstovai iš abiejų konflikto šalių.

Moldovos Respublika¹²⁹

2005 m. vasario mėn. pradėtame įgyvendinti ES ir Moldovos EKP veiksmų plane yra skirsnis dėl demokratijos, teisinės valstybės, žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių. Nors veiksmų plano įgyvendinimo trejų metų pradinis laikotarpis baigėsi 2008 m. vasario mėn., ES ir Moldova susitarė, kad juo bus naudojamos kaip reformų proceso stiprinimo priemone. 2008 m. balandžio mėn. Komisija apžvelgė Moldovos pasiektą pažangą įgyvendinant veiksmų planą, įskaitant žmogaus teisių ir demokratijos stiprinimo srityse¹³⁰.

¹²⁹ toliau – Moldova.

¹³⁰ 2007 m. Moldovos pažangos ataskaita –http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/progress2008/sec08_402_en.pdf.

Nors Moldova siekė suderinti teisės aktus su atitinkamais Europos ir tarptautiniais standartais, pavyzdžiui, priėmė pažangų įstatymą dėl laisvės burtis į susirinkimus, turi būti toliau dėdamos pastangos šių įstatymų įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo srityje. Ribota žiniasklaidos laisvė ir pliuralizmas, taip pat būtinybė užtikrinti teismų nepriklausomumą tebėra ypatingą susirūpinimą keliantys klausimai. Problemų kelia netinkamas teisėsaugos tarnybų elgesys su sulaikytaisiais.

Žmogaus teisės, teisinė valstybė, žiniasklaidos laisvė ir Padniestrės konflikto sureguliacija – buvo vieni svarbiausių klausimų, kuriuos 2008 m. gegužės mėn. aptarė ES ir Moldovos bendradarbiavimo taryba. ES pabrėžė tolesnių nacionalinių reformų šiose srityse būtinybę, taip pat būtinybę užtikrinti, kad parlamento rinkimai, kurie turi įvykti 2009 m. pavasarį, būtų parengti ir organizuojami laikantis tarptautinių standartų.

Išsamus klausimų, susijusių su žmogaus teisėmis ir teisine valstybe, nagrinėjimas vyko ES ir Moldovos Teisingumo, laisvės ir saugumo pakomitetyje, kurio posėdis įvyko 2007 m. rugsėjo 17 d. Briuselyje.

ES specialusis įgaliotinis Moldovoje reguliariai svarstė žmogaus teisių klausimus su atitinkamais pareigūnais. Vienas iš ES specialiojo atstovo patarėjų Kišiniove buvo ryšių palaikymo pareigūnas žmogaus teisių klausimais, kuris stebėjo žmogaus teisių padėtį Moldovoje ir prisidėjo prie ES specialiojo įgaliotinio darbo šioje srityje.

Komisija kartu su Europos Tarybos atstovais ir ESBO organizavo dvi žmogaus teisių ekspertų ir atitinkamų ministerijų bei tarnybų atstovų Moldovoje, Moldovos Parlamento ir Moldovos ombudsmeno atstovų diskusijų sesijas, kurių metu buvo išsamiai aptarti konkretūs veiksmai, kurių turi imtis Moldova siekdama įgyvendinti atitinkamas ES ir Moldovos EKP veiksmų plano dalis.

Generalinio sekretoriaus-vyriausiojo įgaliotinio asmeninė atstovė žmogaus teisių klausimais dalyvavo 2008 m. gegužės mėn. Kišiniove surengtoje konferencijoje žiniasklaidos laisvės klausimais, kurią atsižvelgdamos į Juodosios jūros sinergijos iniciatyvą¹³¹ surengė Europos Komisija ir Moldovos Vyriausybė. Vizito metu ji taip pat susitiko su Moldovos ombudsmene R. Apolischii ir Moldovos Parlamento žmogaus teisių komisijos pirmininku S. Secareanu.

Ukraina

2005 m. vasario mėn. pradėtame ES ir Ukrainos veiksmų plane yra skirsnis dėl demokratijos, teisinės valstybės, žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių. Nors veiksmų plano įgyvendinimo trejų metų pradinis laikotarpis baigėsi 2008 m. vasario mėn., ES ir Moldova susitarė, kad ne ilgiau kaip vienerius metus dokumentu būtų naudojamosi, kaip pagrindine reformų proceso priemone. 2008 m. balandžio mėn. Komisija apžvelgė Ukrainos pasiektą pažangą įgyvendinant veiksmų planą, įskaitant žmogaus teisių ir demokratijos stiprinimo srityse¹³².

Nuo 2004 m. pabaigoje įvykusios Oranžinės revoliucijos buvo padaryta didelė pažanga stiprinant demokratiją, visų pirma žiniasklaidos laisvės ir pilietinės visuomenės vystymosi srityse. Esama įvairių nepriklausomų žiniasklaidos priemonių, taip pat aktyvus NVO sektorius. 2006 m. kovo mėn. ir 2007 m. rugsėjo mėn. šalyje taip pat buvo surengti dveji parlamento rinkimai, kurie buvo pripažinti iš esmės atitinkančiais tarptautinius standartus.

Tuo pat metu Ukrainoje tebėra keletas problemų, visų pirma teismų nepriklausomumo bei nešališkumo ir veiksmingo teismų sistemos veikimo srityse. ES taip pat išreiškė susirūpinimą dėl netinkamo teisėsaugos tarnybų elgesio su sulaikytaisiais. Taip pat susirūpinimą kėlė padažnėję rasiniai išpuoliai prieš religines bei etnines mažumas ir prieglobsčio prašančius asmenis. ES nuolat kėlė šiuos klausimus susitikimuose su atitinkamais Ukrainos pareigūnais.

¹³¹ http://ec.europa.eu/external_relations/blacksea/index_en.htm.

¹³² 2007 m. Ukrainos pažangos ataskaita –http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/progress2008/sec08_402_en.pdf.

Išsamus klausimų, susijusių su žmogaus teisėmis ir teisine valstybe, nagrinėjimas vyko ES ir Ukrainos Teisingumo, laisvės ir saugumo pakomitetyje, kurio posėdis įvyko 2008 m. balandžio 9 d. Kijeve.

Baltarusija

Žmogaus teisių padėtis Baltarusijoje tebėra bloga, todėl šalis negalėjo visapusiškai dalyvauti EKP. Sąjunga tebėra pasirengusi bendradarbiauti su Baltarusija, įskaitant bendradarbiavimą pagal EKP, kai tik Baltarusija imsis konkrečių veiksmų demokratijos stiprinimo, pagarbos žmogaus teisėms ir teisinės valstybės srityse.

Ši pozicija pabrėžiama Komisijos leidinyje „*Ką ES galėtų suteikti Baltarusijai*“. Dokumente pateikiama keletas veiksmų demokratijos stiprinimo, pagarbos žmogaus teisėms ir teisinės valstybės srityse, kurių imtis yra raginama Baltarusija, taip pat nauda, kurią EKP galėtų suteikti šaliai bei jos gyventojams. ES pirmininkaujanti valstybė narė, Komisija ir ES vyriausiojo įgaliotinio BUSP ryšių palaikymo pareigūnas, įskaitant trejeto sudėties posėdžius, susitikimuose su Baltarusijos valdžios atstovais nuolat kėlė klausimą dėl Baltarusijos ir ES galimybių bei reikalavimų gerinant Baltarusijos ir ES santykius.

Politiniai kaliniai ir nuolatinis pilietinės visuomenės ir opozicijos aktyvistų persekiojimas tebėra Baltarusijos realijos. Žiniasklaidos laisvės padėtis Baltarusijoje tebekelia susirūpinimą, ypač neseniai priėmus naują įstatymą dėl visuomeninės žiniasklaidos, kuriame numatomi nauji apribojimai Baltarusijos žiniasklaidai, įskaitant internetinę žiniasklaidą, bei ignoruojamos ESBO atstovo žiniasklaidos laisvės klausimais pateiktos rekomendacijos. ES toliau remia pastangas ir teikia paramą Baltarusijos nepriklausomiems žiniasklaidos šaltiniams ir kaimyninėse šalyse esantiems nepriklausomiems žiniasklaidos transliuotojams į Baltarusiją.

Po kai kurių teigiamų žingsnių 2008 m. pradžioje, kai buvo paleisti visi politiniai kaliniai, išskyrus vieną – buvusį opozicijos kandidatą į prezidento postą Aleksandr Kazulin, kovo – balandžio mėn. režimas vėl sugriežtino savo poziciją, visų pirma nuteisdamas Sergei Parsiukevich ir Andrei Kim dėl jų įtariamų veiksmų, susijusių su 2008 m. sausio mėn. nesankcionuota demonstracija. Raginimas paleisti visus politinius kalinius ir sustabdyti tolesnius pilietinės visuomenės ir opozicijos aktyvistų suėmimus bei jų persekiojimus išlieka vienas iš svarbiausių reikalavimų, kuriuos ES kelia susitikimų su Baltarusijos valdžios atstovais metu.

Baltarusijai nepasistūmėjus link demokratijos stiprinimo 2008 m. balandžio mėn. ES pratęsė ribojančias priemones tam tikriems Baltarusijos pareigūnams, atsakingiems už demokratinių teisių pažeidimus, visų pirma 2006 m. kovo mėn. įvykusių iš esmės neteisingų prezidento rinkimų metu. Prie sprendimo pridėtame bendrame pareiškime Taryba ir Komisija pažymi, kad atliekant galutinę ribojamųjų priemonių peržiūrą labai svarbu tai, jog būsiami parlamento rinkimai (numatyti rugsėjo 28 d.) būtų surengti laikantis tarptautinių rinkimų standartų. ES mano, kad surengus tarptautinius standartus atitinkančius parlamento rinkimus, Baltarusijai būtų sudaryta galimybė judėti demokratijos stiprinimo linkme ir tokiu būdu grąžinti Baltarusiją į bendradarbiavimo su ES kelią. Todėl ES ne kartą pabrėžė, kad įvertinant tai, ar rinkimai vyko laikantis tarptautinių standartų, būtina žvelgti į šį procesą kaip į visumą, įskaitant pagarbą saviraiškos laisvei, laisvei burtis į asociacijas ir susirinkimus, įvertinti tai, ar opozicijos kandidatai galėjo dalyvauti visuose rinkimų proceso etapuose tomis pačiomis sąlygomis kaip ir vyriausybės kandidatai ir tai, ar ESBO/ODIHR stebėtojai galėjo stebėti rinkimų procesą.

Okupuotos Palestinos teritorijos

Apžvelgiamu laikotarpiu buvo pastebimas bendras žmogaus teisių padėties pablogėjimas, visų pirma teisės į gyvybę ir asmeninį saugumą bei teisės į asmens laisvę ir saugą srityse (ypač suėmimo, sulaikymo ir kratos procedūrų bei kankinimo ir netinkamo elgesio tardymo metu atvejais). Ir Palestiniečių Vadovybė, ir Izraelio valdžios institucijos yra atsakingos už žmogaus teisių pažeidimus.

Gazoje žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių padėtis labai pablogėjo per pirmąsias kelias savaites, kai *Hamas* birželio 14 d. perėmė Gazos ruožą. Buvo užfiksuoti nesankcionuoti sulaikymai, kankinimas ir net mirties atvejai sulaikymo metu, nors neseniai buvo pranešta apie šiek tiek pagerėjusią padėtį. Buvo apribota spaudos laisvė ir padaugėjo pranešimų apie žurnalistų persekiojimą. Uždarytas Fatah radijas ir televizijos stotys. Taip pat buvo sustabdyta keleto NVO veikla. Teismų sistemos veikimas Gazoje pablogėjo, pavyzdžiui, *Hamas* įsteigus lygiagrečią teismo persekiojimo sistemą. Teismų sistema taip pat susidūrė su rimtomis kliūtimis metų pabaigoje žlugus civilinių teismų sistemai.

Buvo pranešta apie daug Palestinos saugumo tarnybų vykdomų kankinimo atvejų Vakarų Krante. Daugelis žurnalistų patyrė bauginimus. Toliau tęsėsi (*Hamas* narių) suėmimai politiniu pagrindu. Saugumo pajėgos atliko šimtus areštų be arešto orderių. 2007 m. rugsėjo mėn. Palestiniečių Vadovybė sustabdė daugiau kaip 100 labdaros grupių veiklą. Buvo dažnai pažeidinėjamos Palestinos teisėje užtikrintos tinkamo proceso nuostatos. Dauguma užfiksuotų atvejų buvo susiję su prevencinio saugumo tarnyba (pusiau sukarintomis pajėgomis, kurių veiklos sritis – karinės grupuotės ir politiniai nusikaltimai) ir Generaline žvalgybos tarnyba.

Apžvelgiamu laikotarpiu Izraelis taip pat įvykdė rimtus teisės pažeidimus Gazoje ir Vakarų Krante. Vakarų Krante tęsiamas apgyvendinimas, kuris pagal tarptautinę teisę yra neteisėtas. Tęsiama skiriamosios užtvaros statyba Vakarų Krante kelia grėsmę Palestinos gyventojų pagrindinėms teisėms. Izraelio vykdoma beveik visiška Gazos ruožo blokada toliau daro didelį poveikį civiliams gyventojams, iki minimumo sumažindama galimybes gauti būtiniausias prekes ir labai apsunkindama būtiniausių paslaugų teikimą.

Izraelis

Atitinkamų politinio dialogo susitikimų su Izraeliu metu ES nuolat reiškė didelį susirūpinimą dėl žmogaus teisių; šie susitikimai suteikė galimybę aptarti, pavyzdžiui, pagarbos žmogaus teisėms, įskaitant religijos ir tikėjimo laisvę, gyvenviečių plėtimo, sulaikymo administraciniais tikslais, įskaitant individualius atvejus, tarptautinės humanitarinės teisės klausimus.

Be to, 2008 m. blankio 30 d. įvykęs trečiasis neoficialus ES ir Izraelio žmogaus teisių darbo grupės posėdis suteikė galimybę aptarti daugybę klausimų, pavyzdžiui, mažumų, žmogaus teisių gynėjų, vaikų teisių klausimus ir JT Žmogaus teisių tarybos veiklą, taip pat bendrą susirūpinimą keliančią žmogaus teisių padėtį. Todėl ES dar kartą pabrėžė, kad būtina imtis tolesnės veiklos, susijusios su ankstesniuose susitikimuose aptartais klausimais.

ES ir Izraelio dialogo dėl žmogaus teisių stiprinimas yra svarbiausia ES ir Izraelio santykių plėtojimo proceso dalis. Atsižvelgdama į tai, pagal Asociacijos susitarimą vietoje dabar veikiančios neoficialios darbo grupės ES ketina įsteigti žmogaus teisių pakomitetį.

Be to, 2008 m. sausio mėn. įvyko antras dvišalis kovos su rasizmu, ksenofobija ir antisemitizmu seminaras – palanki galimybė spręsti bendrą susirūpinimą keliančius klausimus.

Alžyras

2005 m. rugsėjo mėn. įsigaliojęs ES ir Alžyro asociacijos susitarimas yra tinkamas pagrindas dialogui žmogaus teisių ir demokratijos klausimais stiprinti. Šiuos klausimus ES iškėlė pastarajame ES ir Alžyro asociacijos tarybos posėdyje 2008 m. kovo 10 d. ir 2008 m. rugsėjo 16 d. vykusiame pirmajame asociacijos komiteto posėdyje. Didelį susirūpinimą kelia pagarbos žmogaus teisėms ir pagrindiniams principams sritys, būtent tai, kad padėtis saugumo ir kovos su terorizmu srityje vis dar yra įtempta. Praėjus dešimčiai metų nuo to, kai buvo nutrauktas smurtas, panašus į fiksuojamą pilietinio karo metu, ir vėliau įgyvendinus palyginti sėkmingas sutaikinimo iniciatyvas, Alžyras tęsia kovą prieš teroro aktus, kuriuos vykdo Salafistų pamokslavimo ir kovos grupė (GSPC), dabar islamiškajame Magrebe vadinama *Al Qaeda* ir tiesiogiai siejama su *Al Qaeda* grupuote. Vis dar neatšaukta neparastoji padėtis, o saugumo pajėgos imasi represijų. Buvo pranešama apie įtariamus kankinimus, slaptas įkalinimo įstaigas ir priverstinius dingimus. ES teigia, kad dėl šios sudėtingos saugumo aplinkos neturėtų būti ribojamos tam tikros pagrindinės laisvės, pavyzdžiui, susirinkimų viešumoje teisė, o vykdant kovą su terorizmu turi būti užtikrinta pagarba žmogaus ir pilietinėms teisėms. Todėl reikia atidžiai stebėti padėtį religijos laisvės ir sąžinės laisvės srityse, ypač atsižvelgiant į tai, kad didėja ne musulmonų bendruomenių veiklos reguliavimas ir kontrolė. Politinė sistema yra grynai prezidentinė, turinti veikiančias institucijas ir demokratines konstitucines procedūras. 2007 m. buvo surengti vietos savivaldos ir parlamento rinkimai, kuriuose atsispindėjo pažanga įtvirtinant daugiapartinę sistemą. Tačiau praktikoje sistemą dar būtina plėtoti skatinant tikrą piliečių ir pilietinės visuomenės dalyvavimą. 2009 m. įvyksiantys prezidento rinkimai bus kitas svarbus etapas.

Egiptas

2007 m. kovo mėn. priėmus ES ir Egipto veiksmų planą, buvo įsteigtas ES ir Egipto politinių klausimų pakomitetis, kuriame nagrinėjami žmogaus teisių ir demokratijos, taip pat tarptautiniai bei regioniniai klausimai. 2008 m. sausio 17 d. Europos Parlamentui priėmus rezoliuciją, kurioje kritiškai vertinama žmogaus teisių padėtis Egipte, Egipto Vyriausybė atšaukė netrukus turėjusį įvykti politinio pakomitečio posėdį. Pirmasis politinių klausimų pakomitečio posėdis galiausiai buvo sušauktas 2008 m. birželio 2–3 d. Briuselyje. Šis dialogas sudarė galimybę abiem šalims atvirai ir konstruktyviai aptarti žmogaus teisių klausimus.

Nacionalinė žmogaus teisių taryba (NCHR), kurios valdybą sudaro politiniai veikėjai, akademikai, teisininkai, valstybės tarnautojai ir pilietinės visuomenės atstovai (pastarųjų yra mažiau), rengia nacionalinius debatus apie žmogaus teisių padėtį Egipte ir tam tikru mastu atlieka arbitražo funkciją. ES gerai įvertino Egipto Vyriausybės įsipareigojimą į nacionalinę strategiją integruoti žmogaus teises ir palankiai įvertino tai, kad NCHR baigė rengti nacionalinį planą.

2008 m. kovo mėn. NCHR paskelbė ketvirtą metinę ataskaitą, kurioje taip pat buvo pateiktos rekomendacijos Egipto Vyriausybei. Ataskaitoje pabrėžta, kad Egiptui nepavyko įgyvendinti tarptautiniu mastu prisiimtų pažadų, įsipareigojimų ir numatytų nacionalinių strategijų žmogaus teisių propagavimo srityje – nėra konkrečių pavyzdžių, kad pagerėjo teisėkūros ar vykdomoji veikla; valdžios institucijų prioritetas buvo nepaliaujama saugumo ir stabilumo „paieška“, o tai turėjo didelės įtakos pilietinėms ir politinėms teisėms. Ataskaitoje taip pat buvo kritikuojama tai, kad 2007 m. Vyriausybė nepaliaujamai neigė tarptautines ataskaitas dėl žmogaus teisių padėties Egipte.

Siekiant demokratiškesnės visuomenės ypač svarbu surengti laisvus ir teisingus rinkimus laikantis visų tarptautinių standartų. ES įdėmiai stebėjo 2008 m. balandžio 8 d. vietos valdžios rinkimus, kurie vyko vadovaujantis 2007 m. kovo mėn. konstitucinėmis pataisomis. Buvo pastebėta daug susirūpinimą keliančių rimtų rinkimų proceso trūkumų. Daugeliui potencialių kandidatų buvo kliudoma dėl vienokių ar kitokių priežasčių registruotis rinkimuose. ES paragino Egipto valdžios institucijas peržiūrėti rinkimų rengimo tvarką, kad ji atitiktų tarptautinius standartus, taip pat ir teisės būti kandidatu srityje.

ES išreiškė susirūpinimą, kad 2008 m. gegužės 26 d. Egipto Parlamentas balsuodamas nutarė iki 2010 m. gegužės 31 d. arba kol įsigalios kovos su terorizmu teisės aktai pratęsti kelis dešimtmečius galiojančią neparastąją padėtį. ES tikisi, kad nepaprastoji padėtis bus atšaukta tuo pat metu kuo skubiau priėmus tarptautinius standartus atitinkančius kovos su terorizmu teisės aktus.

Skirtingai negu po 2005 m. rinkimų, kai buvo tikimasi didesnio politinio liberalizavimo, ES taip pat yra rimtai susirūpinusi dėl politinių oponentų, įskaitant musulmonų brolijos narius, besitęsiančių suėmimų ir persekiojimo tendencijos. Taip pat susirūpinimą kelia tai, kad civilines bylas sprendžia kariniai tribunolai. Paskutinis atvejis susijęs su 40 pagrindinių musulmonų brolijos veikėjų teismo procesu ir 25 iš jų nuteisimu maksimalia bausme – kalėti iki 10 metų. ES yra labai susirūpinusi tuo, kad pateikiama daug skundų dėl kankinimo, sulaikymo administraciniais tikslais ir dėl įtarimo netinkamo elgesio su sulaikytaisiais.

Tebėra apribota laisvė burtis į asociacijas. Teigiamas poslinkis yra tai, kad teismas patvirtino Profesinių sąjungų ir paslaugų darbuotojams centro teisę užsiregistruoti ir veikti kaip NVO, praėjus beveik metams po to, kai remiantis administraciniu įsaku centras buvo uždarytas.

Nors nepriklausomi ir opozicijos laikraščiai klesti, o žiniasklaida yra atviresnė, dėl valdžios institucijų iškeltų bylų keletui žurnalistų ir laikraščių redaktorių buvo priimti teismo nuosprendžiai (šiuo metu apskūsti apeliacine tvarka). Valdžios institucijos didina interneto kontrolę, be kita ko, persekiodamos interneto dienoraščių autorius. Pasigirsta skundų dėl religijos laisvės apribojimų, visų pirma persekiojant religiją pakeitusius asmenis arba atsisakant keisti įrašus jų civilinio statuso dokumentuose.

Vaikystės ir motinystės nacionalinė taryba vykde valdžios institucijų remiamas viešąsias kampanijas, kuriomis siekiama paskelbti moterų išorinių lyties organų luošinimą neteisėtu, propaguoti moterų teises į skyrybas ir vykde kampaniją prieš smurtą namuose. 2007 m. birželio mėn. moterų išorinių lyties organų luošinimas buvo oficialiai uždraustas.

Europos Komisija paskelbė EIDHR kvietimą teikti paraiškas, skirtas „*Pilietinės visuomenės vaidmens stiprinimui propaguojant žmogaus teises ir demokratinę reformą*“ Egipte. Iš viso bus skirta 873 000 EUR demokratinių rinkimų proceso rėmimo, socialinių ir ekonominių teisių propagavimo arba kovos su kankinimu bei netinkamu elgesiu projektams.

Jordanija

Pagarba demokratijos principams, žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms yra pagrindinis Asociacijos susitarimo su Jordanija elementas ir EKP veiksmų plano prioritetas. Jordanija buvo pirmoji EKP šalis, įsteigusi žmogaus teisių ir demokratijos pakomitetą. Per šį pakomitetą palaikomas konstruktyvus dialogas su Vyriausybe. 2008 m. birželio 25 d. trečiasis dialogo susitikimas suteikė galimybę išsamiai aptarti daugelį bendro intereso klausimų.

Europos Sąjunga palankiai įvertino 2007 m. priimtus politinių reformų įstatymus, politinių partijų įstatymą ir savivaldos rinkimų įstatymą. ES skatino Jordaniją tęsti, o prireikus ir spartinti, veiksmingą šių įstatymų įgyvendinimą. Moterų dalyvavimas politiniame gyvenime suaktyvėjo, kadangi naujajame savivaldybių įstatyme numatyta 20 % kvota moterims savivaldybių tarybose. Tai yra labai svarbus pirmasis žingsnis siekiant tikro nuopelnais grindžiamo moterų dalyvavimo politiniame gyvenime. ES taip pat skatino Jordaniją įgyvendinti Nacionalinės darbotvarkės komiteto konkrečias rekomendacijas, pavyzdžiui, dėl nepriklausomo komiteto rinkimams organizuoti ir stebėti įkūrimo, taip pat dėl skundų nagrinėjimo siekiant užtikrinti rinkimų proceso skaidrumą. ES pareiškė esanti pasirengusi padėti Jordanijai rengiantis kitiems parlamento rinkimams 2011 m.

ES pabrėžė kitus teigiamus elementus, pavyzdžiui, įstatymo dėl smurto šeimoje ir įstatymo dėl galimybės susipažinti su informacija priėmimą, 2008 m. sausio mėn. darbą pradėjusią kovos su korupcija komisiją, vienodo požiūrio nustatant moterų kvotą savivaldybių tarybose propagavimą ir specialaus padalinio Darbo ministerijoje įkūrimą. ES palankiai įvertino 2007 m. spaudos ir leidinių įstatymą, kuriuo buvo išplėsti dabartiniai teisės aktai ir sustiprinta žurnalistų ir visų asmens laisvių apsauga. Tuo pat metu ES pabrėžė, kad būtina užtikrinti šio įstatymo ir Baudžiamojo kodekso geresnį suderinamumą.

ES išreiškė rimtą susirūpinimą dėl pilietinės visuomenės įstatymo, kurį Parlamentas neseniai priėmė neatsižvelgęs į pilietinės visuomenės organizacijų rekomendacijas ir prieštaravimus. ES teigiamai įvertino pilietinės visuomenės organizacijų vaidmenį reformų procese ir pabrėžė konsultacijų su pilietine visuomene svarbą leidžiant naują pilietinės visuomenės įstatymą.

ES tikisi, kad įgyvendinant neseniai iš dalies pakeistą susirinkimų viešumoje įstatymą bus galima pasiekti būtinybės užtikrinti saugumą ir būtinybės suteikti visuomenei erdvę nuomonei suformuoti bei išreikšti, taip pat dalyvauti viešajame gyvenime tinkamą pusiausvyrą. ES pripažino, kad paskyrus pirmąjį ombudsmeną buvo nustatyta piliečių teisių apsaugos institucinė sistema. ES skatino Jordaniją vykdyti visuomenės informavimo kampanijas siekiant didinti piliečių informuotumą apie ombudsmeno statusą.

ES pripažino neseniai patvirtintas kovos su kankinimu ir kitu žiauriu, nežmonišku ir žeminančiu elgesiu priemones. Ji palankiai įvertino tai, kad kankinimo sąvokos apibrėžtis Jordanijos teisės aktuose suderinta su JT konvencijos prieš kankinimą nuostatomis.

ES palankiai įvertino 2006 m. paskelbtą Jordanijos *de facto* moratoriumą dėl mirties bausmės vykdymo. Ji paragino Jordaniją imtis dar tolesnių veiksmų ir panaikinti mirties bausmę tiek realiai, tiek ir pagal įstatymą. Tarptautinio pilietinio ir politinio teisių pakto antrojo fakultatyvinio protokolo ratifikavimas būtų tinkama priemonė šiam tikslui pasiekti.

Jordanijos nacionalinėje darbotvarkėje ir 2009–2010 m. nacionalinėje ekonominio ir socialinio vystymosi programoje pabrėžiama, kad reikia stiprinti teismų nepriklausomumą. Nacionalinėje darbotvarkėje aiškiai nurodoma, kad reikia užtikrinti teismų nepriklausomą biudžetą ir todėl ES palankiai įvertino Jordanijos ketinimą įgyvendinti veiksmų planą siekiant finansinio nepriklausomumo nuo 2009 m.

Libanas

Bendra žmogaus teisių padėtis Libane vis dar įvairialypė, nepaisant pagerėjimo po Sirijos pasitraukimo 2005 m. Pilietinės ir politinės teisės iš esmės gerbiamos, tačiau pagrindiniai sunkumai susiję su teismų ir saugumo aparato veikla, silpna teisinės valstybės koncepcija, neefektyvia administracija ir korupcija. Toliau kelia susirūpinimą kalėjimų sąlygos ir įtariamų kankinimai. Reformų perspektyvos demokratizacijos, žmogaus teisių ir valdymo srityse sulėtėjo dėl politinio nestabilumo, įskaitant 2006 m. Izraelio ir *Hezbollah* konfliktą bei po to tvyrojusią politinę stagnaciją, dėl kurios buvo labai apribota vyriausybės ir teisėkūros veikla. Pagerėjus padėčiai po 2008 m. gegužės mėn. pasiekto Dohos susitarimo, po kurio buvo išrinktas prezidentas ir suformuota nacionalinės vienybės vyriausybė, tikimasi, kad iš esmės atmosfera gali pagerėti. Šiuo metu yra geras impulsas reformoms, kurios dar labiau suderintų rinkimus su tarptautine praktika.

Daugelis politinių grupių yra ginkluotos, o tai didina įtampą, kurios metu kyla grėsmė tam tikroms pagrindinėms laisvėms, kaip liudijo 2008 m. gegužės mėn. įvykiai Beirute ir kitose Libano vietose, kurių metu buvo pranešta apie žmogaus teisių pažeidimus. Tebesitęsia susidūrimai šiaurės Libane.

Tam tikra pažanga padaryta siekiant sureguliuoti Libane esančių Irako pabėgėlių, kurių yra daug (100 000) padėtį. Tačiau vis dar ypatingą susirūpinimą kelia Palestinos pabėgėlių ir migruojančių darbininkų padėtis.

Palestiniečių gyvenimo sąlygos nepaprastai sudėtingos ir, nepaisant Libano ir Palestinos dialogo komiteto paramos misijos bei vyriausybės pastangų pagal stovyklų gerinimo iniciatyvą ir pastangų, siekiant spręsti svarbią tapatybės nustatymo dokumentų nebuvimo problemą, pabėgėliai iš Palestinos vis dar negali tinkamai dalyvauti darbo rinkoje ir jiems neleidžiama turėti nuosavybės. Sudėtingomis sąlygomis stovyklose gali naudotis ir jau naudojasi ekstremistų grupės, kaip parodė užsitęsęs konfliktas (2007 m. gegužės – rugpjūčio mėn.) Nahr-El-Bared pabėgėlių stovykloje. 2008 m. birželio mėn. ES paragino Libano paskelbtą *de facto* moratoriumą dėl mirties bausmės pakeisti *de jure* moratoriumu dėl mirties bausmės, kol galiausia mirties bausmė bus panaikinta. Šia proga taip pat buvo prisimintas Libano įsipareigojimas pasirašyti ir ratifikuoti Tarptautinės konvencijos prieš kankinimą fakultatyvinį protokolą (EKP Žmogaus teisių darbo grupės pirmame posėdyje).

Libija

Žmogaus teisių padėtis Libijoje tebekelia didelį susirūpinimą. ES pastebi, kad yra nemažai kliūčių politinių ir pilietinių teisių srityje, visų pirma saviraiškos laisvės, spaudos laisvės ir laisvės burtis į asociacijas srityje. Politinių partijų veikla yra draudžiama; teisinė sistema yra labai priklausoma nuo politinės įtakos. Reguliariai fiksuojami sulaikymo neleidžiant susisiekti su išoriniu pasauliu, kankinimo ir mirties bausmės atvejai. Po to, kai 2007 m. vasarą buvo sėkmingai baigta nagrinėti Bulgarijos ir Palestinos medicinos darbuotojų byla, ES iniciavo derybų su Libija pradžią siekdama sudaryti bendrąjį susitarimą. Šis susitarimas apimtų įvairius politinius klausimus, kurie sprendžiami vykdančią politinį dialogą ir bendradarbiaujant užsienio ir saugumo politikos srityse. Pagarba žmogaus teisėms, pagrindinėms laisvėms ir demokratijos principams bus pagrindiniai susitarimo elementai. Derybų metu ES yra įsipareigojusi pradėti konstruktyvų dialogą pagarbos žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, teisinės valstybės ir gero valdymo stiprinimo klausimais, kad paskatintų reformas Libijoje.

Marokas

Antras žmogaus teisių, demokratijos stiprinimo ir valdymo pakomitečio posėdis įvyko 2007 m. lapkričio 27 d. Briuselyje. Diskusijų metu buvo galima tęsti dialogą įvairiais klausimais, susijusiais su demokratija ir teisine valstybe. Taip pat buvo aptartas administracinių gebėjimų stiprinimas siekiant pagerinti teisinių priemonių taikymą, teismų sistemos veikimas ir žmogaus teisių bei pagrindinių laisvių skatinimas. Dėl įstatymų leidžiamosios valdžios rinkimų, kurie buvo surengti 2007 m. rugsėjo mėn., ES pažymėjo, kad palyginti su anksčiau įvykusiais rinkimais, buvo padaryta reikšmingos pažangos. Tačiau itin būtina sukurti aiškią teisinę sistemą, skirtą nepriklausomam rinkimų stebėjimo mechanizmui. Maroko karalius pabrėžė, kad reikia pradėti svarbias reformas teisingumo srityje. Šios reformos remiamos pagal ES programas, skirtas teisingumo sistemos modernizavimui (kalėjimų sistemos modernizavimas ir teisėjų ir (arba) prokurorų mokymas). Buvo pradėtas Baudžiamojo kodekso peržiūros procesas.

Marokas atliko šeimos kodekso reformą tokiu būdu skatindamas moterų vaidmenų visuomenėje. Marokas taip pat iš dalies pakeitė pilietybės kodeksą, pagal kurį suteikiama galimybė Maroko pilietės ir užsieniečio tėvo vaikui gauti Maroko pilietybę. Padidėjo moterų atstovių skaičius naujoje vyriausybėje. Dėta daug pastangų kovojant su smurtu prieš moteris, visų pirma sukuriant informacinę sistemą ir rengiant visuomenės informuotumo didinimo kampanijas.

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių srityje Marokas padedant ES pradėjo rengti nacionalinę strategiją ir veiksmų planą šiose srityse. Tebėra svarbių problemų saviraiškos laisvės ir laisvės burtis į asociacijas srityse.

Pagal EPK priemonę Europos Komisija taip pat pradėjo vykdyti Teisingumo ir susitaikymo komisijos rekomendacijų įgyvendinimo rėmimo programą, visų pirma dėl žalos atlyginimo proceso. Be to, Europos Komisija sustiprino bendradarbiavimą su NVO suteikdama joms finansinę paramą pagal Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonę siekdama sustiprinti pilietinės visuomenės vaidmenį propaguojant žmogaus teises ir demokratines reformas Maroke.

Vakarų Sachara

ES toliau įdėmiai stebėjo įvykius, susijusius su Vakarų Sacharos klausimu. Ji toliau pasisakė dėl humanitarinių aspektų, susijusių su konfliktu. Klausimas buvo aptartas vystant politinį dialogą su Maroku – 2007 m. liepos 23 d. Asociacijos tarybos posėdyje, taip pat Sustiprinto politinio dialogo posėdyje 2007 m. gruodžio 21 d. Klausimas taip pat buvo aptartas su Alžyru 2008 m. kovo 10 d. Asociacijos tarybos posėdyje. Toliau fiksuojamos žmogaus teisių problemos, susijusios su saviraiškos ir susirinkimų laisve, patekimu į Maroko administruojamą teritoriją ir į pabėgėlių stovyklas Tindufo provincijoje Alžyre, kurias kontroliuoja Polisario frontas. Tačiau politinėje plotmėje derybų procesas, kuris prasidėjo priėmus 2007 m. balandžio 30 d. JT Saugumo Tarybos Rezoliuciją 1778, toliau tęsiasi be apčiuopiamų rezultatų.

Sirija

Bendra žmogaus teisių padėtis Sirijoje tebėra nepatenkinama dėl stiprios saugumo tarnybų pozicijos ir tvirtos pilietinės visuomenės trūkumo. Iš esmės Sirijos Konstitucija užtikrina pagrindines politines, pilietines ir socialines teises. Tačiau nepaprastosios padėties įstatymas veiksmingai užkerta kelią piliečiams įgyvendinti pagrindines pilietines ir politines teises.

2007 m. gruodžio mėn. ir 2008 m. sausio mėn. Sirijos valstybės saugumo tarnybos sulaikė keletą politinių aktyvistų visoje Sirijoje, reaguodamos į 2007 m. gruodžio 1 d. „*Damasko deklaracijos dėl demokratinių nacionalinių pokyčių*“ iniciatyvos susitikimą, kuriame dalyvavo aktyvistų, reikalaujančių politinės reformos, įvairi koalicija. Dvylika šio judėjimo lyderių šiuo metu yra teisiami baudžiamajame teisme Damaske. ES ir keletas valstybių narių ne kartą reiškė susirūpinimą dėl Sirijos pilietinės visuomenės aktyvistų kalinimo už taikų nuomonių reiškimą ir pareikalavo juos paleisti.

Nesankcionuoti sulaikymai išlieka problema. Įtariamieji gali būti kalinami nepateikus kaltinimų ar be teismo ilgą laikotarpį. Nėra teisinių priemonių reikalauti žalos atlyginimo už neteisėtą sulaikymą. Teisininkų, žmogaus teisių gynėjų ir buvusių kalinių teigimu toliau vykdomi kankinimai, ypač tardomiems įtariamiesiems, įskaitant politinius oponentus.

Nesiimama veiksmų didesnio politinio liberalizavimo pažadams įgyvendinti, pavyzdžiui, sušvelninti nepaprastosios padėties įstatymą, suteikti pilietybę jos neturintiems kurdams ar priimti daugiapartinės sistemos įstatymą.

Sirijos valdžios institucijos tradiciškai nėra linkusios aptarti žmogaus teisių klausimus su išorės subjektais, įskaitant ES. Šį požiūrį jos grindžia nacionaliniu suverenumu ir tuo, kad nėra tinkamo institucinio pagrindo, pavyzdžiui, ES ir Sirijos asociacijos susitarimo. Tačiau, ES atstovams nuolat leidžiama dalyvauti Aukštojo valstybės saugumo teismo, Karinio teismo ir Baudžiamojo teismo posėdžiuose.

Asociacijos susitarimo su Sirija klausimas gali būti vėl svarstomas gerėjant Damasko ir Vakarų santykiams.

Prasidėjus karui Irake, Sirija pasiūlė prieglobstį pabėgėliams. 2006 m. ir 2007 m. pradžioje jų skaičius smarkiai padidėjo. Siekdamos padėti Sirijai susidoroti su didžiuliu pabėgėlių antplūdžiu, ES ir valstybės narės teikia humanitarinę pagalbą, taip pat paramą valdžios institucijoms, kad būtų padidinti šalies gebėjimai patenkinti skubiausius poreikius sveikatos ir švietimo srityse. Šis Sirijos požiūris į Irako pabėgėlius, visų pirma jos pasiryžimas bendradarbiauti su ES šiuo klausimu, gali būti laikomas pirmu žingsniu gerinant abiejų šalių santykius.

Tunisas

ES džiaugėsi, kad 2007 m. lapkričio 12 d. Tunise žmogaus teisių ir demokratijos pakomitetas galiausiai galėjo surengti posėdį. Tai buvo pirmas įvykęs ES ir Tuniso struktūrinis dialogas žmogaus teisių ir demokratijos klausimais. Pagrindinis ES politikos Tuniso atžvilgiu tikslas yra pagarbos žmogaus teisėms propagavimas. Pirmojo posėdžio metu ES pažymėjo, kad nuolat stokojama pagarbos žmogaus teisėms ir visų pirma, saviraiškos laisvei bei laisvei burtis į asociacijas. Aktyviai veikiančios ginant žmogaus teises ir žmogaus teisių gynėjus NVO susiduria su įvairiomis kliūtimis ir negali laisvai dirbi propaguodamos žmogaus teises, akivaizdus pavyzdys šiuo klausimu – Žmogaus teisių lyga. Taip pat reikia laikytis labiau pliuralistinio požiūrio spaudos ir žiniasklaidos laisvės srityje. Prioritetu turėtų būti pilietinės visuomenės dalyvavimo ir vaidmens politiniame gyvenime stiprinimas atsižvelgiant į būsimus 2009 m. rinkimus. Politiniai pokyčiai Tunise ir žmogaus teisių klausimai taip pat buvo aptarti per ES ir Tuniso politinio dialogo susitikimą, kuris įvyko Briuselyje 2007 m. lapkričio 19 d. šeštojo Asociacijos tarybos posėdžio metu.

6.3. Rusija ir Vidurinė Azija

Rusijoje žmogaus teisės užtikrinamos pagal Konstituciją, Rusija yra prisijungusi prie daugelio tarptautinių žmogaus teisių konvencijų, tačiau didelį susirūpinimą ES ir toliau kelia blogėjanti žmogaus teisių padėtis Rusijoje, visų pirma susijusi su pagarba teisinės valstybės principams, laisve reikšti nuomonę ir susirinkimų laisve, spaudos laisve, Rusijos nevyriausybinų organizacijų (NVO) padėtimi ir pilietinė visuomenė, taip pat padėtimi Čėčėnijoje bei kitose Šiaurės Kaukazo dalyse.

2004 m. lapkričio mėn. ES ir Rusijos aukščiausiojo lygio susitikime Hagoje susitarus pradėti reguliary dialogą žmogaus teisių klausimais, ES ir Rusijos konsultacijos žmogaus teisių klausimais dabar rengiamos du kartus per metus¹³³.

¹³³ Žr. 2.6.5 dalį „Konsultacijos žmogaus teisių klausimais su Rusijos Federacija“.

ES pareiškė susirūpinimą dėl 2007 m. gruodžio mėn. įvykusių parlamento rinkimų ir 2008 m. kovo mėn. įvykusių prezidento rinkimų metu taikytų susirinkimų laisvės ir opozicijos demonstracijų apribojimų. Tais atvejais, kai opozicijos sambūriai vyko nepaisant draudimų, keletą kartų policija pasielgė brutaliai, neproporcingai panaudojo jėgą ir nesankcionuotai sulaikė asmenis. Vyriausybės vykdoma pagrindinių žiniasklaidos priemonių, ypač televizijos, kontrolė Rusijoje taip pat kelia susirūpinimą ir ypač kėlė nerimą per pastarųjų parlamento ir prezidento rinkimų kampanijas, kurių metu opozicija neturėjo lygių galimybių naudotis žiniasklaida, o „administracinių išteklių“ panaudojimas taip pat trukdė tikrai konkurencijai per rinkimus. Prezidento rinkimų atveju reikalavimas surinkti ne mažiau kaip du milijonus parašų už asmenis, kurie nėra Valstybinės Dūmos partijų iškelti kandidatai, kad jie būtų užregistruoti kandidatais į prezidentus, yra nepagrįsta kliūtis, skatinanti imtis neteisėtų veiksmų.

Pavojus, su kuriuo susiduria žurnalistai Rusijoje, kelia didelį nerimą. 2007 m. Rusijoje nužudytas tik vienas žurnalistas (tuo tarpu 2006 m. – penki), tačiau visos tokios žmogžudystės lieka neišaiškintos.

Rusijos nevyriausybinių organizacijų (NVO) ir pilietinės visuomenės padėtis išlieka sunki, nors įtakingų ir kritiškų NVO veikla iki šiol ir nebuvo uždrausta priėmus NVO reglamentuojančių teisės aktų pakeitimus, kurie įsigaliojo 2006 m. balandžio mėn. Vis dėlto, NVO įstatymo nuostatos dažnai įgyvendinamos taip, kad NVO būtų apsunkinamos, patirtų daug išlaidų ir prarastų daug laiko. Be to, nerimą kelia regioniniai NVO įstatymo įgyvendinamo skirtumai.

Daugelis įstatymų ir nuostatų, priimtų siekiant apskritai kovoti su terorizmu, varžo nuomonės ir saviraiškos laisvę, visų pirma opozicijos jėgų, NVO ir žiniasklaidos atveju. ES nerimą toliau kelia kovos su ekstremizmu įstatymas, kuriame pateiktoje vis dar labai plačioje ekstremizmo sąvokos apibrėžtyje išnyksta skirtumas tarp opozicijos veiklos ir ekstremizmo.

Toliau neramina pranešimai apie Rusijos teisėsaugos darbuotojų netinkamą elgesį ir kankinimo naudojimą, nors imamasi veiksmų siekiant spręsti šią problemą. Problemą tik didina tai, kad pareigūnai dažnai nepatraukiami atsakomybėn už savo veiksmus. Rusijos teismuose vyraujanti tendencija apkaltinamuosius nuosprendžius priimti remiantis vien tik įtariamųjų prisipažinimais taip pat skatina netinkamo elgesio kultūrą kardomojo kalnimo vietose. Be to, kalėjimų sąlygos vis dar yra itin baisios, o kartais ir pavojingos gyvybei. Problema išlieka tai, kad kaliniai užgauliai elgiasi vieni su kitais, o tuo, kaip pranešama, naudojasi ar tai skatina (kartais oficialiai įtvirtindama) kai kurių įkalnimo įstaigų administracijos, kad įbaugindamos palaikytų tvarką.

Nestatutiniai santykiai kariuomenėje tebėra rimta problema, nors dedamos pastangos siekiant spręsti šią problemą. Krašto apsaugos ministerijos duomenimis vien per pirmuosius devynis 2007 m. mėnesius įvykiuose dėl nestatutinių santykių nužudyta 20 karinę tarnybą atliekančių asmenų. Deja pasirodo, kad mažai kaltinamųjų dėl tokių įvykių yra persekiojami baudžiamąja tvarka ar patraukiami atsakomybėn. Be to, būtina veiksmingai spręsti didelio savižudybių skaičiaus karinėse pajėgose problemą ir šalinti jos priežastis.

Visuose pranešimuose nurodomas didelis rasizmo ir ksenofobijos lygis Rusijoje: išankstinis nusiteikimas prieš čečėnus, kaukaziečius, romus, žydus, turkus meschetinus, afrikiečius ir azijiečius yra itin stiprus. Rasinė diskriminacija taip pat tebėra problema. Darbo kodekse yra nustatytos išsamios nuostatos, nukreiptos prieš rasinę diskriminaciją darbe, tačiau pasirodo, kad jos taikomos retai. Be to, rasinė diskriminacija riboja rasinių mažumų galimybes gauti išsilavinimą, būstą, viešąsias paslaugas ir lankytis viešosiose vietose, taip pat gauti pilietybę ir užsiregistruoti registracijos sistemoje. Policija dažnai kaltinama diskriminuojančiu ir savavališku elgesiu su akivaizdžiai atpažįstamomis mažumomis.

Nors Rusija vykdo visapusiškų teisminių reformų procesą, o Prezidentas D. Medvedev pabrėžė ketinantis spręsti „teisinio nihilizmo“ problemą Rusijoje, teisminėje sistemoje, ypač žemesniųjų teismų lygiu, vis dar nepakankamai gerbiamos žmogaus teisės ir ji pasižymi nepriklausomumo stoka. Dauguma Rusijai nepalankių Europos žmogaus teisių teismo sprendimų yra Rusijos administracinės sistemos nesugebėjimo įgyvendinti Rusijos teismų sprendimus pasekmė. Buvo pranešimų, kad valstybė kišasi trukdydama Rusijos piliečiams kreiptis į Europos žmogaus teisių teismą, iš kurių didžiausią susirūpinimą kelia pranešimai apie su konfliktais Šiaurės Kaukaze susijusius ieškinius Europos žmogaus teisių teismui. Be to, Rusijos Parlamentui (Dūmai) neratifikavus Europos Tarybos 14 protokolo dėl Europos žmogaus teisių teismo – tai labai svarbu siekiant užtikrinti sėkmingą Teismo veikimą ateityje, nes darbo krūvis tik didėja – iškilo pavojus, kad bus pakenkta Teismo veikimui.

Nors karas Čėčėnijoje baigėsi ir Respublikoje vyksta atstatymo procesas, žmogaus teisių padėtis Šiaurės Kaukaze vis dar kelia susirūpinimą. Ten dar dažnai įvykdoma daug žmogaus teisių pažeidimų, įskaitant prievartinį dingimą, kankinimą, nesankcionuotus sulaikymus, žmogaus teisių gynėjų persekiojimą ir saviraiškos laisvės apribojimus. Nors per pastaruosius dvejus metus padėtis Čėčėnijoje pagerėjo, žmogaus teisių padėtis pablogėjo visų pirma kaimyninėje Ingušijoje ir Dagestane. Rusija vis dar atsisako leisti JT specialiajam pranešėjui kankinimo klausimais apsilankyti kalėjimuose Šiaurės Kaukaze laikantis jo įprastinių sąlygų ir nenori įgyvendinti Europos Tarybos Kankinimo prevencijos komiteto rekomendacijų.

2007 m. birželio 21–22 d. Europos Vadovų Tarybai priėmus ES naujos partnerystės su **Vidurine Azija** strategiją, ji yra ES santykių su Vidurine Azija bendras pagrindas. Praėjusiais metais Vidurinės Azijos ir ES bendradarbiavimo kokybė pasiekė naują lygį, o politinis dialogas su šio regiono šalimis tapo daug intensyvesnis.

Taryba tebėra susirūpinusi dėl žmogaus teisių padėties Vidurinėje Azijoje ir tebėra įsipareigojusi dirbti siekiant konkrečiai pagerinti žmogaus teisių padėtį penkiose Vidurinės Azijos šalyse, kurios visos turi rimtų skirtingo lygio problemų puoselėjant pagrindines teises ir laisves. ES naujos partnerystės su Vidurine Azija strategijoje pripažįstama, kad žmogaus teisės, teisinė valstybė, geras valdymas ir demokratizacija yra ilgalaikio politinio stabilumo ir ekonominio vystymosi Vidurinėje Azijoje pagrindas. Laikantis strategijos, žmogaus teisių klausimai buvo iškelti visose Vidurinės Azijos valstybėse – įvairiais kanalais ir visuose politiniuose dialoguose – įskaitant 2008 m. kovo 10 d. Briuselyje įvykusį nacionalinių koordinatorių posėdį ir 2008 m. balandžio mėn. Ašchabade įvykusį ES ir Vidurinės Azijos ministrų susitikimą. ES taip pat toliau kelia žmogaus teisių klausimus Bendradarbiavimo tarybos ir Bendradarbiavimo komiteto posėdžiuose su šio regiono šalimis bei kitų sudėčių susitikimuose, jei tokie susitarimai nėra sudaryti. Su šio regiono šalimis buvo įvykdyta keletas dvišalių demaršų susirūpinimą keliančiais klausimais.

Remdamasi strategija ES turėtų siekti palaikyti struktūriškai apibrėžtus, reguliarius ir į rezultatus orientuotus dialogus žmogaus teisių klausimais su visomis šio regiono šalimis. Iki 2008 m. birželio 30 d. tokie dialogai buvo palaikomi su Uzbekistanu ir Turkmenistanu. 2008 m. balandžio mėn. Ašchabade įvykusio ES ir Vidurinės Azijos ministrų susitikimo metu buvo iš esmės susitarta iki 2008 m. pabaigos taip pat pradėti tokius dialogus su Kazachstanu, Tadžikistanu ir Kirgizstanu.

Padėti įgyvendinti ES žmogaus teisių politiką yra ES specialiojo įgaliotinio Vidurinėje Azijoje Pierre Morel įgaliojimų dalis. Jis glaudžiai bendradarbiavo su generalinio sekretoriaus-vyriausiojo įgaliotinio asmenine atstove žmogaus teisių klausimais ir toliau kėlė žmogaus teisių klausimus lankydamasis regione ir palaikydamas dvišalius santykius.

Atsižvelgdama į tai, kad 2010 m. ESBO pirmininkaus **Kazachstanas**, ES pabrėžė, kaip svarbu įgyvendinti tolesnes politines reformas, visų pirma žmogaus teisių, susirinkimų laisvės, pilietinės visuomenės ir NVO vaidmens, politinės opozicijos padėties ir žiniasklaidos laisvės srityje.

2007 m. lapkričio 13 d. Taryba priėmė Bendrąją poziciją 2007/734/BUSP¹³⁴ dėl ribojančių priemonių **Uzbekistanui**. Vis dėlto siekiant paskatinti Uzbekistaną pagerinti žmogaus teisių padėtį ir atsižvelgiant į priisiimtus įsipareigojimus, šešiams mėnesiams buvo sustabdytas vizų režimo apribojimų taikymas. Po 2008 m. balandžio 29 d. peržiūros Taryba pratęsė visų režimo apribojimų netaikymo laikotarpį dar šešiams mėnesiams iki 2008 m. lapkričio 13 d.

Atlikus peržiūrą 2008 m. balandžio 29 d., Taryba priėmė išvadas, kuriose palankiai vertinamas mirties bausmės panaikinimas, *habeas corpus* nustatymas ir įvairių žmogaus teisių gynėjų išleidimas į laisvę, tačiau pareikštas susirūpinimas dėl žmogaus teisių padėties kitose srityse ir Uzbekistanas skatinamas, *inter alia*, užtikrinti, kad į laisvę bus išleisti žmogaus teisių gynėjai, užbaigta *Human Rights Watch* atstovybės šalyje direktoriaus akreditacija, bendradarbiaujama su JT specialiaisiais pranešėjais dėl kankinimo ir saviraiškos laisvės klausimų ir panaikinti apribojimai NVO.

2008 m. birželio 5 d. ES surengė ES ir Uzbekistano dialogo žmogaus teisių klausimais antrąjį raundą¹³⁵.

2008 m. birželio 24 d. vykstant pirmajam reguliariam ES ir Turkmėnistano dialogui žmogaus teisių klausimais¹³⁶, ES pareiškė susirūpinimą dėl **Turkmėnistano**, pavyzdžiui, laisvės burtis į asociacijas ir susirinkimų laisvės, saviraiškos laisvės ir žiniasklaidos, minties ir religijos laisvės, kalėjimų sąlygų bei laisvo judėjimo ir priverstinio persikėlimo srityse.

ES iškėlė klausimų dėl **Kirgizijos Respublikos**, pavyzdžiui, dėl konstitucinės reformos, didelių gyventojų grupių socialinės padėties, teisėkūros pokyčių, pabrėždama, kad griežčiau kontroliuojamos demokratinės laisvės ir ribojamos galimybės gauti informaciją, bei primindama 2007 m. gruodžio mėn. parlamento rinkimus, kurie anot Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuro (ODIHR) yra „prarasta galimybė“.

¹³⁴ OL L 295, 2007 11 14, p. 34–39.

¹³⁵ Žr. 2.6.3 dalies skirsnį dėl Uzbekistano.

¹³⁶ Žr. 2.6.3 dalies skirsnį dėl Turkmėnistano.

ES apgailestavo, kad **Tadžikistanas** toliau susiduria su rimtomis kliūtėmis siekiant stabilizacijos, bei paragino Tadžikistaną pasitaisyti siekiant šio tikslo. Daugumos gyventojų socialinė ir ekonominė padėtis, ypač žiemą, ir toliau yra dramatiška, tuo tarpu pavienės vyriausybės pastangos kovoti su korupcija ir blogu valdymu baigiasi pilietinės visuomenės vystymosi suvaržymu. Be to, ES pareiškė nerimaujanti dėl sunkių NVO veiklos sąlygų šalyje, taip pat dėl religijos laisvių suvaržymo.

6.4. Afrika

2007 m. gruodžio mėn. Lisabonoje įvykusiame ES ir Afrikos aukščiausiojo lygio susitikime priėmus Bendrą Afrikos ir ES strategiją bei jos pirmąjį veiksmų planą, daug dėmesio buvo skiriama žmogaus teisių, teisinės valstybės ir gero valdymo principų propagavimui.

2007 m. gruodžio 6 d. Taryba priėmė bendruosius veiksmus, kuriais Koen Vervaeke paskirtas ES specialiuoju įgaliotiniu Afrikos Sąjungoje. Tą pačią dieną Komisija paskyrė jį Europos Komisijos delegacijos Afrikos Sąjungoje vadovu. Šiuo paskyrimu išreiškiama dviejų institucijų bendra valia apjungti visas ES priemones ir taip užtikrinti nuoseklų požiūrį į Afriką visais lygiais.

Afrika ir ES nustatė atrinktus prioritetinius veiksmus pirminiu 2008–2010 m. laikotarpiu ir susitarė juos įvykdyti įgyvendinant Afrikos ir ES partnerystę demokratinio valdymo ir žmogaus teisių srityje. Ši partnerystė į vieną visumą apjungia prioritetinius veiksmus siekiant sustiprinti dialogą, be kita ko, pasaulio lygiu ir tarptautiniuose forumuose, propaguoti Afrikos tarpusavio peržiūros mechanizmą ir remti Afrikos demokratijos, rinkimų ir valdymo chartiją. Vyksta reguliarus AS ir ES dialogas žmogaus teisių srityje. Šalys susitarė dėl šio dialogo tikslų, formos ir darbotvarkės¹³⁷. Afrikos žmogaus ir tautų teisių teismas 2008 m. rugsėjo mėn. kreipėsi į Europos Parlamento žmogaus teisių pakomitetą kartu su pagrindine Pilietinės visuomenės organizacija, Koalicija už veiksmingą Afrikos žmogaus ir tautų teisių teismą.

¹³⁷ Žr. 2.6.4 dalį „ES ir Afrikos Sąjungos dialogas žmogaus teisių klausimais“.

Be to, žmogaus teisių klausimai toliau nagrinėjami palaikant politinį dialogą su kiekviena iš Afrikos šalių ir laikantis praktinio požiūrio, pavyzdžiui, teikiant paramą pilietinės visuomenės bei parlamentų stiprinimui ir decentralizacijos programoms, kuriomis suteikiamas didesnis vaidmuo ir įgaliojimai provincijų ir (arba) vietos valdžios institucijoms. Žmogaus teisių, teisinės valstybės ar demokratinų procesų pažeidimai toliau svarstomi konsultacijų pagal Kotonu susitarimo 96 straipsnį su Gvinėja ir Zimbabve metu. Santykiuose su Gvinėja pasiekta apčiuopiamos pažangos, tuo tarpu santykiai su Zimbabve toliau kelia problemų. Pažangu yra tai, kad atsižvelgusi į labai pagerėjusią žmogaus teisių padėtį Toge, 2007 m. lapkričio mėn. ES nusprendė atšaukti taikomas priemones ir užbaigti konsultacijų procesą su Togo Respublika pagal Kotonu susitarimo 96 straipsnį.

Vakarų Afrika

2007 m. kovo mėn. Uagadugu politinis susitarimas paskatino teigiamus poslinkius daugelyje sričių ir suteikė viltį pasiekti nuolatinę taiką **Dramblio Kaulo Krante**. 2008 m. lapkričio mėn. Dramblio Kaulo Krante turėtų įvykti gerokai atidėti prezidento rinkimai, o ES yra pakviesta padėti juos surengti ir juos stebėti. Vis dėlto pažanga kitais svarbiausiais klausimais, t. y. karinių grupuočių nusiginklavimo ir išardymo bei ginkluotųjų pajėgų susijungimo klausimais, ir toliau daroma lėtai.

Liberijos Prezidente išrinkus E. Johnson-Sirleaf, teisinės valstybės padėtis šalyje labai pagerėjo. Vienintelės tebegaliojančios sankcijos – ginklų embargas ir tam tikriems asmenims taikomi kelionių apribojimai – buvo pratęstos dar dvylikos mėnesių laikotarpiui¹³⁸. Vis dėlto, plačiai paplitęs smurtas, ypač ginkluoti apiplėšimai ir prievartavimai, visų pirma Monrovijoje ir jos apylinkėse, tęsiasi ir rodo, kad Liberijos nacionalinė policija yra nepajėgi veiksmingai atlikti savo pareigų. Be to, vis dar reikia išspręsti keletą taikos tvarumui ir stabilumui palaikyti labai svarbių klausimų, tarp kurių – teisinės ir teisminės sistemos reforma, nuo karo nukentėjusių gyventojų reintegracija bei teisinės valstybės principų taikymas visoje šalyje.

¹³⁸ Tarybos bendroji pozicija 2008/109/BUSP dėl ribojančių priemonių Liberijai (OL L 38, 2008 2 13, p. 26).

2008 m. gegužės mėn. ES surengė trejeto sudėties susitikimą su **Nigerijos** užsienio reikalų ministru, kad būtų priimtas sprendimas dėl sustiprinto ES ir Nigerijos politinio dialogo, kurio metu pasaulio ir nacionaliniu lygiu taip pat bus sprendžiami žmogaus teisių klausimai. Nigerija atlieka labai svarbų vaidmenį Afrikoje, ypač Vakarų Afrikoje, įtvirtinant taiką ir stabilumą. Tikimasi, kad ES pagalba bus nukreipta prioritetiniams veiksams remti šiose srityse: taika ir saugumas, valdymas ir žmogaus teisės, prekyba ir regioninė integracija, pagrindiniai vystymosi klausimai (įskaitant aplinkos tvarumą ir klimato kaitą).

Malio Šiaurėje vyraujanti padėtis saugumo srityje toliau kėlė nerimą. Nepasibaigus apžvelgiamam laikotarpiui, tarpininkaujant Alžyriui, buvo pradėtos taikos derybos tarp sukilėlių ir Malio Vyriausybės. Apžvelgiamu laikotarpiu nuo sukilėlių išpuolių ir kariuomenės atsakomųjų veiksmų žuvo arba buvo sužeista daug asmenų, įskaitant civilius gyventojus. Labai laukiama, kada bus surengta regioninė konferencija taikos ir vystymosi klausimais, apie kurią valdžios institucijos praneša nuo 2007 m. rudenio.

2008 m. pavasarį **Senegale** atsinaujino visuomenės agresijos protrūkiai prieš homoseksualus. Kad sustabdytų smurtą, turėjo įsikišti policija. Neįmanoma numatyti, kad artimiausioje ateityje homoseksualumas nebebus laikomas nusikaltimu, kadangi tai yra politiniu požiūriu opus klausimas. ES palankiai įvertino Senegalo Vyriausybės sprendimą buvusįjį Čado Prezidentą Hissène Habré teisti Senegale. ES pareiškė ketinanti prisidėti prie teismo proceso.

Centrinė Afrika

Europos Sąjunga toliau atidžiai nagrinėja žmogaus teisių padėtį **Kongo Demokratinėje Respublikoje** (KDR) ir yra susirūpinusi nuolatiniais žmogaus teisių pažeidimais šalyje, įskaitant seksualinį smurtą prieš moteris, ypač rytuose.

ES ne vieną kartą pasmerkė žmogaus teisių pažeidimus KDR, pareikšdama didžiausią susirūpinimą, taip pat ir palaikydama tiesioginius ryšius su Kongo valstybės pareigūnais. Be to, žmogaus teisių demaršai siekiant ginti žmogaus teisių gynėjus arba kitais susirūpinimą keliančiais klausimais kai tik reikia rengiami atitinkamų nacionalinių valdžios institucijų atžvilgiu.

Be to, ES valstybės narės ir Komisija toliau remia gero valdymo principus, įskaitant demokratijos stiprinimą, teisinę valstybę ir saugumo sektoriaus reformą. Atsižvelgiant į tai, iki 2009 m. liepos 1 d. pratęstos dvi ES ESGP misijos – EUSEC RD Congo ir EUPOL RD Congo; tai rodo, kad ES prioritetas – toliau remti kariuomenės ir policijos reformą kartu su tvirtomis EB pastangomis teisingumo / policijos srityse.

Saugumo padėtis šalies rytinėje dalyje šiek tiek pagerėjo pasirašius Nairobi komunikatą ir Gomos įsipareigojimus dėl Kivu provincijų. Tačiau laipsniškas padėties blogėjimas nuo 2008 m. rugpjūčio mėn. dar kartą patvirtino, kad padėtis yra labai trapi. ES toliau remia politinius procesus laikydamasi nuomonės, kad dialogas ir prisiimtų įsipareigojimų politikos bei saugumo srityse įgyvendinimas yra vienintelis tvarus metodas siekiant sumažinti žmogaus teisių pažeidimų skaičių ir pasiekti ilgalaikę taiką.

Be to, pagrindinė problema tebėra visų pirma valstybinės valdžios trūkumas rytinėje dalyje, todėl žmogaus teisių padėtis nepagerėjo. Šimtai tūkstančių žmonių toliau yra perkelti, o moterys ir vaikai, ir net vyrai, kenčia prievartavimus, kankinimus, žudymus ir apiplėšimus. Tokie prievartavimai, kurie dažnai naudojami kaip karo ginklas, JTST pripažinti potencialia grėsme tarptautiniam saugumui. Siekiant padaryti galą tokiam šiurkščiam elgesiui, tarptautinėje darbotvarkėje pirmaisiais punktais įrašyti šie tikslai: Ruandos demokratinių išlaisvinimo pajėgų (FDLR) pasitraukimas iš KDR, Kongo kariuomenės reforma ir drausmingumas, galas nebaudžiamumui ir valstybinės valdžios sustiprinimas Kivu. ES paprieštaravo 2008 m. kovo mėn. JT specialiojo pranešėjo žmogaus teisių padėties KDR klausimu įgaliojimų sustabdymui ir atidžiai išnagrinės ataskaitą dėl KDR, kurią keletas specialiųjų pranešėjų įvairiais žmogaus teisių klausimais pateiks 2009 m. kovo mėn.

2007 m. spalio mėn. generalinio sekretoriaus-vyriausiojo įgaliotinio asmeninė atstovė R. Kionka kartu su ES specialiuoju įgaliotiniu Didžiųjų ežerų regione apsilankė KDR rytinėje dalyje ir svarstė šiuos klausimus su vietos valdytojais, karo vadais ir vyriausybės pareigūnais Kinšasoje.

ES tęs dialogą su KDR Vyriausybe ir kitomis šalimis regione siekdama propaguoti taiką ir žmonių saugumą šiame regione.

ES visiškai pritaria principui, kad visi civilių asmenų žmogaus teises pažeidžiantys asmenys turi būti patraukti atsakomybėn. Todėl ES pakartojo remianti **TBT** pastangas, susijusias su praeityje įvykdytais ir šiuo metu vykdomais žmogaus teisių pažeidimais Didžiųjų ežerų regione. Teismui išdavus J. P. Bemba arešto orderį, šis asmuo buvo areštuotas vienoje iš ES valstybių narių ir todėl jį buvo galima perduoti TBT.

Pietų Afrika

ES atidžiai stebėjo žmogaus teisių padėtį **Zimbabvėje**, kuri apžvelgiamu laikotarpiu toliau blogėjo. ES padarė keletą viešų pareiškimų, kuriais pasmerkė padėtį.

Kadangi šalyje nebuvo padaryta pažangos žmogaus teisių srityje, 2008 m. vasario mėn. Taryba atnaujino Bendrąją poziciją 2008/135/BUSP¹³⁹, pirmą kartą priimtą 2002 m. vasario mėn. (2008/145/BUSP¹⁴⁰), dėl ribojančių priemonių, nukreiptų prieš tuos vadovaujančius asmenis, kurie yra atsakingi už Zimbabvės valdymo krizę ir žmogaus teisių pažeidimus. Ribojančias priemones sudaro asmenims, dalyvaujantiems veikloje, kuri labai kenkia demokratijai, pagarbai žmogaus teisėms ir teisinei valstybei Zimbabvėje, taikomas draudimas atvykti į ES ir jų lėšų įšaldymas. Taip pat galioja embargas karinėms operacijoms skirtų ginklų ir įrangos tiekimui.

Šiam laikotarpiui svarbūs du procesai. Pirmasis – nuolatinės Pietų Afrikos Prezidento T. Mbeki tarpininkavimo pastangos, antrasis – pasirengimas prezidento ir parlamento rinkimams Zimbabvėje 2008 m.

¹³⁹ OL L 43, 2008 2 19, p. 39–39.

¹⁴⁰ OL L 50, 2002 2 21, p. 1.

2008 m. rugpjūčio mėn. Lusakoje (Zambijoje) įvykusio Pietų Afrikos vystymosi bendrijos (PAVB) kasmetinio aukščiausiojo lygio susitikime Prezidentas T. Mbeki informavo apie pažangą vykdant tarpininkavimo tarp Zimbabvės Afrikos nacionalinės sąjungos (Patriotinio fronto) (ZANU-PF) ir Judėjimo už demokratinius pokyčius (MDC) veiklą. Aukščiausiojo lygio susitikime palankiai įvertinta pažanga, o šalys paskatintos paspartinti derybų procesą ir kuo greičiau užbaigti darbą, kad kiti rinkimai galėtų būti surengti taikioje aplinkoje, ir Zimbabvės gyventojai galėtų išsirinkti geriausią savo vadovą. Deja, tarpininkavimo pastangomis nepavyko sukurti taikios rinkimų aplinkos. Valdančioji ZANU-PF partija niekada iš tiesų neparodė esanti pasirengusi įsipareigoti derėtis, o metams baigiantis padažnėjo smurto atvejų ir žmogaus teisių pažeidimų, kuriuos saugumo pajėgos ir ZANU-PF rėmėjai vykdė ne tik prieš MDC, bet ir apskritai prieš gyventojus.

2007 m. gruodžio mėn. Prezidentas R. Mugabe dalyvavo ES ir Afrikos aukščiausiojo lygio susitikime Lisabonoje. Jam buvo išduota viza nepaisant to, kad jis buvo asmenų, kuriems taikomas draudimas išduoti vizą, sąrašė, nes keletas Afrikos valstybių iškėlė tokią dalyvavimo aukščiausiojo lygio susitikime sąlygą. Aukščiausiojo lygio susitikimo metu keletas ES valstybių vadovų atvirai kritikavo Prezidentą R. Mugabe ir jo režimą Zimbabvėje.

Pirmasis rinkimų turas įvyko 2008 m. kovo 29 d. Rinkimus stebėjo Pietų Afrikos vystymosi bendrija (SADC), AS ir Visos Afrikos Parlamentas. Nepaisant kritiškų rinkimų stebėtojų pasisakymų, opozicija laimėjo tiek parlamento, tiek prezidento rinkimus. Prie šio įvykio labai svariai tarpininkavimo pastangomis prisidėjo Prezidentas T. Mbeki – vienas iš jo pasiekimų buvo tai, kad kiekvienos rinkimų apylinkės rinkimų rezultatai, iš karto juos suskaičiavus, turėjo būti skelbiami lauke prie balsavimo punkto. Dėl to NVO ir rinkimų stebėtojai turėjo galimybę nufotografuoti ir palyginti visus atskirus duomenis dar iki tol, kol valdžia būtų galėjusi pradėti netinkamai juos tvarkyti. Vis dėlto, prezidento rinkimų rezultatai nebuvo pakankamai aiškūs (Mugabe – 43 %; Tsvangirai – 48 %), kad būtų išvengta pakartotinių prezidento rinkimų. Rinkimai įvyko 2008 m. birželio 27 d. ir visi stebėtojai vieningai pasmerkė šį įvykį. Dar prieš rinkimus valdančioji partija ir saugumo pajėgos sudarė sąlygas šalyje precedento neturinčiam įbauginimo režimui, tad galiausiai opozicijos kandidatas iš baimės, kad jis ir jo rėmėjai neteks gyvybės, turėjo pasitraukti iš rinkimų dar prieš jiems įvykstant. Rinkimai įvyko, nors buvo tik vienas kandidatas, kuris, kaip ir laukta, vyriausybės pareigūnams suskaičiavus atiduotus balsus neprižiūrint nešališkiems stebėtojams, surinko 85 % balsų.

Rytų Afrika

ES stebėtojos teisėmis **Šiaurės Ugandoje** dalyvavo Ugandos Vyriausybės ir Viešpaties pasipriešinimo armijos (LRA) derybose Džuboje. Taryba rėmė buvusiojo Mozambiko Prezidento, JT Generalinio Sekretoriaus specialiojo pasiuntinio LRA paveiktose teritorijose, tarpininkavimo veiklą. ES prisidėjo rengiant ir pasirašant Džubos taikos susitarimo penkis atskirus priedus, įskaitant priedą dėl atskaitingumo ir teisingumo, ir apgailestavo, kad Galutinis taikos susitarimas negalėjo būti galiausiai pasirašytas. Vis dėlto Šiaurės Ugandoje nebebuvo naujų smurto protrūkių, o ES yra įsipareigojusi padėti atstatyti Šiaurės Ugandą, kad namo galėtų grįžti viduje perkeltieji asmenys, kurių priskaičiuojama vienas milijonas. Be to, ji paskatino Ugandos Vyriausybę toliau priimti atsakomybę už šį procesą ir būti pasirengusiai įgyvendinti Taikos susitarimo nuostatas remiantis Romos statutu, kuriuo įsteigtas TBT, ir sustiprinti teisinę valstybę visoje Ugandoje.

Politinė, saugumo ir humanitarinė padėtis **Sudane** ir visų pirma Darfūre per pastaruosius metus nepagerėjo. ES toliau kelia susirūpinimą tebesitęsiantis smurtas prieš civilius, taikdarius bei humanitarinę pagalbą teikiančius darbuotojus ir įrodymai dėl didelio su lytimi susijusio smurto bei lytinių nusikaltimų atvejų skaičiaus.

Nors 2008 m. sausio mėn. pabaigoje humanitarinės pagalbos teikimo ribojimo moratoriumas Darfūre buvo pratęstas dar vieneriems metams, padėtis toliau blogėjo. Žmonių kančios – dešimtys tūkstančiai naujų pabėgėlių ir viduje perkeltųjų asmenų, neturinčių galimybių arba turinčių ribotas galimybes gauti humanitarinę pagalbą – tebėra kasdienybė po kaimų karinių užpuolimų Darfūre. Tiek vyriausybės pajėgos, tiek sukilėlių grupuotės pažeidinėja žmogaus teises ir tarptautinę humanitarinę teisę. Jie atsisako dalyvauti prasmingose taikos derybose, todėl nesimato apgailėtinos humanitarinės padėties pabaigos. Nusikaltimų vykdytojai ir žmogaus teisių bei tarptautinės humanitarinės teisės pažeidėjai negali likti nenubausti. Ne vieną kartą buvo priminta, kad svarbu laikytis JT Saugumo Tarybos rezoliucijos 1325 (2000) dėl moterų, taikos ir saugumo.

Vadovaudamasi JTST rezoliucija 1593 (2005), ES ne kartą ragino Sudano Vyriausybę besąlygiškai bendradarbiauti su Tarptautiniu baudžiamuoju teismu (TBT) ir išduoti du asmenis, kurių arešto orderius dėl kaltinimų nusikaltimais žmoniškumui ir karo nusikaltimais Darfūre TBT išdavė 2007 m. balandžio 27 d. Nebegalima leisti, kad būtų nebaudžiama už pačius baisiausius nusikaltimus. Europos Vadovų Taryba išvadose paragino Bendrųjų reikalų ir išorės santykių tarybą atidžiai stebėti įvykius Sudane ir apsvarstyti papildomas priemones, kurių būtų imtasi tuo atveju, jeigu nebus visapusiškai bendradarbiaujama su JT ir kitomis institucijomis, įskaitant TBT ¹⁴¹.

Afrikos Kyšulys

ES ir toliau yra labai susirūpinusi žmogaus teisių padėtimi **Eritrėjoje**, įskaitant blogėjančią religijos laisvės ir žiniasklaidos laisvės padėtį, ir yra apie tai pranešusi tiesiogiai Eritrėjos Prezidentui. 2007 m. rugsėjo 18 d. ES padarė pareiškimą, kuriuos pareiškė susirūpinimą politinių kalinių padėtimi šalyje, įskaitant 2001 m. rugsėjo mėn. areštuotų žinomų Parlamento narių ir žurnalistų, kurie vis dar yra sulaikyti nepateikęs kaltinimų ir neleidžiant susisiekti su išoriniu pasauliu, padėtį. ES toliau ragina įgyvendinti Eritrėjos ratifikuotas sutartis dėl žmogaus teisių; šiuo atveju, vykdydama EB projektą kartu su vietos profesinėmis sąjungomis, ES konkrečiai remia TDO konvencijų įgyvendinimą.

ES toliau vykdo veiklą siekdama propaguoti pagarbą žmogaus teisėms ir skatinti daugiapartinę demokratiją **Etiopijoje**. ES visų pirma pareiškė nerimaujanti dėl įstatymo dėl NVO projekto, kuris gali sutrukdyti pilietinei visuomenei pasinaudoti galimybe propaguoti demokratiją. Taip pat buvo išreikštas susirūpinimas dėl smurto ir kitokio pobūdžio spaudimo žurnalistams ir dėl kitų saviraiškos laisvės ir teisės laisvai burtis į asociacijas ribojimų. ES nusiuntė laišką Etiopijos Ministrui Pirmininkui, pareikšdama susirūpinimą žmogaus teisių padėtimi Etiopijos Somalio rajone (Ogadene) ir siūlydama pagalbą skatinti ekonominę vystymąsi regione. ES taip pat stebi probleminius teismo procesus prieš asmenis, kurie buvo suimti dėl 2005 m. įvykusių demonstracijų. Pažangu yra tai, kad imtasi pirmųjų veiksmų kuriant nacionalinius žmogaus teisių stebėsenos mechanizmus.

¹⁴¹ Žr. 4.8 dalį „TBT ir kova su nebaudžiamumu“.

ES pareiškė susirūpinimą dėl besitęsiančio konflikto blogėjančia žmogaus teisių padėtimi **Somalyje** ir paragino oficialiai pasmerkti ir ištirti visus žmogaus teisių pažeidimus **Somalyje**. Po šešiolikos pilietinio karo metų svarbiausi Somalio uždaviniai yra sukurti taiką ir saugumą, įtvirtinti demokratinius procesus ir sukurti institucijas, taip pat sustiprinti žmogaus teises. Visų pirma šurkščiai pažeidžiamos vaikų, moterų ir kitų pažeidžiamų grupių pagrindinės teisės. Vaikams kylantis pavojus yra labai didelis (50 % gyventojų yra jaunesni nei 18 metų, o apie 20 % – jaunesni nei 5 metų), daugiausia dėl nepakankamo maitinimo ir apsaugos nebuvimo. ES remia Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biurą, įskaitant nepriklausomą ekspertą žmogaus teisių klausimais Somalyje, ir paragino juos imtis nepriklausomos faktų nustatymo bei įvertinimo misijos Somalyje. Tai būtų pirmas sveikintinas žingsnis siekiant, kad visos šalys sukurtų nuolatinių žmogaus teisių pažeidimų tyrimo mechanizmą. ES yra pasirengusi padidinti paramą žmogaus teisių srityje Somalyje, konkrečiai stiprinant gebėjimus valstybės institucijose ir tarnybose.

6.5. Artimieji Rytai ir Arabijos pusiasalis

Žmogaus teisės tebebuvo rimtai pažeidinėjamos **Irane**. Nuo paskutinės metinės ataskaitos pateikimo pagrindinėse ES susirūpinimą keliančiose srityse pažangos nepadaryta; daugeliu atžvilgių padėtis pablogėjo. Nerimą kelia vis dažnesnis mirties bausmės (taip pat nepilnamečiams) taikymas. Irane mirties bausmė vykdoma dar jaunesniems nepilnamečiams nusikaltėliams nei kitose pasaulio šalyse ir jis priklauso labai mažai grupei šalių, kuriose tebetaikoma mirties bausmė už nusikaltimus, padarytus iki 18 metų amžiaus. Griežtai ribojama saviraiškos laisvė. Irano elgesys su religinėmis ir etninėmis mažumomis toliau kelia susirūpinimą ES. Dažnai pranešama apie kankinimus. Žmogaus teisių gynėjai vis dažniau įkalinami už jų darbą, pranešama apie dažnėjančius persekiojimo ir bauginimo atvejus. Dedama mažai veiksmingų pastangų siekiant pertvarkyti įstatymus, institucijas ir oficialią praktiką, kurie sudaro sąlygas žmogaus teisių pažeidimams. Kita vertus, ES neramina svarstomas baudžiamojo kodekso projektas, kurio kai kuriuose skirsniuose akivaizdžiai pažeidžiami Irano Islamo Respublikos įsipareigojimai pagal tarptautines žmogaus teisių konvencijas, pavyzdžiui, nustatomas privalomas mirties bausmės nuosprendis už apostazės, erezijos ir raganavimo nusikaltimus.

ES nuosekliai reagavo į visus sunkius žmogaus teisių pažeidimo atvejus (mirties bausmę, kankinimą, žmogaus teisių gynėjus, moterų teises, mažumoms priklausančių asmenų teises), daugeliu atveju pateikdama viešas deklaracijas. Apžvelgiamu laikotarpiu ES atstovai, bendraudami su Irano valdžios institucijomis, ne kartą kėlė žmogaus teisių klausimus. Tarp aptartų dalykų – mirties bausmės nepilnamečiams pažeidėjams vykdymas nepaisant paskelbto tokios praktikos moratoriumo, amputavimo atvejai ir viešas mirties bausmės vykdymas; valdžios institucijų vykdomas asmenų, kurie taikiai skelbia ar reiškia savo nuomonę, persekiojimas ir įkalinimas. Susirūpinimą kėlė religinių mažumų, visų pirma specialiai persekiojamų bahajų, kaip liudija neteisėtas jų bendruomenės lyderių areštas gegužės mėn., diskriminavimas ir padažnėję smurtiniai užpuolimai bei toliau vykdomos prieš bahajus nukreiptos propagandos kampanijos Irano žiniasklaidoje. Be to, ES išreiškė susirūpinimą dėl griežtų saviraiškos laisvės apribojimų, įskaitant laikraščių uždarymą, internetinių dienoraščių autoriams ir universitetams taikomus griežtus suvaržymus, politinių kalinių, visų pirma moterų žmogaus teisių gynėjų, profesinių sąjungų veikėjų ir žurnalistų, kalinimą.

Irano valdžios institucijos rodė vis didesnę nenorą svarstyti ir spręsti žmogaus teisių klausimus su ES. Jos tebeatsisakinėjo surengti ES ir Irano dialogo žmogaus teisių klausimais posėdį nepaisydamos ES pastangų tai įvykdyti. 2007 m. gruodžio mėn. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos metu visos ES valstybės narės pritarė rezoliucijos dėl žmogaus teisių Irane pateikimui. Rezoliucijoje buvo išreikštas rimtas susirūpinimas dėl tebesitęsiančio žmogaus teisių pažeidinėjimo, o Irano Islamo Respublika buvo raginama laikytis laisvai priimtų tarptautinių įsipareigojimų.

Geras valdymas, demokratija, žmogaus teisės ir teisinė valstybė yra sritys, kurioms skiriamas pagrindinis dėmesys ES plėtojant santykius su **Iraku** ir teikiant jam pagalbą. ES skatina stiprinti saugumą remiant teisinės valstybės sistemą ir propaguojant pagarbos žmogaus teisėms kultūrą bei pritaria tokiam demokratinės valdžios modeliui, pagal kurį įveikiamas susiskaldymas ir remiamas tarptautinio susitarimo su Iraku, kuriuo Irakas įsipareigojo laikytis teisinės valstybės principų ir gerbti žmogaus teises, įgyvendinimas. Vykdydama Jungtinę teisinės valstybės misiją Irake (EUJUST LEX), ES ir toliau valstybėse narėse Irako prašymu rengė mokymus policijos pajėgų, teismų ir pataisos tarnybų vyresniesiems pareigūnams iš visos šalies. Nuo 2005 m. EB teikė paramą teisinės valstybės ir teisingumo sektoriui Irake. Akcentuojamas praktinis taikymas Irake. 2007 m. Komisija skyrė lėšų konkrečiai teisinės valstybės ir teisingumo sektoriui remti stiprinant pagrindines valstybines ir privačiąsias institucijas ir gebėjimus. Parama teikiama kelioms valstybinėms bei privačiosioms institucijoms bei pilietinės visuomenės vystymuisi žmogaus teisių srityje. Atsižvelgiant į sunkią šalies viduje perkeltųjų asmenų ir pabėgėlių padėtį, ypač šiame regione, ES skyrė finansavimą ir humanitarinei pagalbai, skirtai spręsti susidariusią padėtį.

2005 m. rugsėjo mėn. ES ir Irakas pasirašė bendrą deklaraciją dėl politinio dialogo. ES pasinaudojo šiuo dialogu ES žmogaus teisių tikslams propaguoti ir savo susirūpinimui dėl žmogaus teisių Irake pareikšti. ES pareiškė nusivylimą dėl to, kad 2005 m. rugsėjo mėn. Irake vėl įvesta mirties bausmė, ir ne kartą ragino ją panaikinti. Šiuo metu ES derasi dėl Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo su Iraku, kuriame turėtų būti nuostata dėl žmogaus teisių, turėtų būti nustatytas bendradarbiavimo žmogaus teisių klausimais pagrindas ir numatyti įvairūs klausimai, įskaitant teisinės valstybės ir Tarptautinio baudžiamojo teismo klausimus.

Atrodo, kad visuomenė **Saudo Arabijoje** tampa vis labiau informuota apie žmogaus teises; ES pageidauja skatinti šią pozityvią tendenciją ir tęsti dialogą šiais klausimais su Saudo Arabija. Žmogaus teisių padėtis Saudo Arabijoje – tiek konkretūs atvejai, tiek bendro pobūdžio klausimai, pavyzdžiui, mirties bausmė, moterų padėtis ir spaudos laisvė, vis dar kelia rimtą susirūpinimą. ES tebereiškė susirūpinimą Saudo Arabijos valdžios institucijomis dvišalių santykių pagrindu ir Persijos įlankos bendradarbiavimo tarybos posėdžiuose.

ES toliau padėjo **Jemeno** Respublikai vykdyti reformas, be kita ko, žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių srityje. Jemenas yra šalis, kuri yra įsipareigojusi laikytis atstovaujamosios demokratijos principų ir gerbti žmogaus teises, todėl Persijos įlankos regione ji aktyviai tarpininkauja ES žmogaus teisių klausimais. Vis dėlto, teigiami demokratiniai poslinkiai Jemene, įskaitant sėkmingą deklaruojamų užmojų žmogaus teisių srityje įgyvendinimą, priklausys nuo šios šalies sugebėjimo kovoti su skurdu, fundamentalizmu ir terorizmu. Bendradarbiaudama su Jemeno valdžios institucijomis, ES toliau perduos pažangiąją patirtį ir teiks gebėjimų kūrimo pagalbą visose minėtose srityse.

6.6. Azija

Žmogaus teisės yra labai svarbus ES politinių santykių su šio regiono šalimis aspektas. ES siekia savo tikslų žmogaus teisių propagavimo ir demokratijos įtvirtinimo srityse pasitelkdama įvairias užsienio politikos priemones, visų pirma įtraukdama nuostatas dėl žmogaus teisių į dvišalius susitarimus, derybas dėl partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimų, veddama diskusijas žmogaus teisių klausimais reguliariuose politinių dialogų susitikimuose, organizuodama tikslinius dialogus žmogaus teisių klausimais ir steigdama rinkimų stebėjimo misijas. Be to, ES nuolat vykdo žmogaus teisių politiką Azijos ir Europos susitikime (ASEM); tai yra daugiašalis procesas, kuriame dalyvauja Europos ir Azijos regionų šalys. ES gerai įvertino tai, kad į ASEAN chartiją, kurią priėmė Pietryčių Azijos tautų asociacija (ASEAN), buvo įtrauktos nuostatos dėl žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių propagavimo bei apsaugos ir tokiu būdu numatoma įsteigti ASEAN žmogaus teisių organą, kuris taptų pirmąja tokio pobūdžio institucija Azijoje.

Pripažindama, kad žemyne žmogaus teisių srityje pasiekta bendro pobūdžio pažangos, vis dėlto ES mano, kad reikia padaryti daug daugiau, visų pirma sprendžiant mažumų, pabėgėlių ir socialiai pažeidžiamų grupių padėties, saviraiškos laisvės, teisės laisvai burtis į asociacijas ir silpnos bei ne nepriklausomos teismų sistemos klausimus.

Šiaurės Rytų Azija

Apžvelgiamu laikotarpiu dėl **Kinijoje** 2008 m. rugpjūčio mėn. vykusių Olimpinių žaidynių tarptautinė bendruomenė ir pilietinė visuomenė intensyviai nagrinėjo žmogaus teisių padėtį Kinijoje. Iš dalies atsižvelgiant į Kinijos pažadus, duotus jai varžantis dėl Olimpinių žaidynių šeimininkės vaidmens, t. y. prieš žaidynes ir jų metu užtikrinti visišką žiniasklaidos laisvę užsienio korespondentams, labai tikėtasi, kad Kinija stengsis sukurti teigiamą įvaizdį pasauliui pagerindama žmogaus teisių padėtį. Akivaizdu, kad šios viltys nebuvo pateisintos, bet priešingai, rengiantis žaidynėms saugumo priemonės buvo sugriežtintos pilietinių laisvių sąskaita ir, paradoksalu, kai kuriais atvejais prisidėjo prie žmogaus teisių pažeidimų. Tarp jų – kritikos nuslopinimas įbauginant, persekiojant ir sulaikant asmenis prieš žaidynes, kontroliuojant internetą, prievarta iškeldinant žmones iš savo namų, kad būtų vietos Olimpinių žaidynių statybos darbams, ir vykdant bendrą valymo operaciją Pekine, kurios metu sulaikyti peticijų teikėjai, aktyvistai ir kiti asmenys.

ES pateikė precedento neturintį kiekį demaršų, įskaitant demaršus dėl kai kurių žinomų asmenų sulaikymo ir žmogaus teisių gynėjų nuteisimo, pavyzdžiui Hu Jia, dėl kurio pateiktas ES viešas pareiškimas, o tai nėra dažnas reiškinys. Apžvelgiamu laikotarpiu įvyko du posėdžiai palaikant ES ir Kinijos dialogą žmogaus klausimais ¹⁴²; susirūpinimas dėl žmogaus teisių taip pat buvo pareikštas kitų aukšto lygio politinio dialogo posėdžių metu, įskaitant Komisijos narių kolegijos vizitą 2008 m. balandžio mėn.

2008 m. kovo 14 d. neramumai Lasoje ir vėlesni neramumai kitose tibetiečių gyvenamosiose vietovėse – tai dar viena dėmė Kinijos žmogaus teisių istorijoje, dėl kurios Kinija tapo tarptautinės kritikos objektu. Akivaizdu, kad buvo padaryta sunkių žmogaus teisių pažeidimų, kurių visą mastą sunku įvertinti, nes Tibetas buvo veiksmingai izoliuotas. Pranešami labai skirtingi žuvusiųjų, sužeistųjų ir sulaikytųjų skaičiai, nerimą nuolat kelia netinkamas elgesys su sulaikytaisiais ir jų kankinimas, teisių į tarptautiniu mastu užtikrintą teisingą teismo procesą nebuvimas ir intensyviau vykdoma patriotinio perauklėjimo kampanija.

¹⁴² Žr. 2.6.1 dalį „Dialogas žmogaus teisių klausimais su Kinija“.

2008 m. kovo 17 d. ES pateikė viešą pareiškimą, kuriame, *inter alia*, paragino Kinijos Vyriausybę spręsti tibetiečiams rūpimus klausimus atsižvelgiant į žmogaus teises ir paskatino abi puses pradėti esminį ir konstruktyvų dialogą siekiant visiems priimtino tvaraus sprendimo, kuriuo remiantis būtų visapusiškai gerbiama tibetiečių kultūra, religija ir tapatybė. Esant tarptautiniam spaudimui, įtakoje įvyko du Dalai Lamos ir Kinijos valdžios institucijų susitikimai, tačiau jie iki šiol davė mažai konkrečių rezultatų.

Represijos prieš kultūrinę ir religinę tapatybę toliau kėlė problemų uigūrų mažumai Šindžiangso provincijoje.

Kita vertus, žemės drebėjimas Sičuane gegužės mėn. pažadino tarptautinį gailestį ir paskatino padėti Kinijos gyventojams, o pirminis atvirumas rengiant reportažus ir naujienas pozityviai skyrėsi nuo Tibeto įvykių lydinčios slaptumo atmosferos.

Apskritai apžvelgiamu laikotarpiu pažangos nepastebėta kai kuriose pagrindinėse ES neraminančiose srityse, įskaitant Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto (ICCPR) ratifikavimą, saviraiškos laisvę ir laisvę burtis į asociacijas, ypač didelį dėmesį skiriant žmogaus teisių gynėjams, baudžiamosios teisenos sistemos reformą ir perauklėjimo darbu sistemą, kalinių teises, religijos laisvę ir mažumoms priklausančių asmenų teises. Kita vertus, pastebėta keletas pozityvių pokyčių, ypač ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių srityje, pavyzdžiui, priimtas naujas Darbo sutarties įstatymas, kuriame užtikrinama didesnė darbuotojų apsauga, ir numatyta atlikti mirties bausmės atvejų peržiūrą.

ES su susirūpinimu stebėjo blogėjančią padėtį **Japonijoje**¹⁴³ mirties bausmės srityje. Misijų vadovai Tokijuje surengė keletą susitikimų su Japonijos Vyriausybės, parlamento nariais ir NVO, siekdami perduoti ES nuomonę dėl mirties bausmės nepriimtimumo.

¹⁴³ Žr. 2.6.6. dalį „Trejeto konsultacijos žmogaus teisių klausimais“.

ES toliau rimtą susirūpinimą kėlė sunkūs žmogaus teisių pažeidimai **Korėjos Liaudies Demokratinėje Respublikoje** (KLDK). Savo susirūpinimą ji dar kartą pareiškė tarptautiniuose forumuose ir dvišalėse derybose bei nesiliovė raginti Pchenjaną pagerinti padėtį. ES trejeto vizito (direktorių lygiu) į Pchenjaną metu (2007 m. gruodžio mėn.) žmogaus teisių problemas KLDK išskėlė ES valstybių narių reziduojantys ambasadoriai; jos taip pat keltos susitikimų su KLDK pareigūnais metu Briuselyje ir kitose ES valstybėse narėse.

Penktąjį kartą minint Pasaulinę kovos su mirties bausme dieną 2007 m. spalio mėn. Europos Sąjunga pakartojo savo ilgalaikę poziciją, kad ji prieštarauja mirties bausmės taikymui bet kokiomis aplinkybėmis. ES labai neramina tai, kad Korėjos Liaudies Demokratinėje Respublikoje žmonės vis dar nuteisiami mirti ir mirties bausmė vykdoma. ES labai susirūpinusi atkreipė dėmesį į tai, kad 2007 m. gruodžio mėn. Korėjos Liaudies Demokratinės Respublikos Vyriausybė atmetė JT Generalinės Asamblėjos Rezoliuciją dėl moratoriumo dėl mirties bausmės panaikinimo.

Paskutiniame JT Generalinės Asamblėjos III komiteto posėdyje nemaža balsų persvara priimta ES pateikta konkreti rezoliucija dėl žmogaus teisių padėties KLDK. ES taip pat pateikė rezoliuciją dėl KLDK, kurią 2008 m. kovo 28 d. priėmė Žmogaus teisių taryba. Šioje rezoliucijoje Pchenjanas raginamas pagerinti žmogaus teisių padėtį ir leidžiama pratęsti JT specialiojo pranešėjo žmogaus teisių padėties KLDK klausimu įgaliojimus.

Be to, ES paragino Pchenjaną atlaidžiai elgtis su KLDK piliečiais, kurie kerta sieną ieškodami maisto ir vėliau išsiunčiami atgal. Daugelis Šiaurės Korėjos gyventojų toliau rizikuoja pabėgti į užsienį ieškodami maisto ir darbo – šią tendenciją padidino didžiulis potvynis, nuniokojęs pasėlius ir namus.

Susirūpinusi dėl maisto stokos KLDK, ES toliau užtikrino aprūpinimą maistu. Ji taip pat palankiai įvertino KLDK pateiktą prašymą suteikti pagalbą maistu pagal Pasaulio maisto programą.

ES palankiai įvertino *de facto* moratoriumą dėl mirties bausmės, kuris **Korėjos Respublikoje** galiojo dešimt metų, ir paskatino Seulą pradėti *de jure* moratoriumą siekiant skubiai panaikinti mirties bausmę.

Pietryčių Azija

ES toliau labai atidžiai stebėjo padėtį **Birmoje (Mianmare)**, visų pirma po taikių demonstracijų numalšinimo jėga 2007 m. rugsėjo mėn. Šį klausimą ES aptarė su daugeliu partnerių, daugiausia iš Azijos, ir priėmė keletą Tarybos išvadų, ES pareiškimų ir pirmininkaujančios valstybės narės pareiškimų dėl atitinkamų įvykių ir dėl namų arešto pratęsimo 2008 m. gegužės mėn. Nacionalinės demokratijos lygos vadovei ir Nobelio taikos premijos laureatei Daw Aung San Suu Kyi. ES paragino panaikinti visus jai taikomas apribojimus ir paleisti į laisvę kitus politinius kalinius bei įkalintuosius 2007 m. rugpjūčio–rugsėjo mėn. vykusių demonstracijų metu ir po jų.

2007 m. rugpjūčio–rugsėjo mėn. ES vėl paragino Vyriausybę nenaudoti smurto prieš taikius demonstracijų dalyvius ir pareiškė savo solidarumą su Birmos (Mianmaro) gyventojais bei žavėjimąsi drąsiais vienuoliais bei kitais piliečiais, kurie naudojami savo teise į taikias demonstracijas.

Reaguodama į 2007 m. rugsėjo mėn. vykusių taikių demonstracijų numalšinimą jėga, kuri pasmerkė, ES sugriežtino taikomas sankcijas, uždrausdama prekybą brangakmeniais ir mediena iš Birmos (Mianmaro) ir su tuo susijusias investicijas. 2008 m. balandžio mėn. ES sutvirtino ir pratęsė bendrąją poziciją dėl ribojančių priemonių, taikomų tiems asmenims Birmoje (Mianmare), kuriems blogas šalies valdymas yra naudingas, ir tiems, kurie aktyviai žlugdo nacionalinio susitaikymo procesą, kliudo pagarbai žmogaus teisėms ir demokratijai.

ES aktyviai rėmė Jungtinių Tautų paramos misiją, įskaitant Generalinio Sekretoriaus Ban Ki-Moon ir specialiojo patarėjo Ibrahim Gambari, taip pat buvusiojo ir dabartinio specialiųjų pranešėjų apie žmogaus teisių padėtį Mianmare Sergio Pinheiro ir Tomás Ojea Quintana darbą. ES iniciatyva 2007 m. spalio 2 d. surengtas Žmogaus teisių tarybos specialus posėdis dėl Mianmaro ir sėkmingai pateiktos kelios rezoliucijos dėl žmogaus teisių padėties Mianmare. 2008 m. birželio mėn. bendru sutarimu priimta rezoliucija – tai tvirčiausia per daugelį metų priimta rezoliucija.

Siekiant bendrai remti JT paramos misiją ir aktyviau skelbti ES pozicijas, ypač partneriams Azijoje, 2007 m. lapkričio mėn. specialiuoju pasiuntiniu Birmoje (Mianmare) ES paskyrė Piero Fassino (Italija). ES specialusis pasiuntinys P. Fassino glaudžiai bendradarbiavo su JT specialiuoju patarėju I. Gambari ir konsultavosi su daugeliu partnerių Azijoje bei kitais JT draugų grupės Mianmaro klausimu nariais.

ES parėmė rezultatus, kuriuos pasiekė JT specialiojo patarėjo I. Gambari misijos Miamare, tačiau apgailestavo dėl to, kad Birmos valdžios institucijų ir Daw Aung San Suu Kyi derybos nevyko iš esmės, taip pat dėl sprendimo pratęsti jos namų areštą bei įkalinti politinius aktyvistus, kurie reikalavo ją paleisti. Be to, ES apgailestavo dėl to, kad 2008 m. gegužės 24 d. bendroje įbauginimo atmosferoje įvykusio konstitucinio referendumo rezultatai nėra patikimi. ES atstovai pastoviai pabrėžė, kad surengus referendumą pagal tarptautinius standartus ir paleidus Daw Aung San Suu Kyi, kuri nepateikus kaltinimų laikoma sulaikyta ilgiau nei šešerius metus, būtų buvę lengviau pradėti nacionalinio susitaikymo ir realaus perėjimo prie demokratijos procesą, kurio Birmai (Mianmarui) po 2008 m. gegužės mėn. šalį sukrėtusios stichinės nelaimės reikia labiau nei bet kada anksčiau.

Ciklonui Nargiui sukėlus stichinę nelaimę, ES nedelsdama skyrė didelę neatidėliotiną pagalbą ir nusiuntė kuo daugiau ekspertų į nelaimės vietą. ES viešais pareiškimais ir diplomatiniais kanalais paragino valdžios institucijas padidinti galimybes atvykti į šalį ir nelaimės paveiktas vietas bei atitinkamais atvejais palankiai vertino teigiamus poslinkius, pavyzdžiui, valdžios institucijų sprendimą suteikti galimybę atvykti į šalį užsienio pagalbos darbuotojams nepaisant jų tautybės. Vis dėlto ES toliau reiškė susirūpinimą tuo, kad pažanga daroma lėtai ir yra nepakankamai visapusiška, ir pateikė griežtus raginimus Mianmaro valdžios institucijoms toliau didinti atvykimo galimybes ir dar supaprastinti biurokratinės procedūras.

ES pareiškė labai vertinanti Jungtinių tautų ir ASEAN šalių atliktą vaidmenį koordinavimo ir palankesnių sąlygų sudarymo veikloje. ES toliau dirbo su tarptautinėmis ir vietos agentūromis bei NVO teikdama pagalbą po ciklono išgyvenusiems žmonėms. ES vis dar tikisi, kad Birmos (Mianmaro) valdžios institucijos pasinaudos galimybėmis, kurios pateiktos didelės ir dosnios tarptautinės pagalbos pasiūlymuose, bei sąžiningai bendradarbiaus su tarptautine bendruomene.

ES nerimą tebekelia tai, kad **Kambodžoje** vis dar nepakankamai laikomasi teisinės valstybės principų ir pažeidžiamos žmogaus teisės, susijusios su žeme ir ginčais dėl būsto. Be to, ES yra labai susirūpinusi tuo, kad vyksta prekyba Kambodžos piliečiais, ir šios prekybos apimtimi.

ES stebėjo, kaip 2007 m. balandžio mėn. buvo surengti vietos rinkimai. Kambodžos Karalystės Karališkosios Vyriausybės ir Kambodžos nacionalinio rinkimų komiteto kvietimu stebėti rinkimų į Nacionalinę asamblėją 2008 m. liepos 27 d. ES nusiuntė rinkimų stebėjimo misiją. ES rinkimų stebėjimo misiją sudarė 130 stebėtojų, kurie buvo išsiųsti dvejų mėnesių laikotarpiui. Kaip įprasta, EU rinkimų stebėjimo misija stebėjo visus rinkimų proceso aspektus ir įvertino, kiek šie rinkimai atitinka tarptautinius ir regioninius rinkimų standartus bei nacionalinę teisę.

ES (Europos Komisija ir kelios valstybės narės) taip pat toliau rėmė Raudonųjų khmerų tribunolą (Kambodžos konstitucinio teismo specialiąsias teisėjų kolegijas), kuris 2007 m. rudenį pradėjo Raudonųjų khmerų režimų buvusių vyresniųjų vadovų, kurie kaltinami padarę sunkių nusikaltimų, teismo procesą.

Apskritai ES vis labiau pasitiki **Indonezijos** Vyriausybe, kad ji laikysis savo įsipareigojimo užtikrinti pagarbą žmogaus teisėms. ES pripažino, kad Indonezijoje padaryta pažangos nustatant teisinius žmogaus teisių standartus – dviem 2007 m. liepos mėn. Konstitucinio teismo sprendimais, kuriais panaikinti saviraiškos laisvės apribojimai. Vienas iš daugelio teigiamų aspektų, kurį verta pažymėti – klestinti pilietinė visuomenė ir žiniasklaidos laisvė.

Praktiškai ES toliau yra susirūpinusi žmogaus teisių aspektais, visų pirma įvairių religinių grupių tarpusavio santykiais ir to paties religinio tikėjimo asmenų tarpusavio santykiais. Žmogaus teisių padėtis Papua ir Vakarų Papua provincijose parodė, kad Indonezijos tarptautiniai įsipareigojimai ir reali situacija vietoje skiriasi. Žmogaus teisių padėtis Ačeho provincijoje turėtų būti taip pat stebima. ES pažymėjo, kad sunkius žmogaus teisių pažeidimus įvykdžiusius asmenis sunku patraukti atsakomybėn.

2008 m. balandžio mėn. ES sukrėtė ministro įsakymas, kuriuo praktiškai uždrausta ahmadijos tikėjimo veikla. Gali būti laikoma, kad šiuo sprendimu nekonstituciniu būdu varžoma religijos laisvė ir jis trukdo puoselėti Indonezijos tradiciją laikytis nuosaikumo, tolerancijos ir pliuralizmo principų. ES pateikė demaršą dėl ahmadijos judėjimo ir pabrėžė, kad svarbu užtikrinti visų religinėms mažumoms priklausančių asmenų teises laisvai išpažinti savo tikėjimą.

ES tebėra susirūpinusi ir dėl atskaitingumo už praeityje įvykdytus žmogaus teisių pažeidimus ir elgesį su žmogaus teisių gynėjais. Teisminės institucijos, nagrinėdamos praeityje padarytus pažeidimus, padarė nedaug pažangos. Policija ir saugumo pajėgos vis dar labai dažnai nebaudžiamos. Kai kuriuose Indonezijos regionuose žmogaus teisių gynėjus vis dar baugina ir persekioja saugumo pajėgos.

2007 m. kovo mėn. Džokjakartoje vyresniųjų pareigūnų susitikime buvo susitarta palaikyti ES ir Indonezijos dialogą žmogaus teisių klausimu. ES trejeto ir Indonezijos politikos direktorių susitikime (2008 m. gegužės mėn. Džakartoje) patvirtinta, kad abi šalys pasirengusios pradėti nuolatinį dialogą žmogaus teisių klausimais – keistis nuomonėmis ir geriausios praktikos pavyzdžiais pasaulinės, regioninės ir nacionalinės svarbos žmogaus teisių klausimais.

ES toliau stebėjo, kaip elgiamasi su prieglobsčio prašančiais hmongais **Laose**, kurie bėga persekiojami Laoso valdžios institucijų. 2007 m. gruodžio mėn. Niujorke trejeto susitikime žmogaus teisių ekspertų lygiu dalyvavo atstovai iš dviejų NVO: Asmenų, kuriems grasinama, organizacijos ir Laoso žmogaus teisių tarybos. 2008 m. kovo mėn. įvyko antrasis Laoso Vyriausybės ir Europos Komisijos neoficialus bendradarbiavimo institucijų stiprinimo ir administracinės reformos, valdymo ir žmogaus teisių srityse darbo grupės posėdis. Šiame posėdyje ES pabrėžė pilietinės visuomenės vaidmenį plėtojant demokratiją ir kuriant socialinį kapitalą. Ji taip pat pareiškė susirūpinimą dėl priverstinės Lao Hmong repatriacijos į Tailandą. ES aktyviai propaguoja Tarptautinį baudžiamąjį teismą Laose. Pavyzdžiui, 2008 m. vasario mėn. Komisijos narė Benita Ferrero-Waldner dalyvavo seminare apie TBT ir pilietinę visuomenę Laose, kurio metu ji paragino Laosą imtis veiksmų siekiant ratifikuoti Romos statutą ir patvirtino, kad Europos Komisija remia šį procesą.

ES palankiai įvertino **Filipinų** Vyriausybės sprendimą 2008 m. balandžio mėn. ratifikuoti JT konvencijos prieš kankinimą fakultatyvinį protokolą ir įsipareigojimą nutraukti be teismo vykdomas egzekucijas, kurios yra susiję su politiniais aktyvistais, žurnalistais, žmogaus teisių aktyvistais, teisėjais ir teisininkais, o nusikaltėlius atiduoti į teismą.

Po Filipinų Vyriausybės ir ES politinių diskusijų, Vyriausybei pareiškus susidomėjimą ES technine pagalba, ES nurodė esanti pasirengusi padėti spręsti ne teismo vykdomų egzekucijų klausimą ir praeityje vyravusio nebaudžiamumo problemą. Po poreikių įvertinimo misijos 2007 m. ir išsamios ekspertų rekomendacijų peržiūros Filipinų valdžios institucijos ir ES susitarė dėl to, kaip ES parama galėtų geriausiai prisidėti stiprinant be teismo vykdomų egzekucijų tyrimą ir patraukimą baudžiamojon atsakomybėn.

2008 m. darbą turėtų pradėti ES pagalbos teisingumo srityje misija, kurios metu ES teiktų paramą, konsultacijas, techninę pagalbą ir mokymą, pavyzdžiui, baudžiamosios teisenos sistemos (teismai, baudžiamasis persekiojimas, policija), Žmogaus teisių komisijos ir pilietinės visuomenės srityse, įskaitant tiek policijai, tiek karinėms pajėgoms skirtą sąmoningumo žmogaus teisių srityje ugdymo mokymą. Be to, ES pasiūlė remti patikimo ir veiksmingo nacionalinio stebėsenos mechanizmo sukūrimą, kuris sutelktų visus Filipinų suinteresuotuosius asmenis padėti stebėti pažangą sprendžiant šį klausimą.

ES toliau skyrė daug dėmesio **Tailandui** po 2006 m. rugsėjo mėn. įvykdyto karinio perversmo ir su džiaugsmu pažymėjo, kad 2007 m. gruodžio 23 d. įvyko demokratiški rinkimai, po kurių šalį valdyti pradėjo civilinė valdžia. ES toliau atidžiai stebi politinius pokyčius, taip pat Tailando pietuose, kur reguliariai pranešama apie saugumo pajėgų vykdomas egzekucijas be teismo, priverstinius dingimus ir kankinimus. ES nuolat reiškia susirūpinimą Tailando Vyriausybei dėl elgesio su prieglobsčio prašančiais hmongais, kurie bėga persekiojami Laoso valdžios institucijų ir kurie jėga grąžinami į Laosą neatlikus nepriklausomos patikrinimo ar pabėgėlių atrankos, ir dėl nelegalių imigrantų, kurių dauguma yra iš Birmos (Mianmaro), padėties Tailande.

2007 m. prezidento ir įstatymų leidžiamosios valdžios rinkimai **Rytų Timore** buvo svarbus etapas formuojant tautos tapatybę ir kuriant stabilias bei atskaitingas demokratines struktūras ir institucijas. ES palankiai įvertino Timoro gyventojų pademonstruotą įsipareigojimą siekti demokratijos ir taikos, taikingai ir gausiai dalyvaujant parlamento rinkimuose. 2008 m. vasario mėn. ES griežtai pasmerkė pasikėsinimą nužudyti Prezidentą José Ramos-Horta ir Ministrą Pirmininką Xanana Gusmão. Šie pasikėsinimai tik sustiprina tvirtą ES pasiryžimą remti Rytų Timoro institucijas ir jų vystymą siekiant apginti šalies ateitį. ES valstybės narės ir Europos Komisija toliau yra įsipareigojusios remti Rytų Timorą ateityje sprendžiant sunkius uždavinius, tarp kurių – saugumo sektoriaus atstatymas, teisinės valstybės atkūrimas ir Rytų Timoro gyventojų socialinio ir ekonominio vystymosi taikos ir stabilumo sąlygomis užtikrinimas.

Nepaisant pastaraisiais metais vyraavusios iš esmės teigiamos pokyčių pilietinių ir politinių teisių srityje krypties, **Vietnamas** išlieka šalis, kuri kelia didelį susirūpinimą, nes joje varžoma saviraiškos laisvė (visų pirma interneto cenzūra bei griežtos bausmės vadinamiesiems „internetu disidentams“) ir religijos laisvė, taip pat nuolat taikoma mirties bausmė; tai neramina ir visiškai nedera su bendru šalies vystymusi teigiama linkme – didesniu ekonominiu atvirumu bei socialine ir ekonomine pažanga.

Valdymas ir pagarba žmogaus teisėms yra svarbios ES ir Vietnamo partnerystės bendradarbiavimo sritys. Šie klausimai reguliariai aptariami ES ir Vietnamo pogrupyje ir vietos trejeto lygiu. 2008 m. gegužės 30 d. Hanojuje įvyko trečiasis Vietnamo ir EB bendradarbiavimo institucijų stiprinimo ir administracinių reformų, valdymo ir žmogaus teisių srityse pogrupo posėdis pagal EB ir Vietnamo bendradarbiavimo susitarimą. Šiame posėdyje aptarti Tarptautinio baudžiamojo teismo, žmogaus teisių ir valdymo klausimai, migracija ir pilietinės visuomenės vaidmuo, taip pat susitarta dėl kai kurių konkrečių iniciatyvų, visų pirma migracijos, valdymo ir pilietinės visuomenės srityse, kurios turėtų būti įgyvendintos iki kito 2009 m. Briuselyje įvyksiančio pogrupo posėdžio.

2008 m. birželio 10 d. kas šešis mėnesius vykstančiame vietos ES ir Vietnamo dialoge žmogaus teisių tema aptarta nemažai klausimų, įskaitant saviraiškos laisvę ir religinę toleranciją. Be to, abi šalys priėmė sprendimą dėl politinių veiksmų ir techninio bendradarbiavimo žmogaus teisių srityje. Šiuos dialogus turėtų dar sustiprinti Vietnamo patvirtintas pagrindinis ES ir Vietnamo santykių tolesnio plėtojimo planas (kuriame minimi valdymo principai ir žmogaus teisės) bei būsimas partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimas, dėl kurio deramasi nuo 2007 m. lapkričio mėn.

ES aktyviai dalyvauja veikloje, kurios tikslas – pagerinti nepalankiomis sąlygomis gyvenančių ir neturtingų asmenų gyvenimo kokybę. Komisija įgyvendina 18 mln. EUR vertės projektą (2006–2010 m.), kurio pagrindinis tikslas – pagerinti sveikatos standartus užtikrinant kokybišką prevencinę, gydomąją ir palaikomąją priežiūrą neturtingiesiems, gyvenantiems šiaurės ir vidurio aukštumose. Be to, Komisija skiria 11,45 mln. EUR negrąžinamą paramą projektui, kurį įgyvendina Pasaulio bankas, kuriuo bus užtikrintas geresnis pagrindinių sveikatos priežiūros paslaugų finansavimas, visų pirma komunų lygiu kalnuotose Vietnamo vietovėse. Tikimasi, kad projektas bus naudingas apie 3 mln. žmonių – daugiausia etninėms mažumoms ir neturtingiesiems.

Be to, ES aktyviai propaguoja Tarptautinį baudžiamąjį teismą Vietname. Pavyzdžiui, 2008 m. gegužės mėn. Vietname EB delegacija kartu su Vietnamo teisingumo ministerija surengė regioninį seminarą apie Tarptautinį baudžiamąjį teismą. Šiame seminare pirmą kartą dalyvavo Vyriausybės atstovai.

Pietų Azija

Afganistanas išlieka vienu iš pagrindinių ilgalaikių Europos Sąjungos prioritetų. Taryba santykius su Afganistanu laiko labai svarbiais; tai liudija apžvelgiamu laikotarpiu Tarybos priimtose trejose esminės išvados – 2007 m. gruodžio 10 d., 2008 m. kovo 10 d. ir 2008 m. gegužės 26 d. Visose šiose išvadose ypač daug dėmesio skiriama žmogaus teisėms, kurių propagavimas yra vienas iš svarbiausių ES prioritetų. Ypač daug dėmesio skirta žmogaus teisių pažeidimo atvejams, susijusiems su smurtu prieš civilius, visų pirma moterų bei vaikų teisėms ir mirties bausmės bei kankinimo panaikinimui. Apskritai ES ir toliau laikėsi įsipareigojimo bendradarbiauti su Afganistano Vyriausybe siekiant sustiprinti jos žmogaus teisių institucijas ir mechanizmus. ES toliau ragino įgyvendinti pereinamojo laikotarpio teisingumo veiksmų planą. Ji taip pat toliau ragino Afganistano Vyriausybę propaguoti žiniasklaidos laisvę.

Žmogaus teisės buvo vienas iš pagrindinių 2008 m. vasario 21 d. Brdo (Slovėnijoje) įvykusio ministrų trejeto susitikimo darbotvarkės klausimų. Specialios diskusijos šiame susitikime buvo skirtos mirties bausmei ir moterų bei mergaičių padėties Afganistane klausimams. Žmogaus teisių klausimas taip pat aptartas 2008 m. balandžio 21 d. ES vyriausiajam įgaliotiniui Javier Solanai nuvykus su vizitu į Afganistaną. Jis pasinaudojo proga aptarti įvairius susirūpinimą keliančius ES ir Afganistano santykių aspektus, įskaitant mirties bausmės klausimą.

Ne taip seniai, 2008 m. birželio 12 d., ES atliko pagrindinį vaidmenį Paryžiaus konferencijoje Afganistanui paremti. Visos šalys, kurioms buvo atstovaujama konferencijoje, įsipareigojo propaguoti pagarbą visų Afganistano gyventojų žmogaus teisėms. Konferencijoje pažymėta, kad žmogaus teisių apsaugai užtikrinti itin svarbu sukurti teisinę valstybę. Šioje srityje ES padarė ypač didelį įnašą vykdydama policijos misiją EUPOL Afghanistan. Konferencijoje taip pat įsipareigota remti nacionalinio moterims skirto veiksmų plano įgyvendinimą ir pabrėžta, jog vis dar reikia užtikrinti, kad būtų laikomasi tarptautinės humanitarinės teisės.

ES toliau stebėjo padėti **Bangladeše** po regionų direktorių trejeto vizito į Daką 2007 m. birželio 6–9 d. Per visą apžvelgiamą laikotarpį ES rinkosi tyliąją diplomatiją tam, kad perduotų keletą laikinajai vyriausybei ir pilietinei visuomenei skirtų pranešimų. ES palankiai įvertino žingsnius, padarytus siekiant įsteigti Bangladešo nacionalinę žmogaus teisių komisiją, tikintis, kad ji laikytųsi Paryžiaus principų. Platesniu mastu ES toliau sekė politinių reformų procesą Bangladeše, įskaitant kovą su korupcija, ypač daug dėmesio skirdama tam, kaip Bangladešas laikosi tarptautinių įsipareigojimų žmogaus teisių srityje. ES nuolat reiškė susirūpinimą Bangladešo valdžios institucijoms žmogaus teisių klausimais. Puiki proga abi puses neraminantiems klausimams spręsti pasitaikė 2008 m. balandžio mėn. į Briuselį su vizitu atvykus užsienio reikalų patarėjui (ministrui) I. A. Chowdhury, kai jis susitiko su vyriausiuoju įgaliotiniu J. Solana ir Komisijos nare B. Ferrero-Waldner. Pagrindinė mintis, kurią šia proga išsakė ES – raginimas laikinajai vyriausybei laikytis jos paskelbtos grįžimo prie demokratijos principų darbotvarkės.

2007 m. sausio mėn. atidėjus rinkimus, ES teikė paramą sąlygų patikimiems parlamento rinkimams sudarymui iki 2008 m. gruodžio mėn. Šiuo tikslu 2008 m. birželio mėn. į Bangladešą ES nusiuntė tiriamąją rinkimų misiją. Šios misijos tikslas buvo įvertinti, ar būtų naudinga, tikslinga ir patartina Europos Sąjungos rinkimų stebėjimo misiją, kuri buvo nutraukta 2007 m. sausio 11 d., vėl nusiųsti į parlamento rinkimus, kuriuos numatyta surengti 2008 m. gruodžio mėn., remiantis kriterijais, nustatytais Komunikate dėl paramos rinkimams ir jų stebėjimo (COM (2000) 191 galutinis).

Europos Sąjunga toliau rėmė gerą valdymą **Butane** labai svarbiais per visą Butano istoriją metais. 2008 m. kovo 24 d. pirmą kartą Butano gyventojai išrinko Nacionalinę Asamblėją. Rinkimų procesui stebėti ES nusiuntė rinkimų stebėjimo misiją, kuri iš esmės teigiamai įvertino demokratinę perėjimą prie konstitucinės monarchijos, užtikrinant pagrindines piliečių teises.

Indijoje susirūpinimą kelia tebesitęsianti mažumų ir socialiai pažeidžiamų grupių diskriminacija ir smurtas prieš jas. ES santykiai su Indija buvo toliau plėtojami pagal bendrą veiksmų planą, dėl kurio buvo susitarta 2005 m. rugsėjo 7 d. Delyje. 2007 m. lapkričio 30 d. Delyje buvo surengtas aštuntasis Indijos ir Europos Sąjungos aukščiausiojo lygio susitikimas. Abi šalys dar kartą patvirtino savo atsidavimą bendroms vertybėms – demokratijai, pagrindinėms teisėms, pliuralizmui, teisinei valstybei ir pagarbai žmogaus teisėms. Be to, vadovai pabrėžė, kad svarbu, jog neliktų nenubausti nusikaltėliai, vykdę genocidą, karo nusikaltimus ir nusikaltimus žmonijai. Aukščiausiojo lygio susitikime ES ir Indija taip pat susitarė bendradarbiauti siekdamos sustiprinti JT Žmogaus teisių tarybos vaidmenį. 2008 m. vasario 15 d. ES trejetas ir atitinkami Indijos pareigūnai surengė ketvirtąjį dialogą žmogaus teisių klausimais, kurį ES yra įsipareigojusi plėtoti ir stiprinti.

2007 m. rugsėjo 27 d. ES pateikė pareiškimą, kuriuo pareiškė visiškai remianti demokratinės reformos procesą **Maldyvuose**. ES toliau vykdė paramos misijas, kad paskatintų partijų bendradarbiavimą siekiant priimti visiems Maldyvų žmonėms priimtina konstituciją, kuria būtų užtikrintos jų pagrindinės teisės.

Kaip ir kiekvienais metais, 2007 m. gruodžio mėn. ES jau ketvirtą kartą nusiuntė regionų direktorių trejetą su vizitu į **Nepalą**. Pagrindinis šio vizito tikslas buvo pasiūlyti nuolatinę ES paramą Nepalo žmonėms užtikrinant visuotinį savarankiškumą taikos procese. Svarbią programos dalį sudarė susitikimai su pilietine visuomene, įskaitant žmogaus teisių gynėjus ir socialiai atskirtų asmenų grupių atstovus. Svarbiausias trejeto prioritetas buvo paskatinti visas šalis remti teisinę valstybę ir spręsti nebaudžiamumo problemą, kad Nepalo gyventojai galėtų gyventi nepatirdami baimės. ES konkrečiai paskatino Vyriausybę reaguoti į neseniai priimtus Aukščiausiojo teismo sprendimus dėl žmogaus teisių pažeidimų. Be to, trejetas primygtinai reikalavo Vyriausybės įgyvendinti savo susitarimus su socialiai atskirtų asmenų grupėmis. Po kelių mėnesių, politinėms partijoms pasiekus istorinį susitarimą, ES atliko svarbų vaidmenį Nepalo Vyriausybės prašymu stebėdama rinkimus į Steigiamąją asamblėją. Tai atveria naujo, aprėptimi grindžiamo Nepalo, paremto lygiomis teisėmis ir lygybe, perspektyvą.

2007–2008 m. ES **Pakistanui** skyrė daugiau dėmesio nei bet kada anksčiau. Visų pirma tai paskatino pasirengimas visuotiniams parlamento rinkimams, kurie surengti 2008 m. vasario 18 d. ES galėjo atlikti teigiamą, konstruktyvų vaidmenį šiame procese nusiųsdama rinkimų stebėjimo misiją. Dėl to rezultatai buvo bendrai geriau priimti esant sunkioms aplinkybėms, o tai padidino visuomenės pasitikėjimą demokratija Pakistane. Taryba palankiai įvertino valdžios perdavimą naujoms vyriausybėms federaliniu bei provincijų lygiais ir pradinius veiksmus, kurių buvo imtasi teismų nepriklausomumui atstatyti. Nuo to laiko ES pabrėžė, kad yra įsipareigojusi nuolat remti Pakistano žmones ir Vyriausybę palaikydama glaudesnę dialogą. Vienas iš svarbiausių ES prioritetų – žmogaus teisių propagavimas, ypatingą dėmesį skiriant moterų ir vaikų teisėms. Du kartus per metus Islamabade vykstantys ES misijų vadovų ir Pakistano Vyriausybės atstovų susitikimai žmogaus teisių klausimais akcentuoja šį įsipareigojimą. Be to, ES yra įsipareigojusi ieškoti būdų, kaip remti demokratinių institucijų stiprinimą, ypač daug dėmesio skiriant institucijų kūrimui ir teisėkūros reformai.

Europos Sąjunga su baime stebėjo apžvelgiamu laikotarpiu blogėjančią žmogaus teisių padėtį **Šri Lankoje**. Visų pirma ES labai apgailestavo dėl Šri Lankos Vyriausybės sprendimo anuliuoti 2002 m. su „Tamil Elamo išlaisvinimo tigras“ (LTTE) sudarytą paliaubų susitarimą. Dėl šio sprendimo ir šiuo metu vykstančių karo veiksmų toliau blogėjo jau ir taip sudėtinga šalies padėtis, įskaitant humanitarinę ir žmogaus teisių padėtį. Be to, ES buvo susirūpinusi apžvelgiamu laikotarpiu LTTE įvykdytais teroro aktais, kurie pasiekė iki tol neregėtą mastą, įskaitant kaltinimus nesirenkant įvykdžius pakartotinius išpuolius prieš civilius gyventojus; susirūpinimą taip pat kėlė LTTE padaryti rimti žmogaus teisių pažeidimai, įskaitant tikslinius žudymus, vaikų ėmimą į ginkluotąsias pajėgas ir priverstinį ėmimą į karo tarnybą.

Susidūrusi su šiomis aplinkybėmis, 2008 m. kovo mėn. ES nusprendė regionų direktorių trejetą nusiųsti į Šri Lanką. Taip pabrėžta, kad ES ir Šri Lanką saisto bendri įsipareigojimai pagal abiejų šalių pasirašytas tarptautines konvencijas, visų pirma susiję su žmogaus teisėmis ir tarptautine humanitarine teise. Trejetas pareiškė, kad ES yra rimtai susirūpinusi dėl nuolatinių pranešimų apie žmogaus teisių pažeidimus Šri Lankoje, kurie parodo, jog vyrauja nebaudžiamumo atmosfera – plačiai paplitę pagrobimai, dingimai, kankinimo naudojimas ir nesankcionuoti sulaikymai, kurių dažnas taikinytis yra žurnalistai. Apgailestaudama, ji atkreipė dėmesį į Tarptautinės nepriklausomos pripažintų ekspertų grupės (IIGEP) sprendimą nutraukti darbą su Prezidento tyrimų komisija, nes nerimaujama dėl jos atitikties tarptautiniams standartams, o institucijos nepakankamai remia komisijos darbą. ES pabrėžė, kad IIGEP ir JT Vyriausiojo žmogaus teisių komisaras tikrai rimtai ragina Vyriausybę pasiekti konkrečių rezultatų nuodugniai atsižvelgiant į jų rekomendacijas, nagrinėjant bylas teisme ir užtikrinant veiksmingą ir nepriklausomą žmogaus teisių stebėseną. ES taip pat pabrėžė, kaip svarbu užtikrinti galimybę taikos proceso tarpininkei Norvegijai patekti į Kilinochchi rajoną, kad ji galėtų perduoti LTTE svarbiausią informaciją apie taikos proceso atnaujinimą, humanitarinės pagalbos teikimo galimybių ir žmogaus teisių stebėseną.

Neraminančius klausimus ES dar kartą iškėlė 2008 m. birželio mėn. per ES ir Šri Lankos bendros komisijos posėdį.

Ramiojo vandenyno regionas

Europos Sąjungai toliau susirūpinimą kėlė vidaus padėtis **Fidžio Respublikoje** ir vilkinami įgyvendinti įsipareigojimai, kuriuos Fidžio valdžios institucijos 2007 m. balandžio 18 d. prisiėmė Briuselyje konsultacijų pagal AKR ir EB partnerystės susitarimo 96 straipsnį metu. Siekdama patikrinti pažangą, padarytą įgyvendinant konsultacijų pagal 96 straipsnį metu priimtus įsipareigojimus, susijusius su demokratija, teisine valstybe ir žmogaus teisėmis, ir spręsti likusius neraminančius klausimus, 2008 m. birželio mėn. ES į Fidžį nusiuntė faktų nustatymo misiją. Misija padėjo dar kartą patvirtinti ES požiūrį į krizę po 2006 m. gruodžio mėn. perversmo ir siekti palaikyti konstruktyvų bendromis vertybėmis grindžiamą dialogą. Joje taip pat aptarti pagrindiniai klausimai, iškelti 2008 m. gegužės 9 d. laikinojo Ministro Pirmininko F. Bainimarama laiške Komisijos nariui L. Michel, kuriame nurodyta galimybė nukelti rinkimus siekiant pakankamai laiko skirti rinkimų reformai. Pati misija buvo sėkminga, tačiau padėtis šalyje toliau išlieka labai jautri, todėl ES yra tvirtai apsisprendusi ją labai atidžiai stebėti. Be to, ES pareiškė susirūpinimą pranešimais apie kariškiams ir policijai pareikštus kaltinimus užgauliu elgesiu su asmenimis, sulaikytais įtarus juos sąmokslu nuversti Fidžio Laikinąją Vyriausybę. Atsižvelgdama į tai, 2007 m. žiemą ES pirmininkaujanti valstybė narė paragino valdžios institucijas užtikrinti, kad būtų toliau laikomasi teisinės valstybės principų ir būtų taikomas reikiamas teisinis procesas. ES paragino Fidžio Laikinąją Vyriausybę gerbti kiekvieno žmogaus teises Fidžyje ir atlikti visapusišką kaltinimų dėl užgaulaus elgesio tyrimą laikantis savo pirmiau nurodytų įsipareigojimų.

6.7. Lotynų Amerika ir Karibų jūros regionas

ES atidžiai stebi žmogaus teisių ir saugumo padėtį Lotynų Amerikoje ir Karibų jūros regiono (LAK) šalyse bei teikia daug svarbos nuolatinio demokratijos stiprinimo ir takaus perėjimo prie demokratijos procesui regione. ES glaudžiai bendradarbiauja minėtais klausimais su šiuo regionu daugiašaliu pagrindu ir finansiškai remia projektus bei programas, kurių tikslas – žmogaus teisių apsauga ir propagavimas, įskaitant čiabuvių tautų teises, demokratizaciją ir nediskriminavimą, visų pirma pasitelkiant Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonę ir Stabilumo priemonę. ES padeda stiprinti demokratiją regione, *inter alia*, į regioną siųsdama ES rinkimų stebėjimo misijas. Dvi tokios misijos buvo nusiųstos 2007 m. (į Ekvadorą ir Gvatemalą).

Nuostatos dėl žmogaus teisių yra neatskiriama visų susitarimų, kurie sudaryti arba dėl kurių deramasi su regiono šalimis, dalis. Visų pirma ES šiuo metu derasi su Centrinės Amerikos, Andų Bendrijos šalimis ir MERCOSUR šalimis dėl asociacijos susitarimų, kuriuose yra skirsniai dėl politinio dialogo, bendradarbiavimo ir prekybos liberalizavimo. Žmogaus teisės ir saugumo klausimai – tai svarbūs elementai, į kuriuos atsižvelgiama visuose susitarimų skyriuose. Žmogaus teisės aptariamos ir siekiant sudaryti naujas strategines partnerystes su Brazilija ir Meksika. Su tam tikromis šalimis, pavyzdžiui, Argentina, palaikomi dialogai žmogaus teisių klausimais sektoriuose yra įprasta politinių konsultacijų dalis. Oficialiai įtvirtinti politiniai dialogai taip pat palaikomi su Čile ir Meksika, laikantis galiojančių asociacijos susitarimų. Šių dialogų metu vyresniųjų pareigūnų lygiu reguliariai diskutuojama žmogaus teisių klausimais.

V aukščiausiojo lygio susitikime Limoje (Peru) (2008 m. gegužės 16 d.) ES ir LAK vadovai pakartojo, kad pagarba teisinės valstybės principams bei demokratijos ir žmogaus teisių vertybėms ir principams vyrauja solidarumo bei lygybės sistemoje ir yra pagrindas ES ir LAK strateginei dviejų regionų partnerystei. Jie įsipareigojo žymiai pagerinti savo tautų gyvenimo kokybę visuotinių žmogaus teisių pagrindu, įskaitant pilietines, kultūrines, ekonomines, politines ir socialines teises ir pagrindines laisves nediskriminuojant. Limos deklaracijoje dėmesys taip pat atkreiptas į blogėjančią padėtį aprūpinimo maistu srityje, o vyriausybės ir tarptautinės organizacijos paskatintos užtikrinti piliečių teisę į maistą kaip vieną iš žmogaus teisių aspektų. Žmogaus teisių klausimas taip pat spęstas mažuosiuose aukščiausiojo lygio susitikimuose su žemyno subregionais ir dvišaliuose ES ir LAK vadovų susitikimuose Limoje.

ES atidžiai stebi žmogaus teisių padėtį **Centrinėje Amerikoje** ir skatina regioną dėti pastangas sprendžiant demokratinio saugumo uždavinius. 2008 m. gegužės 17 d. Limoje įvykusio ES ir Centrinės Amerikos aukščiausiojo lygio susitikimo metu ES palankiai įvertino didelę pažangą, kuri šioje srityje padaryta Centrinės Amerikos regione, daugiausia priėmus tam tikras iniciatyvas, įskaitant Centrinės Amerikos saugumo strategiją, kuria siekiama spęsti smurto problemas ir problemas, susijusias su rizikos grupėms priklausančiu arba įstatymų nesilaikančiu jaunimu¹⁴⁴. Komisija remia nacionaliniu ir regionų lygiu dedamas saugumo pastangas, visų pirma organizuodama bendradarbiavimo veiklą jaunimo nusikalstamumo prevencijos, regioninės integracijos ir teisingumo reformos srityse.

¹⁴⁴ Dok. 9538/08.

Gvatemaloje ES misijų vadovai įsteigė darbo grupę, kuri tikrina žmogaus teisių pažeidimų ataskaitas, visų pirma susijusias su žmogaus teisių gynėjais, ir siūlo veiksmus. Galima pabrėžti ne vieną teigiamą poslinkį: įsteigta Tarptautinė kovos su nebaudžiamumu komisija Gvatemaloje (CICIG), kurią finansiškai remia keletas valstybių narių ir Komisija; ratifikuota Hagos konvencija ir priimtas įgyvendinamasis įstatymas, taip pat įsteigta nauja Nacionalinė įvaikinimo taryba, kuri sankcionuoja ir prižiūri teisinius procesus, reglamentuojančius tarptautinį įvaikinimą; priimtas įstatymas dėl moterų žudymo ir smurto prieš moteris, kurio rengimą rėmė Komisija, vykdydama teisingumo sektoriaus reformos projektą; valstybė plačiai dalyvavo žmogaus teisių apsaugos tarptautinių mechanizmų veikloje, įskaitant valstybės paramą Žmogaus teisių tarybai. ES Gvatemalos valdžios institucijoms pareiškė didelį susirūpinimą dėl vadinamojo mirties bausmės sušvelninimą reglamentuojančio įstatymo priėmimo ir palankiai įvertino Gvatemalos Prezidento sprendimą vetuoti tokį įstatymą.

ES yra susirūpinusi dėl blogėjančios padėties saugumo srityje ir didėjančio smurto Meksikoje bei itin vertina **Meksikos** pastangas propaguoti ir ginti žmogaus teises daugiašaliu lygiu bei visų pirma Žmogaus teisių taryboje ir toliau svarstė žmogaus teisių ir saugumo klausimus, įskaitant moterų žudymo klausimą, palaikydama nuolatinį politinį dialogą, taip pat ministrų lygiu. Komisija toliau remia projektus ir veiksmus, kuriais siekiama stiprinti žmogaus teises Meksikoje, visų pirma valstybės ir vietos lygiais.

Andų Bendruomenė. Pastaraisiais metais ES pastoviai smerkė visus žmogaus teisių pažeidimus ir teroro aktus **Kolumbijoje**, nepaisant to, kas juos įvykdė. Taryba pripažino, jog saugumo padėtis pagerėjo ir kad Kolumbijos Vyriausybė deda daugiau pastangų, kad atkurtų taiką ir saugumą labai sudėtingomis sąlygomis. Vis dėlto, dar nebaigtas įgyvendinti Teisingumo ir taikos įstatymas – Kolumbijos teisingumo pereinamuoju laikotarpiu teisinis pagrindas. ES paragino Kolumbijos Vyriausybę remti greitą ir veiksmingą minėto įstatymo įgyvendinimą visais aspektais tokiu būdu, kad būtų teikiama pirmenybė nukentėjusiųjų teisėms į tiesą, teisingumą ir nuostolių atlyginimą, bei suteikti tam išteklių. ES padėjo įgyvendinti įvairius proceso aspektus bendradarbiaudama, *inter alia*, pagal Stabilumo priemonę teikdama paramą nukentėjusiųjų organizacijoms. ES paragino visas nelegalias ginkluotas grupes sąžiningai ieškoti derybų keliu pasiekiamo ginkluoto vidaus konflikto sprendimo. Taryba pakartojo reikalavimą, kad neteisėtos ginkluotos grupės, kurios dar laiko įkaitus, nedelsiant bei besąlygiškai juos paleistų, ir pareikalavo, kad ateityje jos susilaikytų nuo pagrobimų. Palaikydama glaudžius ryšius su Kolumbijos valdžios institucijomis, ES ragino Kolumbijos Vyriausybę ryžtingai didinti ginkluotųjų pajėgų pagarbą žmogaus teisėms ir palankiai įvertino šiuo klausimu padarytą pažangą. Ji taip pat nurodė esanti susirūpinusi dėl naujos išpuolių ir grasinimų bangos prieš žmogaus teisių gynėjus, profesinių sąjungų narius ir kitas pažeidžiamas grupes bei paragino Vyriausybę juos viešai pasmerkti, sustiprinant asmenų, kuriems grasinama, apsaugos priemones. Taryba pareiškė susirūpinimą dėl to, kad atsirado naujos sukarintos ir kitos ginkluotos nusikalstamos grupuotės, ir paragino Kolumbijos Vyriausybę didinti dedamas pastangas ir stiprinti priemones, kurių ji imasi kovodama su šiomis grupuotėmis¹⁴⁵. Be to, ES palaikė pastovius santykius su NVO Bogotoje ir Briuselyje. 2008 m. gegužės mėn. buvo įvykdyti demaršai ir padarytas pareiškimas siekiant pareikšti ES susirūpinimą dėl socialinių organizacijų vadovų ir žmogaus teisių gynėjų nužudymų ir grasinimų juos nužudyti bangos.

Peru atžvilgiu ES įvykdė keletą demaršų dėl Vyriausybės pastangų išplėsti mirties bausmės taikymo sritį ir priminė Peru įsipareigojimus pagal San Chosė paktą ir Visos Amerikos žmogaus teisių sistemą. Iš dalies dėl ES aktyvios diplomatijos, Peru Kongresas atmetė siūlomus Konstitucijos pakeitimus.

¹⁴⁵ Tarybos išvados dok. 15040/07.

ES palankiai įvertino **Venesuelos** gyventojų dalyvavimą gruodžio 2 d. referendume dėl konstitucinės reformos ir pažymėjo, kad referendumas vyko skaidriai. Palaikydama santykius su įvairių Venesuelos grupių atstovais, ES priminė, kad būtina laikytis demokratinių principų bei gerbti žmogaus teises, ir pakartojo esanti pasiryžusi remti demokratijos ir gero valdymo stiprinimo procesą Venesueloje, taip pat padėti mažinti skurdą, nelygybę ir socialinę atskirtį.

Karibų jūros regionas. 2008 m. birželio mėn. priimtose išvadose dėl ES politikos **Kuboje** Taryba ragino Kubos Vyriausybę veiksmingai gerinti žmogaus teisių padėtį, *inter alia*, į laisvę besąlygiškai paleidžiant visus politinius kalinius, įskaitant sulaikytuosius ir nuteistuosius 2003 m. Tai lieka vienu iš svarbiausių ES prioritetų. Ji taip pat paragino Kubos Vyriausybę sudaryti palankesnes sąlygas tarptautinėms humanitarinėms organizacijoms patekti į Kubos kalėjimus. Taryba dar paragino Kubos valdžios institucijas ratifikuoti ir įgyvendinti neseniai pasirašytą Jungtinių Tautų pilietinių ir politinių teisių paktą bei Tarptautinį ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktą ir įgyvendinti pasirašant šiuos du žmogaus teisių paktus prisiimtą įsipareigojimą gerbti žmogaus teises.

Atnaujindama bendrąją poziciją dėl Kubos, Taryba patvirtino dvilypę strategiją, pagal kurią ES toliau tęs dialogą žmogaus teisių klausimais su vyriausybe ir taikia pilietinę visuomenę. Valstybės narės sutaria, kad aukšto lygio vizitų metu visada turėtų būti aptariami žmogaus teisių klausimai, o susitikimai su demokratine opozicija prireikus turėtų būti aukšto lygio vizitų dalimi.

ES taip pat pakartojo raginanti Kubos Vyriausybę užtikrinti laisvę skleisti informaciją ir reikšti savo mintis bei įsitikinimus, įskaitant prieigą prie interneto, ir paprašė Kubos Vyriausybės bendradarbiauti šiuo klausimu ¹⁴⁶.

¹⁴⁶ Tarybos išvados dok. 11076/08.

ES toliau palaikė demokratijos atkūrimo **Haityje** procesą remdama JT Saugumo Tarybos taikos palaikymo operaciją MINUSTAH ir teikdama pagalbą rinkimų procesui. MINUSTAH ėmėsi veiksmų, kurie padidino bendrą saugumo lygį didžiausių Haičio miestų lūšnynų rajonuose ir todėl buvo galima pradėti veiklą, kurios tikslas – sustiprinti tokį trapų stabilumą. Pagal naująją ES stabilumo priemonę inicijuota Porto Prenso Martissant rajono rekonstrukcijos programa. ES toliau padėjo vyriausybei spręsti sudėtingas teisminės ir pataisos sistemų problemas Haityje. Žmogaus teisės, daug dėmesio skiriant vaikų padėčiai ir aprūpinimui maistu, bus toliau aptariamoms palaikant ES ir Haičio Vyriausybės politinį dialogą pagal pažeidžiamoms šalims skirtą EB iniciatyvą.

7. ES VEIKSMŲ IR PRIEMONIŲ VEIKSMINGUMO ANALIZĖ

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių propagavimas ir apsauga, demokratija ir teisinė valstybė – tai principai, į kuriuos Europos Sąjunga yra pasiryžusi atsižvelgti ne tik savo vidaus politikoje, bet ir išorės santykiuose.

Todėl, kaip pabrėžiama visoje ataskaitoje, ES tapo pagrindine veiklos žmogaus teisių srityje dalyve. Šiuo tikslu ji parengė daug įvairių priemonių, skirtų žmogaus teisių padėčiai gerinti ir joms ginti. Žmogaus teisių propagavimo priemonės, kuriomis gali naudotis ES, yra gairės šešiais teminiais klausimais (mirties bausmė, kankinimas, žmogaus teisių gynėjai, vaikų ėmimas į ginkluotąsias pajėgas, vaikų teisės ir kt.), vieši pareiškimai, demaršai dėl atskirų žmogaus teisių pažeidimų atvejų, dialogai ar konsultacijos su trečiosiomis šalimis, bendrosios pozicijos ir EB priemonė pilietinės visuomenės projektams žmogaus teisių ir demokratijos srityje finansuoti.

Europos Vadovų tarybos išvados

Vienas iš svarbiausių rezultatų apžvelgiamu laikotarpiu, be abejonės, yra tai, kad Europos Vadovų Taryba 2008 m. birželio mėn. priėmė išvadas dėl žmogaus teisių, konkrečiai – dėl vaiko teisių, ypač dėl nuo ginkluotų konfliktų nukentėjusių vaikų. Šiose išvadose pakartojama, kad reikia patvirtinti išsamų požiūrį į nuo ginkluotų konfliktų nukentėjusių vaikų teises, apimančią saugumo, vystymosi ir žmogaus teisių aspektus. Išvadose atsispindi pastangos suintensyvinti nuo ginkluotų konfliktų nukentėjusių vaikų teisių integravimą į ES vystymosi politiką ir programas (dėl kurių Bendrųjų reikalų ir išorės santykių taryba priėmė išvadas gegužės mėn.), į ESGP operacijas (pasitelkiant gegužės mėn. Bendrųjų reikalų ir išorės santykių tarybos posėdyje priimtą patikslintą kontrolinį sąrašą) ir priimti patikslintas gaires bei paskelbti dokumentus, susijusius su žmogaus teisių integravimu į ESGP operacijas.

Žmogaus teisių klausimų integravimas

Pastaraisiais metais didelė pažanga padaryta **integruojant žmogaus teisių klausimus į ES politiką**, visų pirma įgyvendinant Europos saugumo ir gynybos politiką, konkrečiai – didinant ESGP misijose paskiriamų patarėjų žmogaus teisių ir lyčių klausimais skaičių. Integravimo strategiją iliustruoja tokie praktikos pavyzdžiai, kai sistemingai atsižvelgiama į žmogaus teisių padėtį vykdant išorės operacijas, visų pirma skiriant patarėjus žmogaus teisių ir lyčių klausimais. Šie patarėjai yra atsakingi, *inter alia*, už vaikų ginkluotuose konfliktuose problemos stebėseną ir reguliarių ataskaitų šiuo klausimu teikimą. Apžvelgiamu laikotarpiu ES dėjo dar daugiau pastangų, kad padidintų savo žmogaus teisių politikos nuoseklumą ir skaidrumą. Siekiant užtikrinti ES patikimumą trečiųjų šalių atžvilgiu, svarbu padidinti šios politikos veiksmingumą, o visose atitinkamose politikos srityse ir veiksmuose, tiek ES, tiek už jos ribų, visapusiškai atsižvelgti į žmogaus teises, įskaitant nuostatų dėl žmogaus teisių ir pagrindinių darbo standartų sistemingą integravimą į EB derybas ir ES susitarimus su trečiosiomis šalimis. ES žmogaus teisių gairės ir kitos normos bus toliau plėtojamos ir naudojamos pasitelkiant praktinių įgyvendinimo priemonių kūrimą.

Generalinio sekretoriaus-vyriausiojo įgaliotinio asmeninė atstovė žmogaus teisių klausimais nuo šios pareigybės sukūrimo 2004 m. gruodžio mėn. padidino šios temos aktualumą ES ir daug geriau parodė, ką ES veikia pagarbos žmogaus teisėms srityje visame pasaulyje. Riina Kionka, kuri šias pareigas eina nuo 2007 m. sausio mėn. taip pat vadovaudama Tarybos sekretoriato žmogaus teisių padaliniui, 2008 m. balandžio mėn. kreipėsi į Afrikos darbo grupę, o birželio mėn. – Į Politinį ir saugumo komitetą bei Azijos ir Okeanijos darbo grupę ir taip labai padėjo užtikrinti veiklos tęstinumą ir atsižvelgimą į žmogaus teisių klausimus. R. Kionka taip pat skatina visapusiškiau atsižvelgti į šį klausimą palaikant politinius dialogus ir ES specialiųjų įgaliotinių veikloje. Šis **horizontalusis požiūris** į žmogaus teises ES išorės politikoje vis dar išlieka vienas iš pagrindinių uždavinių, keliamų valstybėms narėms, Tarybos sekretariatui ir Komisijai. Tarybos žmogaus teisių darbo grupė (COHOM) pasisako, kad žmogaus teisių klausimas būtų sistemingai įtrauktas į ekspertų posėdžių teminiais klausimais (pavyzdžiui, terorizmo klausimu) darbotvarkę, į pirmojo ir trečiojo ramsčių srityje priimamus sprendimus ir ES bei trečiųjų šalių aukščiausiojo lygio susitikimų darbą ¹⁴⁷. Veiksmingesnis horizontalusis požiūris padidintų ir **ES veiksmų žmogaus teisių srityje matomumą visame pasaulyje**. Nors ES yra viena iš daugiausiai įsipareigojimų turinčių veiklos žmogaus teisių srityje dalyvių tiek finansiniu požiūriu (metinis EIDHR biudžetas: 140 mln. EUR), tiek politiniu požiūriu (palaikoma daugiau kaip 30 konkrečių dialogų žmogaus teisių klausimais su trečiosiomis šalimis), į šiuos veiksmus verta atkreipti daugiau plačiosios visuomenės dėmesio.

¹⁴⁷ Žr. 2006 m. birželio 7 d. Tarybos sekretoriato dok. 10076/06.

ES gairės

Siekdama, kad ES tarptautiniu lygiu vykdomi veiksmai būtų nukreipti į žmogaus teisių apsaugą ir propagavimą, 1998 m. ES priėmė Žmogaus teisių gaires, **kurios yra ES veiksmų trečiosiose šalyse pagrindas**. Šiose gairėse apibrėžti veiksmus reglamentuojantys kriterijai, pateikiamų demaršų tipai ir pareiškimų turinys. Pavyzdžiui, remdamosi gairėmis dėl žmogaus teisių gynėjų, ES ambasados gali siųsti stebėtojus į teismus ir informuoti savo sostines, kai žmogaus teisių gynėjams kyla pavojus. Šios gairės - tai neįkainojami dokumentai, kuriais remdamasi ES vykdo veiksmus vietoje; **paprastai jas papildo įgyvendinimo strategija**, pavyzdžiui, kankinimo atveju rengiamos informuotumo didinimo kampanijos, kurių tikslas – įtikinti trečiąsias šalis ratifikuoti ir įgyvendinti Jungtinių Tautų konvenciją ir jos fakultatyvinius protokolus. Gali būti, kad iki 2008 m. pabaigos bus priimtos naujos gairės dėl smurto prieš moteris, kuriomis bus papildyti šeši teminiai klausimai, kuriais gairės jau parengtos (mirties bausmė, dialogai su trečiosiomis šalimis, kankinimas, žmogaus teisių gynėjai, vaikų ėmimas į ginkluotąsias pajėgas ir vaikų teisės).

2008 m., praėjus dešimčiai metų po šių pagrindinių teminių gairių priėmimo ir Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 60-ųjų metinių proga, ES nusprendė **atnaujinti visas gaires**. Gairės dėl kankinimo, mirties bausmės ir vaikų ginkluotuose konfliktuose buvo atnaujintos 2008 m. pirmąjį pusmetį; tuo pačiu laikotarpiu buvo priimta nauja gairių dėl kovos su kankinimu įgyvendinimo strategija. Be to, ES atliko gairių dėl žmogaus teisių gynėjų įgyvendinimo įvertinimą: 26 šalyse buvo įvertintos vietos strategijos šiuo klausimu siekiant nustatyti galimas tobulinimo sritis. Gairės dėl žmogaus teisių gynėjų ir dėl dialogų su trečiosiomis šalimis bus atnaujintos antrame 2008 m. pusmetyje.

Daugiausia dėmesio skiriama gairių veiksmingumo reguliariam įvertinimui. Pagrindinis ES tikslas yra užtikrinti, kad galiojančios gairės būtų veiksmingai taikomos. Vis dar yra galimybių didinti informuotumą apie šias gaires ES misijose, tarp sprendimus priimančių asmenų sostinėse bei Briuselyje ir tų asmenų, kuriems šios gairės skirtos.

Mirties bausmės klausimu, remiantis šiomis gairėmis, buvo vykdomi ilgalaikiai veiksmai, kuriais prisidėta prie mirties bausmės panaikinimo visame pasaulyje. Be įprastų demaršų ir viešų pareiškimų, ES rengė kampanijas Jungtinėse Tautose ir užtikrino, kad Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos plenariniame posėdyje būtų priimta rezoliucija, kurioje raginama paskelbti moratoriumą dėl mirties bausmės taikymo. Ši rezoliucija, kurią pateikė ES ir 9 kiti jos bendraautorai iš visų žemynų, buvo priimta pakankama balsų dauguma nepaisant prieš ją penkiasdešimties valstybių vykdytos kampanijos. Rezoliucija 62/149 buvo priimta 2007 m. gruodžio 18 d.; už ją buvo surinkti 104 balsai, 54 valstybės balsavo prieš ir 29 valstybės susilaikė. 2008 m. pavasarį 48 šalyse buvo įvykdyti bendro pobūdžio demaršai mirties bausmės klausimu.

2007 m. gruodžio mėn. buvo priimtos **naujos gairės dėl vaiko teisių**. Tada, glaudžiai bendradarbiaudama su UNICEF ir NVO, ES pradėjo rengti specialias strategijas dešimčiai prioritetinių šalių. Šis požiūris turėtų paskatinti geriau įgyvendinti šias gaires.

Dialogai su trečiosiomis šalimis

Dialogų žmogaus teisių klausimais su trečiosiomis šalimis nustatymas – tai vienas iš pagrindinių ES politikos **siekiant propaguoti pagarbą žmogaus teisėms visame pasaulyje** aspektų. Šiuo metu ES palaiko apie trisdešimt dialogų su ekspertais sostinėse arba vietos lygiu; rengiamasi palaikyti dar apie dešimt naujų dialogų.

2001 m. gairėse dėl dialogų numatytas šių dialogų žmogaus teisių klausimais su trečiosiomis šalimis pagrindas. Jas papildė 2004 m. Politinio ir saugumo komiteto komunikatas dėl jų įgyvendinimo. Ši nuosekli darbo sistema neužkerta kelio specifines kiekvieno dialogo ypatybes lanksčiai ir pragmatiškai pritaikyti prie vietos sąlygų. Nepaisant patvirtintos formos, visų šių dialogų tikslas – kelti žmogaus teisių klausimą siekiant su atitinkamomis trečiosiomis šalimis išnagrinėti, kaip pagerinti padėtį vietoje.

Šios priemonės tinkamumas propaguojant žmogaus teises visame pasaulyje sukėlė **didelį trečiųjų šalių susidomėjimą dialogais žmonių teisių klausimais** – tai rodo praėjusiais metais išaugęs tokių dialogų skaičius. Naujus dialogus planuojama palaikyti su penkiomis Vidurinės Azijos valstybėmis ir Kaukazo šalimis. 2008 m. vasario mėn. priimtame komunikate Politinis ir saugumo komitetas palankiai įvertino pažangą, padarytą plėtojant specializuotus dialogus žmogaus teisių klausimais su trečiosiomis šalimis, o tai pakankamai gerai parodo ES veiksmų šioje srityje sėkmę. Taip pat pažymima, kad ES reikia **užtikrinti** įvairių dialogų **nuoseklumą** ir savo gebėjimus atsiliiepti į trečiųjų šalių prašymus.

Ši ES vykdoma veikla rodo jos pasirengimą **ir pačioje ES aptarti žmogaus teisių klausimus**, kuriuos vis dažniau palaikant dialogus kelia trečiosios šalys. Todėl ES privalo toliau užtikrinti savo vidaus ir išorės veiksmų žmogaus teisių srityje nuoseklumą, toliau nagrinėdama būdus, kaip ji įgyvendina pagrindines vertybes savo teritorijoje.

Konsultavimasis ir veiksmai tarptautiniuose forumuose

Europos Sąjungos veiksmų **Trečiajame komitete Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 62-osios sesijos metu** rezultatus iš esmės galima vertinti kaip labai sėkmingus. ES toliau aktyviai dalyvavo JT Generalinės Asamblėjos Trečiojo komiteto veikloje, kuriame ji laikėsi bendrosios pozicijos dėl visų balsavimų dėl rezoliucijų. Gali būti laikoma, kad konkretūs rezultatai yra pakankamai geri. Pavyzdžiui, po Deklaracijos dėl mirties bausmės, kurią 2007 m. pasirašė 95 JT valstybės narės, ir po pasaulinio masto demaršo kampanijos siekiant priimti rezoliucijos šiuo klausimu projektą ES, vadovaudama transregioniniam aljansui, užtikrino, kad pirmą kartą būtų priimta **rezoliucija, kuria raginama nustatyti visuotinį moratoriumą dėl mirties bausmės taikymo**. Tokios rezoliucijos priėmimas, nepaisant tvirtos kai kurių tam prieštaraujančių šalių opozicijos, – tikras persilaužimas siekiant visuotinio mirties bausmės panaikinimo.

Antrųjų **Žmogaus teisių tarybos** egzistavimo metų pirmąjį pusmetį instituciniai klausimai užleido vietą esminiams klausimams. ES aktyviai dalyvavo visų pirma priimant Tarybos veiklos mechanizmus ir taisykles (įskaitant visuotinę reguliarią peržiūrą) ir sugebėjo išsaugoti pačius svarbiausius aspektus: atskiroms šalims skirtas specialias procedūras (išskyrus Kubą ir Baltarusiją) bei NVO dalyvavimą. Nors diskusijose dėl pagrindinių klausimų nuomonės labai išsiskyrė ir vietų paskirstymas nebuvo palankus, ES sugebėjo apginti žmogaus teisių universalumo principą nepaisant to, kad kai kurios valstybės laikėsi reliatyvios jų sampratos. Žmogaus teisių tarybos 8-ame posėdyje ES laikėsi tvirtos ir vieningos pozicijos, kuri padėjo užtikrinti, kad be balsavimo būtų priimta jos rezoliucija dėl Mianmaro. ES sugebėjo iškelti klausimų dėl šalyse susidariusios padėties pagal atitinkamus darbotvarkės punktus, pavyzdžiui, vykstant interaktyviems dialogams, teminiams debatams, bei pateikdama bendro pobūdžio pareiškimus, ir toliau laikysis tokios taktikos. Tarptautinei bendruomenei yra svarbu pasiekti, kad Žmogaus teisių taryba veiktų veiksmingai ir patikimai. ES toliau atliks labai svarbų vaidmenį įgyvendinant šias pastangas.

Visuotinė reguliari peržiūra – naujoviškas mechanizmas, užtikrinantis žmogaus teisių padėties kiekvienoje JT valstybėje narėje automatinę tarpusavio peržiūrą kas 4 metus – buvo sukurtas 2008 m. balandžio mėn. Pirmuosius du peržiūros etapus, vykusius 2008 m. balandžio ir gegužės mėn., galima vertinti pakankamai teigiamai; ES valstybės narės aktyviai dalyvavo interaktyviame dialoge. Tačiau visuotinės reguliarios peržiūros galimybės objektyviai peržiūrėti padėtis šalyse toliau reikalaus atidumo, dėmesio ir rimto požiūrio. Jau bandoma susilpninti šį procesą, o ES atkakliai su tuo kovoja.

ES toliau **svarsto, kaip padidinti savo veiksmų** daugiašaliuose forumuose **veiksmingumą**. ES toliau ieškojo būdų siekdama įveikti dilemą kaip pateikti savo poziciją Tarybai, o ES toliau kalba „balsų dauguma“ pristatydamą sutartą ES bendrąją poziciją per pirmininkaujančią valstybę narę ir tokiu būdu sustiprindama savo poziciją. ES taip pat toliau dirbo konstruktyviai ir atvirai vesdama dialogą ir derybas su šalimis iš skirtingų regioninių grupių, nors ES pripažįsta, kad geografinė aprėptis galėtų būti platesnė. Be to, atitinkamų NVO kvietimas į ES–27 ekspertų žmogaus teisių klausimais posėdžius prieš Žmogaus teisių tarybos sesijas, sesijų metu ir po jų pasirodė esąs naudingas tiek NVO, tiek ir ES.

Ateityje ES turės įdėti daugiau darbo planuodama savo iniciatyvas iš anksto, kad dar tiksliau nustatytų savo veiksmų prioritetus, intensyviau palaikytų ryšius su trečiosiomis šalimis, geriau dalintųsi našta su kitomis panašaus požiūrio besilaikančiomis šalimis ir prisidėtų racionalizuojant rezoliucijų naudojimą įvairiuose forumuose. ES dalyvavimo Jungtinių Tautų organų veikloje stiprybė remiasi jos valstybių narių vienybe; labai svarbu kuo geriau panaudoti jų bendrus išteklius.

8. IŠVADOS

Ši 10-oji žmogaus teisių metinė ataskaita parodo, kokiomis svarbiomis, vykdydama savo užsienio politiką, Europos Sąjunga laiko žmogaus teises, demokratiją ir gerą valdymą. Žmogaus teisių propagavimas ir pagarba joms yra vystymosi, taikos ir saugumo visame pasaulyje pagrindas.

Praėjusiais metais ES veikla žmogaus teisių srityje nuolat plėtėsi – buvo užmezgama vis daugiau dialogų žmogaus teisių klausimais, Tarybos žmogaus teisių darbo grupė sprendė vis daugiau teminių klausimų ir buvo sukurti nauji mechanizmai Žmogaus teisių taryboje.

Nepaisant to, kad ES neabejotinai padarė pažangos (pavyzdžiui, priimta JT Generalinės Asamblėjos rezoliucija, kuria raginama taikyti moratoriumą dėl mirties bausmės), jos laukia nauji uždaviniai:

- šiais metais, minint 60 metų nuo Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos priėmimo sukaktį, labiau nei kada nors anksčiau dėl žmogaus teisių universalumo ginčijasi besilaikantieji reliatyvizmo teorijos, kuri remiasi tradicijomis, religija, priklausymu tam tikrai kultūrai ar istorija;
- šiuo metu, kai vis labiau tikimasi, kad Europos Sąjunga atsakys už žmogaus teisių padėtį savo teritorijoje, ji privalo būti pavyzdys kitiems. Tai yra nuoseklumo ir patikimumo tarptautiniu mastu reikalas;
- toks nuoseklumas bus užtikrintas tik integravus žmogaus teisių klausimą į visą ES vidaus ir užsienio politiką. Šiuo atveju lemiamą reikšmę turi generalinio sekretoriaus-vyriausiojo įgaliotinio BUSP asmeninės atstovės Riina Kionka veiksmai. Ji toliau teiks informaciją geografiniu ir teminiu principu sudarytoms žmogaus teisių klausimų darbo grupėms. Vykdam ES GP operacijas ir visą kitą atitinkamą Europos politiką būtina dar visapusiškiau atsižvelgti į žmogaus teises, įskaitant prekybos susitarimus;
- Šiuo metu, įsteigus Žmogaus teisių tarybą ir jos konsultacinį komitetą bei nustačius pagrindines jų veiklos taisykles, ES privalo toliau laikytis įsipareigojimų užtikrinti, kad jie yra veiksmingos ir patikimos priemonės.

Siekdama įvykdyti šiuos uždavinius, ES, kuri Žmogaus teisių taryboje priklauso mažumai, turės atsispirti pagundai veikti savarankiškai ir stengtis palaikyti dialogą nepaisydama regioninių skirtumų. Ji stengsis imtis naujų transregioninių iniciatyvų, plėsdama bendradarbiavimą su pilietine visuomene ir visų pirma su žmogaus teisių gynėjais. Tik tokiu būdu Europos Sąjunga galės visa jėga dalyvauti debatuose ir visapusiškai atlikti savo pasaulinį vaidmenį žmogaus teisių propagavimo ir apsaugos srityje.

I PRIEDAS

Overview of projects funded under EIDHR between 1 July 2007 and 30 June 2008

1. Projects selected through global calls for proposals¹

Organisation	Project Title	Country	Max. EC contribution
MEDIA INSTITUTE FOR SOUTHERN AFRICA EDUCATION & PRODUCTION TRUST	Strengthening the basis for civil society dialogue and democratic discourse: freedom of expression	Namibia	EUR 786.072
TRANSITION MONITORING GROUP INCORPORATED TRUSTEE	Making the votes count: Promoting citizens participation and protection of their mandate during the 2007 local government elections in Nigeria	Nigeria	EUR 589.080
THE BBC WORLD SERVICE TRUST	Support for Palestinian media sector with focus on building sustainable mechanisms for professional development of journalists and media professionals	WB Gaza	EUR 679.796
FONDATION HIRONDELLE MEDIA FOR PEACE AND HUMAIN DIGNITY	Strengthening Radio Miraya, the United Nations radio network in Sudan	Sudan	EUR 808.632
THE BBC WORLD SERVICE TRUST	Mobilising the Media in Support of Women's and Children's Rights in Central Asia	Kyrgyzstan, Kazakhstan, Tajikistan	EUR 914.313

¹ This list does not include sensitive projects which will not be published for security reasons.

JORDANIAN WOMEN'S UNION	Reforming the family laws in Arab countries	Jordan, Egypt, Lebanon, WB Gaza	EUR 816.000
SOROS FOUNDATION KYRGYZSTAN	Development of mechanisms and implementation of social and legal protection from violence against women	Kyrgyzstan	EUR 200.000
MOSCOW GROUP OF ASSISTANCE TO IMPLEMENTATION OF HELSINKI ACCORDS	Combating torture through legal advice, education and advocacy	Russia	EUR 298.262

2. Country calls for proposals

Country-based support schemes, CBSS, are being concluded for the following 72 countries: Afghanistan, Albania, Algeria, Angola, Argentina, Armenia, Azerbaijan, Bangladesh, Belarus, Bolivia, Bosnia Herzegovina, Brazil, Burundi, Cambodia, Chile, Colombia, Costa Rica, Croatia, Cuba, DRC, Ecuador, Egypt, Ethiopia, Fiji, fYRoM, Georgia, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Indonesia, Israel, Jordan, Kazakhstan, Kosovo, Kyrgyzstan, Laos, Lebanon, Mauritania, Mexico, Moldova, Montenegro, Morocco, Mozambique, Nepal, Nicaragua, Nigeria, Pakistan, Panama, Papua New Guinea, Paraguay, Peru, Philippines, RCA, Russia, Rwanda, Salvador, Serbia, Sierra Leone, Solomon Islands, Sri Lanka, Sudan, Tajikistan, Turkey, Uganda, Ukraine, Uruguay, Venezuela, Vietnam, West Bank and Gaza, Yemen and Zimbabwe.

1. Funding/projects selected without calls for proposals¹

Organisation	Project title	Country	Max. EC contribution
ASSOCIAZIONE EUROPEAN INTER UNIVERSITY CENTRE FOR HUMAN RIGHTS AND DEMOCRATISATION	Support to the European Inter University Centre for Human Rights and Democratisation (EIUC)'s Working Programme 2007-2008	Italy, EU	EUR 1.900.000
CONSEIL DE L' EUROPE	Support to free and fair elections in South Caucasus and Moldova	Armenia, Azerbaijan, Georgia, Moldova	EUR 500.000
CONSEIL DE L' EUROPE	Freedom of expression & information and freedom of the media in the South Caucasus and Moldova	Armenia, Azerbaijan, Georgia, Moldova	EUR 500.000
CONSEIL DE L' EUROPE	Civil society leadership network - Ukraine, Moldova and Southern Caucasus	Ukraine, Armenia, Azerbaijan, Georgia, Moldova	EUR 350.000
CONSEIL DE L' EUROPE	Adoption and Implementation of a comprehensive strategy for the improvement of the living conditions of the Roma and for their integration into society	Ukraine, Moldova	EUR 200.000
CONSEIL DE L' EUROPE	SYNOMIA - Setting up of an active network of independent non-judicial H.R. structures (NHRs - Ombudsmen and HR Commissions at nation-wide and subnation-wide levels)	Italy, France, Albania, Armenia, Azerbaijan, Bosnia & Herzegovina, Croatia, Georgia, Moldova, Montenegro, Russia, Serbia, fYRoM, Turkey and Ukraine	EUR 450.000

¹ Without the Election Observation Missions.

UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS	Support to the 2008-2009 Management plan of the United Nations High Commissioner for Human Rights	Worldwide	EUR 4.000.000
ORGANISATION FOR SECURITY AND COOPERATION IN EUROPE	OSCE/ODIHR: project to promote democratisation and human rights in Eastern Europe	Eastern Europe - regional	EUR 600.000
INTERNATIONAL CRIMINAL COURT	Strengthening the ICC - enhancing its universality and increasing awareness on the national level with regard to complementarity	Worldwide, Netherlands	EUR 2.000.000
SPECIAL COURT FOR SIERRA LEONE	Communicating justice and capacity building project	Sierra Leone	EUR 600.000
UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS	Film directors for human rights	Worldwide	EUR 1.200.000

II PRIEDAS

EU/INTERNATIONAL DAYS IN THE FIELD OF HUMAN RIGHTS

DATE	DAY
6 February	International Day of Zero Tolerance against Female Genital Mutilation
8 March	International Women's Day
21 March	International Day for the Elimination of Racial Discrimination
8 April	International Roma Day
3 May	World Press Freedom Day
17 May	International Day against Homophobia
18 October	EU Day against Trafficking in Human Beings
20 June	World Refugee Day
26 June	International Day in Support of Victims of Torture
9 August	International Day of the World's Indigenous People
10 October	World Day Against the Death Penalty
20 November	Universal Children's Day
25 November	International Day for the Elimination of Violence against Women
3 December	International Day/EU Day of Disabled People
10 December	Human Rights Day

III PRIEDAS

Daugiau informacijos apie ES žmogaus teisių politiką pateikiama:

<http://www.consilium.europa.eu/human-rights>

http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/intro/index.htm

http://www.europarl.europa.eu/comparl/human_rights/

Kaip nurodyta šioje ataskaitoje, žmogaus teisių srities veikloje dalyvauja keletas tarptautinių organizacijų. Jų tinklavietėse išsamiau nurodoma jų veikla šioje srityje:

Jungtinės Tautos; <http://www.un.org>

Tarptautinė darbo organizacija; <http://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm>

JT vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuras; <http://www.ohchr.org>

Tarptautinis baudžiamasis teismas; <http://www.icc-cpi.int>

Europos Taryba; <http://www.coe.int>

Europos žmogaus teisių teismas; <http://www.echr.coe.int/echr>

Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija <http://www.osce.org>

Afrikos Sąjunga; <http://www.africa-union.org>

Amerikos valstybių organizacija; <http://www.oas.org>

Daug informacijos žmogaus teisių klausimais visame pasaulyje savo tinklavietėse pateikia įvairios tarptautinės NVO, pavyzdžiui:

Amnesty International; <http://www.amnesty.org>

Human Rights Watch; <http://www.hrw.org>

Tarptautinė žmogaus teisių federacija; <http://www.fidh.org>

Tarptautinis raudonojo kryžiaus komitetas; <http://www.icrc.org>

LIST OF ABBREVIATIONS

ACHPR	African Commission on Human and Peoples Rights
ACP	African, Caribbean and Pacific
AIHRC	Afghanistan Independent Human Rights Commission
ALDE	Alliance of Liberals and Democrats for Europe
AMIS	African Union Mission in the Darfur region of Sudan
ANP	Afghan National Police
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
ASEF	Asia Europe Foundation
ASEM	Asia-Europe Meeting
AT	Austria
AU	African Union
BiH	Bosnia and Herzegovina
CAAC	Children affected by armed conflict
CARDS	Programme of Community assistance for reconstruction, development and stabilisation
CBM	Confidence-building measures
CBSS	Country-Based Support Schemes
CEAS	Common European Asylum System
CEDAW	Committee on the Elimination of Discrimination against Women
CFSP	Common Foreign Security Policy
CICIG	International Commission against Impunity in Guatemala
CMI	Crisis Management Initiative
COAFR	EU Council's Working Party on Africa
COASI	EU Council's Working Party on Asia-Oceania
CoE	Council of Europe
COEST	EU Council's Working Party on Eastern Europe and Central Asia
COHOM	Council Human Rights Working Party
CONOPS	Concept of operations
COTER	EU Council's Working Party on terrorism
CPA	Comprehensive Peace Agreement
CPT	European Committee for the Prevention of Torture
CSP	Comprehensive Status Proposal
CSR	Corporate Social Responsibility
DCCA	Development and Cooperation in Central Asia
DCI	Development Cooperation Instrument
DDPA	Durban Declaration and Programme of Action
DDR	disarmament, demobilization and reintegration
DK	Denmark
DPRK	Democratic People's Republic of Korea
DRC	Democratic Republic of the Congo
DRC	Durban Review Conference
EC	European Commission
ECCC	Extraordinary Chambers in the Constitutional Court of Cambodia
ECHR	European Court of Human Rights
ECOSOC	Economic and Social Council

ECRI	European Commission against Racism and Intolerance
EE	Estonia
EEG	Eastern European Group
EFA	European Free Alliance, European Parliament political group
EIDHR	European Instrument for Democracy and Human Rights
EIUC	European Inter University Centre for Human Rights and Democratisation
ELIAMEP	Hellenic Foundation for European and Foreign Policy
ENP	European Neighbourhood Policy
ENPI	European Neighbourhood and Partnership Instrument
EOM	Election Observation Mission
EP	European Parliament
EPAs	Economic Partnership Agreements
EPD	Enhanced Permanent Dialogue
EPLO	European Peacebuilding Liaison Office
ESDP	European Security and Defence Policy
EU	European Union
EUBAM	European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine
EUFOR	European Military Force
EUFOR Tchad/RCA	Bridging military operation in Eastern Chad and North Eastern Central African Republic
EUJUST LEX	Integrated Rule of Law Mission for Iraq
EULEX Kosovo	European Union Rule of Law Mission in Kosovo
EUPM	European Union Police Mission
EUPOL Afghanistan	EU Police mission in Afghanistan
EUPOL COPPS	European Union Police Mission for the Palestinian Territories
EUPOL RD Congo	European Union Police Mission in the Democratic Republic of Congo
EUPOL Kosovo	EU Planning Team Kosovo
EUR	Euro
EUSEC RD Congo	EU mission to provide advice and assistance for security sector reform in the Democratic Republic of Congo
EUSR	EU Special Representative
FAO	Food and Agriculture Organisation
FDLR	Forces démocratiques de libération du Rwanda
FIDH	Fédération Internationale des Droits de l'Homme
FR	France
FRA	Fundamental Rights Agency
FRIDE	Fundación para las Relaciones Internacionales y el Diálogo Exterior
FYROM	former Yugoslav Republic of Macedonia
GAERC	General Affairs and External Relations Council
GFMD	Global Forum on International Migration and Development
GRULAC	Group of Latin American and Caribbean countries
GRULAC	Group of Latin America and Caribbean Countries
GSP	EU's Generalised System of Preferences
GSP+	Special Incentive Arrangement for Sustainable Development and Good Governance
GSPC	Salafist Group for Preaching and Combat

HDIM	Human Dimension Implementation Meeting
HoMs	Heads of Mission
HQ	Headquarters
HRC	Human Rights Council
HRDs	Human Rights Defenders
IA	International Alert
ICC	International Criminal Court
ICCPR	International Covenant on Civil and Political Rights
ICESCR	International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights
ICTJ	International Center for Transitional Justice
ICTY	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia
IDPS	Institut de Développement de Produits de Santé
IER	Fairness and Reconciliation Commission
IfP	Initiative for Peace building
IHL	International humanitarian law
IIGEP	Independent International Group of Eminent Persons
ILO	International Labour Organisation
IOM	International Organisation for Migration
IPA	Instrument on Pre-Accession Assistance
IPA	Instrument on Pre-Accession Assistance
IT	Italy
IWGIA	International Work Group for Indigenous Affairs
JMA	Joint Military Affairs
JPA	Joint Parliamentary Assembly
JPL	Justice and Peace Law
LAC	Latin American and Caribbean countries
LIBE	Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs
LRA	Lord's Resistance Army
LTTE	Liberation Tigers of Tamil Eelam
MDC	Movement for Democratic Change
MDG	Millennium Development Goal
MEP	Member of the European Parliament
Mercosur	Common market of the south
MINUSTAH	Mission des Nations Unies pour la stabilisation en Haiti
MLC	Mouvement de Libération du Congo
MoI	Ministry of the Interior
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NCCM	National Council for Childhood and Motherhood
NCHR	National Council for Human Rights
NGOs	Non-governmental organisations
NL	Netherlands
ODIHR	Office for Democratic Institutions and Human Rights
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OJ	Official Journal of the European Union
OP	Optional Protocol
OPCAT	Optional Protocol to the International Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment
OSCE	Organisation for Security and Cooperation in Europe

PACE	Parliamentary Assembly of the Council of Europe
PCP	Palestinian Civil Police
PDCI	Partners for Democratic Change International
PHARE	Programme of Community aid to the countries of Central and Eastern Europe
PSC	Political and Security Committee
RCP	Rafah Crossing Point
RPM	Reform Process Monitoring
RRI	Review, rationalisation and improvement
SA	Stabilisation and Association
SAA	Stabilisation and Association Agreement
SADC	Southern African Development Community
SAp	Stabilisation and Association process
SE	Sweden
SG/HR	Secretary General/High Representative for the Common Foreign and Security Policy
SPS	Milosevic's former Socialist party
SSR	Security sector reform
STM	SAP Tracking Mechanism
SuR	State under Review
SW	Saferworld
TAIEX	Technical Assistance and Information Exchange
TEU	Treaty of European Union
UK	United Kingdom
UN	United Nations
UNAMA	United Nations Assistance Mission in Afghanistan
UNAMID	UN/AU Hybrid Operation in Darfur
UNDP	United Nations Development Programme
UNDP	United Nations Development Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNGA	United Nations General Assembly
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNHRC	UN Human Rights Council
UNICEF	United Nations Children's Fund
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
UNPFII	UN Permanent Forum on Indigenous Issues
UNSC	United Nations Security Council
UNSCR	United Nations Security Council Resolution
UNSG	United Nations Secretary-General
UNSRSG	Special Representative of the UN Secretary General
UPR	Universal Periodic Review
US	United States
WEOG	Western European and Others Group
WG	Working Group
WTO	World Trade Organisation
ZANU-PF	Zimbabwe African National Union – Patriotic Front

(TEXT FOR OUTSIDE BACK COVER)

This 10th EU Annual Report on Human Rights covers the actions and policies undertaken by the European Union between 1 July 2007 and 30 June 2008 in pursuit of its goals to promote universal respect for human rights and fundamental freedoms. While not an exhaustive account, it highlights human rights issues that have given cause for concern and what the EU has done to address these, both within and outside the Union.
